This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

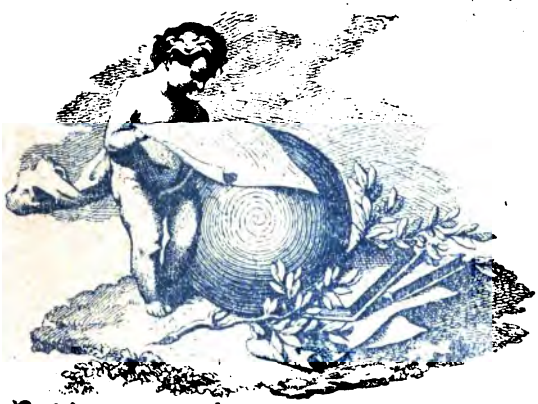

Ex Bibliotheca Gerneri Landgren

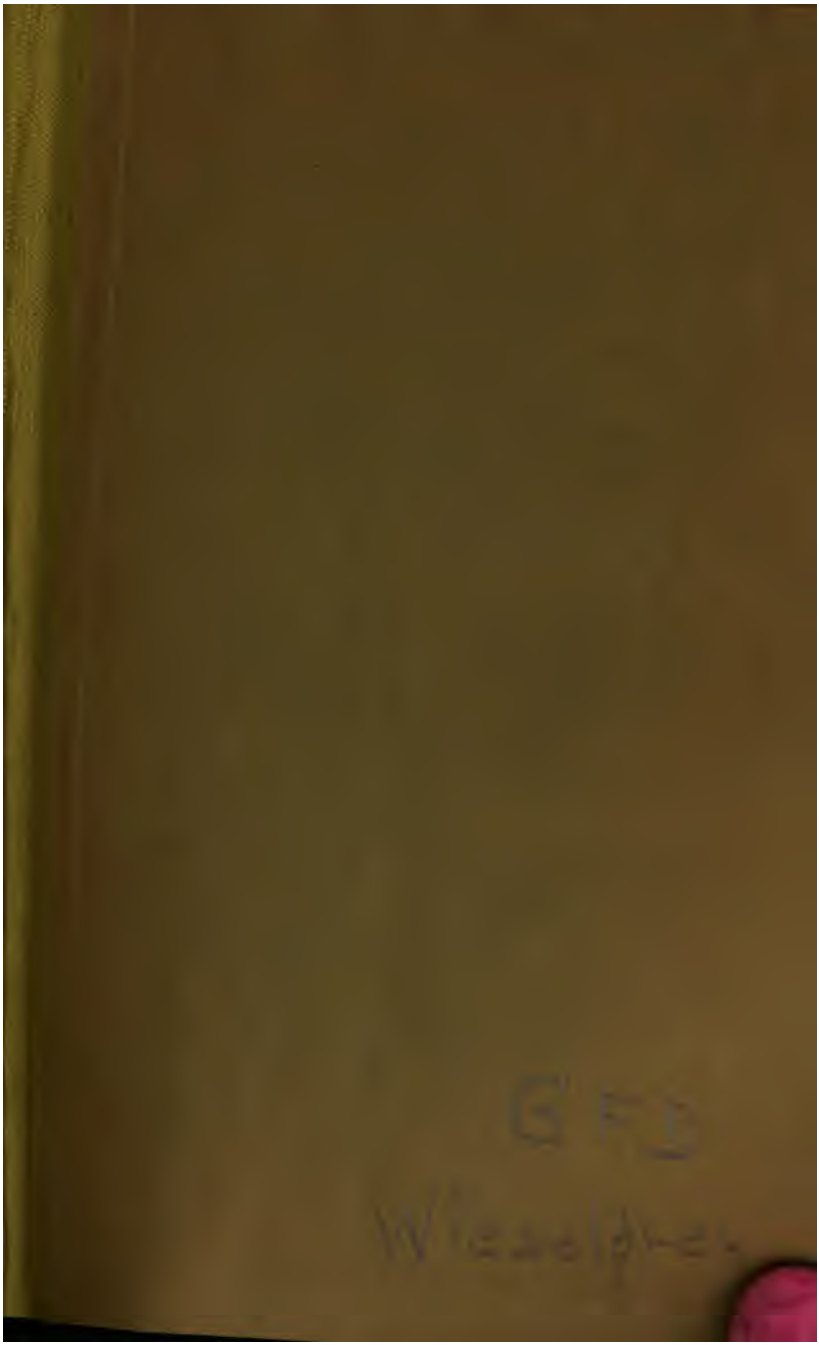
GFD
Wiesbaden

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R L

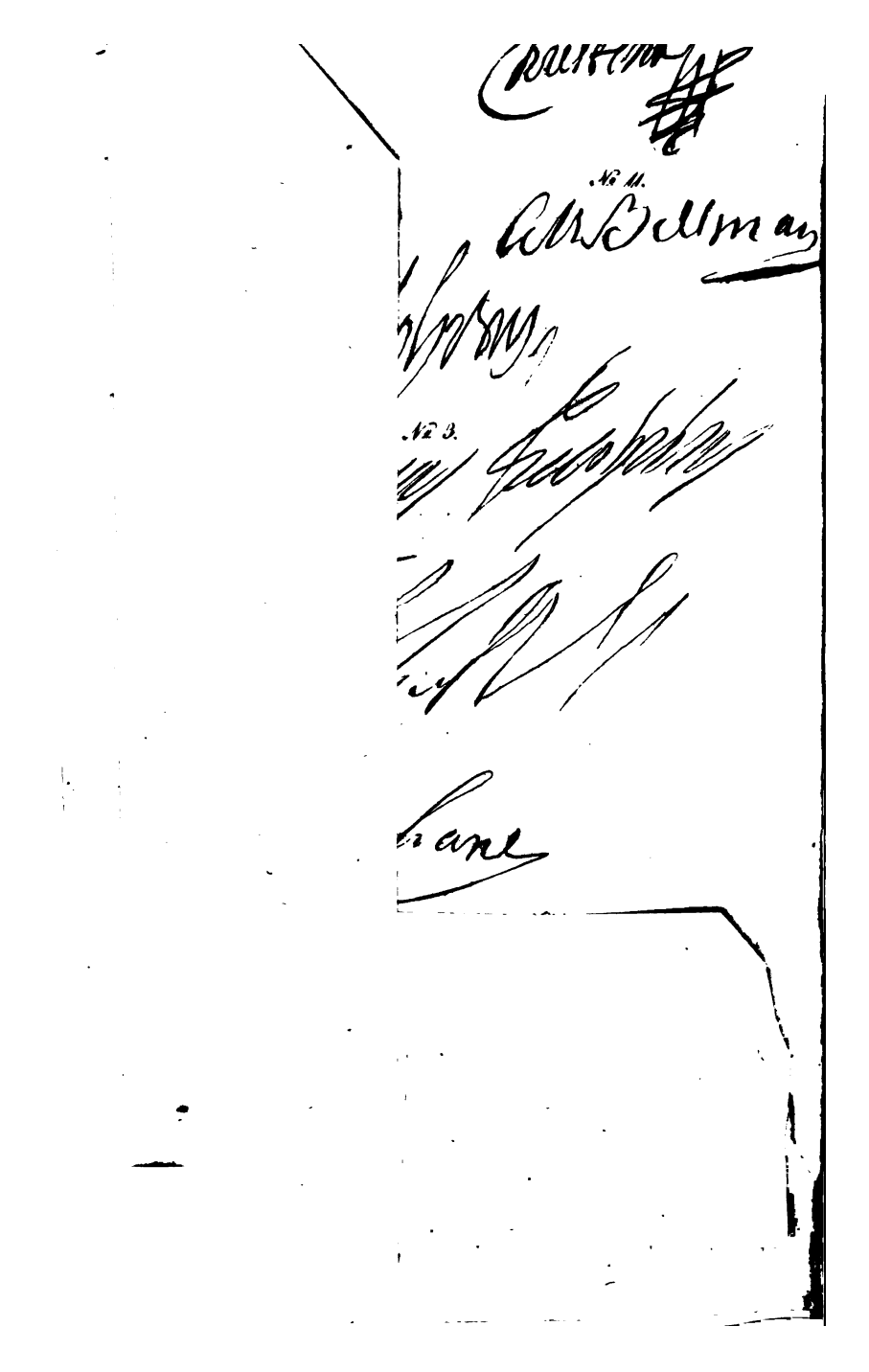

DelaGardiska Archivet

eller

Handlingar ur Grefl. Dela-Gardiska Bibliotheket på Löberöd.

ELFTE DELEN:

Handlingar och Upplysningar

rörande

K. Gustaf II Adolphs, Drottn. Christinas och Carl X Gustafs regeringstid;

jemte ett

Bihang,

innehållande upplysningar om Bibliothek, Diplomatarium och Museum på Löberöd samt Handlingar rörande XVIII seklet (ett bref af Gr. J. G. Oxenstierna och ett skaldebref af C. M. Bellman);

Utgifven

af

P. Wieselgren.

Lund,

från Lundbergska Boktryckeriet,

1839.

GS

E NEW YORK
LIC LIBRARY
817381 A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1936 L

Planchen till XI Delen

innehåller: N. 1. K. *Gustaf Adolph* som 9 årsbarn. (D. A. X: p. 222,) N. 2. Densamme som Konung (1612.) N. 3. Densamme kort före sin död. N. 4. Dr. *Christina* (1644.) N. 5. K. *Carl* X *Gustaf* timman före sin död (D. A. XI: p. 188.) N. 6. Öfverstb. *Schering Rosenhane* (1638.) N. 7. *Gust. Rosenhane*, Skalden (D. A. X: p. 70.) N. 8. *P. Sparre*, Talaren. (D. A. X: p. 83.) N. 9. *Hans Wachtmeister* General-Amiral. (D. A. X: p. 111.) N. 10. *C. A. Ehrensvärd*, General-Amiral. (D. A. XI p. 245.) N. 11. *C. M. Bellman*, Skalden (kort före sin död. D. A. XI: p 243.) N. 12 *G. Ph. Creutz*, Skald, Canzlipresident (D. A. XI: p. 245.)

INNEHÅLL:

K. Gustaf II Adolphs 5 bref, till Ax. Oxenstierna i Golnau 1630 p. 62—65, i Corin, Frankfurt och Berlin 1631 p. 1—4. Dessammes 2 bref *till Ebba Brahe*, p. 60—62. Öppet bref *om färsköteln* p. 38, 39; *om uppfostran och fattigvård* p. 39—41. *Ur* och *om* K. bref 1616—1632 p. 4—10, p. 57—60.

Rörande Militien, p. 10—30. Liste på krigsfolket emot Tyllis ankomst in Jan. 1631. Marcheringsliste till Frankf. a. d. O. 1631. Magdeburg s. å. Armeen i Leipziger Battaiglia 1631. Garnizonerne. Liste på K. Mts Krigsforce in Apr. 1632. In Aug. 1632. Armeen i Lützisko Battaiglia in Nov. 1632. Garnisonerna. Generalliste auff krigsvolck in Teutschland An. 1632. (Se längre ned: *Åtskill. Handll.*) Om L. De Geers lefveranser 1628, 1629. Kostnadsförslagen 1631, 32. p. 122, 123.

Drott. Maria Eleonora p. 30; *Rådet* p. 31; *Åtskill. Handlingar* p. 31—37: Commiss. vid Gränsskilln. med Ryssland 1617, 1629 års krigshjelp. Tillägg p. 121. Formula Juramenti Civium Elbingens. Krigsmedel. Fotfolk i Liffland. Fältherrens lifcompagni. Bansakning om förrymde soldater (hvaraf kan dömmas om *folkets* enthusiasm för kriget). Memorial fr. Nyenskans 1618. Det Skotska regem:t. Tillägg p. 119 om klagomål på befälet. Krigsrätt.

Bidrag till Historien om kampen mellan K. Gustaf II Adolph och Sveriges Biskopar p. 41—46. Riksens Råds försvarelsebref gifvet J. Baaz 1629. J. Baazii svar.

Ministerialia p. 46—55. Rörande freden i Knäröd och Elfsborgslösen. Utdrag ur fredsfördraget. Lösens fördelning på provinserne. Riksens intrader 1626 jmfrdt 1628.

Ett drag ur Akademiska lifvet p. 55—57. Rect. Dr. Raumanni 2 bref till R. C. Ax. Oxenstierna.

Chronologisk hänvisning till ställen i öfrige delar af 17:de seklets curs, rör. K. Gustaf II Adolphs regerings tid p. 65.

Drott. Christina: regeringsbref (in extenso samt *ur* och *om*) 1634—1654. p. 66—98, 140—142. Anteckn. rör. förhållande mellan rikets behållna och donerade frelse p. 95, p. 169.

Oppositionen p. 98. De restituendis bonis regni & coronæ p. 99. Protestatio trium ordinum de restituendis bonis Coronæ p. 105. (Tillägg till p. 99—110 anfördt p. 170—172.) Samtal mellan Junker Pär, Mäster Hans &c. p. 111. En skrift utkastad på Riksdagen 1649 p. 112.

Ministerialia: Foedus Sveco-Belgicum, 1640 p. 113. Declaratio Cancellarii Regni Daniæ Justini Hoeg Malmogiæ 1644. p. 114. Articuli Transactionis inter Danos & Svecos ad Bremsebro 1645. p. 114. Extract af Svenska Grentze-Commissariernas Protocoll 1648 ang. gränseskillnaden mellan Jemtland och Norrige uti Jerna och Idre socknar i Herrdalen p. 116.

Militaria: Krigsfolket i Pryssen 1634 p. 117. Fältstaten i Lifland. Infanteriet i Sverige p. 118. Cavalleriet. Krigsmanshuset. Artilleristatens förbättring p. 120. Knechtarnes intrader om året, stadfästadt 1648. A. Forbus: uppsats rör. 30-åriga kriget 1635—1639. p. 123—131.

Utkast till Sveriges Geographi p. 132. *Justitieväsendet* p. 133. Ur Lag-Comiteens protokoll (Stiernhöök och Stiernhielm ledamöter.) Patronatsfrågan 1637. *Bergsväsendet* p. 137. Flemingarnes inlaga Riksens bergverk i gemen angående.

Chronologisk hänvisning till ställen i öfrige delar af 17:de seklets eurs rör. Drottn. Christinas regeringstid, p. 142—144.

Bref af Drottn. Christina såsom enskild person p. 144—148 till K. Carl X Gustaf och Duchesse d'Havre om sin abdication; till Bourdelot om sina seders renhet.

K. Carl X Gustafs bref (*ur* och *om*) p. 149—156. *PfaltsGrefven Carl Gustafs frieri till Drottn. Christina* p. 157; ett R. Råds bref, Hertigens berättelse, giftermålsförslag med Maria DelaGardie. *K. Carl Gustafs fader, broder, broderson, svärfader och gemål* p. 166—169. (Forts. i XII Delen.)

Bihang: I. *Biblioth. på Löberöd* p. 174. *Terseri Cavecches* med Svenonii egenhändl. anmärkn. *Charte-Samlingen* p. 177. II. *Diplomatarium*: K. Fredrik I:s bref om Antworskofskloster, fullmakter, morgongåfvobref, påfvobref m. m. p. 188. III. *Museum* a) för Skön konst: Tafvelsaml., målade porträtter,

gravorade, Handteckningar (efter scholorne) p. 195. IV. *Handl. hörande till XVIII seklet:* Bref af Gr. J. G. Oxenstierna till Bergklint, p. 216. Skaldebref af Bellman till Hert. Carl p. 243.

Tryckfel.

P. 1. r. 12. *Copi*, läs *Copia*. P. 42, r. 7 nerifr. *Barzii* läs *Baazii*. P. 44. r. 10 nerifr. läs: *Sauvegarde i handom skrefs: Johannis . . . Wexionense*. P. 45 in med. läs *lastarenom*. P. 53. r. 1 *Intrader*. P. 61, 62. Med G. A. R. lär i originalet E. B. varit sammanbundne. P. 64. läs *Στοργη*. P. 87. r. 7. H. K. läs H. K. M. P. 66 i noten. *Originaler*. Tillägg, *jemte några samtidiga och lösa copior*. P, 83 sista raden i texten: läs *Häradsrätten*. Här är således exempel, på att *Häradsrätter* ännu i medlet af 17:de seklet gåfvos åt *qvinnor*. P. 91. r. 13 *en* utgår. P. 95 r. 11 läs *frihet*. P. 98 r. 13 läs: rikets *trenne* andra stånd. P. 100 r. 1, 2:de, tillägg: *A*. r. 12 *justa* läs *juxta* r. 18 Cap. 3 läs 8. P. 101 r. 11 "*on* läs *non*. P. 102 r. 11 läs *lideligt*. Siste rad. *et* läs *ex*, (se vidare p. 170—171.) P. 105 r. 2 nerifr. Borgmäst. läs: MagistratsSekret. P. 111. r. 18. *exemplar* läs; *opusculum*. P. 133. r. 22 står *råd*, läs *nåd*, sista r. läs *jerahörd*. P. 134 r. 16 läs *gillas*. P. 136. r. 18, läs *auctoritati*. P. 144 r. 10 nerifr. läs *cel*. P. 145 r. 7 läs *scay*. r. 10 läs *mander*. P. 151, r. 4 *mångom* läs: *mången*. P. 153 r. 15 läs *Idcirco*. P. 154, r. 11 läs *Frigelius*. P. 156 r. 11 nerifr. läs *Socknens*. r. 2 läs *Rhabarber*. P. 166 r. 16 *sin* läs *sitt*. P. 183 sista raden, läs: för *ett* decennium. P. 185 r. 8 läs *bona*. P. 189. r. 3 läs: öfver 2:ne C.; sista raden: läs älskeliga. Vid noten tillägg D. A. XI: p. 74. P. 191, r. 4 Slöts, tillägg: år 1630. P. 192 1:sta raden *tal af* läs *tal om*. P. 195 r. 9 läs. *Medailloner*. P. 197 nederst läs *Pasch*. P. 213 r. 16 läs (gift med Fru Öllgård Svarte.). P. 214 r. 14, 15 läs: *Charlotte Dela Gardie född Taube*. Se D. A. IX p. 173, 174. P. 215 r. 10, *både*, läs: *såväl*. P. 229 r. 9 läs *annat*, r. 21 *syses* läs: *synes*. P. 233 r. 7 *svårig*- läs: *svag*. P. 237 r. 11 läs: *veta*.

I X Delen:

P. 15 r. 18 *ämk* . . läs *ämsk* . . . P. 33, r. 15 *like*, läs: *icke*. P. 123 r. 6 står Dirik tagit Olofs getter, läs: *Olof tagit Dirikts getter*. P. 135, r. 16: läs (på Mörkö). P. 136 r. 12 nerifrån, läs: "oss. P. 138 r. 4 nerifr. läs: presten. P. 158 r. 9 nerifr, *Till*, läs: *Af*. P. 205 r. 10 nerifr. läs 1617. P. 225 r. 1 läs: *effage*. P. 230 r. 9 utgår. P. 239, 1 r. *uppå* läs: *uppgå*.

I IX Delen:

P. 185 r. 9 ljunga, läs ljuuga.

Dela Gardiska Archivet.

Elfte Delen.

Statistiska Handlingar.

K. Carl IX (i 17:de seklet.)

Tillägget till IV D. p. 115 träffas i IX D. p. 238—249.

K. Gustaf II Adolf. (Forts. fr. IX D. p. 249—252.)

(Acta.)

Extract af Kongl. Maijts bref till Hr Byks-Cantzelern Oxenstierna de Dato d. 13 Feb. pag. 61 A:o 631 registratur.

(samtidig Copi.)

— — Till det andra hvad i förmälen om tillkommande åhrs krygz Staat, och huru i menen den bäst kunna utföras, hålla vij och fuller för gott, om vij flere hade, som jämpte Eder, sådant drefve med lyka flyt, huug och alfvar. Men efter mångestädes fattas villian, annorstädes förståndet; så måtte vij tillsee, huru vij med dee andre kunne komma tilrätta. Och tvifle vij intet, att J på Eder syda fullet varde giörandes Eder deuojr och prästera hvad på Eder anslagit är; såsom och att

incitera dee andre till en god och nyttig æmulation med Eder til vår och fädernelandsens tiänst.

Corin d. 9 Aprilis A:o 1631 pag. 242.

Sedan Hans Maij:tt en vijdlöftig relation giort om dess Victorie vyd Francfurtz intagande, Continuerar Hans Kongl. Maij:tt sin discurs, som föllier.

På att vij nu; snart tillsägandes, kunna, för än fienden hinner återigen till att styrcka sig, gåå hvart oss tecks i Romerske Ryket, och elliest giöre våra förtryckte och i älende förde religionsförvanter ett merkel:t bijstånd. Till hvilken ände vij ögonskeenligen see, att Gud oss denne härlige Victorie enkannerligen beskärt hafver, om vij allenast hade meddel till att någorledes contentera våre soldatelsqve, särdeles Ryttieriet, som här tills öfver all förhoppning så troligen med ett så gott tåhlamod vählvilligen sig hafver bruka låtit. Nu uppå det deras vählvillighet uti längden, när the see intet följa på deras såld, icke må vändas i vedervärdighet, och vij måste nythia dessa härlige occasioner, (hvilke vij alle dagar för ögonen see och näst Gud på Edert undsätt och Succurss tröste) vederväckelse och restitution, så är oss hög nödigt, att vij oss om meddel see, hvarigenom folket må kunna hållas i devotion; och fördenskull begäre vij nådeligen, såsom af den vij vårt första och högsta credit till denna krigzexpeditionen förvänte, förmodandes, att Eder Staat nu i det närmesta vara vähl formerad, att J, oss med en ansenlig summa penningar till undsätt komma ville; och det om

möjeligit vore till ett paar t. guld; efter som vij förvänte med det snareste Edert avis här utöfver, intet tviflandes om Eder åhuga, flyt och möda härutinnan.

Fracfurt d. 22 Aprilis A:o 1631 pag. 271.

Och så frampt vij ännu icke blifve af Eder undsatte med samma post, då vette vij icke här våre sacker att utföra. Vij äro aldeles förblottade på penningar, eyheller hafve våre Ryttare i några månader bekommit en penning, uthan hafve uppehållit sig af roof, hvarigenom dee hafva stg sielfva mera ruinerat, än hulpit, hafva så derigenom fördärfvat affectionen hoos mången, som hafver ment oss ganska vähl, som och aldeles fördärfvat dem, så att dee nu veta hvarken råd til att hielpa sig sielfva, mycket mindre att giöra oss något undsätt. Vij begäre ännu af Eder nådigst, att J giöra all möyelig flyt till att komma oss til undsätt med samma påst. J vette sielfve, att dee andre våre förslag på dee andre orter äro vähl visse nog, men thet måtte, uthan tvifvel, sticka i händerna på en part, som dermed hafve till att giöra. Och så frampt vij icke vore så försäkrade om Eder flyt till Våre meddels fortsättiande då vele vij heller resignera Scepter och Crona, än continuera i detta väsende. Sedan hvad administration angår om kornhandlen och Licenterne, lyte vij på Gudz välsignelse och Eder flyt och låte oss nådigst och vähl behaga Eder dispotition derutinnan.

Berlijn d. 5 Maii pag 310.

Ifrån Sverige hafve vij ännu ieke fått en penning. Remisserne ifrån Hålland och Hamburg gåå och alle för långsampt, och fast än något till Strahlsund ankommer, så hafve vij nu stor difficultet att bringa det hijt upp. Härifrån hafve vij intet trott och är med oss i sanning så beställt att vij esomoftast icke äre en daler allenast till dee fattige, mechtige; och det som värst är, giöra vij oss på dee andre orterne föga hopp, efter som vij altyd äre vane många excuser och lytet bijstånd dedan att bekomma. Näst Gud hafve vij i dätta fallet satt nermaste lyt till Eder, och giör det ännu, förmodandes nådeligen, att, J i ansende våre förre och denne högnödige begäran Eder högsta flyt att giöra, att komma oss med det aldraförsta med någon god påst penningar till undsättning; elliest så står vij i största fara, huru med dätta väsendet aflöpa måtte, hälst om några olyckor (det gud afvärje) tilstöta kunna.

Bland den mängd *K. bref af G. II Ad.* här förvaras, må anmärkas: *Stockh. d.* 2 *Juni* 1616, förläning till tillförordn. Fältherren i Ryssland, ädel, Välboren och Manhaftig Herr Jacob DelaGardie af Håtuna och Tibble socknar i Upland. *Telge d.* 6 *Dec.* till Hans Boije »vår och Sv. Rikes Troman, Öfverste,» som ursäktat sig för det han ej kommit till Riksdagen och sökt Confirmation å förläningen, svaras, att derpå ej var nu lägeligit gifva något svar, »vij äre stadde på vegeen inn åt gräntzen och vele gierne fort.» Contras. Olof Olofsson. *Sthm* 1613 *d.*

22 *Maji* confirmationsbref för Henr. Wredes enka Gertrud v. Ungern på donationen till H. Wr. af K. C. IX å 17 skattehemman och 5 öre i Borgo socken, hvilket är hemman 45, räntepengar 19 daler 17 ½ öre spanmål 34 ½ T:a, hafre 26 tunnor, smör 55 Lispund 4 marker, kött 4 lispund och 13 marker förutan andra pärsedlar. Såsom ock i Elimä fjerding i Kymene gårds län skattar 45, hemman 101, räntepengar 67 daler 29 öre, spanm. 90 T:or, hafre 60 T:or, smör 168 Lispund, 15 skålp. med andra persedlar, dock finge donationsinnehafvaren ej befatta sig med gärder och hjelper. Underskrifvit: Gustavus Adolphus, Axel Oxenstierna, A. Bureus.

Åbo d. 20 *Apr.* 1614 till Jesper Mattson, huru han borde tillhålla T. att ej göra S. förnär vid sitt hemman, på att K. M. ej deraf måtte besväras. Åbo d. 2 Maji till Simon Henriksson att ej göra en Gudmund Arensson förnär i sitt hemman. »Efter K. Mts befallning Henrik Horn.» *Refle d.* 20 *Oct.* Efter som Casper v. Tiesenhausen rymt ur landet till rikets fiender, varande skyldig en summa pengar till Frih. Jac. DelaG. så gafs honom T:s förläning Kydaluff med samma rätt, som han förut fått Kolcka goda och hof här i Refvelska landet. *Wässby d.* 27 *Febr.* 1615 förläntes åt Claes Sture *) all den ränta, som ej till andra var förlänt i Åsheda socken i Småland. Underskrefvo: G. A. A. Bureus. *Sthm d.* 14 *Maji* anslogs Tullen i Åbo, Raumo och Björneborg, med undantag af Slottsnaderhållet i Åbo, till J. DelaG. tills

*) Se DelaG. Arch. V. p. 83.

han gjort sig betalt för de 58568 daler, som han till krigssakerne försträckt hafver. *Svartsjö d.* 3 *Marti* 1618 Jesper Matson, »vår och Sv. Rikes Råd och Skattmäst.» hade till Elfsborgs lösens tredje termins lefrering försträckt 1394 Rdr, för hvilka penningar K. M. tillsagt honom 3 procent i årl. intresse, som skulle uttagas ur några gårdar, som honom upplätos i Borgo län, tills honom lånesumman var återbetald. Likaledes hade han försträckt 985 daler svenske, för hvilka honom tillsagts 5 procent, derför andra Kronogårdar honom i ränta upplätos, hvilka lika gode skulle återgifvas, då honom betalning gifvits. *Sthm d.* 8 *Mart.* 1620 General-Fältöfversten i Ryssland, Ståthåll. på Refle och Landshöfdingen i Estland fick nu på 2 år arrendera tullen i Åbo, Björneborg och Raumo, mot 7000 daler att lefrera i K. Skattkammaren, egande den med egne tjenare uppbära. *Sthm d.* 4 *Julii* 1621. Medgafs allmogan i Lima och Mahlung hälften mindre utlagor än andra socknar, ianseende till kölden, hvarom presterne gifvit intyg. *Sthm d.* 31 *Aug.* 1620 utarrenderas hela Dagön, Kägel med 2 oförlänta hakar i Ryell län, Mynis och Jackowalds gård och län, kubbisser och Bönder i 3 år till Landshfd i Ingermanland Edle och Välb. Jac. Dela Gardie; egande rätt efter föregången ransakn. o. dom taga alla bönder han kan uppspana vara lockade in på adlens gods eller annorstädes och insätta dem på våra ödesgods, der de tillförne bott. Bönderne under arrendet skulle till Arrendators bästa aflemna detsamma, som un-

dertiden kunde utskrifvas af K. M. från hans undersåtare. Inga dagsverken kunde begäras till Refle. Ingen finge der fordra skjutshästar. Tillskyndar fiende skada, skall det värderas och å arrendet afdragas. Årl, skulle betalas 1143 T:or spanmål vid Mich. tid. Öde jord borde upptagas, ej nya pålagor läggas på undersåterne. Lika utsäde och inventarium engång aflemnas som mottagits; men alla nya byggningar m. m. utan ersättning qvarlemnas. Folket skulle hållas vid Lag och rätt, och »Grefve Jacob» ingen häri hindra. *Sthm d.* 7 *Febr.* 1621. Henr. Pihl och Hans Olsson vid Salberget lemnades Herr Stens botten såsom ock achter-högarne vid Långforssen och Krokforssen mot årl. 30 löd. marker silfver i K. Skattkammaren. Det silfver de få öfver detta skulle de ej androm få försälja utan K. M. och kronan mot 11¼ daler för hvar löd. mark fin. Finna de nya grufvor, skall nytt contract uppgöras. Inga köpmän, som ej redan der nedsatt sig, skulle få derstädes specerier o. d. föryttra. G. A. Olof Eriksson. *Riga d.* 19 *Nov.* 1621 lemnades Raseborgs läns tull för året åt Jac. DelaG. för att derur göra sig betalt för ett lån af 2000 daler. *Narfva d.* 13 *Jan.* 1622 befaltes Bugisl. von Rosen till Rosenhaga och Kållenbrund, förordn. Ståthållare på Coporien och dess län lemna Hert. Carl Philipps folk och hästar sitt behof fr. d. 13 Jan. till d. 1 Maji, 3 personer spisade efter Herreordningen, 7 mark om veckan, 14 pers. efter fogdeordningen, 5 mk om veckan, 23 pers. efter samma ordning, 3½ mark om

veckan; Hertigen 8 lifhästar 16 T:or i månaden, till 3 gångare, 48 hingstridare och gemene hästar 51 tunnor - - - - Till förenämnde 95 hästar skall gifvas om månaden ett parmas hö på hvar häst. *Ibid. d.* 16 *Jan.* B. v. Rosen hade lemnat 2000 T:or mjöl till Krigsfolkets behof, ½ råg, ½ korn för 13 mark svenske Tunnan = 9750 d. som skulle afräknas å arrende för Kapuriska, Jamiske och Juangorodske länen. *Westerås d.* 5 *Febr.* 1623 tillskrefs Lindorm Ribbing, huru Gr. Magn. Brahe i Riga försträckt till garnisonen 1308 T:or Råg ocb malt, och 16 T:or smör, som R. skulle af sitt Ståthållardöme betala. Sthm d. 17 Juni 1624 confirmerades R.Amir. Frih. Gyllenhielm vid en förläning i Wiksta s:n Norunde härad för sitt långligen ledne fängelse, hans stora bekostningar på sig sjelf under Krigsvidlyftigheterna och försträckningar till kronan. *Sthm. d.* 26 *Junii såldes* Dagön till Frih. Jac. DelaGardie, för det han på K. M:ts anmodande och nådiga begärande godvilligen gjort K. M. och Riket i denna närvarande och högtträngde lägenhet ocb särdeles på detta krigsutförande emot de Poler vid 30000 svenske daler. »Afhände fördenskull oss och Sveriges Crono och efterkommande Konungar och regenter be:te Ö, Dagön, och tillegna den Wälbe:te Grefve Jacob, hans Husfru och efterkommande arfvingar till everdelig och oklanderlig egendom» *). Sthm. d. 25 Juni 1625 confirmerades Fru Brita DelaGardie de gods i Finland hennes afl. man köpt. i anledning af 3000 daler, hon

*) Jmfr. DelaG. Arch. VI. p. 191.

till krigsskeppe lefverat. *Kalmarhuus* d. 15 Nov. 1625 sålde K. M. Hapsal, Slott, stad, och Län till Marsken Hr Jacob DelaG. för 200 svenske daler för hvarje behållit hakeland och 100 d. för hvarje behållet ödesland, och hvad pantsatt var finge utlösas och afkortas i köpesumman; men gammalt frelse som var åt andra förlänt finge ej turberas, om innehafvaren ej sjelf sin rätt ville sälja. Å köpesumman finge afdragas allt som köparen till kriget förskjutet. Sthm. d. 7 Dec. 1626 bad K. M:t att Frn Brita DelaGardie ville hans och fäderneslandets tillstånd behjerta och mot säkerhet i Finska hemman låna honom 8000 daler till Polska krigets utförande. Sthm 1627 läntes till samma krigs utförande 3124 daler, 10 öre 19 ½ af Erik Bjelke till Wijk och Nynäs, hvarföre till honom såldes några hemman i Westerhanninge att under frelse och frelsemannatjenst evärdeligen behålla. Å *Mercurius i Elfsnabben d.* 11 *Maji* 1628 skrefs köpebrefvet å Hapsal med stad, län och gods, 266 hakeland, 109 ⅛ ödeshakeland, 8 besuttne Enföttlingar, 40 öde enföttl. 8 behållne qvarnar och 3 ödeqvarnar för 60850 daler, förskjutne till kriget. *Sthm.* 1630 *d.* 30 *Maji* såldes till Gr. Jac. DelaG. för 8578 ½ Rdr gårdar i Upland och Södermanl. 1631 d. 17 Jan. gåfvobref till den adlade Konungens Trumän och Factor Erik Larsson von Linde å alla de gods som Erik Jöransson Tegel till Grundvik af framfarne Konungar eller oss donerade och gifne äre. *Frankfurt am Mayn d.* 26 *Febr.* 1632 tillskrefs Philip von Scheiding, att insät-

ta Henr. Horns enka Anna Sneckenborg i de possessioner, derur hon förträngts af Hapsals n. v. egare, och tillhålla Marsken att han betalar henne all den skada hon deröfver lidit hafver; egande han dock, att om han vill, sina pretensioner lagligen utföra, helst voss står icke till att lida, att någon skall vara domare i sin egen sak.»

Militien i Sverige och Finland:

Cavalleri

Sverige 4 Reg:tr	Upland	Öfv.	Joh. Mor. Wrangel	1	Reg.	8 Comp.
	ÖstGL.	—	Ludv. Leyonhufvud	1.		8.
	Smål.	—	Er. Oxenstj.	1.		8.
	Westg.	—	Lars Kruus	1.		8.
Finland 4 Reg:tr	Åbo	—	G. Kurck	1.		8.
	Tavasth.	—	H. Horn	1.		8.
	Wiborg	—	Er. Kruse	1.		8.
	D:o	—	Fab. Bernades Drag.	1.		8.
Ingerml. Landtsåterne:				½.		6.
			Summa	8½.		70.

Infanteri.

Sverige 16 Reg:ter	Upland.	Öfv.	Hugo Hamilton	1.		10.
	Wessml.	—	Wellam Philip	1.		8.
	Dalarne	—	Joh. Bourdon	1.		8.
	Ner. o. Werm.		Joh. Gordon	1.		9.
	Södml.	—	Joh. Vitinghoff	1.		9.
	Östgtl.	—	Sal. Sack.	1.		9.
	Smål. Calm.	—	Alex. Irwing.	1.		9.
	Smål. Jönk.	—	Geo. Fleetw.	1.		9.
	Smål. Kro:b.	—	H. Nils. Skytte	1.		9.
	WstG. Skarab.	—	Nils Kagg	1.		8.
	WstG. Skarab.	—	J. Nern.	1.		8.
	WstG. Elfsb.	—	Ch. J. Ekebl.	1.		8.
Norrl.	Hels.l. o Gestr.	—	G. Sabbel	1.		8.
	Ångml.	—	Th. Bärfeld	1.		8.
	Westb.	—	Dietr. v. Hapelle	1.		8.
	Östb.	—	N. Bååt	1.		10.

Finland 8½ Rgm.	Åbo	— Ax. Stålarm.	1.	11.
		— Henr. Sasse.	1.	9.
	Tafvasteh.	— H. Ridder	1.	9.
		— Fr. K.	1.	9.
		— Herm. v. Hapelle	1.	9.
	Vib.	— Fr. Jonston.	1.	9.
		— A. Koskull	1.	9.
		— B. v. Gertten	1.	9.
		ÖfL. Th. Kianemunds Esquadion	½.	4.
		Summa	24½.	215.

Summarum:	Reg.	Comp.
Cavalleri	8½.	70.
Infanteri	24½.	215.
	33½.	285.

Riksens General-Officerare.

Preussen General Fältherren, Lifland Fältmsk. Herm. Wrangel, Tyskland F. Gust. Horn, F. Åke Tott, F. J. Baner, Preussen General de Arttolleria Lin. Torstensson, Lifland Gen. Maj. af Armeen Labar, Preuss. d:o d:o L. Kagg, Liffl. d:o för Cavall. Stålhandske, Preuss. Inf. Lilliehök, Cavall. H. Fleming, Inf. Al. Essen.

Liste opå Krigsfolket emot Tyllis ankomst in Januar. 1631.

Hoos K. Mt med sveet

Infanteria.		*Cavalleria.*	
		Comp.	
Hr Stenfelts	1200.	12 Boudisens	1000.
Winckels	800.	12 Rengrefvens	1000.
Hebrons	120.	10 Gr. Ortenburgs	900.
Gref Thurns	500.	4 Kalmbecks	400.
Lunsdels	600.	8 Hr Totts	600.
H. M:ts Gardies	100.	8 Soopens W:götar	500.
	4400.	8 Stålhandskens	400.
		Östgötarne	200.
Damnitz	1200.		5000.
Halles	500.		

Duvaltz	600.
	2300.
Toupadals drag.	500.
Åke Hanss.	300.
Salm. Adams	300.
	1100.
	7800.

Vid Werben och Nyen Brandenburg.

Hr Kniphausens	600.
Hr Baniers	800.
Vidtstumbs	400.
Mackals	400.
Monroes	300.
Jör. Joh. Ekeblad	500.
	3000.

Vid Passerne.

Ax. Lillies	500.
Settons	200.
Manroes	200.
Kemnitzs	200.
Kaggs dragoner	400.
Mollekins drag.	100.
Från Strålsund	400.
	2000.

Vid Prenslau.

Dargitzers	600.
	13,000.

Courvilles	600.
Halles	600.
Damnitzes	500.
Lifländare	400.
Winsky	300.
Smålänningar	600.
Denhoffs	300.
Östgötar	100.
	3400.
	8400.

Obs. Namnen äro bibehållne sådane de i officiella till Sv. Regeringen och Rikets Marsk ingifna handlingar förekomma.

Marcheringsliste till Frankfurt an der Oder in Aprili An. 1631, dermed samma stad innan 2 dagar intogs.

Infanteria.		*Cavalleria.*	
Hr Teufels Regt.	1100.	Comp.	
Winkels	700.	4 Lifländ.	250.

H. Hebrons	1200.	2 Curländ.	160.
Rambsdels	600.	8 Smål.	600.
Mackis o. Monroes	700.	8 Westg.	600.
Dargitzes	600.	8 Finnar	700.
Gr. v. Thurns	500.	12 Rhengr.	790.
Halles	500.	12 Boudisens	700.
Rossares	400.	8 Halles	400.
Vidtstumbs	400.	4 Kallenb.	400.
Damnitzes	1500.	4 Korvilles	350.
	8200.	4 Gr v. Ort.	500.
		4 Damn.	300.
			5740.

Marcheringsliste dermed K. M:t ville succurrera Magdeburg ifrå Pottstein in Majo 1631.

Infanteria.	Musquet. rot.	man	Piquener. r.	m.	Offic.	Sa.
Guardia	12	72	10	60	18	150
Hr Teufels	109	654	78½	469	192	1315
Hr Winckel	98	588	38	228	192	1008
Hebrons	82½	495	44½	266	192	953
Dargitz	42	252	17	102	128	482
Lunsdels	47	282	29½	177	128	587
Mackis / Monroes	40	240	25	150	112	502
Gr. v. Thurns	47	282	18½	111	128	521
Halles	83	498	23	138	128	764
Damnitzes	86	516	27	162	192	870
Rossous	53½	321	18	108	128	557
Vidtstumbs	43	258	23	138	128	524
Hr Joh. Baners Dragoner	116	696			128	824
	80	480			96	576
	939	5634	351½	2109	1890	9633

Cavalleri.

Rhengr.	793.	Halles	400.	Dönhoffs	150.
Boud.	700.	Couvilles	350.	Westgöt.	600.
Gr. v. Ort,	500.	Damwitz	300.	Småländ.	600.
Kalenb	400.	Lifländare	256.	Östgöt.	300.
				Finnar	700.
					6049.

Armeen i Leipziger Battaiglia d. 7 Sept. An. 1631.

Comp.	Musq. rotar	Musq. man	Piquener. r.	Piquener. m.	Öffic.	S:a.
1 Gardie	12	72	8	48	16	136
12 Teufels	107	642	79	474	192	1308
8 Ax. Lillies	42	252	22	132	128	512
8 Oxenstjernas	74	447	35½	213	128	698
8 Hastfers	26	156	16	96	120	380
8 Er. Hands	62½	373	32	197	128	698
8 Carl Hård 1 Vell. v. Saltzburg	74	444	30	180	128	752
12 Hoghendorffs	61	366	29	174	192	732
12 Winckels	90	540	64	384	192	1116
Kemnitzers	33⅓	200				200
8 Gref v. Thurns	39	234	16	96	128	458
8 Halles	50	300	10	60	128	488
12 Dannitzes	57	342	15	90	192	624
8 Vidtstumbs	58	348	34	204	128	680
8 Dangitzer	39	180	15	90	128	398
8 Wallensteners	61	366	30	180	128	674
8 Reutins	44	264	20	120	128	512
Miskefols	36	216	9	54	128	398
12 Hebrons	63	378	36	216	192	786
8 Lunsdels	50	300	30	180	128	608
Mackis Monroes	70	420	42	251	128	800
8 Ramsais	57	342			128	470
8 Hamiltons	43	258			128	386
8 Monroes	66⅔	400			128	528
Gener. Banirs	122	732			128	860
	1428⅓	8572	573½	3440	3280	15296
Dragoner	66⅔	400			64	464
						15760

12 Rhengr.	700.	4 Donh.	200.	5 Sperreuters	300.
12 Boud.	600.	4 Damn.	150.	5 Kochttischies	300.
12 Ortenb.	500.	12 Hr Totts	800.	4 Scheffman	
12 Halles	800.	8 Westg.	400.	Bosnen	500.
4 Kalemb.	300.	8 Smål.	400.	4 Kalemb.	300.
5 Courv.	300.	8 Finnar	700.	4 Östgötar	150.
				5 Lifl.	300.
					7300.

Garnisonerne:

Werben.

12 Rossors	750.
4 Toupadels	600.
5 Putlitzes	600.
	2950.

Ratenow

8 Bocks	800.

Alten Brandenb.

8 Kaggens	1200.
12 Rosens	1800.
4 Per Liljes	180.
	3180.

Spandau.

4 Åke Haussons	250.
8 Duwaltz	800.

Frankfurt.

Gossen.

8 Duvaltz	800.
4 Burchdorfs	600.
Dragoner	400.
	1800.

Landsberg.

4 Salmon Adams	300.
4 Michefals	400.
	700.
Metzlafs	500.
Termons	400.
Denhofs	320.
Jöran Soops	472.
Wedels Skytte	500.
	2192.
Hert. Adolps Fridr.	700.
Hans Albrechts	500.
Gen, Totts	600.
Jör. Johanss. Ekebl.	145.
L. Kagg	300.
Bengt Persson	500.
Brunmars	500.
	3550.
Hans Ekholtz	500.
Mekelburgske	1000.
	1500.

Strålsund.

8 Metstakes	600.
8 Unge Lesles	600.
4 Nödings	260.
4 Dufwaltz	440.
8 Hans Kyles	1200.
	3100.

Ribbenitz Bardt.

8 Krigbohms	500.

Demin.

Jör. Johanss. Ekebl.	180.

Anklam.

Lars Kagges	130.

Gripzwalde Wolg.

4 Weismeyers	425.
	1235.

Stettin. Damb.

4 H. Wettzles	500.
8 Drummunds	1189.
4 And. Kiörnings	461.
	2150.

Colbergs Stoll.

4 Erik Hanss. drag.	500.

Liste på H. K. M:tts krigsforce, dermed Tyllj blef slagen ifrån Donawort och Lechströmmen då och Tylli blef till döden sargat, Augsburg intagen och Ingölstad belägrat in Aprili An. 1632.

Officerer.	Gemene.	*Infanteri.*		Piquener.	Musquet.	Öfverlopps Commender.
16 / 192	1233	1 Guardia / 12 Greff Nilses		82	96	27½
192	1020	12 Erik Hand o. Upländn:		73	96	1
128	858	8 Gener. Baners		71	72	
192	888	12 Winckels		64	84	
192	1056	12 Hebrons		71	96	9
128	480	8 Hr Spentzer		30	20	30
128	390	8 Machay Monroes		28	30	14
208	1332	13 Hert. v. Weymers		72	96	54
128	531	8 Grefv. Thurns		28½	46	14
128	636	8 Rysens		28	3	78
128	630	8 Messelafs		35	57	13
128	564	8 Mischefals		28	39	27
128	537	8 Monroes		25	64	
128	828	8 Kaggens		55	31½	61½
176	918	11 Schnedwens		56	46	51
128	420	8 Trucksses		20	50	
192	1668	12 Nürmbergske		80	96	102
128	480	8 Carl Hårds	80			
64	270	4 Hastfers	45			
128	336	8 Saflitski	56			
128	246	8 Canofski	41	. . .	. . .	307
48	180	3 Hemnitz	30			
128	330	8 G. v. Hollachs	55			
3262	15891			839½ a 6 man 5037	1020 a 6 man 6120	789 a 6 man 4734

Summa

Piquenerer	5037
Musketerer	6120
Commenderade	4734
Officerer	3262
	19153
	3534
	22687

Garnisonerne vid Augsburg.

128	996	8 Bunts	44	96	26
112	570	7 Willttensteins	18½		76½
112	402	7 Phil. v. Liebenstein	12	55	
128	468	8 Schammerdorff	23	41	14
96	522	6 Forbusses	36		51
576	2958				
	576				
	3534				

Cavalleria.

Comp. — utan Officerer.

Finnar	255.	9 Graf v. Solms	544.
Westg.	340.	5 Truckses	437.
Smål.	392.	4 Schawenb.	300.
Östg.	129.	1 Gref v. Handitz	80.
Upl.	300.	5 Wedels	400.
Sdml.	300.		——8142.
Fältmskns	80.	13 Hert. W. gardi	1300.
Hr Totts	669.	9 Ysslers	700.
Hert. Bernh.	563.	5 Courvills	400.
Lifl.	261.	4 Monroes	360.
Curl,	300.	5 Berekhöfvers	400.
Hert. Ernsts	582.		——3100.
Marg. af Bad.	300.	12 Tauped. drag.	1200.
Fältmskns	320.	4 Dumenis drag.	340.
Streusses	240.	8 Sperreuters Rytt.	620.
Öhms	400.		——2160.
Boud.	687.		
Lochttschis	257.		13402.

Armeers conjunction vid Nürnberg dermed H. K. Mt attaquerade Fiendens Armeer uti deres fordeler in Aug. An. 1632.

Summorna äro:

	Piqu. rot.	Musk. man	Off. r. m.	S:a m.	Sjuke. m.	Qv. m.	S:arum
Inf.	737⅔;	4422;	1375⅓;	8243;	3194;	15865;	1312; 640; 17817 m. Ca.
Gar.	549⅔;	3297;	839⅓;	5034;	2104;	10435;	1034; 725; 12194.
S:a	1387;	7719;	2214⅔;	13277;	5289;	26300;	2340; 1365; 30011.
			Cavalleri.			19528—17320.	

Armeen i Lützigske Battaiglia in Nov. An. 1632.

Infanteria.	Musq.	Piqv.	Off.	S:a.	Kr:ke*)
1 Guardie	45.	38.	12.	1221.	58.
16 Gr. Nilses	610.	324.	192.		
16 Winckels	486.	432.	192.	1110.	10.
8 Er. Hands	465.	267.	96.	848.	
8 Carl Hårds	447.		96.	543.	
4 Finnar	156.		48.	204.	
12 Kniphusen	708.	270.	142.	1120.	74.
12 Mitzlafwes	342.	198.	142.	682.	6.
8 Rossows	366.	168.	96.	630.	24.
8 Giersdorffs	330.	96.	96.	522.	20.
8 Gref v. Thurn	240.	144.	96.	480.	36.
8 Gr. v. Isenburgh	120.	54.	96.	270.	12
8 Gr. v. Erpack	144.	18.	96.	258.	18.
12 Gr. v. Eberstens	216.	144.	142.	502.	24.
12 Yslors	144.	36.	142.	322.	30.
12 Hert. Wilhelms **)	276.	78.	142.	496.	64.
8 Posens	540.	156.	96.	792.	100.
8 Pforts	306.	84.	48.	438.	61.
8 Vidtstrumbs	150.	24.	96.	270.	50.
12 Hert. Bernh.	396.	210.	142.	748.	40.
16 Lesles	360.	24.	192.	576.	20.
12 Willtteust.	468.	102.	142.	712.	48.
4 Brandenstein	198.	—	48.	246.	24.

*) Kranke. **) Psalmsångaren.

7 Gr. v. Launst.	600.	—	84.	684.	6.
4 Joh. Hindriks.	180.	—	48.	228.	—
	8293;	2867;	3592;	13882;	617.
				13882.	
				14499.	

Cavalleri.

4 Uppl.	300.	250.	8 Ohms	450.	300.
4 Sdlm.	250.	200.	Frans v. Talby	75.	50.
4 Östgt.	200.	100.	Cort. v. Talby	150.	100.
8 Wstgt.	600.	400.	T. Albreckt Yssler	75.	50.
8 Smål.	600.	400.			
8 Finnar	800.	500.	4 Verkermans	225.	150.
12 Hert. Bernh.	750.	500.	Rostens	270.	180.
8 Lifl.	450.	300.	8 Bullaches	180.	120.
8 Carlbergs	330.	220.	Georg Yssler	240.	160.
4 Courvills	450.	300.	8 Golstens	225.	150.
Stecknitz	120.	80.	12 Hert. Wilhelms	180.	120.
8 Anhaltiske	450.	300.	4 Carländer	345.	230.
12 Hoffkirks	525.	350.		9290.	6210.
4 Steinbacks	300.	200.			
6 Lauensteins	300.	200.	Dragoner		600.
4 Brandenst.	450.	300.			6810.

Noch haben Ihr Kön. Mag. Nachfolgende Trouppen od. die Lünenburgische Armée zu sich postuliren lassen:

Infanteri 2610. (12 Lohaussens, 8 Frans Carls, 4 Strahlendorffs, 4 Krigboms, 4 Lessles, 1 Giortschis, 4 Dumenis, 8 Sparenbergs, 1 Lehaussens, Rantzous.)

Cavalleri 2250. (8 Hert. Georgs, 10 Frans Carlls, 6 Merodes, 4 Brunckes, 1 Falkenbergs, 4 Beyers, 1 Anhaltisk.)

Bey Gener. Bannier

12 Gen. Baner	740.
12 Pfuel	936.
8 Spentzes	408.
8 Monroes	300.
8 Wallensteins	504.
8 Redwens	457.
	3643.
16 Gen.M. Redwen	1400.
4 Wurmbrands	400.
12 Hamiltons	400.
4 Crells.	200.
8 Sperreuters	900.
8 Färbus	1000.
8 Schnedwens	1000.
Dragoner	300.
	5600.
	9243.

Cavalleria.

12 Boudisens	450.
6 Fältmskns	250.
6 Streuts	90.
8 Gen. Baner	300.
8 Wedels	250.
5 Landtgr. Johan	150.
4 Krutzensteins	100.
8 Hertig Ernsts	150.
5 Redwens	300.
8 Monroes	200.
4 Schawenburgs	90.
12 Bergkhofver	250.
12 Degenfelt	300.
12 Sperreuters	500.
	3780.
	9243.
	13023.

Garnisonerna:

Augsburg.

8 Slamerdorfs	800.
8 Liebenstens	800.
8 Forbus	600.

Ulm.

Redwens	600.

Rhein o. Donauwert.

Wurmbrands	800.

Weisenburg.

Gr. 4 Hollachs } Sperreuters }	400.
	4000.
	13023.
	17023.

Elses.

4 Hogendorfs	448.
8 Gr. v. Nassau	696.
8 Vidstumbs	808.
3 Frankfurter	436.
12 Haubalt.	1240.
15 Schaflittchs	1480.
3 Canofschis	468.
	6172.

Cavalleria.

Rengr. Otto Ludv.	1000.
9 Saflitschi	550.
5 Haubalts	310.
	1860.
	8092.

Rein.

8 Pfaltzgr. Christ. 600.
8 Gr. v. Erpack 600.
8 Eisenburgs 600.
8 Reingr Otte 600.
——2400.

Cavalleria.

Pfalzgr. Christian 250.
Reingr. Otte 864.
Gr. v. Sollms 312.
——1426.
3826.

Garnisonerne:

Frankf. 3 Vidstumb. 336.
Hannov. 2 Hunbaltz 224.
Högst 1 Maj. Sven Anthonison 112.
Lorntheim o. Limburg } 3 Solms 336.
Campfals och } 1 Solms 112.
Oppenheim 3 Pfa. v. Ludv. 124.
Mannheim Ladenburg } 4 Baners 448.
Worms 8 Gr. Solms 546.
Creutnach Ramsel 248.
Bingen Ramses 248.
——2350.

Mainz
8 G. v. Hanau 696.
4 Hogendorff 348.
4 Rollinger 178.
4 Hohenlos 348.
——2066.

I Francken.

Würtzberg { 4 Svenske 300. 4 Margalles 300.
——600.

Königshofen Hastfers 200.

Nyvärfde
12 Gr. v. Hohenlo 1200.
8 Gr. v. Lobenst. 800.
8 Leyes 800.
8 Ax. Lilies 600.
——3400.

Än Rytare { 12 Gr. v. Hollach 1000.
8 Leyes 400.
——1400.
5600.

4 Bengt Perssons.

Magdeburg.

12 Svenske knechter 600.
8 Salmon Adams 800.
8 Soopens nye 200.
8 Krigboms 200.
8 Termous 400.
4 Dumenis drog. 200.
6 Kaggens drag. 200.
——2600.

Hannov. 8 Heidens 600.
Hulbenst. 6 Kings 500.
Osterwich 1 G—d 120.
Hall 4 Putliters 150.
Mansfeld 3 Burgsd. 200.
Brunswijk { 8 Her. Georg 200. 8 Meretich 600.
——3070.
5670.

Pommern.

Stettin
8 Diumonds 1000.
4 Kiörnings 400.
3 Ramses 300.
——1700.

	blifve	värfde.	S:a.
Franchische Armée.			
8 Axel Lillies	330.		
8 Oxenstiernas	457.		
8 Er. Hand	438.	.....	2442.
8 Carl Hård	717.		
8 C. Hastsers	500.		
8 Gref v. Thurn	736.	464.	1200.
12 Jost v. Reicher	1020.	780.	1800.
8 Wildtenstins	1000.	200.	1200.
1 Carl Hårds drag.	163.	.....	463.
2 Dumenis	300.		
	5661.	1444.	7105.
Nyvärfde		17044.	22705.
Reutere	2519.	1531.	4050.
Nyfvärfde		7000.	7000.
	8180.	27019.	40860.
Hertz. v. Weymer.			
5 Rgt till fot &c.	8045.	7480.	15525.
Mecklenburgske.			
Hert. Albr., Adolphs &c.	3900.	4200.	8100.
Magdeburgsche Armee bei dem Gen. Baner.			
Soopens, Kaggens &c. (ofta upprepade)	10437.	13784.	24221.
Reutere.			
8 Svenske	800.		800.
8 Wedels	400.	225.	625.
12 Skaffmans	600.	900.	1500.
Baner, Hertig. v. Anhalt &c.		2450.	2450.
16 B. & P.		2000.	2000.
	1800.	5575.	7375.
Niedesachsiske Armé.			
12 Tottens	800.	1000.	1800.

8 Brumans		400.	800.	1200.
4 Lars Kagges		300.		
4 Saltzburgs		450.	.....	1250.
4 Bengt Perssons		500.		
8 Hans Kyles		500.		1200.
16 Markvis		2400.		2400.
16 Forbuses			2400.	
16 Gr. Craffverd			2400.	6000.
8 Lammermont.			1200.	
12 Astons			1800.	1800.
40 Hamiltons		3000.	3000.	6000.
40 Nedersachs.		6000.		6000.
		15050.	12600.	27650.
Reutere.				
4 Svenske		500.		
4 Nedersachs.		500.	.....	1000.
5 Klein Jacobs			625.	625.
		1000.	625.	1625.
Hertz. v. Lünenburg				
32 Comp. till fot.			4800.	6300.
12 Comp. till häst			1500.	
Garnisoner.				
Strålsund, Demin, Anklau, Stettin &c.				
(förut upprepade)		10416.	13225.	23651.
(Af Sverige 40 fotfolk:	7200.			
12 rytt.	1500.			
	8700.)			

Rgtr	*Summa:*	*Soldater.*		*Reuter.*			
22 hos H. Kon. Mayt	17,871.	15,879.	33,750.	5,300.	8,625.	13,925.	121.
22 Franckeske Armee	5,661.	17,044.	22,705.	2,519.	8,531.	11,050.	92.
20½ Magdeb. Armee	10,437.	13,784.	24,221.	1,800.	5,575.	7,375	63.
23½ Nedersachs. Armee	15,050.	12,600.	27,650.	1,000.	625.	1,625	13.
12½ Landtgref v. Hessen	8,850.	6,000.	14,850.	5,375.	1,500.	6,875	55.
6 Hertz. v. Weimar	4,000.	3,200.	3,200.	1,500.	2,000.	3,500.	28.
5½ Meckelb. Armée	2,900.	3,700.	6,600.	1,000.	500.	1.500.	12.
4 Herz v. Lünenb.	- - -	4,800.	4,800.	- - -	1.500.	1,500.	12.
13 Garnisoner	9,916.	4,534.	14,451.	500.	- - -	500.	4.
6 Från Svèrige	- - -	7,200.	7,200.	- - -	1,500.	1,500.	12.
3½ uti Erfurt.	2,245.	1,957.	4,200.	300.	.325.	625.	5.
144½	76,930	90,697.	167,627.	19,294.	30,681.	49,975.	410.

Infanteri-Regementers Specification hoos H. K. M. Anno 1632 som under Sveriges order och disposition i Tydzland varit hafver.

	Comp.	hos K. M.	Alt. Brandenb.	Rhein.	Franken.	Pommern.	Schwaben.	Magdeb.	Ned. Sax.
Guardia	1	1							
Gref Nilses Reg.	16	16							
Winkels	15	15							
Ad. Pfuels	12	12							
Hert. Bernh.	8	8							
Gen. Baners	12	8		4					
Spenset	8	8							
Mackei Monroes	8	8							
Alex. Ham. Skottr	12	12							
Valent. Engelke	12	12							
Rob. Monroes	8	8							
Joh. Redwens	8	8							
Hert. Bernh. Tyske	10	10							
Hert. Wilhelms	12	12							
Pf.Gr. Christian	8	8							
Pf.Gr. Landtregt	3	1		2					
Graff v. Isenburg	8	8							
Graff v. Erpack	4	4							
Graff v. Hohenloe	16	1			15				
Gr. v. Eberstein	12	12							
Gr. v. Thurms	8	8							
Messelats	11	11							
Missefals	12	4	4				4		
Wallensteins	8	8							
Willtensteins	12	10			2				
Burts	12	12							
Rossows	12	12							
Giersdorfs.	8	8							
Claes Hastfers	8	8							
Konofski	8	4		4					
Truckssses	16	4			12				
Werders	12	10						2	
Chemnitzes	3	3							
Steinbacks	4	4							
Ysslers	12	12							
Rosens	8	8							
Pforts	8	8							

Vidtstumb.		8	8						
Hejdens		8	2						6
Taupadels		8	14				4		
Erich Handz		12	12						
Carll Hårdh		8	8						
Clas Hastfers finnar		8	4			4			
			344						
Hogendorfs		8		8					
Ramses		11		8		3			
Greff v. Solms		12		12					
G. v. Hannow.		8		8					
Reingr. Otto Ludv.		8		8					
Hartballets		16		16					
Greff v. Nassow.		8		8					
Chawelitschi		19		15			4		
Rollingers		4		4					
	Lateris	501		4	97	33	3	12	2	6

		Comp.	Franken.	N. Sax.	Pommersk	Swab.
	Transp.		33	6	3	12
Marg. Hans Georg		16	16			
Vidtstumbs		12	12			
Müffells		12	12			
Leye		8	8			
Dumenies		8	4	4		
Marg. — ron		4	4			
Axel Lillies		4	4			
Åke Hansson		4	4			
			97			
Hertig Georg's		8		8		
Lohusens		12		12		
Hermens		8		8		
Hert. v. Brunsvik.		8		4		
Brunsviks Stad		4		4		
Mertiks		8		8		
Hert. Frants Carl		16		16		
Lessleis		8		8		
Brummans		8		8		
Hert. Hans v. Nassow.		8		8		

Stralendorff.	8	8		
Krighbohms	8	8		
Kanowski	8	8		
Lammermonts	8	18		
Astons	12	12		
Lesles	4	4		
Spareaberg	4	4		
Kaggen	8	8		
Steinbruck	7	7		
Kalkreuter	5	5		
Bengt Persson.	4	4		
		174		
Jacob Duwalt	8		8	
Jochim Duwalt	8		8	
Erich Hansson.	8		8	
Gref Kraffert	16		16	
Jacob Bohm	4		4	
Clas Wespernus	8		8	
Christian v. Mens	4		4	
Garzæus	4		4	
Erich Hansson	4		4	
Duwalts Dragoner	8		8	
Gref Kraffert	4		4	
Monieur	4		4	
Kiörning	4		4	
— — munds	8		8	
Metstakes	8		8	
Salmon Adam			4	
			104	
Greff v. Liebenstein	8			8
Schnedwins	11			11
Slamsdorfs	8			8
Forbuses	8			8
Würmbrands	8			8
Sperreuters	8			8
Patr. Redwens	12			12
Crells	8			8
Papenheimbs	8			8
Fridsberg	8			8
	419			99

	Comp.	Magdeb.	Brand.b.	Meckl.b.
Transp.	12	12	4	

Boetii

Termes	8	8		
Kings	12	12		
Skencks	12	12		
Jören Soops	8	8		
Salm. Adam	12	12		
Puttlitzes	4	4		
Denhoff	8	8		
Salmon Adam Sven	8	4		
Jören Soops	4	4		
		86		
Kiörning			4	
			8	
Unge Lessle	8			8
Hans Kyles	8			8
Salltzbiergs	8			8
	112			24
Transp.	501			
d:o	419			
	1032			

Anm. Alla härofvan extraherade acta Militaria ha allt utseende af att som officiella blifvit inlemnade till Svenska RiksMarskén eller ock af hans egna sekreterare efter officiella handlingar uppsatta. Härvid ha många namn förvridits; men då jag ej varit i tillfälle att rätta alla, har jag blott troget afskrifvit hvad jag haft för mig.

4. *Drottn. Maria Eleonora.*

Von Gottes Gnaden Wir MARIA ELEONORA, der Schweden, Gohten und Wenden, Königin, Gross Furstin in Finlandt, Hertzogin zu Ehesten und Carelen, Frau über Ingermanlandt Gebohrne aus den Churfurstlichen Stamme Brandenburgske in Preussen zu Gülich, Clewe, Berge &c. Herzogin, Witwe.

Thuen hiermit kundt undt bekennen das Wir

der Hochgeb. Fursten Unserer Freundtlichen Lieben Baasen undt Gevatterin Marien Euphrasinen, . . . aus guter gnädiger affection . . das Haus Drotningholm . . erblich und ganz eigenthumblich Ihr und Ihren kinderen gnädigst geschencket undt gegeben haben, (vanlige formuläret i Gåfvobref, jemte förbindelsen af Drottningen att skaffa sin höga dotters consens och confirmation.) Zu uhr kundt und mehren versicherung haben wir dieses mit Vnserer eigenhändigen Subscription und Königl. Secret bekreftiget Geschehen in Stockholm d. 20 Martii 1641. Maria Eleonora Mpp.

5. *Rådet.*

Af Sthm d. 17 Oct. 1627 skrefvo *Johan Skytte, Per Erlandsson* och *Mattias Soop* och Secret. *Olof Eriksson* till Fru Brita DelaG. och å Konungens vägnar lofvade henne 8 pC. för de 5000 daler, hon lemnat till Krigssakerne. H. Nils Bjelke var tillskrifven om Intressets tillhandahållande. S. år d. 12 Julii hade förut *Magnus Grefve till Wisingsborg, Abraham Grefve till Wisingsborg, Gabriel Oxenstierna, Friherre till Mörby och Lindholm, Clas Horn, Johan Skytte, Gabriel Oxenstierna Gustafson Carl, Eriksson Oxenstierne* tillskrifvit Fru Brita, med begäran om lån, helst K. M. begärt 8000 daler, som de måste upplåna.

6. *Åtskillige Handll.*

Commissarierne vid gränseskildnadshandlen med

Ryssland 1617. *Gustaf Stenbock, Jacob Jacobsson och Måns Mårthensson* tillskrefvo från Wiborg d. 24 Oct. 1618, Knut Claesson, Ståthållaren på Revals slott, med begäran om skjutshästar genom Nylands län, helst de nu från Moskau lyckligen ankmmit till Wiborg d. 23 Oct. och skulle öfver Tavastehus och Åbo skynda sig till H.M:t De behöfde 40 hästar för sig, folk och tingest. Ståthållaren hade neml. commendament i Borgo och Helsingfors län.

År 1629 *begärtes i krigshjelp:*

Klerkeriet i Upsala stikt 2000, Linköp. 1500, Westerås 1000, Stregn. 1000, Skara 1500, Wexiö 700, Wassbo och Wermeland 500, Åbo 1500.

Städerne: Sthm 3000, Ups. 800, Arboga 1000, Westerås 1000, Köping 500, Eneköp. 500, Sigtuna 30, Gefle 1400, Öregruud 200, Östhammar 40, Hudviksw. 700, Herenssand 200, Henemora 100, Torsilia 100' Örebro 400, Strengnäs 100, Telje 100, Nyköp. 1000, Norrköp. 1000, Söderk. 800, Linköp. 1000, Skeninge 30, Wadstena 100, Westervik 200, Calmar 500, Mölestadås (Mönsterås) 20, Jönköp. 500, Wexiö 200, Eksjö 300, Bogesund 200, Hio 50, Lidköp. 50, Skedvi 30, Skara 50, Elfsborg 1000, Karestad 200, Mariestad 200, Brette 20, Gamlelöse 15, Åbo 800, Ramo 50, Eksiö i Finl (Ekenäs) 150, Helsingfors 150, Björneborg 50, Borgo 50, Wiborg 400, Reffle 4000, Narfuen 500. Item $\frac{1}{4}$ af all förlänt Kyrkotionde, som skall igenkallas.

Till proviantering i Liffland: Presterne i Uppland. Spannmål 440 T:er, smör 10 T:or 5 pund. i

Norrlanden Strömming 65 T:r, smör 6 T:or 1½ pund, 6½ skeppund fisk.

Formula Juramenti Civium Elbingensium.

Wir Bürger und Einwohner sampt der Ganzen Gemein der alten und newen Statt geloben und schweren hiermit, das wir dem Grossmechtigsten, Durchl. Hochgeb. F. u. H. H. Gustavum Adolphum v. G. gn. d. R. Schw. G. u. W. König . . und seiner K. M. Liebes Erben nach laut der Norkop. Erbwereinigung die succession betreffend, wollen für Vnsern rechten Konig und Herrn halten, seiner K. M. und der Crone Schweden trau und holdt sein, und Vns von der Crone nicht sondern, schaden und verderb nach eussersten vermögen abwenden und verwernen, vnsern Erben zu gleich messiger trew und unterthenigkeit mit hochsten fleiss halten und vermahnen, So war vns Gott helffe und sein heiliges Evangelium.

Diss ist zu Konigsberg zu Schloss vor der Regentin Rhattstube mit kreyde geschrieben an der Thür.

Stirbet der Fuchs, so geldt der Balg
van er vorher wirdt geleget in den Kalck,
obgleich das fleisch nicht wirdt gesotten oder gebraten,
bleibet doch der Churfürst in Preussen verrahten.

Diese Andtwort ist fur den Rhattstube schrifftlich gefunden, wie folget:
Mit nichte ist der Churfürst in Königsberg verrahten sondern der sey gekochet und gebraten &c.

(ett långt poem, afskrifvit af Riksmarsken Gr. Jacob Dela Gardie.)

Promemoria.

Krigsmedel:	af Koppartullen	80,000.
	Afradskoppar	40,000.
	På 6000 skpd	200,000.
	Boskaps penningar	80,000.
		400,000.
	Licenter	600,000.
		1,000,000.

Kort förslag på Inl. o. Utl. fotfolket i Lifland 1629. I Rigiske garnisonen 2205, i fält att bruka 2051.

Fältherrens lifCompagni.

Hans nåds hästar 24, Ryttmst Claus Wachtmeister 4, Lieutn. H. H. v. Tiesenhausen 3, Cornett Reinh. Fersen 3, Corp. W. v. Tiesenh. 2, Jurgen Wrangel 1, Henr. Knorring 1, Hans Romanwitz 1, Cl. Yxkull 1, Fab. Mich. o. Casp. Engelhardt, E. Breitholz, Wilh. Funck, Jarg. Paykull, G. Lode, Joh. E. Ramel, Casp. Berch, Jurg. Bottiger, Henr. v. Ungern, J. v. Warendorff, Bernt Moller, Friedr. Hartman, Cl. Blume, Jurg. Fick, Joh. Bremer, &c. &c. S:a 157 hästar. Presten 1 häst, fältskären 1 h. &c. 22 h. s:a 179. Man finner redan häraf, hvilken mängd adliga ätter infördes i Sverige från Lifland.

Rulla på de knecktar som af Skaraborgs län äro sände till Preussen 1628 *d.* 2 *Sept.* Af Öfverste Joh. Hindrikssons Compagni.

Ransakning om de förrymde soldaterne i Elfsborgs län, som Joh. Henrikss. efterlemnat hållen på Fureberg i Bollebygds härad af Jöransson. *Af Bolleb. h.* Arfve i Deregården hafver tarmeloppet, Carl Brynjelss. i Sanderyd huggit sig ofärdig, Elf Heliesson Tarmelopp, . . Om 50 förrymde kunde ingen besked ges. Några fäder voro tillstädes, sade sig ej kunna skaffa sina söner åter. Deras äldre söner i kriget &c. *Af Kinds härad:* 34 rymde. Af Winhärad 9 rymde, *Af Redvägs h.* 8 rymde; Af *Ås h.* 17 rymde öfver gränsen, deribland corporalen. *Af Gäsene h.* Jon i Skrålås huggit foten af sig, 4 rymde.

Nils Hanssons i Nyenskans Memorial d. 14 *Maji* 1618, att af Fredr. Möller præsentere H. K. M:t.

1. Hade ännu ej kunnat destruera Nyenskantz, och velat förut ge sina tankar tillkänna för K. M:t. 2. Försände har copior af alle K. Mts, Fältherrens och Fältmarskalkens förläningsbref till de Ryske Bojarer. En Bajor fr. Nowgorod begär bekomma ett gods igen, som han anser för sitt. 4. Väl vore, om H. M:t ej ville mera förläna i vissa pogost. Feod. Aminoff har ½ af en socken, dock är landet mest öde. Blir fred, kan man lätt få jorden besatt. En Polack hade fått en förläning af Fältmsk. Ev. Horn, men ännu var den öde. 5. De 20 T:or råg och 288 T:or korn fr. Fältherren äro allt använde. 7. En enka vid Nyenskantz har 200 T:or råg att afläta, men vill ha 4 daler. Jag har låter anstå. 9. Om de 200 Rdr Ifvar Chr. son försträckt K. M:t, så var

det ej egit, utan uppburet af bönder och knektar. 12. K. M. ville komma ihåg att sända hit jern, stål, tackel, tåg &c. 15. Många bönder inflytta från Finlund och Kexholms län. 16. Svårt att förekomma det både gemene och befäl ej, då spisöl brygges, också brygga något öl. Dock vill jag efterkomma Eders Kongl. M:ts Nådiga befalning. 17. Jag törs ej, mot fredsfördraget, locka hit Ryska borgare, men om Svenske, finske och tyske borgare skall all flit göras. 19. Begäres besked om Engelske Gesandter på väg till Moskau. 23. Hvad skall svaras Boijarerne, som vill hafva samma frihet som i Storfurstens tid. 25. Frågas om de bönder, som hafva varit på gränsläggningen, skola njuta den frihet Hr Carl Gyllenhielms och GränseCommissariernas bref förmäler.

Det Skotska regementet.

Man träffar äfven här namn, som visa huru vårt Svenska Riddarhus recryterades af utländska regementer. Af *Öfverstens compagni* Patrik Dieckson &c. *Cumstains Compagni*, J. & W. Robertsom, (John R. död) &c. *Capit. Wonnipenny Comp.* Chr. Clarke, &c. *Capit.. Henr. Muschampes Comp.* Will. Sinclair, Rob, Ranken, James Nisbeth, Anth. Wrigt &c. *Cap. Jurg. Douglas Compagni* Rob. Melbourne, Rob. Gibson, Rob. Grey, Jnmes Douglas, John Gordon, Alex. Cuninghame &c. *Capit. Rob. Scotts Compagni*; Thomar Gildis &c. *Capit. Bethunes Comp.* Anth. Drumond &c. *Capit. Will. Spens Comp.* Anthibald

Amstronge, död, John Baker &c. *Capit. Andr. Breüts Comp.* J. Smith &c. *Capit. Jannes Banniants Compag. William Douglas Comp.* Thomas Hill &c. *Lieut. John Dicksons.* Thom. Gardiner &c.

Wahr hafftiger bericht wie und was ursach das Neuhaus wieder umbauff die polnische seite kommen sey. — Uppsatt af den som K. Carl IX der satte som commendant.

Anno 1617 *d.* 28 *Jan. hölls Rättegång i Rytt-mäst.* Lorents Wagners qvarter efter Wälb. Fältherren Gref Jacobs befallning om en ryttare, som var beryktad för horeri. Sutto i rätten L. Wagner, Clas Christensson, m. fl. Den ene ryttaren hade varnat den andre för sjukdom, som kunde bli följd och som han aldrig blefve qvitt, men en annan borgat för hustrun som kom med bränvin. Den brottslige erkände och dömdes till döden, men hemställande till Fältherren, om han ville benåda till lifvet.

(*Cod.*) *).

Fårskötsel.

Exempel på de bekante Contracterne med Fårherdarne: (Cod. Coll. 1: 9. n. 10.)

*) Se DelaG. Arch. IV: p. 243, 244. Bland Codices träffas en massa af historiska handlingar af värde; men som de öfverhufvud äro afskrifter och originalerne merändels finnas i Stockholm och Upsala, synes ej deras plats egentligen vara i ett arbete, som utgifves på förlag af DelaGardiska Archivets Egare. Blott få bli derföre meddelade in extenso; några i utdrag; å andra fästas uppmärksamhet blott i förbigående.

konster blifva upptuktade, då vele vi att der i förnämsta Sjöstäderne, som någon råd och ämne hafva, skola upprätta goda räkneskolor, och hvar icke hemma finnes män åt, då kalla dem utanefter, som instituera och lära ungdomen räknekonsten, och hvad mera dem nyttigt är, uti Köphandelen, och det borgerliga lefvernet. Och att sedan ingen antages och brukas för Köpsven, som icke hafver lärt bålla sin Köpmans bok och vet dermed rättelig omgå.

31. Så är ock fast nyttigt, att det tiggeriet, som mången af barndom vänes till, må afskaffas, och fördenskull skall med första lägenhet i hvar stad upprättas ett barnhus, dit de som på gator gå och tigga, kunna inhäfvas och blifva uppehållne, tills de någon tjenst göra kunna. Och så snart de äro tjenstföre andtvardes handtverksmän, som dem behöfva och begära, i händer, der de kunna uti något ärligt embete blifva uppfostrade, hvilka sedan skola vara pligtige tjena samme män, till dess de sin kost och hans omak med arbet aftjent hafva eller eljest efter goda mäns ord honom derföre till nöjes gjort. — — — Hvar och ingen vill sådana barn antaga, uppehålles på stadens omkostnad och sättjes till sådant arbete, dermed de sin föda någorlunda förtjena kunna. Deröfver sättjes föreståndare af menige borgerskapet. — — —

Kongl. M:ts mandat, gifvet i Jönköping A:o 1625.

— — Hvilka borgare eller invånare i Staden, som äger eller får äga piltebarn om 7 år och icke

håller det antingen till Schola, köphandel eller något annat ärligt handtverk, skall böta 40 mark.

Item den dräng af Stadsens infödde barn, som är till 16 år och icke hafver öfvat sig i scholegång, så att han något godt lärdt hafver, eller ock lärt köphandel eller något annat ärligt handtverk, utan förnött sin tid uti lättja och fåfänga, han skall hafva förverkat en ½ af allt det arf, som honom tillfalla kan, under staden.

I *Landshöfdinginstructionerne* ålades desse herrar att förhindra tiggare att kringgå. Arbetsföra skulle föras till Arbetshusen, vanföra till sin seckens sjukstuga.

Vi kunde nu vara glada, om vi i frågor om uppfostran och fattigvård befunne oss der våra fäder mötas för 2 sekler sedan.

Men ännu står denna fråga *uppnedvänd.*

De *enskilte* skola besörja uppfostringen; det *allmänna* skall besörja correctionsväsendet d. ä. plikta för bristerne i uppfostringen. Vi tro det blefve för begge parterne bättre, att göra ett ärligt *byte.* Om det *allmänna* öfvertager uppfostringens sak, skall med ½ af hvad nu åtgår i följd af bristande uppfostran, det enskilda, det communala nitet kunna besörja correctionsväsendet med de få, hvilka oaktadt uppfostran bli correctionshjon. Iterum!

Bidrag till historien om kampen mellan K. Gustaf II Adolph och Sveriges Biskopar.

Man känner, att K. Gustaf II Adolph, deri stödd

af Adlen, sträfvade att få ett RiksCollegium öfver de Consistoriella stiftsstyrelserna, dels för att få enhet i dessa styrelser, dels för att nedtrycka det Biskopsvälde, som, under det starka charakterer uppburo Tiarerne, snart sagdt bemäktigade sig den ståndpunkt både i statshållet och opinionen, som tribuni plebis i Rom innehade, då strid uppkom mellan patriciska och plebejiska intressen. 1625 föll förslaget om Consistorium Generale, och enligt Jac. DelaGardies yttrande i rådet 1636, (då förslaget åter väcktes) »vor Konungen dervid, det Biskoperne, om de något syndade eller otillbörligt committerade, skulle föras inför den Kongl. Hofrätten och der plikta för gerning sinom.« *) En tid efter denna Konungens ed såg man en Kyrkoherde i grannskapet af RiksDrotzet M. Brahes grefskap, Joh. Baazius,**) skrifva en *Προτρεπτικὸς eller Admonitio till Sv. Biskopar*, der de allvarligen förmanas för många felaktigheter. Denna »förmaning« blef mycket kringspridd, »hvarmed Biskoparnes goda namn och rykte kunde mycket förringas och förklenas.« Och härvid voro ansedda krefter i rörelse. Baazius hade ett stort litterärt namn. Vännen, som fått Baazii handskrift och den kringspridde, var nu Professor vid det Gymnasium Illustre i Stockholm, som hotade öfverglänsa de bildningsanstalter, hvilka stodo under Biskopdig ledning, — den enade af Episcopalismen, äfven såsom sjelf Biskop, störta-

*) Geijer Sv. Folkets Hist. III: p. 86.

**) Kyrkoherde, nu Prost i Jönköping.

de Johannes Matthiæ. Och denne Johannes befann sig kort derpå såsom Konungens Hofpredikant i lägret med H. M:t. Hvad som skulle göras, syntes fordra skyndsamhet. Biskoparne beslöto derföre sjelfve citera och dömma sin vederpart men då åskan hotade B. som närmast framträdde i ljuset

Riksens Råds Försvarelsebref, gifvet M. Johanni Baaz d. Junii 1629. (Cod. Coll. 1: 1. N. 25.)

Vi under:ne Sveriges Rikes Råd göre Witterligit det Oss Pastor Junecopensis Wyrdig och Wällärd M. Johan Baaz supplicando hafver tillkännagifvit att han med sin Biskop *) är råkat uti en tvist, för hvilkens skull biskopen achtar honom för sig och sina samtlige Medbröder de Ehrev:de Archiebiskopen och de andre Biskoparne att citera. Så aldenstund förbe:te Pastor förevänder, att Wälbe:de Herrar Biskopar pars och hans vederpart är och dertill med declarerar och bevisar deras stridiga sak vara mera politisk och derföre inte höra under Ecclesiastico utan till Magistratus politici decision. Beder han ödmjukligen, wi wille honom Wår Leigde och be-

*) Nils Krookius. Oaktadt Rhyzelii parentationsformiga omdöme i BiskopsChrönikan, förekom dock om Gubbens seder vid en Riksdag, som Utg. vill minnas, något skugglikt. Admonitor Baazius blef Krookii efterträdare på Wexiö Biskopsstol, hvilket var troligen det säkraste medlet att få oppositionen mot Episcopalismen inom Clereciet att afstanna. Och ett krafts-steg måste tagas; ty ett *Divide & impera* låg i "de verldsligas" försök.

skärmelsebref till lag och rätt för en partisk dom fridkalla och försvara. Sådan hans ödmjuka och icke obilliga bön hafve Wi honom intet visst afslå, utan tage honom, som Wi ock uti detta Wårt öpne brefs kraft på Wårt drayande kall och Ämbetes vägnar tagen (sic!) ännu uti allas vår Nådigste Konungs hägn och försvar, tills vidare besked ifrån H. K. M. förbjudandes alla, eho de hälst vara kunna, som högstbste H. K. M. med lydno och hörsamhet förbundne äro särdeles hans vederpart för denna sak skull derförinnan att qvälja honom, antingen på hans person eller ämbete, eller honom något hinder eller förfång emot denne vår Sauvegarde tillfoga. Der alle och hvar i sin stad, som detta angår, hafva sig efterrätta. Datum Stockholm In Senatu d. Jun. 1629.

Magnus Grefve till Wisingborg. Carl Carlsson Gyldenhjelm. Claas Horn.

Johan Skytte. Matthias Soop. Claas Fleming.

Vid samma tid lär Baazius varit inkallad till DomCapitlet i Wexiö. Med anförde Sanvegarde i handom skrefs.

Johannis Baazii Svar, skrifvet till Episcopum & Consistorium Wexionense om Citation att svara uti deras Consistorio tamquam foro competenti till sin Prosphonesin.

Dat. d. 3 Aug. A. 1629.

Medan Prosphonesis, öfver hvilken Rev. Episcopi Sveciæ förtörnas, är aldrig sub forma accusationis vel protestationis skrifven eller framställt: utan

thenna fidelis commonefactio sändes Rev: dis Episcopis förseglat per Clarissm. Johannem Matthiæ; ty förundrar Baazius storliga ej allena hwi Rev. Episcopi ville thet spargere in vulgus, som the mena ej borde publiceras, utan fast mera hvi Rev. Episcopi vilja nu föra sådant till forun. Men efter twedräckt och trätor äro kötsens gerningar Gal. 5: 20 och visdom till att träta är jordisk, mensklig och djefvulsk, Jac. 3: 15; ej hafver Guds församling then seden att hon träter. 1 Cor. 11: 16, derföre önskar Baazius per naturam et officium intet hellre, än att Wi rättsinnige i kärlekenom växom till i all stycke i Honom som hufvudet är, Christus Eph. 4: 15. och att Rev. Episcopi ville omnia probare, quod bonum est tenere, sic corriguntur corrigenda, och gifves icke lustarenom rum, utan gloria Dei, salus Ecclesiæ & honor Ministerii således mera tillvexa. Thertill Gud gifve sin helige Andes Nåd. Amen.

Derpå synes saken hvilat tills Rådet 1636 tänkte återupplifva frågan. Rudbeckius utgaf då sina »Privilegier». R.Canzlern vardt deraf »perplex». Ty R. var »en man af qvaliteter, en drifvande, en pertinax, som förr skulle låta bränna sig än gifva vika» (Ax. Oxenstiernas omdöme vid detta tillfälle). Emellertid ville man förekomma splittring inom Ståndet.

Förlikning emellan Rikets Biskopar och Mag. Joh. Baazius, Act. Stockh. d. 17 Julii A. 1636.

Uppsattes, aftryckt i Görvells *Svenska Bibliothek* 2:dra D. p. 227—230.

Clereciet bibehöll dervid, genom Rudbeckii raskhet, den sjelfständiga position, hvilken K. Carl XI sedan visste begagna. Men R. uppoffrade dervid sin egen fördel. Han stod främst på Erkebiskopsförslaget, sådant det i Stiftet tillkommit. Rådet genomdref nytt val vid Riksdagen, dervid Rudbeckius slogs ur brädet. L. Paulinus Gothus valdes.

Här stodo stora charakterer å ömse sidor i kamp mot hvarandra. Säkerligen hade Episcopalismen ej besegrat Sveriges Aristokrati i dess middagshöjd, om ej folket satt i Biskoparne de ende ofrälse, (vanbördige) som kunde drista gå jemns med adlen och något motväga dess magt. Se Sveriges Sk. Litt. III: p. 260—264. Baazius vidrör i sitt *Inventarium Eccl. Sc. G.* hvad som här upplyses, med en ytterst lätt hand.

Ministerialia.

Rörande Freden i Knäröd och Elfsborgslösen.

Fredsfördraget i Knäröd 1613 affattades som bekant är på Svenska, Danska och Latin. Den Latinska urkunden träffas i *Du Monts Corps Dipl.* T. V. P. 11 p. 642 följ. Den börjas med *Nos Jacobus Dei gratia* &c. Den Danska hos Slange *i K. Christian IV:des Historias Anden part* p. 332 följ. börjar med *Wij Christian dend fierde* &c. (äfven öfversatt på latin; också träffas der den latinska ingressen ur K. Jacobs urkund). Den Svenska urkundens begynnelse är följande:

»Wij Gustaf Adolph medh Gudz Nåde, Sweri-

ges, Giötes och Wändes mäktigste Konungh och Arffurste, Storfurste till Finlandh, Hertig uti Estlandh och Wästmannaland; göre vetterligt, att efter emellan then Stormechtige Högb. Furste och Herre, K. Carl then nijonde, vår älskel. K. Herfader Chr. d. Högl. i åm. sedan och efter H. M:ts dödeliga frånfälle och vårt rike Sverige på den ena sidan och Christianum den fierde D. N. W. o. G. Konung &c. vår Frände och Nabo och Danm. o. Nor. rike på den andra sidan sig hafves uti förledne år tilldragit allehanda missförstånd, ovilja, tvist, irringar och skiljaktighet, så länge och till dess att den till en offentlig fejgd, krig och vapnaskifte kommit är, och den Storm. Högb. F. o. H. Hr Jacob m. G. n. uti Storbritannien, Frankrike och Irland Konung, Trones försvarare, vår älskelige Frände och synnerlig gode Vän, hafver af sitt Christeliga, Gudfruktiga, välmenteliga uppsåt *), så och den synnerliga omvårdnad som H. K. M. bär om alla Evangeliska potentaters och republikers välfärd, först genom H. K. M:ts brefs skrifvelse, sedan igenom sina utskickade ansenlige sändningabud den ädle och välb. *Jac. Spens till Wormston* (Wromston) Riddare och *Robert Amsthruther* till *Anstruether ab interioribus cubiculis* uppå både sidor till dess högste och flitigste rådt och förmant att taga de medel förhanden, derigenom den

*) Latinska urkunden har blott: ex Regiæ suæ Serenitatis fideli affectione & propensione qua omnes . . . den Danska: af dend gode och trohjertige affection og Bewaagenhed, som . . . I det följande skiljer sig urkunderna ännu betydligare.

emnämnde och härtill sväfvade oenighet, olust och fejgde måtte lämpligast blifva stilladt och bilagdt och i samma stad frid och enighet, sämja och god correspondence stiftad och upprättad, dertill H. M:t sig för en Mediator och Underhandlare godvilligen ville bruka låta, anseendes att vi och våra undersåtare äro af den reformerade Religion och med ett Tros Symbolo, dess Gudi lof, förbundne: så hafve vi—— — berammat och samtyckt att ett möte måtte hållas och begynnas skulle på nästförledne d. 29. Nov. uti det år 1612 på gränsen mellan Ulfsbäck och Knäröd emellan 8 våre och Rikens Råd och Commissarier, som skulle vara med nöjaktig fullmakt och instruction försörjde, att tractera, handla, aftala och förlika hvad fel, irringar och brister, nya och gamle, som oss och våre riken emellan härtill varit hafve, och sedan genom christelige, lidelige (loflige?) och billige medel upprätta en god säker och tillförlitlig fred igen.

Man fann 4 hufvudirringar.

1) Om Sonneborg på Ösel. 2) om Tre kronor, 3) om de Sjölappar vid Westerhafvet, 4) om Tullen. Vid mötet 1603 vid Flacksjöbäck dömdes per contrarias senteutias, sedan oafgjorde; hvaraf här må meddelas:

Fri handel medgåfvo Konungarne alla sina undersåter »så att ingen tull eller besväring skall läggas på deras personer eller gods, som der antingen köpa eller sälja i någon måtto som nu eller i framtiden kunde upptänkas eller påfinnas,» dock hafve

vi oss på båda sidor förbehållet, att främmande *dryck* *), som föres i rikerne, deraf skall gifvas accis, som andre rikens inbyggare göra.

»Efter **) ock H. K. M. i D. hafver i denna fejde inbekommit några slott och fästen samt skansar, städer och jordegods, som Oss och Sv. Crono med rätta och af ålder tillhöra, som är Calmar, Borkholm, Öland, Ryssbyskants, Elfsborg, Gulberg, Nylöse, Gottenborg och några dess tilliggelser och H. K. M. för fred och enighet skull, så väl som H. K. M. i Storbritannien till vilje och välbehag Oss och Sveriges Krona förbe:te fästningar, hus, städer, skansar och territoria restituera velat — — — så — efter vi emot denna H. K. M:ts benägenhet och nabolig gode vilje hafve lofvat att gratificera H. K. M. med tio gånger hundra tusen Rdr in specie och vår lägenhet icke tillsäger dem alla nu strax utlägga, så hafve vi beviljat H. K. M. till pant och yttermera

*) Se här andan af en forntid, som ger ära äfven åt förödmjukande fredsfördrag — fri handel med allt annat än det skadliga, allt annat än det, som bör qväfvas. Och dit räknade Gustaf II Adolph, Axel Oxenstierna, Henr. Horn och deras samtida utländska drycker, i främsta rummet, då likväl i Sverige inga spritdrycker ännu egentligen kunde sägas inhemska.

**) Här är skillnaden märklig mellan de olika urkunderne, ehuru Slange säger, att "i de Svenskes Gienpart ingen Forandring var uden dend som det Svenske Sprogs natur og Egenskab med sig förte".

assecuration förbem:t Elfsborg med köpstäder Nylöse, Götenborg, Gamblösa samt dess härad som är Askims, Hissinger, Säfvedals *), Bollebygds, Ale, Wättle och Flundre Härader med alla dess inkomst och uppbörd, som i förbem:te härader årligen falla kan, med sådane conditioner och villkor, som sjelfva gäldebrefvet och H. M:ts gifne revers vidare uttrycker och förmäler. Särdeles att när vi eller våra successorer hafva efter gäldebrefvets lydelse utlagt till H. K. M. förbem:t: 10 ggr hundra tusende Rdr in specie, att då strax innan en månad derefter när hela summan är utlagdt H. K. M. eller H. K. M:ts Successorer, då blefve Elfsborg samt förb. städer och Härad med allt det der tillhörer igen öfver lefrerade och inrymdt. Häremot hafver H. K. M. utlofvat att vilja imedlertid regera förb. städer och land efter Sveriges lag, såsom ock att den andliga jurisdiction skall blifva administrerad af biskopen, skall ock han förpligtad vara efter den Svenska ordinentie att låta H. K. M:ts fullmäktig vederfara, om de hafva någon för andelig dom, att beskylla det som rätt är och adlen och ridderskapet, som bor eller hafva sina gods der i häraden skole hafva att njuta deras jordegods med alle dess räntor och rättighet efter Sveriges lag och adliga privilegier göre oss och efterkommande Konungar i Sverige deras rusttjenst besöka allmänna riksdagar och andra samqväme

*) Lat. o, Danska urk. ha *Sunedal.*

och deremot af H. K. M. eller K. Mts Ståthållare icke i någon måtto vara befundne».

Slutet *måste* vara olika i Sv. urkunden. Till dess contentum är lätt att sluta då man känner den tidens Canzlistil och ämnet. Jemte Sv. Konungens namn och signet, underskrefvo och vidhängde sina signeter Hert. Johan af Östg. RiksDrotz Magnus Grefve till Wisingsborg, Abraham Grefve till Wisingsborg, Axel Ryning Riksens Marskalk, Jörg. Gyllenstierna R.Amiral; Ax. Oxenstierna R.Canzler, Seffrid Ribbing, Nils Bielke, Hans Eriksson, Per Rynning, G. Stenbock, Hans Åkesson, Erland Biörnsson, Boo Ribbing, Nils Andersson till Fårdala, Henrik Horn Konungens Marskalk och Jesper Mattsson K. Fältmarskalk. »Gifvit på vårt slott Stockholm d. 26 Jan. An. 1613».

(Cod. Coll. 3. p. 347—351.)

Den här bestämda Elfsborgslösen fördelades på provinserne, enl. ett document i v. Friesendorffs Saml. p. 270.

	1614.	1615.	1616.	1617.	1618.	1619.	Summa.
pland	51758.	51958.	45789.	45524.	45095.	53532.	292159.
mml.	24247.	20644.	18184.	15537.	13537.	20244.	112430.
gsl. och larne	24042.	21755.	19911.	19442.	19004.	19541.	123697.
Gstl. Dal.	50252.	54611.	52876.	38298.	36696.	35074.	285809.
d. Jo- för- d. W. Gstl.	12250.	8273.	8009.	8324.	8547.	7914.	53346.
iland.	78089.	66858.	56204.	54894.	51452.	52216.	359710.

Ö.gtl.	35797.	31513.	30996.	29911.	28538.	30931.	186788.
Hert. C. Ph. förstend. Sdml. Ner. Werml.	49721.	43373.	39330.	21126.	16455.	31296.	201303.
H. M. lifged. i Sdml. Gest. o. Örby	16702.	15444.	15089.	14324.	8524.	22438.	82523.
Norrland.	27381.	22938.	20845.	24486.	20537.	20155.	134305.
Åland.	4411.	4501.	4314.	4298.	3872.	3655.	25054.
Finland.	74617.	74030.	60837.	62231.	59910.	59718.	391346.
Österbotn.	14066.	12390.	12113.	13089.	13020.	12758.	77438.
Sma daler	426331.	427294.	784001.	349490.	325229.	376565.	2325912.

Gör i Riksdaler — 1431330.

(Obs. ören äro här ej upptagna.)

För att se huru kännbar Elfsborgslösen måste varit för landet, bör man jemnföra den med hvad som då för tiden kunde utgöra hela rikets inkomster *).

*) Om också blott anförarne och deras ätter *belöntes* för hvad som utfördes, kan man ej neka, att *landet* dervid bestod must och märg. Slange sjelf anmärker härvid: "Ald Werden forundrede sig meget over dend store Begjerlighed, som dend unge Konge i Sverrig lod see til denne fred at begjere; og i særdeleshed i det H. M:t sig dend saa dyre og med saa stor en PengeSum indlöste, hvilket mand mindst havde ventet af saa ung en Herre, hvis Blod var saa Varm og som allerede hafde viist adskillige pröver af et krigisk gemyt." Men en 18årig — älskare med en 30 årig Canzler kunde ej vara aldeles detsamma som den mognade Gustaf II Adolph och den gråhade Ax. Oxenstierna.

Rikets Inträder.	— 1626:	1628:
Allehanda arrenden i Sverige	445,509.	329956.
		329956.
——— i Finland		506314.
Boskapspengar i Sverige 307418.		
——— i Finland 28862.	336280.	
Qvarntullen i Sverige 113244.		
——— i Finland 40000.	153244.	130731.
Stora Tullen i Sverige 110000.		
——— i Wiborg 6000.	128841.	221815.
——— i Refle 12841.		
Små tullar, Accis och bakugnar	50754.	64136.
Koppartullen	581014.	
Städernas contribution	33888.	52151.
Ingermanlands räntan	121607.	184844.
Liflands räntan och station	157903.	72819.
Tremarkshjelpen		240991.
Kopparräntan med vinst		635687.
Saltlicenten		168822.
Lifländska kornhandlen		196750.
Lifländska licenten		322684.

Landtågsgärden af en hel gård årligen: daler 7: 8⅔ öre *).

*) Eller 12 spml. à 9 mark d. 3: 21.
1 forlön
2½ m. humla à 6 m. L:. 6.
5 m. smör à 6½ 13.
1 m. talg à 6 m. 2½.
1½ L:. kött à 3 m. 1: 4.

Saltpetterhjelpen af ett helt mantal årligen:
daler 1: 17. **)
Vinterkörslor eller byggningshjelp:
13½ mark ***).
Kröningsgärden 1617 af ett helt mantal:
daler 1: 17. †).
Presterskapet för hvarje 32 mantal:
1 Tunna skräddt bröd.
½ Lisp. smör.
— än för hvarje 80 hela mantal:

½ får à 3 m.	12.
1/10 oxe à 10 d.	20.
½ gås à 12 öre	3.
1 höns	3.
½ lass hö à 1 d.	16.
5 kärfvar halm à ½ öre	2½.
10 st. ägg à 3 öre	1½.
	d. 7. 8½ öre.

**) Eller ½ T:a aska d. 10. öre
5 T:or jord 10: —
1 T:a fårgötsel 4.
2 dagsverken 12.
3 lass ved 12.
2 kärfv. halm 1.
1: 17.

***) Eller Penningar 24 öre } 9 mark.
6 stockar à 8 öre d. 1: 16. }
9 lass hjelpeved à 4 öre 1: 4. 4½ m.
13½ m.

†) 2 råg och malt à 9 m. T:a 18.
1 hafre 9.
½ m. humla, 1 m. smör &c.

En Oxe

Stadspresterskapet för hvarje 20 T:r spml.

2 T:or skräddt bröd.

½ T:a Herreöl.

Begrafningsgärd 1634.

Af 1 helt mantal krono eller 2 frelse emot ett krono 1 Rdr 2 öre. 21⅗ ††).

Presterskapet för hvarje 64 mantal:

2 T:or skräddt bröd 1¼ Rdr. 2½.
Lisp. smör 1 } 3 Rdr.

Och för hvarje 80 hela mantal en Oxe à 6 Rdr.

Af Stadspresterskapet för hvarje 20 T:or spanmål de hafva till underhåll:

½ T:a skräddt bröd T. à 1½ Rdr ¾.
½ T:a Herreöl T:a 2½ Rdr 1¼. } 2 Rdr.

(v. Friesend. Samll. p. 267.)

Också ett drag ur det Akademiska lifvet.

Perpetuus Rector & Primus Doctor Theologiæ J. Raumannus skref från Upsala d. 4 Maji 1613 till Riks-Canzl. A. Oxenstierna:

(Cod. Coll. 1. 1. n. 45.)

Så är min tjenstvänliga och ödmjuka bön till Eder H:t, att J förlänen en sedel på min gård Ångestad, som ligger i Waxala härad vid Waxala kyrka, att jag måtte hafva frihet derpå för vissa och ovissa persedlar, utlagor, gästning och skjutsfärd, aldenstund Fogdar och Länsmän sådan frihet på sitt

††) ½ T:a råg och malt,
1 m. smör ½ gås, 1 höns &c.

hemman hafva, så kunde detta vara Cronan till ringa skada, och till större berömmelse, der jag som är totius anni [Rector] et primus Doctor Theologiæ inter limites Sveciæ natus post reformatam religionem, min fattiga hustru och små barn efter min dödliga afgång till någon hjelp. . . . .

Ett annat:

Ädle och Välborne Hr Cantzelär!

Jag hafver både H. K. M:ts skrifteliga och genom min hustru; ja och mig sjelf, ändock jag aldrig kunde komma till audiens, såsom och Eder H:t underdånligen och tjensteligen låtit besöka om confirmation på mitt kall och embete, neml. om perpetuo rectoratu & viceCancellariatu Academiæ, såsom och mitt underhåll neml. 400 Tunnor utan all afkortning och taxering, och ett hemman på hvilket jag skulle hålla min afvel. Derföre är ännu min tjenstflitiga bön till Eder H:t, att så framt H. K. M:t är till sinnes att bruka mig i denna tjensten, ville confirmera sin Sal. Herr Fader. Förty der jag icke skall mera få till underhåll än 150 tunnor spannmål, då hafver jag mindre lön än någon Capellan uti Westergötland, Österbotten, Kopparberget och Stockholms stad, det jag icke må röra om, att Kyrkoherden i Torneå sålde i Stockholm i denna höst lax och andra varor för 900 daler, och har ändå rikligen försörjt sitt hus med vin och allehanda slags främmande drycker, och uti detta brefvet, som våra Pseudprofessores igenom lögnaktig berättelse sig förskaf-

fat hafva, är H. K. M:t samt Eder H:t bedragne vordne, förty jag vill med all sanning det vittna och betyga, att allt det, som Dnus Joh. Lenæus i try år här i Academien läsit hafver, är icke tre daler värdt, såsom ock ingen gång disputeradt. Derföre Ädle och Välborne Herre, fallit mig svåra sällsamt, att en hop med ynglingar och mina otacksamma discipler, de som ingen gradum Academicum hafva, skola mig, som både in- och utrikes sådan ära inlagt hafva, framställde varda och aldenstund mycken oreda tillvexer af det compagnie, som genom slägt och och svågerskap här i Academien sig mer och mer tilldrager, så att min rätt intet mera gäller, utan de bruka regulam: major pars concludit och vilja så hafva mig som deras Præceptor, Rector, vice Cancellarius och Inspector till ministrum alienæ sententiæ & voluntatis, derföre tycker mig rådligast vara, att detta compagnie måtte förskingras, så att Lenæus *) hädan afskrapas till något Bondegäll, der han får förfara, hvad gagn han har af Prædicabilibus (?). —

Bland de massor af Kungabref, copieböckerna inhålla, må blott anföras:

(ur Cod. Coll. 11: 10.)

Sthm d. 27 Julii 1624, *Ordning hvarefter kronans räntor uppbäras.* 25 punkter, 3 ark. 9 punkten stadgar huru allmogen i hvar sockengäll finge

*) Oaktadt denna ViceCanzlerns recommendation, dog dock Lenæus som vice Canzler och Erkebiskop.

kåsa en socknskrifvare och, när dem tåcktes, afsätta, vare sig prest, klockare eller bonde (flera socknar finge sig om en förena), med tu runstycke i lön af hvar bonde. Denne skulle alltid närvara, när Bonden och Skattedragaren utgjorde sina skyldigheter till fogden eller Arrendatorn, stå på bondens sida och veta besked, om honom sker rätt eller orätt, ha längder på hvad gifvas bör. Då han var vald, skulle han svärja på tinget, att afvärja all Konungens skada och allmogens bästa söka: *Sthm d.* 31 *Aug* 1624. *Förordning om Communitetet i Upsala samt om Stipendiaterne.* Till 24 studenter gafs årligen stipendium 2500 daler. I 1:sta klassen skola vara 5 andlige och 5 verldslige, som hvardera få 10 daler; i 2:dra klassen 5 a. o. 5 v. som få 20 daler; i 3:dje klassen 5 a. o. 5 v. som årl. få 30 d.; i 4:de kl. 5 a. o. 5 v. som årl. få 40 daler; i 5:te kl. lika antal 50 d. i 6:te kl. lika antal 60 d.: i 7:de kl. 4 Magistri och Philosophiæ adjuncti som skola drifva de öfrige stipendiarierne i deras exercitia, hvardera 100 daler. En Stipendiarius skulle congrue tala latin, ha laggt goda initia linguæ græcæ, vara hemmastadd i logik och rhetorik. Kunde i 6 år få behålla stipendium. Ingen skulle efter gunst tillsättas, ingen efter ogunst excluderas. Wardt någon tilltalad, skulle hans sak först skärskådas och dömas. 100 daler skulle sedan delas bland de stipendiarier, som genom disputerande, orerande eller andra exercitia sig framför andra utmärkt. Likaledes var ett Communitet upprättadt för 100 personer, till hvilkas

uppehälle anslogs 3250 daler, deraf 60 skulle vara andelige, 40 verldslige *). *Sthm d.* 3 *Jun.* 1626 *Christelig förordning om det Konungsliga Collegii och Communitets samt Cathedraltempels i Strengnäs restauration och upprättelse, impetrante L. Paulino Gotho.* Collegiet skulle vara ett Gymnasium med 6 Professores och Lectores, 2 Theologi, hvardera 120 T:or spannmål och 1 præbende pastorat: De 4 Philos. hvardera 100 T:or. Till denna tionde anslogs krontionden i Gripsholms län och några socknar derutom. Tre tomter anslogos för dem. Domkyrkan skulle bebygga desse. Likaledes anslogos tre kronohemman. Kronans hus med trädgård vid sjön anslogs till Auditorium och en Professoris eller Oeconomi boning. Communitet inrättades för 30 Stipendiater af de 10,000 daler Drottn. Christina der till testamenterat; hvartill lades 500 T:or. Om Domkyrkans byggning och conservation blef och förordnadt. *Marienborg d.* 7 *Aug.* 1628 utfärdades *Instruction hvarefter Anders Eriksson till Sjöberg i Gouvernementet öfver Riga och dess län sig rätta skulle.* Ett hospital skulle byggas för förlamade krigsmän. Gubernatorn skulle tillhålla SuperIntendenten att hålla det kyrkliga regementet vid makt. Ju-

*) Privilegia Acad. Ups. träffas i Cod. Coll. 5: 1. n. 27. Lära aldrig blifvit tryckte, likasom Lunds, ända tills de på Utg:s förlag utkommo 1832 (Lunds Akademis Constitutioner med öfversättning, anmärkningar och samling af sådane till efterlefnad gällande författningar och stadgar, hvilka ändra eller förklara dem; utg. af Fr. Schrevelius.

stiften skulle administreras å landet genom höfvitsmän och amptmän. *Golnau d. 4 Dec.* 1630; det märkvärdiga enskilda brefvet från G. A. till A. Ox. finnes här i 2:ne afskrifter. (Se p. 62.)

Två af de åtta bekante Kärleksbrefven af Gustaf II Adolph till Fröken Ebba Brahe.

Välborne Fröken, Hjertans aldrakäraste.

Efter det jag icke tillfälle hade då jag ifrån Eder skiljas måtte, med Eder att tala, therföre hafver jag thenna dristighet upå mig tagit med thenna min skrifvelse Eder till att besöka och thermed Eder att bedja att J kommen mig i hug när jag långt ifrån Eder är och mig till goda låta åtnjuta den trogna kärlek jag till Eder bär. Dernäst beder jag ock, att J viljen fullkomna Edert löfte, i det J mig haf-ven lofvat svar tillåta veta, när J med Eder Hr Fader talat hafve, hvilket allt jag vill med all tjenst, kärlek och trohet vähl emot Eder förtjena och efter tiden mig ej längre vill låta skrifva, vill jag utaf ett trogét och kärleksfullt hjerta, som aldrig ifrån Eder vänder, Eder Gud then Allsväldigaste till evi-ger vähl färd och god lifssundhet troligen hafva befallat och mig uti Edert trogna hjerta. Nu min Aldrakäraste farer väl och tager Eder tillvahra för falska menniskor och theras tungor. Therhos beder jag Eder, att J icke förmycket till hjertat drage, om Fru Moder sig stundom måtte emot Eder något hårdt ställa. Jag beder, dragen det tåleligen för dens skull som sig aldrig skall vägra för Eder tusen dödar att

lida, Gud Eder bevare. Jag förblifver så länge jag lefver

Hjertans allerkäraste Fröken
Eder
Ganska trogne frände.
G. A. R. (sammanbundet.)

Välborna Fröken, Hjertans Allerkäraste.

Utaf ett troget hjerta kan Eder kärligen jag icke förhålla, att jag väl gerna Eder hade besökt med min skrifvelse, på det jag Eder icke genom lång frånvare aldeles utur sinnet komma måtte och att jag desto oftare lägenhet kunde hafva de gladeliga tidender om Eder hälsa och långvariga välmåga, ther jag utaf hjertat dagligen Gud embeder att spörja och förnimma. Men Hjertans Aldrakäraste, jag hafver stått i stor tvifvel och tvehugbet, hvad mig skall vara till att råda, allt för den skull jag utaf Eder förra skrifvelse förnam en stor förändring uti Edert sätt att skrifva, så att jag mig inbillat hade (hvar thet icke Edert löfte emot sträfvade) att J mig aldeles förlåta ville. Thetta och innet annat Hjertans Allerkäraste! är orsaken till mitt långsamma dröjsmål, att jag Eder icke med min skrifvelse hafver besökt och hade thet icke eller ännu göra djerfts, hvaricke denna goda lägenhet hade förefallit, men som jag thet vet, att thetta brefvet kommer visst Eder till handa, så hafver jag velat Eder än engång påminna Edert löfte, att J mig för alla andra manspersoner ville allena älska, visserligen hoppandes

såsom ock kärligen bedjandes att J edert hjerta och sinne icke velen förändra, alt lika såsom jag hafver, är och förblifver stadigt intill min ytterste ände

Eder

Trogne och tjenstvillige frände

G. A. R. (sammanbundet.)

Copia af Konung Gustaf Adolphs bref till Riks-Cantzelleren Axel Oxenstierna *).

Min gunstige helsan samt hvad mera Nåd jag förmår med Gud allsmächtig nu och altid tilförende. Jag hafver bekommet Edert rådslag på tilkommande åhrs örlig, jag sehr theraf Eder trohet emot mig och fäderneslandet, then der lefver varder seendes sakernas framgång och efterkommanderna varda prisandes Eder dygd, serdeles om J till Eder helsosamma råd tilfogen Eder vanliga flit och ifver sakerna at igenom drifva. Thet vore att önska at flera funnos som med samma beskiedenhet, *) trohet och vett saken handterade och mente: tvifvelsfritt vore thet at Riksens tjenst och alles våres välfärd säkrare stodo. Men som Gud åtskieligt sina gåfvor utdelar, så äre ock för syndenes skull hos menniskan åtskilliga fel, hvilka jag hos en part i Riksens saker så stora befinner att jug offta motte förtvifla på sakernas goda utgång om icke Gud af himmelen gåfve

*) Förut tryckt, men förtjenar att äfven här vara att tillgå; finnes i Cod. Coll. 6: 1. och Cod. Coll. 1: 1.

**) responsabilitet: förmåga att ge besked.

under tiden råd, ther man eljest inga seer. Giöre fördenskul väl och tröttas icke veder att arbeta til min och Riksens tienst särdeles at fulborda edert råd uti Kornhandelen, ty jag heller af Eder än andras fått min välfärd låter tillita, jag hade öfvergifvit de tankar af sådant medel någon hielp at förvänta icke förthy att jag icke viste hvad det botnade men förthy jag ingen viste som icke sielf skulle äta miöhlet och spisa mig med agnarne. Men sedan J eder tiltro sådant på Eder att taga glädes jag och hoppas ett stor stödzel under denna tunga bördan som jag nu nära måste. Gud som alt i värje hafver bielpe oss vinteren väl igenomgå så förmodar jag att genom eder flyt och sorgfällighet sommaren lättare fallandes varder. Gud som härtill hafver låtit oss utan omak hafva god framgång förläne nåden at vår rätvisa sak må triumphera och taga en god utgång Hans allraheligaste namn till ähra Hans heliga kiyrkio till rolighet, oss til timmelig och evig salighet. Vår tilstånd skulle jag väl eder förklara, men min hand som af de Dirshausche slängarne är styf vorden låter det ej väl till. Dock veten att fienden är svag af Infanterie och lika i Cavallerie, hafver stor fördel i quarter (ty hela Tyskland är hans rof underkastad) framför oss. Jag samlar mitt folk här vid strömmen och har i mening snart vapnen och quarteren med fienden at skifta, och ändå saken är god och rättvis, så är dock krigsens utgång för syndenes skull oviss, oviss är ock menniskones lifslängd. Ty förmanar iag eder och beder för Christi

skull, at om icke alt ginge efter vår vilja, at doch ej släppa modet, min åminnelse och de minas välfärd låte eder på det bästa vara befallat och at J så gören hos mig och de mina, som J velen at Gud emot eder och edra giörandes varder, som jag ock giöra vil emot eder och edra om jag efter Guds vilja lemnas så länge at J mig behöfden på sådant sätt. Betrachtandes mig som then ther nu på tiugonde åhret med mycken möda, doch Gudi ske lof med mycken heder vårt Fädernesland föreståt hafver, then ther ock Fädernesslandet och alla des inbyggare älskat, åhrat och för theras ära lif, Gods och goda dagar vanvördat hafver. Then ther ock i verldene ingen annan skatt sökt hafver än at giöra tilfyllest mitt ståndz plicht ther uti Gud mig hafver låtit födas. The mine äre för min skull om mig något vidkommer, och eljest i många måtto, medynkan värd, äre Quinkön, Modren rådlös och dottren öfvermaga Jungfru, älendige om de få råda och i fara om andra öfver them råda få. Στοργη naturalis tryeker dessa linjer utur pennan och bruker dem eder som ett Instrument mig af Gudi gifvit många tunga saker igenom at lyfta, rätt at bereda til thet som hända kan och mig i verldene tyngest besvärar. Doch detta så väl som lif och siäl och alt thet Gud mig gifvit hafver befaller jag uti hans heliga våld otvifvelachtel:n hoppandes i verldene det bästa, efter detta lifvet frögd, frid och salighet. Thet samma önskar jag eder i sinom tid och tima.

Jag blifver eder så länge jag lefver altid gun-

stig och väl affectionerat

Gustavus Adolphus.

I Golnau d. 4 Decemb. 1630. Præsent. i Elbing d. 26 Dec. 1630.

A tergo:

Till os älskelig wår och Sweriges Rikes Troman, Råd, Canzler och GouverneurGeneral i Preussen Edle pch Wälborne Hr Axel Oxenstierna, Fri-Herre till K. Herre till Fijholm och Tydö Riddare, Synnerligen Nådeligen.

Nb. Sjelfva brefvet är af K. M:ts egen hand, utanskriften af Lars Grubbens, Annotationen om præsenteringen af Oxenstierna.

Anm. af Copisten. *).

*) Se vidare upplysningar för bemälte Konungs tid:
1611: Dela G. Arch. VI: 47. VIII: 166. IX: 113. X: 26. 41.
1612: L. c. VI: 48, 131. VIII: 166.
1613: IX: 42, 250. X: 5.
1614: VI: 132.
1615: VI: 55. IX: 169.
1616: VI: 64. VII: 234. IX: 124. X: 22.
1617: VI: 48, 66, 69. X: 98, 135.
1618: VI: 48. IX: 119.
1619: X: 41, 72.
1620: IX: 89, 249.
1621: VI: 132. IX: 52, 95, 169. X: 147.
1622: IX: 54, 115.
1623: VI: 56, 131: X: 41, 68, 80, 121, 149.
1624: VI: 130. VII: 234.
1625: VIII: 167. IX: 69, 170. X: 74, 129.
1626: X: 98, 129, 141, 142.
1627: IX: 170. X: 98, 129, 143, 205.
1628: IX: 170. X: 129.
1629: VIII: 189. IX: 69. X: 35, 129, 133.
1630: VIII: 170, 184, 251, 252. X: 129.
1631: VI: 15, 49. VIII: 167, 188, 190. IX: 63, 89, 170. X: 130.
1632: IX: 251, 170. X: 130, 194.

Drottning Christina.

(Acta.)

Regeringsbref *).

1634 *d.* 15 *Martii* unnades och efterlåts Öfversten för Upländska Infanteriet så ock ÖfverCommendanten på Würtsberg och dess tillhörige Garnisoner, Axel Lillie, i anledning af ett åberopadt löfte af Sal. K. Mt, som H. M:t ej före sin död hann att confirmera, flere Kronhemman i Kimstad socken, likaledes Lööt s. likaledes Mossle i Wernamo (som sedermera af hans son Helmer en tid kallades *Helmers hus*), under adelig frihet och frälse för sig och arfvingar, dock till »vår egen vidare ratification vid vår angående myndige år och regering **).» *D.* 3 *Sept. s.å.* utfärdades ett attestatum att Ax. Lillie sökt confirmation å en donation i Löt socken »i rättan tid,» hvilket nu endast kunde gifvas, då alla sådane con-

*) Originaler. I copieböckerne förekomma säkerligen till tusen, gifne fr. 1632 till 1654. De fleste af dem ha haft sin vigt för familjerna som åtkomsthandlingar. Historiskt bevis på offentliga hushållningen torde originalerna lemna quantum satis.

**) Detta formulär träffas i alla förmyndarregeringens donationer.

firmationer till våre myndige år uppskjutne äro *). *D.* 19 *Sept. s. å.* skref Regeringen (Clas Chrss. Horn i RiksMarskens ställe) till RiksMarsken, huru Fru Anna Snäckenborg föredragit Sal. Konungens befallning till RiksMarsken, att låta henne få njuta sin rätt, och befaltes RiksMarsken att sig efter K. M:ts bref regulera och (sjelf) låta ransaka om henne emot Högstbe:te Sal. K. Mts bref något med våld eller olagligen kan vara ifrån kommit och henne uppå den händelsen till sin rätt igen förhjelpa **). *D.* 17 *Oct.* confirmerades en donation till Jörgen Bouchardt å 50 hemman i Finland. 1635 *d.* 21 *April* förlänte:s till Ax. Lillie ytterligare hemman omkring Löfstad, hvilkas ränta dock årligen skulle afdragas på hans lön. *D.* 20 *Junii* tillskref Reg. Öfverste Ekholtz, huru han väl fått sitt begärta afsked och Thure Bjelke redan fått fullmakt på hans regemente, men huru förrän han sökte att blifva Slottshauptman i Dorpt, redan Fab. Wrangel var dertill befullmäktigad; men huru härnäst han sökte, han skulle komma i åtanke. (Observandum!) *D.* 9 *Dec. s. å.* donerades ett »Krogstett» Troja m., m. i Liffland till Öfverfiskalen i Dorpts Hofrätt Valerius Transeus. *D.* 20 *Mart.* 1637 undes, skänktes och gåfvos 4 gårdar i Fittja

*) Ett dylikt utfärdades d. 30 Sept. 1635 för Kruusiske arfvingarne.

**) Jmfr D. A. XI p. 10.

socken till ÖfvL. Carl Ruuth. *D.* 31 *Oct.* donerades än flera hemman omkring Löfstad till Ax. Lillie, att derur taga 7 pC. ränta för sin försträckning af 1362 Rdr in sp., dock förbehöllos åt kronan (såsom i alla slika förhandlingar) *byggningshjelpen*, *saltpetterhjelpen* och *extraordinära hjelperne till Krigssakerne*. 1638 *d.* 12 *Oct.* confirmerades en äldre donation till framl. Borgmst. Bernt v. Gertten i Refle åt dess enka. 1639 *d.* 20 *Martii* undes, skänktes och gofvos Artasjerfwi, Kintula, Rutula &c. omkr. 50 hemman och 16 mantal, i Finland till Öfverste A. Forbus, som »alt ifrån sin ungdom tjent Sveriges krono för en Krigsman och i åtskillige Occasioner, der han varit commenderad emot vår och Riksens fiender förhållit sig tro och manligen; continuerar och ännu allt framgent derutinnan med underhafvande sitt regemente oppe vid Rhenströmmen; hafver ock sin oförtrutenhet och skyldighet emot oss och Sveriges krona så mycket mera att contestera, af egne medel både värfvat ett compagni ryttare, det ännu dagligen gör oss tjenst i Tyskland såväl som med försträckningar bisprungit sitt regemente, då han låg uti Maynts. *D.* 30 *Aug.* 1639 såldes till Forbus, då Regeringen var i Westerås, Finska kronohemman för hans försträckning till kriget 2108 Rdr. *D.* 9 *Sept. s. å.* ibid. confirmerades åt Forbus, i anseende dertill att han var gift med en dotter af gamle Gubernatorn öfver Nougorden Öfv. Hans Boje och hade styfsöner med henne som gåfvo godt hopp om sig, de gods, som donerats Hans Boje och hans

manliga arfvingar *). *D.* 17 *Dec. s. å.* utfärdades ett strängt bref till Hof-Rätten i Dorpt, som, då någon gjort pretensioner å en annans jord eller hof, strax stämt denne inför rätta att sin possession bevisa, vid stort vite, ja ock att contumaciter dömmas, huru långt borta han än kunde vara i Kongl. Mts tjenst. Hof-Rätten fick ej, utan Regeringens speciella tillåtelse, upptaga andra egorättstvister än der käranden sjelf eller fader före honom 1599 varit i possession af det omtvistade godset och nämnde år af de Polniske Comissarierne fått det sig tillerkändt, ehuru han sedan under krigen kunnat komma derifrån. *D.* 16 *Mart.* 1640, *Nyköping*, gafs till Gr. Jac. DelaG. all den rättighet, eljest *Herrngeweide* kallad, som eljest af kronan skulle tagas ur Reinh. Dreyers sterbhus, förrän arf deltes, helst han, som dött utan bröstarfvingar, haft adlig förläning och som adelsman blifvit begrafven. *D.* 3 *Oct. s. å.* försåldes än flera finska hemman för 1345 Rdr sp. till Forbus med hvilka han kommit kronan till hjelp. „Och ändock i vår sal. K. Herr Faders tid godsen såldes à 3 pC. årlig viss ränta, alla ovisse och

*) Erinras härvid, huru Friherrinnan Forbus försäkrade sin man, att det vore bäst skicka en af Regeringsherrarnes skuldsedel till denne öfverkörssad åter, helst han så kunde bevekas skaffa dem donationer, mera värde än den reversen. På detta sätt torde mer än en funnit skäl att använda den Regeringen af K. G. II Ad. visligen förnekade doneringsrättigheten.

e. ord. räntor oräknade, så och Riksdalern skattad à halfsjunde mark, likväl att undfly den åtskilnad, som emellan stora och små hemman är uti ovisse persedlar, är rådsamt funnit och till vår och kronans dess mera nytta att store gärden och saltpetterhjelpen inräknades såsom ock Riksdalern värderades emot sex mark, och sedan hafver i årlig ränta, store gärden och saltpettershjelpen halffemte daler procento, efter sedvanligt och i högstbem:te vår sal. Hr Faders tid gillade taxa och värdering.» (Förekommer oftast i slika förhandlingar.) 1641 *d.* 17 *Febr.* samtl. Professorerna vid Universitetet i Franckfurt an der Oder hade »beweglich klagend zu erkennen geben, in was betrübten und miserablen Zustandt Sie und gesampte Academie durch diese im Röm: Reich nun so viel Jahr hero fürgegagene Unruhe und Krieges-wesen gerahten;» bedjande om Kungl. specialbeskydd. beskärm och Salva Gvardia. Af Kungl. commiseration och zu mehrer Beförderung der Stndien, togs emellertid Academien med alla dess gods i beskydd från alla inqvarteringar, än mera från alla egenvilliga exactioner, brand, rof plundring, »abnahm dess Viehes» m. m. 1641 *d.* 29 *Maji* skrefs till Gen. Maj. Lilljehöök huru förmedelst Fältm. Joh. Baners dödliga frånfälle, det blef nödigt, att Gen. Maj:n straxt skyndade sig till Armeen. Det beklagades billigt och högeligen det sal. Fältmarsch. är vid denna tiden och der fienden med all sin force trycker på vår armé, med döden bortryckt; men som detta var mer till att bekluga än förändra, mycket mindre till falla i

Guds disposition utöfver Fältmarsch:s lif, alltså utskickades af visse och särdeles motiver till remediering och ersättning Gen. Lin. Torstensson, men som han, af sina svåra trawaljer indisponerad, behöfde af en god Assistent blifva subleverad, så beordrades härmed Liljehök till denna Assistens. 1641 *d.* 11 *Juni* gjordes veterligt, att, efter det förnummits, det Öfverste-Lieutenanten under ett Regemente Westgöthe knecktar Välborne Christoffer Johansson Ekeblad uti en långlig tid låtit sig bruka så i det Lifländske och Ryske som nu i det Tyske kriget, samt hållit sig som hans vittnesbörd* giffves i Commanderande och anpresenterande occasioner manligen och väl, hvarföre och emedan han i samma underdånige devotion, pligt och tienst så länge han lefver att bestå och fortfara förpligtad vara skall, ty undes, skänktes och gafs honom hustru och begge deras äkta manliga bröstarfvingar och så arfvinge efter arfvinge några kronans Hemman i Westergöthland (4¼ Hemman), under adeliga privilegier, frälse frihet och frälsemannatjenst till evärdelig egendom, med sådana conditioner och vilkor, som uti Norrköpings beslut år 1604 upprättadt i bokstafven framhålles (allt vanliga formuläret.) I *Aug.* 1641 utfärdades instruction för ÖfverCommedanten i Vor-Pommern och Commendanten i Strålsund Arfv. Forbus. Som Gen. Maj. Axel Lillie, förordnad till vice Guverneur öfver Pommern, befaltes att förfoga sig till Stettin, insågs behofvet af en god Commendant respective i Vor-Pommern och Strålsund. Forbus skulle af Re-

studenten Hallenius, Öfversten Burth, hvilken låg der i garnison och Kamrer Gert Rhenskiöld låta sig informera öfver närvarande tillstånd af sakerna, derpå tillställa Magistraten i Staden K. M:s bref med curialier och contestationer af K. M:s gunst och inclination till deras stads säkerhets och annan välstånds erhållande efter alliencen. Han skulle hafva inspection öfver de andre commenderande Officerarne i Vor-Pommern, han fick väl höra Vor-Pommerska Ständerna, men icke gifva någon viss Resolution i Stats och landtsaker, hvilka skulle förvisas till vice Guvernören. Han skulle låta sig af de 4 Borgmästarne genom och med ett handslag försäkra att de och hela Borgerskapet skulle alliencen stadigt hålla. Genom detta handslaget varder Commendanten directorium bellicum i Staden uppdraget. Honom bestods månadtligen 200 Rdr. 1641 *d.* 15 *Aug.* försåldes till Kammar-Rådet Johan Kruus kronohemman för 11,904 Rdr. Samma år d. 30 Aug. försåldes för 607 Rdr Sp. Finska hemman summa 4 ören, 4 hemman, 2 Boghar, 5 kiör och $\frac{2}{8}$ mantal. Samma år den 20 Novem. försåldes till Philip Scheding kronohemman för 9,256 Rdr. Regeringens köpebref är underskrifvet, utom af Regeringsledamöterne, af 3:ne Secreterare (Sam. Kempe — Lectorn, adl. Kempensköld — Mårten Blix och Jost Hansson Falckenstjerna som samma år hallshöggs. Oftast fins intet secreterare namn.) 1641 *d.* 14 *Aug.* utfärdades fullmakt för Arfv. Forbus att vara Öfverste för John Liljesparres Reg:te och 1642 *d.* 30 *Mars* att vara Öfverste för ett Reg:te Westerbottniske knek-

tur efter Hans Drake. 1642 *d.* 24 *Maij*, concederades och efterlåts åt Arf. Forbus, det Åkerhofvet Nyenbuhoff i Pommern med 7 byar derunder på 10 år. 1643 *d.* 14 *Januari* gafs till en behaglig tid åt Öf. L. B. v. Gerten de Kronohemman som förut innehafts af Major Hans Rappe. *Den* 27 *Mars* beviljades till Sigtuna Stads bättre commoditet och utrymme frälsetorpen Brändeboda, och Pilboda; men som desse voro tillhöriga Gr. J. DelaGardie fick denne vederlag i andra kronohemman. *D.* 5 *Aug.* utgafs den författning för SlagtareEmbetet i Stockholm, att Stadens köttmånglare skulle sjelfve på landet få köpa sig boskap, då de hade Öfverståthållarens pass, hvilka privilegier confirmerades d. 25 Febr. 1659, samt 24 Mars s. å. Sedermera stadfästades de af K. Carl XII i en Resol. daterad Humlebäck på Seland d. 21 Julii 1700. 1643 *d.* 22 *Aug.* tog Kongl. Regeringen der samtlichen Universitet zu Wittemberg zugehörige dörffer, landgüter und einkommen in unzeren specialschutz, schürm und salva guardi. 1644 *den* 6 *Octob.* såldes *till Tyska krigets desto kraftigare utförande* ⅛ kronohemman till Brita DelaGardie för 106 Rdr in Sp. 1645 d. 15 Jan. insattes att förvaras i Riddarhuset H. K. Mts *Qvittobref gifvit de* 5 *Höge Embetsmän och RiksensRåd för den uti* 12 *år förda regeringen och förmyndarskapet*, daterad *Stockholm d.* 7 *Decemb.* 1644. Copian vidimerad af O. J. Lagerheim, är tagen 1820. Hennes Majt betackar sina Förmyndare der allernådigst och lofvar att vid tillfälle med nåder dem och deras barn och efterkom-

mande vilja tillgodonjuta och vedergälla, gifvande dem, på all mensklig händelse, qvittobref. 1644 *d.* 17 *Decemb.* utfärdades, såsom en märklig omvertyre till Sveriges mest slösande regeringsperiod, en den mest småaktigt ehuru inconsequent hushållsartade *Adeliga Gästabods orden*, emedan »om ordningarne skulle lämnas i sitt begynta lopp många förderf och undergång deraf skulle förorsakas.» 1:o Alla panketter och sollenne gästebud förbödos vid adliga trolofningar å land och i stad, icke flere skulle dertill kallas än föräldrarne om de äre i lifvet eller förmyndare; äre ej slika, måtte en eller 2 laglige vittnen tillkallas. Efter förrättad ceremoni skulle de strax åtskiljas i stad, men å land efter en hållen ordinarie måltid. Gör någon häremot böte den pankett anställer 200 daler s. m. till Riddarhuset och 100 dal. till nästa hospital. 2:o Vid sjelfva bröllloppen förbjudas i Stad och å land alle badstugoqvällar, som med pankett anställas, sedan, efter bröllloppen, alle sollenne »hemkommen», som med gästabud pläga ske, allt vid lika böter. 3:o Sker bröllop i stad förbjudes allt sollent inridande eller farande med process, Gästerne få ej samlas på möqvällen, ej eller 3dje dagen trakteras. Måltid eller pankett förbjudes både första och andra dagen, dock ändrades intet i copulationsceremonierne och sängeledningen den första dagen, ej eller den andra dagen i morgongåfvostadfästningen med glafven och vittnen, men utan all måtredning skulle så första som andra dagen blott trakteras med confekt och vin samt an-

dra drycker till ny recreation och skälig samt höflig lust, men icke till öfverflöd, och behålles gästerne sedan qvare på någon tid till dans och ståndet likmätigt och höfveligt omgänge. 4:o På landet fick brudgummen saklöst inrida och fara som han bäst gitter med sina vänner och tjenare. På möqvällen må husvärden spisa gästerne med en ordinaire måltid utan confect och dryckenskap, men hvarken brudgum eller brud den afton comparera i laget. Den 1 och 2 dagen förrättades vanliga ceremonier och trakterades *wid godt husvärden förmådden*. 3:dje dagen efter undfången frukost skulle bröllopet upphöra vid 300 dal. s. m. till Ridd.h. och till nästa hospital 100 dal. 5:o Förbödos alla gåfvor af brudgum och brud till Taleman, brudfrämjare, ledsvänner, slägt och förvanter eller andre, dem undantagne som äro befingade till arbete i kök och källare; allt annat skänkande vore förbudit mellan brudgumme och brud eller till dem af deras förvanter. Ville brudgum skänka sin brud något, skicke det till henne i kammaren utan all sollennitet. Vill någon af förvanterne hjelpa brudgum och brud något, göre det utom samqvämet, vid böter 200 dal. till Riddarhuset och 100 dal. till nästa hospital. — 6:o Förbjudes alla gyllene och silfverne kläder, undantagandes guld- silfver- och silkesknappar, så ock silfver och guld på hatteband m. m. Denna § blef dock först gällande efter ett år, derefter bötes 50 dal. till Riddarhus och 25 dal. till nästa hospital och sedan hvar gång dubbelt, af den som med brott deremot beslagen varder. 7:o Röran-

de morgongåfvan stadgades att den ej fick gifvas af arfvegods eller jord till evärdelig ägo, utan der någon Riddare och Adelsman vill gifva sin brud morgongåfva af sin jord och arfvegods, då må han gifva sitt bästa eller ringare säte såsom begge parterne bäst sämjas åt, tillika med landboräntan så vidt godsen tillräcka intill 6 pund läster korn. 8:o Panketter få ej hållas vid barndop eller Kyrkogångar. 9:o Vid begrafningar må en beväpnad man förrida, men panketterande, svalg och dryckenskap förbjudes. Allt vakande vid liken som sker med confekt och svälgeri, förbjudes. Ingen blefve till måltid buden i sorgehuset, som ej der ordinarie hafver att göra. Confect, vin och andra drycker må ej utdelas när liket bäres ur huset. På landet skulle väl hederligen trakteras andra dagen (nödtorftigt första dagen) men 3:dje dagen hvar resa hem till sitt igen, allt vid vite 200 d. till Riddarhuset och 100 d. till nästa hospital. Huru länge denna ordning höllls uppe af Hennes Mjt. sjelf, upplyser historien tillräckligt. 1645 *den* 4 *Jan.* befullmäktigades Gr. M. Delagardie att vara Öfverste för »vårt Reg:te af garde», förbunden att sig alldeles så förhålla som en tapper krigsman och god Öfverste ägnar och anstår. *D.* 22 *Jan.* gjordes ytterligt att H. M. formerade sitt Reg:te af gardet på 5 Esquadroner eller 20 complette Compagnier, inräknade de 8 Compagnierne som Öfversten Hugo Hamilton förr fört, uppdragandes Öfversten »Gr. Magnus» att till d. 1 Julii värfva hvad som i detta antal fattades, så att Regem. skulle bestå af en Öfver-

ste, 2 Öfv.L., 2 Maj. 2 Qvartermäst. &c. hvar Esquadron till 4 Compagnier och hvad Comp. till 148 hufvuden, Officerarne inberäknade. På hvar Soldat tillsades honom 4 Rdr till värfnings och anloppspengar. I gage månadtligen gafs till Öfversten 200 Rdr, hvardera Öfv.L. 86 Rdr 32 öre, hvardera Majoren 66 Rdr 32 öre, hvardera Qvartermästaren 33 Rdr 16 öre, 5 Predikanter hvardera 20 Rdr, 8 Barberare hvardera 13 Rdr 16 öre, 8 Profosser hvardera d:o d:o, 2 Regm:Skultz och skrifvare hvardera 33 Rdr 16 öre, 2 Rättegångsväbel och skrifvare hvardera 20 Rdr, 2 stockmästare hvardera 4 Rdr, 4 stockeknektar d:o d:o, en skarprättare 8 Rdr. Sedan på hvart Comp. Kapitenen 66 Rdr 32 öre, 2 Lieutnant och Fendrik, hvardera 33 Rdr 16 öre, 2 Sergeanter hvardera 10 Rdr 32 öre, 4 Underofficerer hvardera 8 Rdr, 6 Corporaler hvardera 7 Rdr 24 öre, 15 rotemästare hvardera 6 Rdr, 21 Underrotemästare hvardera 4 Rdr 32 öre s. m., 3 Trumslagare hvardera 5 Rdr 16 öre, 90 Gemene hvardera 4 Rdr, 18 Passevolanter och mönsterdrängar hvardera 3 Rdr 16 öre och dess förutan 51 Adelsburser och slikenerer under hela Regementet hvardera 4 Rdr samt 3 Corporaler för demsamma hvardera 8 Rdr. I löning gifves hvar månad till Öfversten 75 Rdr, Öf.L. 35, Maj, 16. Qv:m. 12, Predik. 8, Barb. 8, Profoss 8, Reg. Skrif. 12, Väbel 8, Stockm. 2, Stockknekt 2, Skarprätt. 6 Rdr. Under hvart Compagnie gifves åt Kapitenen 16, Lieutn. 12, Fendrik 12, Serg. 6 Und.Off. 5, Corp. 3. 24 öre, Rotmest. 2. 36 öre, Underrotm. 2. 12 öre, Trumslag.

3 Rdr, hvar gemen 2 Rdr, hvar mönsterdräng 2 Rdr 24 öre, Pikenerer eller Adelsburs 6 Rdr, Corp. 6. 32. Skolande hela Reg:tet hålla Gr. Magnum för deras rätta Öfverste och Commendör och då K. M. och kronan ej lägligt vore att contentera, alla låta sig nöja med 12 månaders löning och 3 månaders sold till afräkning. Regementet borde värfvas 216 man i Uppland, 212 man i Södermanland samt 216 man i Westmanland, görandes tillsamman 644 man. 1645 *d.* 1 *Nov.* efterlätt Gr. Magno bredevid sitt deputat, som han för Öfversteskapet åtnjuter till pension så länge han vid bemälte charge brukad varder 15,000 Rdr årligen af stora sjötullen att uppbära och bekomma. *D.* 10 *Dec. s. å.* gafs Öfverste Johan Chrysostomus Gordon, hans hustru och manliga bröstarfvingar 7 Kronohemman i Wermeland. 1646 *d.* 9 *Februari* Confirmerades åt Öfverste Conrad Mardefeldt en Pommersk donation. D. 20 *April* Confirmerades FörmyndareRegeringens säljebref gifvet Forbus d. 13 Aug. 1639. *D.* 1 *Maji* gafs ett skattehemman i Tible till salig Herr Olofs fordom Kyrkoherde i Björklinge, Enka Mättika Söfringsdotter, på det hon måtte kunna försörja sina många faderlösa barn, af hvilket ett var blindt. *D.* 23 *Maji* confirmerades donationsbrefvet till Forbus af d. 10 Mart 1639. *D.* 20 *Julii* befullmäktigades Bernh. v. Gerten att bli Öfverste för det Regemente, Alex. Gordon haft förut. *D.* 31 *Julii* donerades flera hemman å Wermdön &c. till Gr. Gustaf Gabr:as. Oxenstierna. 1647 *d.* 3 *Maji* befullmäktigades Lars Kruus att vara Öfverste för ett

regmente till häst. D. 2 Sept. förordnades Öfversten, R. R. M. G. DelaG. att vara Assessor i KrigsCollegio med lika lön, som de öfrige Riksråderna, som äro Krigsråder tillika. *D.* 6 *Oct.* gafs Öf.L. Erik Welsk den försäkring, att då hans Öfverste Grefve Ludvig fått annan befordran, vara viss om successionen. *D.* 8 *Oct.* gafs till Forbus jemte Öfvercommendants gaget 2400, årligen 500 Rdr af Förpommerska statsinkomsterna. *D.* 8 *Oct.* skänktes och gafs till Forbus af 12 bönder bebodde Finske hemman. *S. d.* stadfästades donationen af Åkerhofvet Neuenbauhoff samt Ampthuset Frantzborg, jemväl till hans hustru. *D.* 9 *Oct.* anslogs till Öf.L. Anrepps enka 20 Rdr månadtligen. *D.* 22 *Oct.* augmenterades Forbus inkomsten med än ytterligare 500 Rdr så länge han Commendantebargen innebafver. *D.* 20 *Dec.* utnämndes Öfversten Magnus DelaGardie till Häradshöfdinge i Walla härad. 1648 *d.* 19 *Febr.* böd Drottn. Chr. GeneralMaj. Forbus att komma ifrån Stralsund till det Bröllop på Stockholms slott, hon d. 21 Marti ernade göra för Gen. Maj. G. A. Leyonhufvud och Christ. Cath. DelaGardie. *D.* 4 *Martii* förlänte*s* nibland annat» Marieholms gård med Onsjö fiske och Gullspångs sågqvarn, hvilka på Gref Magni lön afräknas med 29 daler 8 öre s. m. så länge han som RiksCammarråd brukad varder. *D.* 27 *Mart* »vyades» Ax. Lillie med kallelse till R. Råd, såsom den der både af »Vår högstäbrade och salige käre Herfader K. Gustaf Adolph *den Store* och andre, glov. i åm. såväl som oss och Sveriges Chrono allt

hittill all huld, rättrådig och långlig tjenst gjort och bevist hafver.» — *D.* 8 *Apr*, utfärdades åt Forbus *instruction*, enl. hans anteckning a tergo, *på wiss. gubernörskapet i pumeren*. Vid Civilstadsärenper skulle han med Landständerne tractera, sådant allt communicera, berådslå och enhälleligen resolvera med K. Mts AdsistentsRåd och Consilio Status in Pommern och särdeles hvad Kammarsakerna och Oeconomien vidkommer med ÖfverCamreraren G. Anthoni Rhensköld. Dessa hafver han samhälleligen att taga till råd och hjelp i Civilsakerne och beqvämer sig landsens sedvänjo så vida det sig göra låter. Det måste fuller vara v. Gouv. angeläget, att caressera Ständerne på alla görliga sätt, *särdeles tractera dem med goda ord*, att så mycket bättre behålla dem i god humor, och njuta af dem hvad nödvändigt hafvas kan, Kongl. Mts Stat i den provincien till gode. Men hvar han skulle förnimma någon vedervilja eller disputer öfver några saker som kunna löpa mot H. K. M:ts estat och tjenst, eller eljest Ständerne sins emellan något deröfver moverade, det han med consilio Status noga och rådigt att öfverlägga och med godt maner att förekomma och undanböja. Uppbörden och utgiften skulle så ställas, att de svarade mot hvarandra; måste något på credit upplånas skulle det ske med AssistensRådens, synnerligen Rhensköld's inrådande. Intet af större vigt skulle resolveras utan Gen. Gouv. C. G. Wrangels communication och ordre, men der det för hans vida frånvarelse skull ej kunde ske, då nyttjar Arfuedh Forboss Con-

sik Status inråd och intet resolverar och företager något af importance utan AdsistensRådens betänkande, råd och samtycke. H. M:t och Gen. Gouv. skulle han dock avisera det som vore nödigt communicera, att han och deröfver K. Mts resolution och förklaring jemte flera sina colleger må hafva tillförvänta sig till efterrättelse i deras embeten. I *fullmakten af samma dag* befaltes F. att, så fort Axel Lillie qvitterade Stettin, sig dit begifva och på krigsväsendet vid Sjökanten och angränsande qvarter ha noggrannaste uppsigt, hållande hela Pommerlandet med fästningar samt Ständer och invånare K. M:t tillhanda, skyddande invånarne för öfvervåld m. m. Af *d.* 17 *Apr.* finnes 4 Kungabref. I de 2:ne förordnades K. Mts Råd och Krigsråd, Öfst. M. G. DelaG. till »Gen. Lieut. öfver allt vårt krigsväsende i Tyskland» näst Fältmarskalken C. G. Wrangel honom till råd och adsistens under den svåre krigsbördan; derjemte till »General öfver all vår Svenska och Finska militie i armeen och Garnisonerne på Tyska botten, derunder jemväl förstående K. Mts 2 Lifregemente till häst och fot.» H. Kärlighet Pfaltgr. Hert. Carl Gustaf, vår tillförordnade Gen. Lieutenant öfver allt vårt krigsväsende i Tyskland, såsom en vår och Riksens Råds person till råd och adsistence under denna krigsbördan, undfående till entretenement och underhåll 10,000 Rdr årligen, 5000 af Meisniske Statens medel och 5000 af Pomerske neml. 2500 af Licenterne i Pomern och 2500 af Ertzstiftiske

Bremiske contributionerne. Skulle dessa medel nödvändigt åtgå åt garnisonerne m. m. i Tyskland, då skulle Grefven sine 10,000 Rdr af fransöske subsidierne, som till kriget äro anordnade, bekomma. I det 3:dje förordnas be:te Grefve till Gouverneur och ÖfverCommendant öfver den Meissniska Staten och Leipzig; undfående i lön hvad Commendanten haft i Churfurstens af Saxens tid och Ax. Lillie före honom. I det 4:de förpliktas Gouverneuren och Öf. Com. att hålla K. Mt och Sveriges Crono Leipziger Stad och Befästning till trogen och säker handa, ej rubba stillestånd:et, som upprättats med landsens Herre, Churfursten af Saxen, hållande de pacta, som med honom af H. Mts Fältmsk. Gr. Lin. Torstensson äre slutne och föraccorderade vordne i god akt och observance, så länge Churfursten præsterar å sin sida hvad honom samma pacta neutralitatis et armistitii tillbinda. Inflyter ej underhållet efter pacta, då skulle Gouverneuren deröfver rådgöra med H. K:t H. Mts t. f. o. Gen. Lieut. öfver hela H. Mts krigsväsende i Tyskland så och H. Mts fältmarskalk, huru sådant kunde remedieras. Grefven var nu 25 år! — *D.* 24 *Apr.* undertecknade H. M:t ett *Memorial för Secreteraren af Staten och AssistensRådet Johan Nicodemi Lillieström på sin tillbakaresa åt Pommern igen.* Han skulle vid sin ankomst till Pomern (från Stockholm) förmäla v. Gouv. & Assist.Råden, huru H. M. nu sände de succurstrupper, som Gr. Lin. Torstensson uppsatt till Tyskl. och som i Pommern skulle mottagas och få rasta. Fotfolket hade efter

vanan fått en månads löning och fick derpå underhålla sig; Rytteriet Undoff. o. gemene finge nöja sig med husmanskost och gräs till sina hästar. Officererne skulle nödtorftigt underhållas ur magazinerne, derur äfven hafre hämtades till deras hästar; men Generalitet måste tillbörligen och honorabelt accommoderas, antingen genom en förlikning på landstänne eller på credit, det H. M:t sedan skall betala om ej annars ske kan. *D.* 10 *Junii* gafs en pension ur räntekammaren af 1500 daler s. m. åt RiksRådinnan M. S. Oxenstierna född DelaGardie sålänge hon enka satt samt all den lön och förläning som Hennes man åtnjöt på sin tjenst och embetsvägnar i 3 år räknadt från ändan på nådåret; sål. till 1652 års Midsommar; Häradsräntan likväl blott 1 år *). *D.*

*) 1651 d. 15 April. prolongerade Drottningen detta allt för sin hofmästarinna på ännu ett år D. 13 Dec. 1660 skref Christina Alexandra i Sthm "Au Roy de Swede Mons. Monfils" ett recommendationsbref, att Grnn M. S. DelaGardie måtte vinna en nådig resolution i en sin angelägenhet, viss att Kongl. Mjt ej kunde vägra Drottningen en anhållan deremot sjelf beredvillig att förrätta allt det som i någon måtto kunde vara Konungen behagligt. D. 29 Nov. 1650 fick Grnn M. S. D. 500 Rdr i vedervlag, då en tompt återtogs, som Drottningen förut donerat hennes man, nära kungliga stället. Man bör minnas, att det var denna Hofmästarinnan, med hvilken fråga var, att Hert. Carl Gustaf skulle förmäla sig. Säkerligen hade Drottningens intresse, att bli qvitt den enträgne "Borgmästarens" kärlek, sin hand i det spelet. Mera härom längre fram (vid Carl Gustafs gemål.)

23 *Junii* som nu fred med första kom att slutas mäd Kejsaren, gofves åt Gr. M. G. DelaGardie och hans arfvingar alla de stycken, ammunition m. m. som funnos på Benfelden, att anamma så fort fred blir och dermed göra efter sitt och arfvingarnes godtycke. *D.* 28 *Junii.* Som så liten kunskap fins om Skalden *Lars Wivallius* *), må detta bref in extenso meddelas:

Wi Christina medh Guds nåde Sveriges, Göthes och Wendes uthkorade Drotningh, och Arffurstinna, Storfurstinna till Finlandh Hertiginna uthi Estlandh och Carelen, Fröken öfver Ingermanlandh. Göre vetterligit, att Wi af gunst och nåde, så och för trogen och flitig tienst, som oss och Sveriges crone, vår trotjenare och Hoff-Regements Auditeur Ehrligh och manhafftigh *Lars Wivallius* giordt och bevijst hafver, det samma han än ytterligare att göra och bevijsa, så länge han lefver och förmår, förplichtat vara skall, hafver undt och efterlåtit, effter som vij ock här medh i detta vårdt öpne brefts krafft, unne och efterlåte honom ett sitt egit Skattehemman Wijvala benämbt i Långebro Sochn, Örebro Häradt och Närike beläget, quitt och frijtt för alle der afgående Krigshielperne, Kyrkiotijonden, Bygg sampt Skiutz-Gästnings och uthskriffningsfrijheet, att niuta, bruka, besittia och odreffven behålla i sin och sin hustrus lijffstidh. Wi hafve och i lijka måtto tilgifvit

*) Se *Hammarsköld — Sondén* p. 107—109 och *Sv. skona Litt.* III D. p. 456.

honom dee tvänne åhrs räst, som oss och Cronan tillkommer, och han än till dato af samma hemman skyldigh är att ehrläggia, så att han och dee hans niåge och skole derföre vara alldeles otiltalte och frijkallade. Här vårt Rijks-CammerRådh, Landshöffdinge, Cammererare, Bokhållare, Fougder och Befallningsmän, samt alle andre, som detta angår, vette sigh hörsambligen att efterrätta, icke görandes eller tillfogandes förbe:te Lars Wivallio eller hans hustru här emot hinder, mehn eller förfängh i någon måtto. Till yttermera visso, hafve vij detta medh vår egen handh underskrifvit och vitterligen låtit sättia vårt Secret här nedan före. Datum Stockho'm den 28 Junii Åhr 1648.

Christina.

(L. S.)

D. 31 *Junii*; såsom d. 1 Jun. 1647 gifvits till Gen. Maj. Bar. Forbus det Åkerhofvet Neuenbauhoff med de byar som under samma Åkerhof lyda samt frihet att Swijnemast hugga och fällande af nödigt timber, så och med på Amptskogarne och fiske i Amptsiöarne, så gafs nu ock till honom och manl. arfvingar det förfallna slottet Fransborg i samma amt beläget. *D.* 16 *Sept.* gafs Gr. M. G. DelaGardie sjelfva befästningen och huset Arnsborg på Ösel med all dess inventario med stycken och ammunition, de saker och antiquiteter undantagandes, som till Rikssens Archivum i Sthm skulle transporteras, att njuta och behålla »arfvinge efter arfvinge,» jemte de Amter och hof på Ösel, som förra donationsbrefvet inne-

hållet. 1649 *d.* 12 *Jan.* Som Secret. Status och AssistensRådet i Pommern Joh. Nicod. Lillieström till Eka i 20 år tjent både K. G. Adolph den store och andre och H. M. Drottningen, och verkligen, oaktadt titulerad blott som AssistensRåd, fört directionen af H. M:ts Statsaffairer i Pommern, så har H. M. af egit bevåg och berådt mod gifvit honom i denna styrelsen v. præsidents och Directorstitel; börandes han anamma till sig alla supplicationer och inkommande acter, dess contenta GeneralGouverneuren förnimma låta och resolutionerne procurera, samt då Gen. Gouv. ej är in loco, ej mindre verket till riktiga beslut hos hela Collegio dirigera, item ha inspection öfver Archiv, Canzliet och registraturen, in summa allt det öfriga som till Canzlie Directionen vid tractater och annat slikt egentligen hörer, efter sin bepröfvade dexteritet förvalta. Som v. Præs. bestods honom 1200 Rdr och Secret. Status, sin förra lön, 1000 Rdr. Han fick af Småtullarne uppbära sin lön. *D.* 19 *Jan.* confirmerades för 5 år åt Öf.L. Isac Bocks enka den pension af 20 Rdr i månaden, som Fältmsk. L. Torstensson anslagit. Manen hade stupat vid stormandet af Weisskircken. *D.* 7 *Maji* utfärdades *K. Mts Memorial för Gr. M. G. Dela Gardie, nu utn. Gen. Gouv. öfver Liffland;* huru han borde på ett skepp, Hjorten, som låg färdigt vid Dalarön, uppsöka H. F. Nåde (Hertig C. G.), som troligen var i Erfurt, förklara honom H. Mts synnerliga och beständiga affection, öfverlefrera honom Hufvudmemorialen, dem förklara och uttyda. Vore något mindre practicabelt,

göre H. F. N. dock såsom sakernas concurrentie tillåta, öfverläggande dock derom med Fältmsk., Generalen Gr. Magno och andre vid handen varande Generaler. Fråga var om arméens afdankning och platsernas restitution m. m. Synnerligen borde Grefven assistera vid executionen, synnerl. att svenska soldatesquen blir betald efter det project, H. K. låtit gärn, och att de väl inskeppades. Dock behöfde han ej dröja tills inskeppningen fullbordats, utan finge så fort han sjelf önskade fara till Lifland, sitt Gen. Gouvernement att mottaga. Dock hemställdes till honom, om honom ej syntes bäst vara att först bege sig till H. M. igen och der taga omständligare underrättelse om de saker, samma hans Embete angå. Gen. Gouv:s fullmakten är dat. d. 11 Maji. *D.* 30 *Junii* tillskrefs Hertig Carl G. (*»i hemlighet*, på det andre ej måtte molestera både Drottningen och H. F. N. med slika pretensioner»), huru H. F. N. borde vid fördelningen af Soldatesquens satisfactionspengar hafva Riks-Marsken Jacob Dela Gardie i nådig åtanka. att bekomma lika part som en af Fältmarskalkarna, helst Marsken, ehuru han för sin stora olägenhet (svagsynthetens) skull hindrats att efter sin höga åstundan personligen agera mot Riksens fiender i Tyskland, dock med särdeles ifver, flit, trohet och försigtighet här hemma med de andre f. d. varande riksens regering allt från begynnelsen af Tyska kriget diregerat sine consilier och obetänksamt arbetat derhän, att våra och riksens vapen derute måtte under varande fejd kunna stå upprätte och hafva framgång och se-

den af alla sina krafter och förstånd dit enkannerligen rättat, att det oväsendet förmedelst fredstractaterne derute och våre dertill fullmäktige Commissariers försigtiga bearbetande ändtligen måtte vinna (som nu skedt är) en önsklig fred. Nils Nilsson Tungel har af den hemliga skrifvelsen lemnat Marsken en af sig vidimerad copia. *D.* 24 *Julii* confirmerades en äldre donation till Lars Grubbes, Underståthållarens arfvingar. *D.* 18 *Sept.* köpte H. M. af Gr. Jac. Dela Gardie ett stenhus och tomt med alla dess tillhörigheter på Östermalm, mellan H. M:ts stall och Näckön vid strömmen belägen för 60,000 specie Rdr och 200 Skeppund takbleck koppar. *D.* 29 *Nov.* gafs till Gr. M. G. D. den vid Arensburg fallande licent och portorii pengar och all statien på Ösel så väl den som faller utom som inom Grefskapet Arensburg, för att kunna nödigt underhålla Arensburgska staten med garnisonen och nödige betjenter. 1650 *d.* 15 *Jan.* gafs till Riks-Marsken 7000 Rdr af den Refvelska och Narfviska licenten i vår, hvilka skola afkastas i de 20,000 Rdr han af Stora Sjötullen nästa sommar bekomma skall. *D.* 19 *Jan.* Se *DelaG. Arch. VII: p.* 243. Den hit hörande bilagan *Litt. S.* träffas bland Kungabrefven. Nämnde dag gjorde Drottning Christina vetterligt, att som H. M. till studiernas och alle boklige konsters märkliga befordring och tillvext här i riket nödigt eraktat, att icke allenast hit ifrån fremmande land allehanda slag gode och nyttige böcker måge införde varda, hvarmed så väl den studerande ungdomen,

som andre der till lust hafvande hvar efter sitt villkor och condition för skälig betalning kunna försörjas; eller ock här uti Stockholm inrättas ett skönt och fullkomligt boktryckeri, försett såväl med svenske, tyske och latinske i allehanda sirlig art och form, som med åtskillige grekiske och orientaliske typis och bokstäfver, jemte hvad mer kan fordras och behöfvas, att låta här i trycket utgå allehanda böcker i åtskillige form, faculteter och tungomål: så hade H. M. sådant att i verket ställa och komma i gång, d. 10 Dec. 1647 medelst Joh. Janssonio d. ä. Bokhandlare i Amsterdam, som ejelf tillbjudit sig det önskade att præstera, privilegium honom meddelats, men som H. M:ts dessein ändå ej var aldeles kommen till fullbordan, hade H. M. förbättrat »privilegiumet,» utsträckt äfven till Janssonius d. y. Priv. innebar 1. Frihet från alla pålagor till Stät och Stad i 8 år för deras arbetare. 2. Privilegium, utan ansökan, att upplägga hvad bok, utländsk och svensk, de önskade, så vida H. M:t ej nådan derå gifvit annor man privilegium. Att de skulle skaffa sig (Auctorernas rätt, nämnes ej, men förstås af sig sjelf.) 3. Tullfritt införa sitt tryckpapper, men ej åt andra transportera eller sälja. 4. Likaledes stilar, böcker, pergament &c. i 8 år få hålla egen bokbindare, samt i 8 år öppne boklåder i Upsala & Stockh; med skattfrihet för alla. 6. Dessutom årlig statsanslag tills vidare af 900 d. s. årl. af R. Canzlern att utbekomma, på det böckerne måtte kunna hållas till bättre köp och skulle de derigenom va-

ra förbundne att jemt hålla 2 tryckpressar, nödige arbetare, godt papper, nätliga typer från Holland, samt skaffa de bäste editioner, till salu efter vanliga taxan. *D.* 5 *Julii* gafs till Öfv. Lars Kruus och arfvinge efter arfvinge Gudhems Kungsgård, 4 hela hemman, utom klostret med Inventarium. Förrättas genom donation af d. 1 Maji 1651. D. 28 samma månad och år tillköptes än flera Kronohemman kring Gudhem för 1034 Rdr. sp. D. 5 Nov. ny donation. *D.* 27 *Julii* förordnades A. Forbus till Commissarius vid Gränstractaten i Pommern med Churbrandenburg i Dr. Hempels ställe. D. 3 Aug. gafs till A. Forbus Kumo Kungsgård i N. Satagunden med inventarium i boskap och annat slikt, bibehållande han dock oförryckt sin Gen. Majors lön. *D.* 31 *Aug.* Forbus' fråga, hvad han skulle författa åtskilliga från Schlesien och Mähren kommande truppar, hade väckt Hennes M:ts undran, ty hon hade ej om dessa trupper den ringaste kunskap, slöt dock att det var i följd af en ordre till Generalissimus för 1½ år sedan, då H. M. stod med armen i barmen, fruktande revolt. Emellertid finge de fördelas efter en uppgifven anordning. — *D.* 19 *Oct* — en donation till en »välärd!» I anseende till trogen tjenst i Guds församling och med ungdomens flitiga och trogna information vid Wiborgs Gymnasio gafs Theol. Lectorn Mgr Claes Thesleef en ödes skattejord Seckijerfvi, som hans styffar H. Böckes förunnats samt en half skattejord som honom för Tysk predikantstjenst af Landshfd. Carl Mörner inrymts samt en ¾ skattemark

i sin och hustrus lifstid. *D.* 20 Oct. gafs till Kammarfiskalen Anders Jacobsson i Finland, samt hustru och arfvinge efter arfvinge alla ödehomman i Ekfra socken &c. *D.* 14 *Dec.* confirmerades till Gr. M. G. DelaG. de 2 Ämter, Pöhl och NeuCloster, som i Tyska freden tillaccorderats Sveriges Crono, liggande i Mechlenburg, för de tjenster han in- och utomlands gjort riket, synnerligen i det tyska kriget till dess fullkomliga ändskap. *D.* 26 *Jun.* 1651. Gafs en resolution till Sveriges *Grefvar*, hvilka i sina särskilta privilegier funnit något *mörkt*: 1. Funno Grefvarne det för strängt, att, när de i sine Grefskaper egde Jurisdictionen eller Lagmans och Häradsrätten, en men likväl i så måtto inskränkt, att de ej finge benåda så grofva missgerningar som äro edsöre brott, den poen var vid öfverträdelsen fästad, att sedan förlora sakören i sin lifstid; hvarföre de, som funno detta straffstadgande nesligt för dem, bådo om moderation. Denna gafs i så måtto, att första öfverträdelsen skulle komma an på en påminnelse, de följande på ett lagligt försvar efter sakens beskaffenhet. 2. Hofrätten hade dristat avocera saken undan Grefvarnes jurisdiction och — hvad mer var — då en sak efter ordentligt vad till Hofrätten der blifvit afdömd, tillskrifva Landshöfdingarne och ej Grefvarne om exsecution. Detta hade H. M. med misshag ansett, såsom löpande mot privilegierne. Bröt HofRätt häremot, följde ansvar. Men exsequera borde Grefven med mindre han till sin försummelse svara ville. 3. Grefvarne hade rätt bygga städer, men kostnaden

var oftast större än åran och framtida nyttan. Derföre medgafs 10 års frihet för all kronans tunga och besvär för staden, ½ af accisen efter de 10 åren till Grefven; rätten att sjelfve hålla Tullinspectorer m. m. 4. Då de upptogo metallgrufvor, gåfvo de blott $\frac{1}{30}$ till K. M. och kronan. 5. För högmålsbrott har hittills *ätten* dömts från Grefskapet; nu blott *personer*. »Ifall någon så groft sig försåge, att han begynge crimen læsæ Majestatis, då hafve den brottslige, efter laga dom, förvärkat sin rätt till Grefve och Härskapet; men andre oskyldige af samma Grefliga hus och Utlägg njuta sin välförvärfde rätt till godo och icke för någons annans brått skull varda ifrån Grefve eller Herrskapet trängde eller utsatte.» 6. »Af drägande nådig affection till Grefveståndet» medgafs dem att räkna sin morgongåfva af 1500 marks årlig ränta efter den Kammarvärdering på räntorne, som 1626 bestämdes. 7. Hvad Fader disponerar att Fideicommissarien skall ge i vederkänsla till bröder och brudskatt till systrar, authoriseras härmed till Lag. Dör fader utan disposition, måste den Grefvens söner och döttrar nöja sig med den förordning, som de andre af samma stånd med sine barn gjort och gillat hafva. (??) 8. Der blott döttrar funnos skulle de i 2 år i stället för ett få bibehålla Grefskapets alla inkomster till sin uppfödsel och brudskatt. *D.* 15 *Mart.* gafs extensionsbref på 7 gårdar till Carl Ruuths dotter. *D.* 26 *Mart.* utfärdades *Friherrebref till Erik Gyllenstierna*, RiksRåd och Kammarråd, för dess riddarliga aliner, dess flit i studier, förfarenhet

i främmande språk och det politiska väsendet, 8 års peregrination i republiker och konungariken. Hade derefter blifvit Kammarherre hos K. G. A. den andre och store, nyttjats vid legationer, anställts vid Kammaren &c. Fick sitt friherrskap i Österbotten, Uhlåborg. *D.* 8 *April.* Det Artolleri i Benfelden i Elsas som 1648 skänktes Marskalken m. m. Gr. M. G. DelaG. hade Grefven transporterat på kungen i Frankrike för 26000 Rdr. Denna summan behöfde Drottningen der employera, hvarföre Grefven fick dem i Kammaren uppbära. *D.* 18 *Jan.* donerades en mängd finske hemman till Forbus. *D.* 2 *Aug.* Likaledes till Öfverste B. v. Gertten, som ofta fick donationer. 1652 *d* 31 *Jan.* Som RiksSkattmst. Gabr. Oxenstierna förordrats till R. Amiral, så förordnades RiksMarskalken Gr. M. G. D. till »President i KammarCollegio med befallning att taga sig Kammarpresidensembetet uppå. *D.* 27 *Mars* gafs hoLagmansdömet öfver Westergötland och Dal, förpligtad att åtminstone en gång hvart tredje år hålla Lagmansting. *D.* 30 *Martii* confirmerades Husen Fellin, Tervest och Hellmet donerade 1624 d. 14 Mart. till Riksmarsken J. DelaG. *D.* 13 *Apr.* confirmerades directum dominium, allodial rätt och evärdelig egendom Hr Henrik Grefve af Thurn på de uppländske hemman, som 1627 donerats hans Hr Far Frants Bernhard. *D.* 27 *Nov.* transporterades donationer af Åkerverket Zabelsdorff, gifvit v. Gouv. Forbus, åt Gen. Gouv. öfver Pommern Axel Lillie. 1653 *d.* 4 *Mars* förpantades för ett lån af 14,838 Rdr sp. en

mängd kronohemman till Ax. Lillie. *D.* 2 *Apr.* A. Lillie hade försträckt K. M. o. Kronan med 21008 Rdr hvarföre gafs 10 pC. samt rätt att upptaga Tull och accis i Norrköp. &c. *D.* 30 *Apr.* upphäfdes med ett K. Mts bref alla stridiga poster, som angingo parti culrräkningar mellan K. M. och Sal. Riksmarskens arfvingar. *D.* 16 *Junii* utfärdades Gen. Maj. fullmagt för Gr. Jacob Dela Gardie. *D.* 17 *Jun.* rappellerades A. Forbus, att jemte Fältmsk. Wrangel begifva sig från Pommern till Sthm. *D.* 30 *Sept.* Förut hade donerats till Gr. M. G. D. Halländska hemman belöpande sig till 3000 d. s. m. viss och oviss ränta, men dessa återköptes för 7390 Rdr hvarvid som vederlag till honom såldes och undes ett Hus för samma värde, som det köpts af Hans Fader Riks-Marsken seml. 7000 Rdr, liggande i Stockholms Norra förstad med tomten sträckande sig i längden från K. Mts stall intill Neckeström och i bredden från gatan som löper åt Blasieholmen och ned i Norrström. Gafs honom också, som försträckt kronan med en ansenlig postpengar till några högnödige tarfver, halfparten af tomter mellan Jacobs kyrka och Norrström, der nu Kronans stall står egande han köpa den andra halfparten af sin syster M. S. DelaG. egande han dock ej tomten förr annamma, än H. M. annorstädes byggt sig stall. *D.* 27 *Oct.* medgafs Gr. M. G. DelaGardie att få annamma och behålla den Marmor Drottningen låtit införa från Holland och som låg nedanför slottet, och som H. Mt ej nu behöfde använda. *D.* 22 *Dec.* Hennes Mt var i Ups.

med sitt hof och en del utaf Collegii betjente, emedan pesten inritat sig i några Hus å malmarne, samt kallade till sig R. R. Gustaf Bjelke. 1654 *d.* 25 *Febr.* 1653 d. 16 Aug. hade till köps under bergsfrelses frihet Kroppa bruk i Wermland upplåtits åt Handelsm. Claude Roquette; men han hade nu klagat att han på försträckningar till Kronan några 1000 Rdr förlorat, som han bevisa ville. Ty gafs honom Kroppa gård, masugnar och hamrar under bergfrelses frihet. Förut var hela Kroppe socken under Bergfrelses friget honom förunnad. Bruket låg nu mest oeder. Han fick det dock ej försälja till adel. Se D. A. X: 79. *D.* 20 *Martii* befullmäktigades R. R. Forbus att hålla Mönstring i Nerike och Wermland. Instructionen af s. d. upptager 20 punkter, hvaraf man finner hvilka stora oredor som i krigsväsendet sig inritat, ehuru deri var största erfarenheten.

Troligen vid den tid då Christina misströstade att längre kunna styra, befunnos, enligt en, som det synes, officiell anteckning:

I Uppland af hela hemman	7183.	donerade	1964.
Söderml.	7123.	—	575.
ÖstGöthl.	5607.	—	1581.
Calmar län	4056.	—	2889.
Jönköpingslän	6081.	—	1055.
Skaraborgs	4773.	—	1387.
Elfsborgs	5351.	—	1445.
Nerike och Wermland	4069.	—	1365.
Westmanland	4069.	—	1365.

Kopparbergslän	?	—	108.
Hudviksvalls län	3682.	—	927.
Ö & W:botten	4414.	—	2583.
Åbo och Björneb.	5749.	—	3106.
Tavest, Nyland	3561.	—	1541.
Wiborg, Nyslott	4517.	—	771.
Åland	733.	—	6.
	63573.		21256.

Halland tillkom nu med 996 hela hemman, gifvande i kungskatt 4980 daler, utskrifningspgar 4980: Gästnings och skjuts 3464. Arbets och dagsverkspggr 3726; timmer och vedkörsel 700. Summa 17,850.

(Cod.)

Vanbördig. *)

Kongl. Mayts öppne bref och förklaring om dhet ordet Vanbyrdigh, som står infördt uthi Adelige Privilegier § 3 af år 1622.

Wij Christina . . . göre vetterligt, att ibland andre privilegier och friheter, som framfarne Sveriges Konungar och enkannerlig vår högtärade Hr Fader K. Gustaf den andre och Stohre, Glorvördigst i åminnelse, hafver vårt Svenske Ridderskap och Adel med benådat, är ock detta, att ingen Vahnbördigh skall dragas Riksens Embeten öfver hufvudet. Så, ändock det ordet Wanbyrdig rätt förståndet ingen redelig man eller undersåte, fast mindre något stånd

*) Cod. Coll. 5: 1. n. 31.

länder till men eller förfång, efter som icke præsumerligt är, att framfarna Konungars mening skall hafva varit att oförskyldt vanhedra några af sine Ständer eller undersåter, utan mycket mera att hedra, ära och älska hvar och en efter dess qvalitet och meriter, som sig om dygd och ära beflitat och väl förhållit hafve. Likväl emedan de andre Ständerne hafva sig besvärat, att bem:te ord äro af ett parti uttydt vordet till deras förklening och befordrings hinder och fördenskull underdånigst bedit, att det måtte antingen utlåtas eller ock rätteligen och förståndeligen uttydas, så, på det att missförstånd må företagas, förklara Wi härmed allernådigst, efter som ock vårt älskelig Ridderskap och Adel sig sjelfva på denna väl öfverståndna Riksdagen de andre ständerne förklarat hafva, att ingen adel eller oadel dermed förstånd it varder eller ment är utan den, som vansläg tas ifrån sin redeliga byrd, om ingen dygd och ära sig beflitar, utan sin ärliga, berömliga afkomst befläckar med lättja, odygd eller vanheder, den allena må heta Wanbördig, och icke mera fähig af något äreståndt, tills han sig annorledes qvalificerar och af sin öfverhet och fädernesland bättre äretitel förtjenar. Men den som af ärliga föräldrar och äkta säng född sig om ära och dygd beflitar och antingen i krigs eller regementssaker, eller eljest gör sin öfverhet och fädernesland god och nyttig tjenst, om han är af adel, prest, borgare eller bonde härkommen, kan eller må ingalunda kallas någon *Wanbyrdig*, ej eller

må uteslutas ifrån något ärestånd i fäderneslandet, som Öfverheten finner hans qvaliteter och meriter kan vara likmätigt. Och aldenstund detta är och skall alltid vara rätta förståndet af det ordet *Wanbyrdig*, ty bjude och befalle vi allom dem, som oss med lydno och hörsamhet förbundna äre, att ingen det efter denna dag annorledes uttyder eller upptager, vid vår ovndvikliga hämd och onåde. Till visso hafve Wi denna förklaring med egen hand . . . *).

Oppositionen.

En sådan trädde fram nu — ej på Riddarhuset, ehuru den der kunde af Skytteanska partiet få god ledning — utan inom rikets andra stånd, ej rustadt mot Konungamakten utan emot det första ståndet, mot Aristokratien. Bisk. Rudbeckius ansågs som dess förste organ. »Och hafver Biskopen, säger Ax. Oxenstierna, en stor flik af St. Peders kjortel. I sina præfationer på bönedagspatenterne exaggererar han allt in odium regiminis, ihågkommande odiosissimo om pålagorna, som allt låter sig ljufligt höra i gemene mans öron». Mot *reduction* sigtade denna opposition främst, och lät sig med goda *privilegier* nedtysta. Från denna opposition utgick

*) Orden i Adlens privilegier af 1622 voro tydligen tagne ur äldre privilegier, der ordet visst ej hade den betydelse, tidens framskridna bildning i Dr. Christinas tid twingade Adlen sjelf att lägga deri. Se DelaG. Arch. IV: 105.

De restituendis bonis regni & coronæ.

(Cod Coll. 2.)

(Collationerat med en copia, Seges vara conceperat aff M. Jonæ Wexionensi) *).

Stormäktigste Högborna Furstinna Aldranådigste Drotning!

E. K. M:tt ville nådigst upptaga och icke låta sig misshaga sina trogne undersåtares välmente påminnelse de conservando Statu regali et legibus regni fundamentalibus in vindicandis bonis coronæ & postliminio reducendis sub proprium suum dominium. Till hvilken påminnelse E. K. M:ts trogne Ständer och Undersåter hafva bevekts uti E. K. M. cröning, hvilken Eds billighet och våre samvetens obligation samma Ed till att hålla bevisas af efterföljande skäl, dem vi efter Kongl. Mts befallning här nu skriftligen och in privato och underdånigst presentere.

1:mo) *Ab exemplo regii Status in populo Dei dispositione et lege divina sapientissime constituti, pro cujus Status conservatione Deus leges ferre præcepit. Lev. 25: 10, 23. Hesech. 46: 17.* Landet skole J icke sälja evinnerliga och skole uti allt edert land låta landet till lösen. Item om Fursten skänker enom af sinom tjenare af sitt arf, det skola de besitta intill friåret, sedan skall det falla till fursten igen **).

*) Räknad bland sin tids Philosopher.

**) Bibelbevis behöfdes visst för att ej komma ut för irrlä-

817381 A

2:do) *Juris Svecani conformitate cum lege divina.* Kon. B. 2 Cap. Konunger äger styra och råda borgom och landom, Ubsala Ödom, Cronogods och allan Konungsligan rätt och ingeldom må ej Konunger minska för androm Konungom m. m. 1t. cap. 4 art. 5. Konunger äger göma hus och land med årligom ingeldom, så att intet af thessom förminskas för den Konung efterkommer, ty han äger våld det med rätta återtaga eller varde skött Konungadöme, Grefve-döme eller mindre. Detta är Konungs Ed.

3:tio) *A necessaria observatione et cavenda violatione juris jurandi, quod justa vigorem legis Svecanæ præstabitur partim a rege, partim a Regni Senatoribus partim a reliquis ordinibus et subditis.* Regis juramentum allegavimus paragrapho proximo superiori. Af K. B. cap. 4. art. 5. Sveriges Rikes råds Ed är att de skola Konungen styrka till all Riksens rätt. Cap. 3, art. 2 Allmogens ed står Cap. 5. art. 1, att allen allmogen i Sverige skall honom för Konung hafva, våld hans och alla Konungsligan styrka och hans bästa vëta och söka, det vi ock nu med denna välmenta påminnelse göra.

4:to) *Ad eundem Scopum & finem collimat Testamentum Gustavi 1;mi, quod sub damno æterno salutis obligat suos ex Regio Stemmate posteros, ne bona Coronæ abalienare in perpetuum præsument.* (följer utdrag ur Testamentet).

---

righet mot det Symbolum nobilium, som ses i DelaG. Arch. IV. p. 106.

5:to) *Detta samma stadfäste åtskilliga recesser och Riksdagsbeslut.* (Utdrag anföras.)

6:to) *Idem confirmare videtur forma regiminis recens concepta* *), ty han som en skadelig och riksförderflig ting vill afvärja, att icke några privilegier skola gifvas till Konungens prejudicium eller hans inkomsts stadiga förminskelse (utdrag meddelas ur 59 och 60:de punkten i regeringsformen).

7:mo) *A conjuncto desiderio & voto omnium Subditorum illibato regio Statui sincere faventium nec non salutem Patriæ, securitatem regni et avitam omnium ordinum libertatem in singulis ordinibus amantium.* Ty ändock icke alle af dygden finnas fullkomlige i hvart stånd, att icke egen nyttighet, privat och oordentlig begärelse till ära, gods, rikedomar och verldslig vällust, skulle något draga somliga afsides från fäderneslandets och det gemena riksens och menighetens gagn och bästa, hvilket en god och gudfruktig Öfverhet, såsom sin regements ändteliga orsak och föresatte mål stadigt med vakande öga tillbörligen anser; dock likväl förmode vi och vete, att många rättsinnige och gudfruktige Patrioter af högre grad och stånd äre i samma åstundan och i den meningen, att hvarken K. M:s säkre myndighet eller fäderneslandsens stadige välfärd kunna blifva

*) Synes som förf:s uttryck innebure något tvifvel om constitutionens konungsliga börd ub. i den skepnad, hvari den blifvit lag. Den skulle 1650 ej just kunnat anses så recens, om den var från 1628.

långvaraktige, med mindre Jura regni et leges fundamentales circa bona sua immobilia & prædia regalia Majestati & regibus reserventur vel opportuno tempore restituantur integra et illibata. Också varder Ständerna emellan disponerat och så af skyldig kärlek som af Herrans fruktan lagat, att icke något stånd må lätteligen kunna öfver all förmögenhet besväras, tryckas och af utlagor så betungas för några andre ståndspersoners särdeles nytta och öfvenflödighet, utan att alla Ständen måge blifva vid magt och vid ett lyckligt och drägligt tillstånd erhållne, såsom 4 stadige pelare, hvilka Sveriges regemente likasom en väl grundad byggning så många hundrade årstid uppehållit hafva.

8:vo). *Ab incommodis & periculis quæ videntur posse impendere, nisi rota imperii & regni quoad commodissime fieri potest ad antiqvam & legibus fundamentalibus circumscriptam orbitam & viam pedetentim convertatur & reducatur.* I utvecklingen af denna sats, visas de »labyrinter» Kronan och Riket skulle iråka, när allt som kunde disponeras blifvit disponeradt och ej borde få återkallas; hvar lön skulle tagas till skicklige Embetsmän, som ännu inga förläningar innehade, hvarmed riket skulle försvaras, när, med jorden, folket deraf boende ej tillhörde kronan utan förläningarnes orubblige innehafvare o. s. v.

9:no). *A cavenda injusta affectatione non nullorum inferendis & bonis subditorum regni & concivium suorum, qui æquo modo et arte affectandis & occupandis, sicut etiam et sumpta ratione a justitia*

asserendi & vindicandi liberum populum & intendendi servitutis jugo. Här utvecklas, huru litet allmogens klagan 1642, 4:de besvärspunkten, oaktadt Öfverhetens goda resolution, blifvit aktad, »så att befruktandes är, att orättvisa gör landet öde och för våld, orätt och girighets skull kan regementet komma ifrån det ena folket till det andra. Sap. 6, Syr. 10: 8.» Erinrades huru folket afföll från Rehabeam, då han ej hörde deras klagan. Ur Jer. 22: 2, 24: 12 hämtades allvarsamma lärdomar. Man önskade dock ingen ting brådstörtande, utan att kronan »med tiden och god lämpa i längden genom rättrådiga och lideliga medel måtte komma till sine regalia igen.» »Hvarförre härom att råda och påminna, är icke falla uti H. K. Mts höghet eller vilja ogilla det med Kongl. Sekret och namn är bekräftadt, utan såsom det uti nödfall (kunde vara) försvarligt att träda något ifrån gjorde testamentet och sin egen förpliktelse cederandes tiden till att undvika farliga krigsvågar, alltså . . . . . Följa nu några Insagor (oppositiones), som afhörts mot desse underdånige tropliktige påminnelselser (i sammandrag.)

1. *Emedan Sverige är ett arf- och ej mera ett valrike, eger K. M. bortgifva eller försälja af landet, som K. M. täckes, liksom en enskild får bortge eller försälja sin egendom, evärdeligen och att häremot påminna är förgripa sig mot H. K. M. Höghet.* Svaret gifs på latin och utvecklas sedan, hvarvid visas att öfvergången från val- till arfrike ej upphäft Regentens beroende af både Guds och lan-

dets lag och de grundlagar, vid hvilka konungarne äfven sedan sjelfve edeligen bundit sig, Förövrigt vore en grundsats den som födt alla regementer och utom hvilken hvar kunde sörja för sig sjelf, den, att i en stat skulle det allmänna bästa föredragas det enskilda bästa. En patriot måste derföre sätta vid nödfall sitt bästa tillbaka för det gemena bästa och regementsens säkerhet. Hvarföre här om att råda och påminna, är icke falla uti K. M:ts höghet eller vilja ogilla det med Konungsligt sekret och namn är bekräftadt, utan såsom det var uti nödfall försvarligt träda något ifrån d. gj. T. o. s. e. förpl. cederandes tiden till att undvika de farliga krigsvägar *): alltså är det icke emot K. M:ts Höghet utan mycket mer är Henne och Kongl. försigtighet likmätigt, att såsom en god styresman vänder sin skeppslopp, då stormväder förbi är, till sin rätta kosa igen, att Kronans enskilta patrimonium och egendom må komma till sin rätta herre igen, hvilken är den rätta och trygga hamn, den ingen K. M. må missunna eller afråda.

2. *Den andra insagan är, att landet blir excoleradt med många sätesgårdar, när landet blifver under särdeles personer fördeladt och utskift.* Erfarenheten påstods der vara en annan än theorien. Exempel vore, att öfver 20 bondehemman, förlagde under en sätesgård, aldeles ödelaggts till hästhagar. Deri-

*) Återupprepandet af desse Rådets undskyllans uttryck, smakar något af sarkasm.

genom försvagas landet till både folk och förråd, jemte det kronans inkomster, som bero af folkökning och hemmans uppodling aftager. Om Sätesgården, som är några hemman, också blir bättre odlad, så förnummas böndernes egne flerfaldige bruk genom odrägligt arbete och dagsverken på sätesgården. Framfarne Konungar hade ej den åsigten af Sätesgårdsculturens landsgagnlighet. Under (Ihland) Riksens acter finnes i Jönköpings afsked a. 1562, att ingen Sätesgård finge upprättas, utan särdeles Konungens bref och indulgens, och att när det sker, Adelsmannen måtte af intet varda fri mer än för knekteutskrifningen (såsom sjelfskrifven rustande); Frälsemannen njute en sätesgård fri, flera gårdar må väl byggas med Konungens förlof, vare fri knekteskrifningen allena, men för inga andra besvär.

3. Tredje insagan: *Kammarböckerne visa, att Rikens ingälder och kronans intrader genom tull och accis äro förökte mer än då godsen voro under kronan.* Om så är, har folket dock deraf ej haft någon lindring, utan tryckas än kännbarare af oket. Har tull och accis förökts, oaktadt så stora friheter äro förlänte, skulle större förökelse ske, »om kronan blefve sig sjelf mäktig.» *).

Protestatio trium Ordinum de restituendis bonis Coronæ, öfverlefvererat H. M. d. 3 Oct. 1650 **).

*) Skriften blef ej framlemnad.

**) Nils Skunck, Borgmst. i Stockholm, ansågs och förföljdes som förf. Fick sedan af Drottningen 3 à 4 fullmakter

Är mycket vidlyftigare, utan alla latinske argumenter och tager frågan på ett utmärkt praktiskt sätt. Bevisen ur Bibeln äro dock anförde efter den förra skriften, likaledes hvad Konungaeden dervid förmår, K. Gustaf I:s Testamente m. m. men allt vida utförligare. H. M. erinrades, att om *allmogen* ej omfattat Gustaf Wasas sak, den Gustavianska familjen ej kommit till konungslig ära. Det anslogs, att om Gud gåfvo landet Arffurstar, Konungen i Sverige ej hade något att förläna sina egna barn, der allt vore förlänadt adlen; och, Pfaltziska huset till skådebröd, framsattes, huru der ej ens vore att förse Generalissimus. H. M. miste *immediata subjectio* **) af landsens inbyggare, förminskade krigsstyrkan och nödgades som nu skett låta krigare svälta till döds af kronans oförmåga att mera utfå af dem, som ännu tillhörde kronan; kyrkor, skolor, Gymnasier, Hospitaler hade förlorat sina tillgångar i byggningssäd, vinsäd, löningssäd och annat underhåll, Prestenkor, som innehaft af K. M. frihet på deras små skattegårdar,

---

som dock ej af Ax. Ox. respecterades. Man finner af denna skrift att det varit en man af stor förmåga och förtjenar långt mera efterverldens ihågkommelse än många, hvilkas namn blifvit snart sagdt ordspråk. Om det är denna uppsats, som utgafs i Sthm 1771 Qv. har Utg. ej varit i tillfälle undersöka, helst han ej kunnat öfverkomma dessa blad.

**) Det var denna Mich. Wexionius Gyldenstolpe lärde och hvarföre K. Carl Gustaf sedan kastade hans bok ifrån sig i Gref Pehrs närvaro. Se Sv. Sk. Litt. III. p. 247, 248.

hade genom donation till adel denna frihet förlorat, så mycket olyckligare än bondeenkor, som de till dagsverken och träldom icke vane äre. Prester och klockare hade förlorat stamhemman, förlamade krigsmän kunde nu ej få ett torp utan med sina arr gå omkring och bettla, köpstadsmännen kunde ej ha indrägtig handel med bonden, då en Herre kunde förbjuda denne köra sina varor till staden, utan bjuda upplemna dem på sätesgården, m. m. m. m. In summa der detta icke rättat blifver, omöytes hela regementet och E. M. måste bedja i ställe E. M. borde befalla, eftersom landsens medel och intrader, som till regementets bestyrande behöfvas, E. K. M. nu äre afskurne och undan händerne komne. Utaf de många supplicationer, klagomål och besvär, Allmogen dagligen föredrager, förnimmer E. K. M. under hvad ovanlig ok och börda de äre komne, sedan privat män landet bekommet hafva, i det somlige sine bönder illa traktera, då med utlagors förhöjande, då med odrägligt arbetes pålaggande, fängslande, hot och undsägelser till dess den fattige aldeles utarmad och utmattad blifver: Och när man sig öfver sådant beklaga vill, finner man näppeligen rätt och domare som de lyda och vörda vilja, utan hos K. M. och Hofrätterne, dit allmogen, som långt ifrågan är, för enfaldighet, fattigdom och de besvär vid sådane rätter förefalla, icke komma kan och sig våga törs, der om ock hos domaren igenom rättrådige domar någon tröst finnes, så stannar dock gemenligen saken uti exsecutionen och dess fullbordan, så att den fattige

omsider, måste blifva förlåtet och strandsatt, för hvilket allt Gud land och rike straffa plägar.

Derpå vederläggas *insagorne*. Rörande den större cultusen nu, hänvisas till radera i marken, som visa, att då bonden egde sjelf sin jord, den och bättre odlades, hvilket sunda förnuftet ger vid handen. Underligt vore att kalla det för landets cultivering, att drifva bonden för hus och jord till tiggarstafven, för att öka en herregårdshästhage o. s. v. Erinras så om Upsala beslut af d. 3 Aug. 1562.

Föreslogs »att genom lideliga medel och på bequämligaste sätt» ställa Allmogen åter i sin tillbörliga och vanliga frihet, och landet efter Sveriges lag, Arftöreningen, Sal. K. Gustaf Istes Testam. m. m. derstd 12 punkter uppgifvas som nödige att akta;

1. Att ej bortsälja el. bortskänka evärdeligen (åt familjen), utan förläna personen i embete stadd, hvilket, när han bortgår, tillfaller den efter honom embetet uppehåller.

2. Att K. Räfsteting under K. Mts præsidio hållas i hvarje lagsaga efter 9 & 10 Cap. TingsB, der alla klagomål må afdömas och allt rättas som gjordt är mot Sveriges lag, Riksens stadgar, Allmogens frihet och Konungens ed, i kraft hvaraf, K. eger Sverige all rättvisa och sanning styrka, all vrångvisa nedertrycka och frälsa allmogen för vrångvisom mannom. Egande en hvar bonde, som sig rustar, också som fri och frälses man hållas.

4. Att när penningnöd tränger, *förpantes* jord allena till inländskom mannom och hafve skattebon-

de framför andra rätt att för försträckta penningar panträtt njuta.

5. Att intet stånd allena sig Riksens tjenster tillskrifva och tillegna må, utan hvar och en inländsk vare deruti efter lag delaktig, som embetet bäst förestå kan, och Gud med förstånd, lärdom, klokhet och snällhet välsignat hafver.

6. Att ingen eho han är må sig fram för någon annan uti Skattejordeköp inträngа, med mindre han bördeman är, utan njute hvar och en härutinnan som allt annat Sveriges lag till godo.

7. Att ingen må Häradshöfdinge och Lagmannarättighet och ränta njuta, så framt han ej sjelf uti person embetet bekläder och i lagsaga eller häradet boendes är.

8. Att alla utan åtskillnad måge njuta lika fördel, lag och rätt och ingen sig och sitt folk för någon instantia, den vare högre eller nedrigare och för hvad sak det vara kan, undandrager utan svar och vedgälle hvar och en som saken är till, dock allom lagligt vad förbehållet som lagen detta beskrifver och fodrar.

9. Att de private fängslen och torturen, hvarmed en part sina böuder likasom lifegne trälar pina och tvinga, på det strängaste och vid högsta straff förbjudas och afskaffas.

10. Att på inga flere sätesgårdar adelig frihet må njutas, än som 1562 års Ups. beslut och stadga förmå, att E. Mts och Riksens rättighet uti rusttjenst och andra utskylder ej må förminskas och lida.

11. Att ingen må tillegna sig öfvermaga jord eller annor mans fasta och lösa egendom, medan han utrikes stadder är — — — emot jus postliminii.

12. Att frälsebönder såsom skatte- och kronobönder måge herredagspengar erlägga och att Ständerne med fri röst utan hot och undsäjelse måge få tala om Riksens nöd och rätt, förty att Konungen och Ständerne äge denna rätt obrottsligen sköta och dess öfverträdare dömma och straffa, men icke af androm straffade blifva.

Det ansågs *önskligt*, att de Herrar, som innehade förläningarne, sjelfve ville betänka det rätta, men hvaromicke, så

»blefver E. K. M. icke svårt vårt underdåniga ansökande härutinnan befordra, efter mästeparten af Riksens Ständer detta enhälleligen begära och dertill både hjelp, råd och förslag tillbjuda. Sedan är sjelfva lagen och berörde Norrköp. beslut som E. K. M. bifalla, ogillandes och casserandes hvad utaf Riksens furstar begäres förr än de sina 24 år uppfyllt hafva, dertill medhafver E. K. M. exempel uti Sal K. Gustaf I som det a:o 1527 uti Westerås för E. K. M. gjort och kronans goda återkallat hafver.»

Erinras nu om den kärlek till frihet och fädernesland, den önskan att för efterkommande verka lika kraftigt som berömlige förfäder verkat för de nu lefvande m. m. — — — förblifvande

E. K. M.

trognaste undersåter

Episcopi &c.

Ax. Oxenstierna, Aristokratiens Caput, ville *åtala* skriften. R. R. och Öfverståth. Shering Rosenhane fann värdigare, att deremot utgifva en motskrift:

Riddarskapets och Adelns defensif argument och skäl, etabilierandes godsens abalienation, oblique ställde genom ett samtal mot de nedrige Ständers proposition, som uppå Riksdagen i Sthm 1650 *insinuerades.*

Som börjar:

In N. J. C. Salvatoris.

Samtahl emellan Junker Pär, Mäster Hans, Nils Anderssön Borgare och Jon i Berga Danneman hållet i Thomasmesso marknad i Linköping Ao 1650.

Som detta är tryckt i Upsala 1768 i en *Samling af Curieuse samtal*, vill Utg., som ej känner detta sällsynta exemplar, blott nämna, att det härvarande upptager p. 33—112 in folio (fin stil), och att afskriften häraf jemte afskr. af det föregående äro troligen samtidige. Samtalet förtjenar att läsas af den, som vill inträngа i tankarnes och opiniönernes Svenska Historia, hvilken likväl är den verkliga, varande den, som upptager handlingar allena, blott den verkligas skugga. En adelsman och Drottn. Kammarjunkare J. Ekebla yttrar med mycket skäl om detta Samtal, då han sände deraf ett exemplar till sin Far Christopher Ekeblad, att »*det synes skrifvet af en som är eller vill bli adelsman; är ej synnerligt spetsfundigt.*» (DelaG. Arch. IX. 198.)

Ståndens inbördes förhållande till hvarandra afspeglas här temligen troget. Junkerns förmenande, att Adlen allena kunde förstå sig på politik,*) dit reductionsfrågan hörde, synes nästan skalkaktig mot Junkrarne: Junker Pär omvänder emellertid Jon i Berga, så att han tycker till slut, »som en sten fallit från hans bröst» och han kan »gråta — i glädje.»

1649 på Riksdagen utkastades en skrift, som sedan öfverlemnades K. M:t, hvilken börjar!

»Vi fordom landsmän och gemene allmogen i Södermanland och Wessmanland tillbjude eder gode vänner och landsmän inom Sveriges rikes gränser, Herrar och Frälsesmän, krigsmän såväl som gemene, Biskopar, prester af högre och nedrigare stånd» . . .

Erinras derefter huru nu kröningen bör ske och huru dertill behöfves medel, men, heter det, nu skall neppeligen något skatte- eller krone mera finnas behållet; måste vi fördenskull som frälse äro vordne, med dem som frälse hafva varit, draga både kronans och våra herrars och husbönders tunga och uthagor, som uti längden icke kan möjligt vara af oss på riksdagen att bevilja. Kan alltså lätteligen hända, som altrede på några orter skedt är, att man oss och våre herrar oåtfrågat tvingar till allehanda trälldom som här tills hafver varit ett fritt folk och ett stånd i riket. Om omskjönt mångom af ridderskapet och adlen detta missbagar och befinner sig der-

*) Ungefärligen samma skäl, som Anckarsvärd andrager i sin *politiska Trosbekännelse.*

af besvärat af sin lön eller till äfventyrs så fjerran aftager, att de icke kunna komma dertill, åter dagligen trakta efter huru de af kronan och H. K. M. mera till—ga kunna. Det är visst sant att många förnämlige Herrar hafva mycket godt förtjent, men ere dock ej vår N. Drott:s mildhet öfver mögenheten med grefskap och herredöme godvilligen nog belönte, hvilka dermed icke äro till freds, utan hafva listeligen . . .

(Fragment.)

Ministerialia.

Foedus Sveco-belgicum initum an. Chr. Stockh. d. 1 Sept. 1640.

(Cod. Coll. 5: 1 n. 25.)

Christiana (sic.) Sv. G. V. designata regina hade, af begär att sluta nära vänskaps förbund med General-Staterne, nämut R. C. *Ax. Oxenstierna*, R. R. *J. Skytte* R. A. *Cl. Fleming*, samt CanzliR. *J. Oxenstierna* att underhandla med *Wilh. Boreel* Duimbquij & Vesthovæ Dominus, *Ambacti* Dnus in Domburgh Rådsherre och Pensionär i Amsterdam; *Alb. Bonch* Ridd. Exconsul & Prætor primarius urbis & territ. Hornensis samt — ab aula in — *Grietman* in Barderadeel Frisiorum. Förbundet utgöres af 18 punkter; skulle fortvara i 15 år och kunde på samma villkor biträdas af hvilka andra makter som helst: synnerligen *pro asserenda securitate et libertate navigationis & commerciorum per mare Balti-*

cum et Septentrionale. I fredstraktatens slut upp-räknas med sina titlar de Svenska Regeringsherrarne jemte 16 Riks-Råder och Kongl. Sekreteraren Andr. Gyldenklou, hvilka alla underskrifvit documentet.

Declaratio Cancellarii Regni Daniæ Justini Hoëg, Malmogiæ 29 Oct. 1644.

(Cod. Coll. 5: 1 n. 24.)

I Malmö befunno sig å Danska sidan Danska Senatorn, »Regni & Germaniæ expeditionis Cancellarius, Præfectus in Kalloe & Hadersleben,» *Justinus Hoëg*, Herre till Giörslof, Ridd. af K. M. Ord. och *Diethlev Reventlou*, Arfherre till Reetz och Ziesendorff; å Franska Konungens vägnar Legaten »*Casparus Coignetus Thuillierus*, Eques aur. Cursonii Baro & Comes Consistorialium»; å Holländska sidan *Gerh. Schaff*, (Schaep), Borgmästare i Amsterdam, Curator för Akademien i Leyden, *Alb. Sonckius* (Sonk), Equ. och *Joach. Andree*, Equ. hvilka uppmanade Svenska regeringen, att utse deputerade, ej flera än 4, som kunde möta Danska Legaterne och de Franska samt Holländske Mediatorerne, vid Brömsebro nära Christianopel och Calmar. Danske Majestas var præsertim his turbulentis temporibus pacis honestæ cupidissima. Inom 6 mils område skulle fred beraka vid Brömsebro. Mötet föreslogs till d. 15 Jan. 1645.

Articuli Tractationis inter Danos & Svecos ad Bremsebro &c. 1645 *die 13 Aug.* (L. c. n. 26. Ex. måhända en officiell, säkerligen en samtidig afskrift.) R. C. *Ax. Oxenstierna*, Lagmannen i Ingermanland

R. R. *M. Scop*, *Th. Bjelke* till Salestad och *Thure Sparre* till Kafvelösa och Erikstad Assessorer i Hofrätten i Stkm *) tillkännagifva, att oenighet uppkommit inter alia præcipue de navigationis, commerciorum & vectigalium & quæ hinc dependent in freto Oresundico immunitate, och som utbrustit till ett brinnande krig; att Konungen i Frankrike, singulari affectu et christiana compassionen mot hela Christenheten och besynnerligen mot de Skandinaviska rikena, önskat medla fred och derföre förra året sändt Legaten La Thuillerie till de begge krigförande Nordiske Makterne; att på dennes och Holländska mediatorers förslag nu sammankommit i Brömsebro: D. R. R. *Carfitz Ulfeld* Danska Rikets Hofmästare, Ridd. *Christian Thomsen* till Stowgaard R. Canzler, Ridd. *Christ Urne* de Asmack, Ståthåll. på Dragsholm (Tranekiär, hos Slange), och Selands Lagman *Georg Seefeld*. Artiklarne äro 46. Efter den första medgifves åt Sverige, Finl. Ingerml. Est- och Liftand jus, libertas & facultas navigandi sive propriis, sive conductis navibus, triremibus aliisque navigiis, majoribus & minoribus armatis & non armatis, bellicis & mercatoriis ut et transportandi suas merces & bona cujuscumque sortis & generis sint per freta Oresonicum & Balthicum junsta ad uniuscujusque pro-

*) Rosenhane i R. R:s längden anför om ingen af de 3 sednare detta fullmäktigskap som han dock tillägger Pehr Sparre till Engsö. Efter Joh. Skyttes död d. 15 Mars blef Th. Sparre invald.

priam voluntatem & occasionem sine interdicto aut impedimento quocumque modo. Till och med 15:de art. utvecklar allena och noga bestämmer hvad 1 art. innebär. Formulärerne till de minste tulldocumenter inryckas.

Extract af Svenske GrentseCommissariernas Protocoll, hållet d. 2, 3, 4, Julii 1648 *angående rätte grentseskillnaden emellan Jemptland och Norrige uti Jerna och Jdre socknar i Herrdalen.*

(Cod. Coll. 5: 1.)

Den 2, 3, och 4 Julii voro Svenske Commissarierne på fjällen och der besåge *Fålafjäll* och *Drifffjellet*, thet ena ligger 6, thet andra 9 mil ifrån Jerna och deremellan ickeheller emellan Jerna och Dalerne äre några fjäll, men desse äro rätte skillnader enkannerligen Drifvefjället, som Gud och Naturen emellan begge desse loflige Kongeriken Sverige och Norrige lagt hafva. Vid ändan på Fålafjäll ligger en by Ljusdaal benämd, som ännu hörer till Norrige, men efter Rikernes afskeder fjällrygge och vattnensloppp med rätta bör följa Kongl. Mayts och Sveriges Crona. Drifvefjellet sträcker sig in emot Fämunnen, en stor sjö som ligger midt i fjellen och Herdalerne, samt Idreboerne på then ena, men the Norske på andra sidan råda uti. Under fjellfiten vid Fämunnen begynnes elfven, som löper genom Idre, Järna och Dalerne och sedan genom Gestrikland, Helsingeland ut vid Elfkarleby i Östersjön; efter som detta med annor lands grents och beskaffenhet vidare kan ses af bifogade charta och afritning.

Militaria.

Krigsfolket i Pryssen in Sept. 1634.

	Bör vara.		Äro.		Fattas.	
	Comp.	Man.	C.	m.	C.	m.
Öfst. Bengt Bagges Rgmt	12.	1800.	8.	865.	4.	935.
Alex. Essens Rgmt	12.	1800.	8.	965.	4.	835.
Öfst. G. Fleetwods R.	12.	1800.	8.	1004.	4.	796.
R. Cuninghames R.	8.	1200.	8.	715.		485.
Fr. Retwens R.	8.	1200.	8.	918.		282.
ÖfL. And. Koskulls sqv.	8.	1200.	5.	568.	3.	632.
Öfst. Matth. Wents sqv.	4.	600.	4.	396.		204.
ÖfL. Dav. Mosers sqv.	4.	600.	4.	372.		228.
	68.	10200.	53.	5803.	15.	4397.

Kapt. Rüdigers Dragoner Comp.	8.	1200.	1. 80.	7. 1120.
Öfst. Thomas Thomass. R.	8.	1200.	8. 1067.	133.
1 Rgt. Ryttare	8.	1000.		8. 1000.
Fältherren	1.			
Gen. de Artill.	1	500.		4. 500.
Gen. Maj. af Armeen	1.			
Gen. Maj. af Cavall.	1.			

Garnisoner i Elbingen, Brunsberg, Pillow och Fiskhusen samt Memel.

Fältstaten i Lifland till 1635—13,300 man aflönte årligen med 518,278.

Infanteriet i Sverige.

	Hemma.		Utdragne.		Summa.		Öfver.
Bör vara Comp.	Comp.	Man. med Off.	C.	M.	C.	M.	C.
8 Upl. Ax. Lillies	10.	1526.			10.	1526.	2.
8 Wsml. J. Liliehök	4.	601.	4.	468.	8.	1069.	
8 Dularne J. Yxkull	8.	1213.			8.	1213.	
8 Sdml. C. Sperling	8.	1213.			8.	1130.	

8 Nrke Wrml. Th. Thomasa.		71.	8.	1075.	8.	1146.		
8 Östg. Gabr. Kyle	8.	1002.	4.	600.	12.	1602.	4.	
8 Jönk. Salm. Adams ÖfL. A. Hård Kronb. H. Drake	1. 9.	273. 1492.	6. 4.	570. 707.	11. 9.	1559. 1492.	12.	
8 Calm. D. Drumonds			8.	943.	12.	1480.	4.	
ÖfL. B. Biörn			4.	537.				
8 Elfsb. N. Ribbing	8.	1329.			8.	1329.		
8 — B. Pilefelt			4.	400.				
		Ribb.	2.	336.	8.	1079.	8.	
		Kagg.	2.	343.				
V. Saltzburg			8.	672.	8.	672.		
8 Skaraborg N. Kagg.	8.	1372.			8.	1372.		
C. Hård.			8.	752.	8.	752.		
8 Norrl. Hels. l. Gestrikl. Åke Hanss.	3.	405.	5.	638.	8.	1043.		
8 Wstb. A. Körning	2.	265.	2.	216.	8.	1057.		
			2.	576.				
13 Rgmt. 104 Comp.	69.	10679.	73.	8833.	142.	19512.	38.	

164 Comp. a 150 man 15600.
a 180 man 18720.

69 Comp. = 8½ Reg. 73 Comp. = 9 Reg. 142 Comp. = 17½ R.

Cavalleri.

8 Upl. 4. Wsml. 3. Nerk. 1. Isak Axelss.	5.	796.	3.	335.	8.	1131.		
8 Östg. O. Sacks	4.	772.	4.	213.	8.	985.		
8 Smål. Stenbock	3.	672.	5.	627.	8.	1299.		
8 Wstg. Kn. Soop	3.	480.	8.	633.	11.	1113.	3.	
4 C. Seggessons	3.	405.			3.	675.	5.	
		56.	2.	214.	2.			
	18.	3181.	22.	2022.	40.	5203.	8.	

Till *Krigsmanshusets* uppbyggande förärade ÖfL.

Röding 30 d. &c. S:a 232 d. k. m. dertill andre 152 d.

Folfölket i Sverige skulle årl. på regementet hafva 6596: 16: Sålunda till alla 117673: 16:

dertill 254384.

372057.

dertill 44093. åt 7 Reg. i Finland.

416150.

Antecknadt af Fältherren J. D.

Behöfves 1,355,726. Är visst: 897777.
Fattas: 457949.
Öfver: 421646.

1777372.

1628 har Louis de Geer lefrerat i ammunition för 205832 ½ d. k. m. 3 daler pr Rdr räknadt, enl. De Geers accept, då K. M:t visat, att den Musquett, för hvilken han fick 2 Rdr ej kostade honom mer än 10 mark eller 1 Rdr. Med 1629 hade De Geer lefrerat för 366,991 daler. Han hade ett skppd koppar för 9 musköter, helst han för ett skppd koppar blott betalte 41 ½ Rdr = 82 ½ d. k. m. efter hans reducering. Efter 3 d. k. m. på Rdr blir det 27 ½ Rdr.

De Geer hade dock andra tankar derom; visande att Musköten utom kol, slipsten, &c. kostade 4 daler 14.

1628 *klagade Nerike och Wermlands Knektar på Skottska Befälet* hos Mönsterherren Joh. Casimir på Bro, huru de Skottska officerarne lagt en skatt

som de kallade *drilleskatt* 5 mark af hvar knekt i Nerike och 1 Rdr. af hvar i Wermland, huru de slogo dem halfdöda, då de klagade, huru de tagit många 100 lod silfver och pengar af bönder för det de skulle fria deras söner, och hotade knektarne att alle rymma, såsom många redan gjort, om de ej finge svenskt eller tyskt befäl.

Förslag till Artolleri statens förbättring af Matthias Betullius.

2. *Lustverk.* 1. Slott och Skansar. 2 Flygande drakar. 3. Fyrhjul, som af elden kringdrifvas och i loppet gifva slag, utkasta svärmare och raketer &c.

Förslag till hvarje hospital för Krigsfolket. Embetspersoner: 1 Hospitalsmästare 40 daler om månaden 1 Barberare 20 d. 1 Skrifvare 20 d. 10 Kerringer 4 d. 1 Kock 8 d. s:a 1536. *Till* 100 *man sjuke* 1 dal. 12 öre, förutan täring, 1650. *Till sängkläder* till hvar person 2 lakan om 16 alnar 1600 alnar lärft 6 öre aln. 300. 100 st. mattor, 100 st. hårmattor, 400 kärfvar halm, 300 bräder till sängar. Summa 461: 16. *Till kokkäril:* 203. Ved skall skaffas af bönderne eller soldaterne. — Summa s:arum 3851. Löper till alle 3 hospitalerne, som H. M:jt vill hafva vid Nymölla, Dynamynde och Jörgenshoff: 11,553.

Knektarnes ordningh alla deras intrader om hela året.

1 Kapten 391 daler, 1 Löjtnant 209 d. 16, 1 Fenrik 209: 16, 2 Sergeanter 190, 1 Mönsterskrifvare

86, 1 Förare 75: 28, 1 Furir d:o 1 Rustmst. d:o, 6 Corporaler 383: 20: 3 Trumslagare och pipare 158: 8. 4 Mönsterdrängar 137. 126 gemene: 4315 d. 16. Summa 6308: 16. Löper på 8 compagnier 50,468.— Häri inflöt ränta af deras boställen: K. L. F. S. o. M. hvardera 1 hemman. F. F. o. R. hvard. ½.

Regements Officerarne Öfverste 1500 ÖfL. 750, 1 Major och 1 Qvartermst. 782; Reg:t sprest 244, 1 Skrifvare 146, 1 Barber 142, 1 Profoss 142, Skrifvare och Väbel 224: 16. 2 gemene prester 312: 16, 3 gemene Barb. 336: 23. 3 gemene profosser 336: 24. S:a 4917: 8. Löper på 8 Compagnier 55,385.

Compagniet af Gardiet: 1 Kapt. 1 Lieut. 1 Fenr. 2 Serg. 4 Underoff. 6 Corp. 3 Trumsl. 1 Pipare, 3 Corporaler för Adelsbursser, 57 Adelsbursser, 36 gule piquenerer, 144 gemene, 24 rotemst., 4 mönsterdrängar, 26 passevolant. 1596 d.

Regmts Off. 1 Öfv. 1 prest, 1 Barb. 1 Regementsskrifvare, 1 Profoss 166: 16: Summa S:arum 1762: 16.

Datum Stockholm d. 18 Aug. 1648.

Christina.

1 *Comp. Landsryttare.*

Hästar.	12 mån. lön. på off.	Hemman till fördel o. häst.	12 mån. lön. på off. häst.	på året.
25 à 54 d.	1350.	1570.	1350.	4612.
100 gemene.				

Ordn. för Officerare af Generalernas Lifcompagnie till häst, underskrefs af Reg. d. 10 Jan. 1644.

Städernas contributioner 1629. Hade varit vane

lefrera 33983. Förhöjdes 1629 med 18271. Sa 52204. Förbundo sig dessutom att sälja följande vår i sjöstäder Skeppsöl 12650, Bröd 12100, Smör 1725. Kött och torr fisk 529, Salt 404, Strömming 1520.

I Wittenberg uppsattes d. 2 Sept. 1631 kostnadsförslag till 1632.

För 30000 man till fot à 8 Rdr		24000.	
3600 hästar	à 11.	33000.	
			27308.
3 Rgtr Ryttare 3000 harnesk à 7.		21000.	
1 mån. sold		47064.	
2 m. lön.		47064.	
			115128.
30 Regm. sold. 1 m. sold		207600.	
2 m. lön.		191040.	
		398640.	
			786768.

Proviant om månaden (10 månader.)

½ T:a Bröd 15000 T:or:	à 1½ Rdr	24750.	
½ Åm Win 7500 Åm.	à 14 Rdr	115500.	
½ T:a Ärter o. gryn 1875 T:or	à 5 Rdr	10312½.	
2 mk. smör 3000 Lisp.	à 1 Rdr	3300.	
2 mk. salt 3000 Lisp.	à 8 Rdr	1237.	
1½ Lisp. kött o. fläsk 3000 Lisp.	à 2 Rdr	24450.	
2 mk. ost 4500 Lisp.	à 1 Rdr	3300.	
			183150.
Än 2 månaders proviant för			367300.
Frakter för 240 Comp. fotfolk, 30 Rytt.			246000.
Sjöfolket			42840.
			1626058.

Gevär till ett regemente af 8 Comp. 576 Musköter 576 bandler, 576 gaflar, 1008 värjor, 1008 pistoler, 432 rapsmakkregar, 432 pikar, 48 bardisaner,

16 Trummor. Då 576 Musketerare finnas i ett regemente, och 192 är ⅓ och på ⅓ räknas ½ pund krut om dagen att skjuta gör på 30 dagar 2880 pund. Hvart pund krut gör 10 skott eller lod, gör 28800 st. lod. Lunta, 1 famn om dagen, gör på 576 i 30 dagar 17280 famnar.

Ur en egenh. uppsats (hvaraf ett fragment på 5 ark med fin stil finnes) af Öfversten sist R. R. Bar. Arv. Forbus, rörande 30-åra kriget. (I sammandrag.)

— — — 1635 var jag (Forbus) med Hertig Bernhard vid Rhenströmmen. Men pesten hade af varman fått sådan näring, att hela staden »Ciarmen» (i Lothringen), der vi lågo, dog ut på 6 personer när. Jag låg derinne med 2 regementer från d. 20 Dec. 1635 till d. 12 Martii 1636; det ena var mitt eget, det andra Öfverste Canowskis, hvars ÖM. var Moser, hvilken sedan som Gen. Maj. låg i Benfelden. När Jag vid löfspricknigen d. 12 Mars fört regementerne till en friskare luft, upphörde sjukdomen efter 14 dagar och gingo vi ett stycke genom Frankrike och sedan tillbaka igen i Burgundien och togo i samma marsch några feste hus och platser in som besattes så länge vi voro i landet. Under marschen kom Hert. af Lothringen och ville falla oss an med sitt cavalleri och hade ett pass för sig och stora fördelar för fotfolket; men vi gingo »med furio» till dem, hvilket de intet utstodo, utan lemnade Hertigen sitt Cavalleri i stycket, och lopp sjelf med sitt fotfolk bort, men der kom intet många ifrån, mer än Hertigen sjelf. Så

voro vi sedan frie från Hert. af Lothringen hela sommaren. Blef derigenom den Evangeliska armèen fri från Lothringska sidan och marscherade så till Tyskland och togo vi så Heningerskans från de Kejserlige, en liten mil från Basel, så att man derifrån kunde ha fri tillförsel. Gingo så ner åt Benfelten och intogo en hop städer och fläckar, som discommenderade Benfelten. Emellertid lät H. F. N. (Hert. Bernhard) hemta en hop skepp från Strassburg och Benfelt och slog så en brygga öfver vid Vittväijer och »lucerade» sedan på den sidan om Rhen som Offenburg ligger. Dermed kom Johan de Verd och ville drifva oss öfver Rhen igen och var fotfolket allt öfver med 4 Regementer till häst, så kom han och ville storma lägret men efter att lägret var fast af naturen, och temmeligt vatten, måste han draga sig med stor förlust tillbaka. Han sköt väl med sina stycken att skrämma oss öfver igen, men förgäfves. Efter 3 à 4 veckor gjorde han anslag på ett slott, en liten mil från lägret, som H. F. N. låtit intaga från de Kejserlige; men sedan Hert. marcherat ut, drog han sig tillbaka. Nu började foderbrist. Af 5000 hästar voro 1100 qvar. Brödet måste köpas fr. Benfeldt, ty intet fans på 7 eller 8 mil och man torde ej utsläppa soldaten att skaffa, ty då slog fienden eller bonden ihjäl eller fångade honom. H. F. N. måste betala Commendanten Qvernhem i Benfeld 12 pistoler eller 40 Rdr för en säck bröd, som innehöll något öfver 1½ tunna. Men alltomkring var »ruinerat.» Städerne Collmar och Slickstad hade sjelfve

endt efter bröd. Blott Qvernheim och sedan hans efterträdare Moser kunde med sina stycken skydda åkrarne kring fästningen. H. F. N. aftågade derföre till en bättre ort, men qvarlemnade mig och Öfv. Schönberg med 700 nconcænderten knektar. Nu kom J. de V. igen att skjuta ned bryggan öfver Rhen, men då jag derom fick kunskap, sände jag rapport till H. F. N. att komma till hjelp, satte sjelf öfver bryggan och animerade soldaterne så att vi nära tagit J. de Verds stycker, men han ställde sitt Cavalleri mellan oss och sina stycken tills de blifvit tillbaka förde i säkerhet, dervid hans cavalleri jemmerligen förstördes. Jag hade nu vid 3 träffningar mellan arméerna commenderat H. F. N. infanteri. Nu var att söka vinterqvarter, men allt jemte Rhenströmmen härjadt. Ett Biskopsdöme Tillsburgerdel och Frienbergen var väl Österrikiskt, der allt var fullt upp men stod under Schweitziskt beskydd. Skogarne voro ock förhuggne och väl besatte med bönder och skansar uppbyggde. Men sist i Oct. förde H. F. N. bryggan till Benfeld, besatte Wittweger med Fransoser ur Collmar och bröt upp mot det feta bispdömet. Bönderna vid förhuggningen förlupo och lemnade sine gevär. Der hade vi godt qvarter till d. 13 Febr. 1637. Schweitzarne vore väl onde, men att blotta sine svärd för Biskopen af Tillsburg mot oss hade de ej lust. De sände blott 4 Rådsherrar, men dessa söp H. F. N. öfverfulla och gaf dem honorable föräringar och vackra undskyllningar. Dermed drogo de förnöjde sina färde. Några Schweitziske byar

läge i stiftet; hvad som var tagit der, blef betalt. Då nu allt här var förtärdt, tog H. F. N. 2000 ryttare och 1500 knektar och dragoner och gjorde parti på en »Weltstadh;» 11 stunder från Tillsburg benämnd Loffenburg och tog den in; derefter Pirken, belägrade så Rheinfelden, uppdragande mig belägringen på begge sidor. De värde sig tappert och manligen, snart secunderade af de Kejserlige. H. F. N. stod till häst med 4 regementen och hade 10 Regementsstycken och 500 musqueterare hos sig vid Pirken på ett högt berg. Fienden tog från honom alla stycken och 800 musqueterare (anförd af Rhengrefven); men våra ryttare föllo på deras »lincke flögell» och förjagade dem, då Rhengrefven blef tillbakaslagen. Kom nu J. de Verde (kallas på soml. ställen i uppsattsen Von der Werde) och bad de andre Generalerne gå upp på backen ock köra den svarta hunden (H. F. N.) dädan; (Gen. Duc de Savelli hade öfvercommando öfver de andre Generalerna Enkefort och Sperreuter); men då beordrade H. F. N. mig, att lemna belägringen och skynda sig till hjelp. Det var i skymningen. Detta uppdrag var ej godt verkställa utan förlust. Kl. 12 på natten bröt jag med mina stycken och fotfolk mot Loffenburg på Schweitzersidan, H. F. N. kom på den andra. Då H. F. N. hunnit samla sin armé blef öfverläggning med de högre Officerarne hvad som skulle göras, efter nu fienden vore vid Rheinfelden och hade secunderat staden. Man började råda att slå läger vid Loffenburg och utvänta fiendens dessein. Kom så »vottum» till mig.

Jag erinrade dem, att intet magazin fans i L. och intet att få, hvarken på Würtenbergska sidan eller Schweitsiska. Fienden hade bryggan vid Rheinfelden och kunde således slå oss utan svärdsegg. Vilja vi slå oss igenom och löpa in igen i Frankrike, så veten J. väl huru både folk och hästar der tracteras. De ha slagit våra Ryttare ihjäl för ett stycke bröd, värre än fiender. Under marschen dit skulle de fleste rymma. Begär E. F. N. mitt ringa »centument» *), dock till gehörsamhet oförgripligen? Då bad H. F. N. Jag skulle säga det. Jag sade: E. F. N. har varit i »axcion» med fienden. Jag har sett deruppå från belägringen. Nu kan E. F. N. bäst »judecera» fiendens makt och »curaci.» Nu äro alla Generalerna i staden och göra sig lustige, derföre råder jag att vi i Jesu namn draga alla tropparne i morgon »tillig» hit tillsamman och taga Gud till hjelp och angripa dem. De vänta ej, att vi nu våga med dem ett blått öga. Komma vi blott mellan dem och deras qvarter, så kan man klappa en i sender. Ty vi måste för all del laga, att vi komma mellan dem och staden, att de intet få ryggen eller den ena flygeln till staden. H. F. N. frågade mig om knektarnes lust att fäkta. Jag svarade, att de hellre låta slå sig ihjäl här än gå till Frankrike. Han frågte nu Öfv. Bodendorff. Denne svarade: ich bleib auf Forbus sein Meinung. Af de öfrige röstade somliga

*) Sentiment. Rörande RiksR. Forbi stafning se Dela G. Arch. IX: 79.

med den förra, andre med den sednare meningen. Svarade H. F. N. ingen ting, men gaf ordre att alle regten till häst och fot skulle kl. 8 vara vid staden. Som alle voro samlade sade H. F. N. till de samlade Officererna: Efter jag är sinnad att gå till fienden igen, så förhoppas jag att hvar och en gör som ärligt folk och cavallierer och gör sitt bästa, dertill svarade hvar och en: ja i Herrans namn. Bagaget och fruntimret blef qvar vid Loffenburg som och de tyngste stycken. 2 Tolfpundinger och Sex Regementsstycken tog H. F. N. med sig och kom så om Onsdagsmorgonen rätt i gryningen till slottet Pirken. Voro der några »skrabbater», (Croater) som underrättade Generalerna om vår ankomst. Strax lupo Generalerna utan hatt och somliga utan stöflor ur staden. De ställde sin bajalj ifrån Rhen upp till en skeskog, kastade i skogen 1000 musqueterare och satté sedan deras »euracer» från skogen squadronevis dubbelt i fält; sedan deras infanteri från reinströmmen opp till Rytteriet igen och för sig hade en djup graf, som var speckad full med musqueterare. Vi marscherade fram, uthärdade deras första salfva utan att skjuta (dervid stupade få, men bland desse Öfverste Budendorff), men kommo dem nu nära och gjorde stort nederlag ibland dem med hugg och stick; då flydde de och kastade gevären och budo om qvarter. Bussarne voro nu ifriga i första furien. Dervid ropade jag att de skulle få qvarter, efter de voro slagne nog. När de hörde detta rop af mig skyndade några 100 fram och lyfte upp

mig, att mitt tal skulle höras. Då stillades slagtningen. Cavalleriet flydde, men förföljdes 4 mil. De 1000 musketerarne i skogen sköto sedan ej ett skott utan blefvo alla fångne. Pappenheims Regemente undkom till staden (Rheinfelden). Ryktet kom nu till N. F. N. att jag stupat jemte Bodhendorph, hvarvid han beklagade oss träffeligen högt och sade att han näst Gud hade att tacka mitt råd för denna »flichtorien.» Alla Generalerna voro fångne: »Dück de sauälli en talliener d. v. Pawens systersson, Generall Enckefort, Gen. Jah. van de värd: Genn. Spätryttare.» Denne Sperreuter var nu för staden Basels slagbom och böd Vakten 200 dukater, att de skulle taga honom in; men som der var många rådsherrar ur staden som sågo uppå, huru lustigt de voro jagade, och de voro alle Evangeliske derinne, tordes vakten ej släppa någon flykting in. H. F. N. hade om söndagen blott med sig 4 regmtr till häst, 500 Musköterare och till 60 dragoner och kunde med möda rädda sig. Nu hade han hela sin armé och 4 regmtr Fransoser till häst, nyss ankomne, hvilka hade alle röda mantlar. H. F. N. blef glad att få se mig vid lif och tackade mig för mitt råd, förärande mig 1000 dukater, hvarföre jag tackade H. F. N. och gaf Gud och H. F. N. äran. Om aftonen hade han alla Generaler och Öfverstar och ÖfL. till gäst, då han tracterade de andre fångne rätt väl, men sade sig vilja hänga Sperreuter, derföre att han utan afsked öfvergifvit de Evangeliske och tagit kejserlig tjenst; men

som alla Hertigens Generaler och Öfverstar bådo för honom, fick han nåd. Mig anbefalltes nu belägringens fullbordan, som ock snart inträffade. Då sköts Hertigen af Ruian i en »recontre» i hufvudet och dog sedan i Schweitz. Han hade blott sin hofstat med sig; var i disgrace hos Konungen i Frankrike. De fångne Generalerne hade nyss förut skrifvit till kejsaren att der i trakten ej fans någon svensk eller Evangelisk armé. J. de Varde ref håret af sig i förargelsen. En katolsk borgare praktiserade Duc de Savelli lös; vakten arquebuserades. J. de V. och E. sändes till K. i Frankr. Då jag ändtl. fick staden att ge sig på discretion gaf Pappenheims reg:te H. F. N. sina fanor och tog tjenst under våra reg:ten, helst de rymde sig till räddning vid slaget. Sina hustrur och »bagage» hade de i Swaben; några hustrur hade kommit och låtit sig fångas och gjort tjenst vid belägringen. »Gårde sonen,» som ej hade lust att tjena, blef confoyerad till nästa Kejserliga besättning, och blef jag der inlaggd som Commendant tills uppbrottet skedde; då H. F. N. sände mig till Sverige att skaffa sig af Regeringen 4 el. 500 svenske båtsmän. Reste så från Basel till Paris, så genom Amsterdam, och Helsingör till Stockholm. Regeringen behöfde vintren att betänka sig på. Emedlertid fick jag i donation några Finske gods, som jag for att böse och tyckte mycket om, men 10 gånger mer om den k. Margaretha Böje, som i början var hård, men lät sig beveka. Emedlertid spordes Hertig Bernhards giftiga död. Regeringen ville ej släppa mig till Fran-

ska armeen utan sin egen armé i Tyskland; skickade mig ändtligen till Fältmsk. Joh. Banér. Generalsplats böd mig förut Hert. B. men jag såg huru svårt Generaler hade att draga sig fram, utan employ, då en Öfverste lätt kunde få reg:te. Emottog nu derföre helst reg:te. Följde Banér för Donastaub och Rheinsburg m. m. Sändes så af honom hem att berätta något, som misshagade men de läto så bli och måste vara dermed tillfreds. Jag sade väl General Wittenberg förrän jag drog min kos att de Kejserske lära visa dem ett stycke om de icke såge för . . . .

(Följ. ark fela.)

Under hans frånvaro hade fr. d. 18 *Julii* 1638 *till d.* 12 *Oct.* 1639 *tillfallit honom:*

Från Lauffenburg 53 pistoler, 12, eller 400 Rdr deraf ½ till Öfversten 200 Rdr. — Från nämnde dag till eröfringen af fästningen Preysach 196 Rdr. &c. &c. Summa 1628 Rdr.

Ett utkast till Sveriges geographi i Drottning Christinas tid.

(Cod. Coll. 5.)

1.	*Svecia* late sic dicta	Upplandia		Tiihundria.	
				Athundria.	
				Fierdhundria.	
		Sudermannia		S. stricte sic dicta.	
		Nerica		Törén.	
		Westmannia		Rekarne.	
		Ostgothia		Östanstång.	
				Westanstång.	Wärendia.
					Tiohärad.
		Westgothia			
2.	*Gothia*	Sudgothia s. Smoland			Möre.
		Wermland		Wermia str. s. d.	Tjust.
				Dalia	Asboland.
				Dalecarlia	
Svecia late sic dicta	3. *Wandalia* *)	Hallaud.			
		Gothland.			
		Öland.			
	4. *Helsingia*	Gestrica.			
		Helsingia st. s. d.			
		Medelpadia.			
	late s. d. seu prov. Borealis.	Jemptia.			
		Angermannia.			
		Bothnia occ.			
		Lapponia.			
		Cajania s. Bothnia orient.		Österland.	öfre Satagunden
		Fenningia st. s. d.		Norra Fin.	nedre —
5	*Finlandia*	Tavastia		Sydfinl.	
		Savolaxia			
		Nylandia			
		Carelia		Fennica.	
				Russica s. Kexholmia.	
		Alandia			
6.	*Livonia* late s. d.	Esthonia:	maritima	Alentakia.	
		Lettia		Wiria.	
				Haria.	
				Wikla.	
7.	*Ingria*		mediterranea.	Insulæ:	Dagö, Ormsö, Odensholm, Rågömajor, minor, Hargö, Ulfö, Wrangö.
				Jervia	
				Odennoa.	

*) Sedan öfverstruket och räknad till Gothia.

Justitieväsendet *).

In nomine Jesu.

The gode Herrar och män, som förmedelst Konungl. vocation och befallning till d. 2 Febr. 1643 här i Stockholm skola sig finna låta sammastädes högaödige puncter, justitieväsendet till styrka att öfverväga och deras betänkande meddela, voro förste resan d. 10 Febr. församlade.

Carl Christiersson Måneskiöld	Erich Erichsson Gethe
Carell Olofsson	Ericus Olai
Johan Olofsson (Stiernhöök)	Thomas Mylonius
Haquinus Höök	Benedictus Baz. Secret.
Jonas Bure	Ericus Bröms
Olaus Berlingh	Isr. Noræus
Per Larsson	Georg. Stjernhjelm
Carolus Lundius	Nils Eskilsson.

Ett protocoll af denna LagComité, under dess förhandlingar från d. 10 Febr. till d. 12 Mart. 1643 upptager i 11: 10—14 hela ark in folio med fin stil. Hittills hade varit brukligt, att underrätten dömde till döds i hor och tjufveri, efter lagen, och öfverheten sedan gaf råd efter Kongl. resolutioner. Comiterade funno att det gjorde de nedrige domar till illusoria och apespel. Lejgde bref måtte ej gifvas af Landshöfdingar och väl ringare, som nu skedde; blott af K. M. och HofRätterne. Edgång af den misstänkte tillstyrktes enhälligt i kraft af Hebr. 6: 13, 14, 15, 16; helst jerbörd, vattenprof o. d. vore att fresta

*) Cod. 11: 8. 11: 10.

Gud. Men att 6 eller 12 män skola svärja en sanningsed om det mål ingen vet utan Gud och gerningsmannen allena, kunde de ej lida. De måtte blott svärja sig fullkomligen tro hans ed vara ren och icke mehn. Men domare ålägge sparsamligen ed.

9. Om personernas qvalitet i straff och böter anses skall.

Efter mästadelens vota slöts häri, att lika lag och lika straff så för höga som låga vara skall och sådant af efterföljande skäl:

— — — 3. Guds ord gillar ej personers anseende Lev. 19: 15. Exod. 23: 8. Deut. 1, 5, 6 cap. ej eller 4:de p. af Konungens ed . . . 4. Skulle åtskillige straff och böter i lagen för högre och rike, så ock annat för fattige och nedrige sättas, synes dermed tvenne lagar gillar; men efter man helst älskar en Gud, en tro, en lag, är bäst att lagen allom lika straff på lika brott förkunnar och hvad den rike mindre aktar penningböters värde, det vedergälles i brottets skam och nesa. Härutaf kunna icke heller de rike genom sådana straffs förakt många de fattigas ledamöter öra, hand &c. i pungen bära. Ty vår lag i våldsverkarens gerningar försätter jus talionis, hand för hand, öra för öra; skadar intet att de höga och rika dessförutan efter deras förmågo giva något ad pios usus, till kyrkor och skolor efter höga Öfverhetens goda tycke.

Härutinnan M. Stiernhielm, J. Dalekarl, Mylonius och Noræus med de andre icke aldeles öfverenskommo, utan sin mening skriftl. inlade.

Mons. Joh. Dalekarlers hade en från de öfrige afvikande tanke om horsaker.

Mons. G. Stiernhielm skilde sig från alle de andre i fråga om rå och rör, och ville viss rå och rör gilla öfver urminnes häfd, som icke är afgränsad, som urfjäll efter lag.

I Cod. 11: 8 föregå en *TingmålaRätt* (Processus Judicialis), som hållas och aktas skall å Härads- och Landsting samt en *Rådstugu process*, på H. K. M. v. a. Drottnings nåd. befallning författat af

Georg Stiernhielm, Erico Olai, Johan Olufsson,
Erico Bröms, Dan. Figrelio.

Oaktadt här befinna sig begge Drottn. Christinas »*Dalstjernor*,» träffas här dock i kap. *Om förbund med satan*, lifsstraff för den som gör slikt förbund för att få penningar eller lära något af Satan. Samma straff för den som andra gången sökte af Trullkarlar veta sin föreståndande lycka eller hvad annorstädes göres eller hvarest det stulna finnes m. m. Straff stadgas ock för den som »läser i salt.»

Patronatsfrågan.

Pastoris Stockholmensis mening de Jure Patronatus, infordrad af den Kongl. Hofrätten; d. 2 Junii 1637. Här utvecklas:

1. Hvilken man må känna pro Patrono Ecclesiæ.
2. Hvad Patroni Jus och beställning är.
3. Till hvad forum de saker höra, som infalla in Casibus Patronum spectantibus. Pastor Jacobus Johannis Angermannus förmente att mycket i denna fråga från Pontificiis till Evangelicos kommet är, som

in praxi måste observeras att ej ordo Eccl. violeras eller Patrono sker förnär. Enkannerligen hafver Majestas derutti sin höga rätt med all vyrdning alltid bibehållen.

Hvad 1) angår komma Scriptores consiliorum öfverens att blott

Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus, men skulle dos vara någon erklecklig; och för öfrigt patronatskapet skett indultu & privilegio Summi Magistratus, hvilken magt och uppseende hafver öfver alla territorier & districtus.

2) Patronus är ej mäktig göra hvad honom lyster, utan vara *Tutor* öfver det gods han anslagit, tillseende att det må förmeras, och väl användas till förs:s bästa. Prester måtte han ega *nominera* och *præsentera*, klockare och kyrkvärdar &c. *constituera*, dock äfven vid denna *option* och *votum* framför gemene man, underkastad auctoritate Eccl. att han ej får falla på något orimligt mot ordet, samvetet och kyrkans ordning. Men *vocatio* tillhörde Ordinarien in Dioecesi, såvidt som Ordet tillåter och Ordinantien förmår, och uti allt, skälig *disposition*, särdeles om parterne inbördes tvistige äre. *Patrono* kan deremot ej förvägras förnämligt grifterum i kyrkan. Företoge sig Patronen något våldsamligt contra verbum & constitutiones, Gud till vanära, församlingen till förargelse och skada, så vore han ej längre att anse som Tutor Ecclesiæ utan turbator & Profanator, med sitt straff enligt Matth. 28, 1 Cor 3.

3) Om foro lyder Canon: *Qvales natura sunt*

Causæ, simplices seu mixtæ, tale etiam requirunt judicium. Meränders voro Patronatsfrågorne mixtæ, så att Seculares vi legum och Ecclesiastici vi clavium hade deruppå att dömma och tala. Är våld skett, bestämme Ordinarius om det är profanation, afgöre om derföre Kyrkan bör stängas och hvad kyrklig poenitens följa bör. Våldet afdöme verldslig domstol. Om till Patrons afdömande mål må hänföras, kan här intet uppgifvas, då ej Summa Jurisdictio, som pro statu regni definierar, ännu derom sig utlåtit. Det måste ensamt bero på det privilegium, Magistratus Summus medgifver.

Bergsväsendet.

A Monsieur Mons le Baron Jöran Flemingk Senateur de Sa Majesté et Royne de Swede

insändes en Inlaga till Drottn. Christina från Presid. Erik Fleming och Hr Christer Bonde:

Rikens Bergverk i gemen angående (Det exemplar som sändts J. Fl. träffas p. 444—478 i Friesendorffska Samll.)

Tilltalet är:

Stormechtigeste Drottningh

Allernådigste *Fru* *).

De både Herrarne »åtvarna» H. M. att ej låta Bergverken gå från Krono-egendom enligt Helgandsholmsmötets beslut i frälsemanna-händer. I annat fall förestår en fullkomlig ruin. Adlen dugde ej för

*) Fröken var en vanligare titel.

dylikt. Dess pligt vore att uppvakta sin Öfverhet i fred och försvara fäderneslandet i krig. Men bergsverksskötseln upptog aldeles sin man. Så tryckte Adlen Bergsmannen och allmogen hårdare än kronan. — Såsom man hafver exempel af Hr Louis de Geer, att sedan han fick alla Bönderne uti Roslagen bort, som är en af de förnämste Bergslager i Sverige och helst af dem, som utaf köpmän brukas, blifver Forsmark och andre flere så hårdt trängde och strandsatte att de nu ingen tillförsel nå kunde, der dock tillförene, när de utmed hvarandra med lika villkor arbetade, både mådde väl och kunde försörja sina verk med tillförsel och arbete nog, så mycket dem tarfvade, sig sjelfve och allmogen till högsta nytta och fördel. — Hura skulle Fahlu grufva kunna utspringa från 4 till 20,000, om det ej dependerat af Öfverheten immediate att bringa enhet och fermeté i allt, utan åtskillige intressen och åberopade frälsemannarättigheter legat till hinder? Adelsmannens intresse är att uppdrifva allt till sin högsta inkomst. Statens intresse är, att, jemte inkomsten, arbetarne må tilltaga i välstånd; hvarföre den förser bergsmannen med allehanda immuniteter, såsom den der framför andra idkar ett hazarderadt yrke. Köpmannen skall, då grufvorna blifva adlig egendom, i sin välfångna egendom, rättighet och commoditet af arbete hindras; gemene mans så nye som gamle verk måste också med tiden förfalla; samt Manufacturers uppblomstring af jern och koppar studsa. Till denna menings uttalande hade ej afund, ej eller andre

enskilta motiver drifvit, utan kärlek till fäderneslandet och samvetet, som ej fann försvarligt att stillatigande se sådane verks administration, hvaraf undergång måste följa.

Den högst tröttsamt vidlyftiga uppsatsen synes vara, om minnet nu ej bedrager, af Erik Flemings egen hand. Han var i slutet af Drottn. Christinas regering Presid. i General Bergsamtet (BergsCollegium) *) och Landshfd. öfver St. Kopparbergs län. Christer Bonde var Landshöfdinge i Nerike. Jöran Fleming, till hvilken documentet sändes, var Öfver-Kammarherre och således i godt tillfälle insinuera frändens »åtvarning». Man ser häraf (om ej afunden till L. de Geer här verkade *allt*), att Flemingarne liksom en Oxenstierna m. fl. lyftade sig ofvan Aristokratismens enskilda vuer, fattande det *allmänna* bästa, äfven förrän förföljelsen 1660 infann sig mot Herrman. Herrmans liberalism torde således mindre varit en *följd* af denna förföljelse, än en *orsak* dertill.

I sin son Clas Fleming hämnades han allvarsamt. Se DelaG. Arch. VI: 250.

Af den massa copior af Konungabref från 1632 i Nov. till abdicationen 1654, jemte andra bref och acta från denna tid, samt originaler af mindre historiskt intresse, som här förefinnas och hvilkas *blotta titlar* skulle fordra ett måttligt octafband, vill. Utg. här blott reflectera på dem, som förekomma i Cod.

*) Förekommer under sednare namnet i uppsatsen.

11: *Samlingar i Svenska Lagverket.* (Med Alphabetiskt och Chronologiskt register på 12 ark med den finaste stil.) 1633. Nämden fri från skjutsfärder och hjelpedagsverken, sakören bestämda af Åbo Hofrätt, Om arf i sidolinien af Kongl. Senaten. D:o om villkoren mellan mödrar och döttrar enl. Norrköpings beslut. Adlig Enka utan söner njute länet i Enkestånd men döttrarne 3 års ränta i brudeskatt. 1635. *Instruction för lagläsare. Instr. för Landshöfd. Bror Andersson i Finland.* 45 punkter. Enl. den 3:dje borde han hålla undersåtarne i god affection mot Riksens regering. Han skulle föra diarium om hvad märkligt förekom, en gång om året komma till Stockh. att göra reda för sin administration vid H. tre Kongars dag, och efter 3 år vara ordinarie fri, då en annan skulle substitueras. Noga räkenskap skulle nu vid inställelsen i Sthm hållas. Befanns han väl förstått sitt kall, fånge qvittens, ära och bättre förfordring. Befinnes klagomål, stånde ransakning och laga dom och undgälle hvad rätten medgifver. 1636 *Privilegier för Stockholms stad.* 35 punkter. Den 28:de handla om Taverne och Gästgifvarehus. Lofö kyrka lades till Sthms stadskyrka, men Solna kyrka går till K. M. och kronan igen. Staden skulle föreslå pastor i Sthm och Konungen en af de föreslagne (oinskränkt antal) välja. Magistraten skulle sörja för Enkor och Fader- och moderlösa barn, görandes en god ordning till deras uppehälle. 1638 *Tionde ordning* (borde årligen uppläsas.) 1643. Deputerades öfver Justitieväsendet betänkande (se härof-

van). 1644. *Biafsked om Tiondefogdars afskaffande. Adléns cession på Tullfriheten, Kongl. Maj:ts Confirmation* på Stockh. Stads priv. gifne under minorenniteten. 1648, 1649. Instruction för Landshöfdingen öfver Åbo län (Lor. Creutz). Ingen utomborgerlig näring lides i städerne. Kettilbryggeriet afskaffas och Bryggeri-Embetet beskyddas. Borgerskapet förhindras landsköp, små marknader å landet afskaffas och torgdagar införas i Städerne. Fogdarne borde bo i städerne, dit allmogen finge sina persedlar införa och afyttra. Hållshästar anslogos. Vin- och ölskänkeri blifver en särskild näring. Instruction för befallningsmännen. Instruction för Landshöfdingarne rör. räntornes uppbärande. 1650 *Presterskapets privilegier* 28 punkter (Confirm. 1655). Befriades från mantalslängdernes förfärdigande. De torp, som upprättades på geistl. hemman tillhörde Enka och barn, tills Successor dem igenlöste. Fattige prestenkor undfå hjelp af kronan, men om enkan beger sig i föraktligt gifte förverkades all rätt. Presterne confirmeras vanlige säten i solemne möten och sambqvämer. 1660 *Biinstruction för Landshöfdingarne.* 1652 K. Mts *förklaring om Bergfrelsets condi:ioner. Om skattehemman.* 1653 K. Mts *strafford-ning.* Gref Brahes flera bref ss. Gen. Gouv. i Finland. 1654. Dr. Christinas recess i Ups.

Cod. Coll. 3. *Samling af äldre Historiska Handll.* K. Mts förklaring om Städernes præeminens och rang 1647. Resolut. på KrigsCollegii inlefrerade punkter 1642. Confirm. på Jäders bruks privile-

gier 1647. Instr. för Landshöfdingar angående krögeriers inrättande kring landet. K. Mts Proposition 1649 ang. manufacturiers och handtverksinrättande. Ständernes öfvergifne conditioner om H. F. Nåde Hert. Carl Gustaf A:o 1649. Förklar. och resol. angående handtverken 1649, dito 1650. Dr. Christinas stadga om skjutsfärder och gästningar, hvar med allmogen tillförene mycket varit graverad. Städernas besyär angående protokollers och arfskiftens 3 faldiga afcopierande 1652. Städernas besvärspunkter 1652. K. M:ts svar derpå. Ordn. för borgerskapet i Sthm för de årlige mönstringarne m. fl.

Cod. VII: b. 3. Kongl. Mjts Ordre och expresse resolution öfver de saker, som i RiksCammarCollegio göras skola 1652. Instr. för RiksSkattmästaren, Riks- och Cammarrådet m. fl. i KammarCollegio 1653 hvardera af 100 pagin. in 4:o.

Hänvisas till förut i 17:de seklets curs anförda upplysningar rörande tiden från 1632—1654.

1633: VI: 71, 75. IX: 64, 121, 170. X: 98, 130.
1634: VI: 62, 72, 76, 131. VII: 1. VIII: 188, 192, IX: 69, 91. X: 98, 130, 135, 142.
1635: VI: 62, 132, 184. VIII: 188, 170. X: 19, 106, 118, 1830, 141, 142, 163, 189, 191.
1636: VI: 130. VII: 1, 234. IX: 92. X. 37, 99, 130.
1637: VI: 131, 133. VII: 1. X: 38, 99, 130, 146.
1638: VI: 134. VII: 234. IX: 171. X: 130, 150.
1639: VI: 77, 132. VIII: 192. IX: 61, 69, 171. X: 31, 42, 99, 130.

1640: VI: 27, 50, 51, 134, 137 följ. VII: 1. VIII: 192. IX: 74. X: 34, 42, 91, 99, 108, 130, 149, 191.
1641: IX: 61. X: 40, 42, 106, 107, 130, 140, 189, 190.
1642: VI: 59, 141. VIII: 193. X: 43, 107, 130, 190.
1643: VI; 59, 99. X: 43, 108, 113, 130.
1644: VI: 14, 49, 60, 82, 85. VII: 10. VIII: 179, IX: 72, 171. X: 44, 130, 132, 188.
1645: VI: 87, 112, 114, 115, 134. VII: 155. VIII: 128, 193, 196. IX: 62, 120. X: 45, 109, 130, 132.
1646: VI: 34, 120. VII: 10, 126, 130. VIII: 178, 193, 196. IX: 37, 38, 171. X: 130, 132, 143.
1647: VI: 31, 39, 61, 91. VII: 234. IX: 63. X: 23, 27, 70, 116, 130, 166.
1648: VI: 34, 130. VIII: 71, 92, 93. X: 45, 99, 112, 130.
1649: VI: 31, 90, 142. VII: 11, 218. VIII: 71, 92, 209. IX: 38, 58, 66, 72, 95, 115. X: 75, 93, 99, 130, 190.
1650: VI: 13, 89, 121. VII: 235. IX: 51, 72, 75. X: 45, 46, 131, 179.
1651: VI: 91. VII: 2, 240, 241. VIII: 175—209, IX: 59, 93. X: 13, 46, 131.
1652: VI: 93, 122, 147. VII: 241. VIII: 73, 129, 179, 197, 209. IX: 39. X: 13, 46. 68, 74, 131, 147.
1653: VI: 193. VII: 241. VIII: 71, 74, 75, 186, 198, 210 följ. X: 47, 131, 132, 176, 178.
1654: VI: 34, 103, 198. VII: 11, 131, 189, 242. VIII: 95, 202, 213. IX: 42. X: 6, 8, 47—50, 80, 131.

Se vidare *Dipl. DelaGard.* längre ned, samt

DelaG. Arch. II: p. 180, 181, 182, 183, 184, 185, 187, 188, 189, 190, 194, 196, 199, 202, 203, 204, 205, 221, 222, 235, 238, 239, samt DelaG. Arch. IV: 243, 244.

Bref.

Af Drottn. Christina som enskild person.

Bruxelles d. 31 *Maji* 1655 skref till Stormäktigste Konung, Högtärade K. Broder Carl Gustaf, Christina, Hans Mts affectionerade syster och trogna vän, huru Ärlig och Wälaktad Claudius Roqveste de Languedoc,*) Handelsman i Sthm gjort högnödige försträckningar till H. Mts och kronans behof, hvilket de vid Hofstaten och i Kammaren varande veta betyga, Hennes Mt också före sin abdication anslagit honom några bönder i Halland. Nu recommenderades han till confirmation af Konungen å desse hemman, jemväl till förbättrade conditioner. *Inspruck d.* 7 *Nov.* 1655 till C. X G. Monsieur Mon frere. Je suis heureusement arrivé icy Jay trouvé la permission et l'ordre de sa Sainceté de me declarer te, que ie suis il ija long temps, je me suis estimé heureusx de luy obeïr, et i'ay preferé cette gloire â celle de regner sur ces puissants estats, que vous possedez. Vous devez aimer cette action, quand mesme vous croiriez, que j'ay mal choisy, puis quelle vous est si utile et si glorieuse. Je vous proteste pourtant, que je n'ay point changé le Sentiment d'amitiè, que

*) Adlad *Hägerstjerna*, R. R. Ekeblad d. ä:s morfader. Se DelaG. Arch. VIII p. 194.

jay tous jours en pour vous ny l'amour, que ie dois a la Suede, ie le conserveray autant, que ma vie et je serai tous jours &c.

Copie d'une autre lettre de sa M:te a la Duchesse d'Havre sur le mesme sujet.

Madame ma Cousine.

Comme je seay, que ma satisfaction contribue beaucoup á la vostre.j'ay voulu vous donner advis, que j'ay fait icy profession publique de la Religion Romaine J'ay creu, que ie n'avois rien â munder de plus aggreable à une des mes bonnes amies, que ma conversion et que ie ne pouvois pas vous obliger d'avantage, qu'en vous faisant scavoir que J'ay solemnellement renoncè à mes erreurs pour embrasser la verité: Comme je suis persuadèe, que vous prendrez part á mon bonheur, vous devez croire aussy, que ie me resjouiray tous jours de vos prosperitez et que ie suis Madame ma Cousine.

a Inspruch le 7 Novembre 1655.

Votre tres affectionnée Cousine et Amie Christine.

Att föregående afskrifter äro med Originalerne som benägit meddelats från Axholms Bibliothek lika lydande intygar J. M. Thorslund.

Stockh. d. 13 *Nov.* 1660 skref hon en förut bemärkt rekommendation till sin »Hr Son», Kungen i Sverge. *Rom d.* 6 *Nov.* 1674. *à l'abbé Bourdelot:* J'aprouve tout ce que vous avez fait touchant le livre dont Vous me parlez; ne laissez pas de pour-

suivre si bien l'affaire, que vous en obteniez un chatiment exemplaire. Je l'espere de la justice et de l'amitié du Roi de France, et puisque le Ministre de Svede a fait son devoir, vous pouvez l'en remercier de ma part, vous asseurant que je vous ai gré du zele et de la passion, que vous temoignez en ce rencontre pour mes interets. J'ai tout le penchant qu'il faut avoir pour mepriser et pardonner ces sortes de sottises, qui ne font du fort, qu'a ceux qui les feroient, mais il me semble, que je dois a ma gloire quelque resentiment, que je n'ose lui refuser. Je vous assure pourtant, que c'est sans chagrin, et sans inquietude, que je m'apprens quartier a personnes, et la calomnie s'attaque pour l'ordinaire aux plus grands merites. Pour moi, je me suis accoutume a l'ingratitude du genre humain, et suis exposé depuis longtems a l'envie et a l'imposture. Ma consolation est, que ma conscience ne me reproche rien. La Suede, Rome, et tous les autre lieux de la terre, ou j'ai passe ma vie, rendront du moins aprés ma mort, temoignage de la fousseté de cette calomnie, ma gloire et ma reputation etant Djeu mercis asséz bien etablie pour ne les craindre pas. J'en appelle meme a la conscience de ceux, qui les ont inventées, et je suis persuadée, quils ne croyent pas eux memes ce qu'ils disent. Ce qui me fache, c'est que le livre porte, le nom de Monsieur Chanut. Je suis assurée, qu'il ne l'a pas fait, et je suis faché, de ce que l'on a inprimé une si noire tache a la memoire d'un si honette homme. Car enfin quand Djeu

m'auroit abandonnée jusqu' a permettre, que je fusse capable de toutes les indignités don't on m'accuse, il est certain, que ce seroit pour moi le dernier malheur, dont sa seule misericorde m'a preservée, mais cela n'empeche pas, que tout homme qui est capable de poublier de telles choses ne soit, indigne de vivre, et qu'il ne faille, que ce soit, le plus infame de tous les hommes. Cependant les sentiment que la Suede, temoigna pour moi en notre premiere separation, et ceux, qu'elle m'a conserrvee jusques a ce moment, me sont si glorieux, qu'ils me justifient assez. Jespere aussi, que ma vie passé et celle de l'avenir donneront un ample dementir a tout ce que l'envie et l'imposture pourront dire de moi, et je donnerais sur ce sujet la sentence definitive, que donna autre fois un auteur italien sur des medisances: il papa est papa, et tu sei (sic) forfante. Toutes fois je suis persuadée, que j'aurois tout ma vie, pour votre zele la reconnoisance, que Vous meritéz, et je prie Djeu qu'il Vous preserve. A Rome ce 6 Novembre 1674.

Christina Alexandra.

Detta bref som jag *) tviflar vara tryckt är afskrifvet från en afskrift som fants uti et exemplar af Nouveau recueil de harangues faites au Roi et aux Reines a leurs entrees avec plusieurs lettres sur toutes sortes des sujets a Paris chez Gabr. Quinel 1645 12:o 242 paginer. Mer än hälften af denna bok, in-

*) En lärd i medlet af 18:de seklet.

nehåller haranguer, som af diverse corpser voro til Henne (Drottn. Chr.) gjorde i Paris och andra franske städer, där Hon farit igenom: it. åtskillige bref til och ifrån Henne, it. 3 korta portraits efter beskrifningar öfver hennes persson och gestalt, en af Monsieur de Bonu. Bland hennes bref är ett besynnerligit till Gref Magnus De la Gardie utan dato.

I Cod. 11: 10 träffas *Christinæ Alexandrae Memorial inlefreradt samtl. Riksens Råd d.* 3 *Oct.* 1660, samt *Ständernas reprotestation emot Dr. Christinas insinuerade protestation* Sthm d. 19 Nov. 1660 samt H. Mts Dr. Ch:s försäkran gifven K. Mt och Riksens Ständer 1660 d. 19 Nov.

Den i Cod. Coll. 5. 1 n. 32 förekommande *Die Angeborne Arth undt Natur der Königin Christina von Schweden* är endast märklig såsom prof på den tidens astrologiska svärmeri el. rättare *industri.*

Föga märkvärdigt innehåller

*Lettre du Comte de H. * * à Mr. Archenholtz Auteur des Memoires pour servir à l'Histoir' le de Christine, Reine de Svede,* som försvarar Hr A. mot en dansk recensent.

K. Carl X Gustaf.

Såsom Pfalts Grefve och Svensk Generalissimus

skref C. G. 32 bref till svågren Gr. M. G. De la Gardie, Gen. Gouv. Gr. A. Lillie och v. Gouv. Bar. A. Forbus 1647—53. *Uckermunde d.* 27 *Julii* 1648 skref Pfaltgrefven till R. R. A. Lillie i Leipzig, huru Gen. Königsmark d. 16 dieses die kleine Seite von Prag par entrepris glücklich erobert hatt. Som denna platsens maintering var af stor consequens, så borde R. R. A. Lillie söka securrera honom med alla krafter han kunde undvara. Rikstygmst. Wittenberg, som nu var i Böhmen, skulle lemna dervid all möjlig assistens. De offentlige brefven börja: Von Gottes Gnaden. 1649 d. 4 Febr. gaf han Forbus fullmakt att vara v. Gouv. i Leipzig, såsom en capable und vigilant Cavallier; utfärdande instruction d. 7 Febr. 1652 i Sept. tillskref C. G. Gr. M. G. D. huru samtlige Professorerne i Ups. hos honom recommenderat en student, men som han ingen employ hade åt honom, recommenderade han honom hos sin högtärade k. svåger. Hans äldsta kungabref är af d. 19 Aug. 1654, der han gör vetterligt, »att ändock Hennes Mt vår högstärade gunstiga Fru Moder (sic!) Drottning Christina, bevekt af särdeles skäl och orsaker

hafver för någon tid sedan upphäft alle Gen. Gouvernementen i Sv. och Finl. och deribl. Gen. Gov:tet öfver Wstgtl. och dess kringliggande provincier, likväl och emedan vår och riksens stat oundvikligen fordrar, det detta sista Gen. Gouv:tet blifver igen upprättadt, vidmakthållet och förmedelst en capabel och duglig man der in loco styrt och regerat, hvarföre hafve vi . . tillförordnat Lagmannen i WstG. m. m. M. G. D. till Gen. Gouv. öf. WstG. Dal och Halland att residera i Götheborg. Contrasign. M. Bioreuklou. I sina bröllopsbjudningar skrifver C. G. »Sedan vi äre genom den Högstes försyn komne till Sveriges krona och regering, hafve vi skattat oss och Riket tilldrägligt att begifva oss i Äktenskapestånd och då, af särdeles vigtiga skäl vändt vår hug och sinne till . . . 1654 d. 16 Sept. H. M. förnam, såväl af sin Fru Moders Drottn. Christinas bref som af Skattmst M. G. DelaGardies egna relationer, huru han på H. Mts anmodan cederat och afstått Jacobsdal och fuller bekommit tillsägelsen att få till vederlag 30,000 Rdr och några kronans medel och räntor, men intet deraf uppburit. H. M. kunde ej heller nu erlägga denna summa af kronans knappa medel; men gaf Skattmstrn der före Jacobsdal igen, otaxerat för sig och arfvingar. *D.* 16 *Sept.* befallte H. M. Committerade, att fortskaffa H. Mts Frumor Dr. Chr. sina underhållsgods i handem, synnerligen de pommerske tafelgodsen. *D.* 15 *Nov.* utfärdades K. M. ett skuldebref till Gr. Ax. Lillie å »nanammade och upptagne penningposter» tillsamman 21400 Rdr mot 10

pC. Derom ingafs memorial till K. LiquidationsCommissionen af Gr. A. Lillies arfvingar 1699, helst commissionen velat vägra skuldebrefvets inlösning i förmodan att H. M. dermed betalte mångom G. M. G. D:s skuldesumma till Gr. A. Lillie; hvilken förmodans orimlighet af arfvingarne kraftigt åfagalades. *D.* 12 *Dec.* utfärdades AkademiCanzlers fullmakt för Gr. M. D. sedan efter Gr. Ax. Ox:s död Senatus Academiæ derom genom sina utskickade anhållit. *D.* 20 *Dec.* utfärdades bref till samtl. Rikets inbyggare, huru Europas n. v. ställning liksom fäderneslandets säkerhet fordrade en Riksdag, hvarföre en slik berammades till d. 26 Febr. 1655. Dervid kallades alla till laga ålder komne Ädlingar, alla Biskopar, Superintendenter, 2 af hvart capitulo och en prest af hvarje härad; alla Öfverstar, ÖfL. och Maj. samt en Ryttmst. el. Kapten af hvarje landtregemente; Borgmästaren i en hvar stad med en rådman eller annan *beskedlig* borgare; samt en bonde af hvarje härad. *D.* 19 *Apr.* i bjudningsbrefven till Dr. Maria Eleonoras begrafning, kallas hon »vår sal. Frumoder» och i ett bref af d. 28 Apr. kallas Dr Chr. vår Frumoder och fränka, der Gr. M. G. D. försäkras om ersättning för 10,000 Rdr; som han i sitt Riksmskalks embete förstärkt Hennes Mt, samt 4000 Rdr tillskott till Gen. Gouv. staten i Lifland som blott var 4000, ehuru han på ingendera posterne hade skriftligt. D. 30 *Junii* utgåfvos *K. Mts Privilegia über alle Metallen und Mineralien im Reich Schweden Hr Obersten Andreas Resnern und seinen participanten gne-*

digst ertheilet in Stockholm d. 30 *Junii* 1655. *D.* 6 *Julii* utlofvade Konungen Gr. M. G. D. vederlag för Arensbergs Grefskap, som med hela ön Ösel begärts af Drottn. Christina antingen dylikt Grefskap eller, tills der finges penningar, svarade mot inkomsterne af Grefskapet. Likaledes lofvades, att, ehuru, enl. Riksdagsbeslutet af 1655, alla i Österbotten varande bortdonerade gods skulle reduceras Grefve Magnus dock skulle få behålla sina derstädes i 3 år. *Warschau d.* 6 *Nov.* donerades åt samme Grefve Maidels och Platers caduquer — brefvet liksom de fleste här ofvannämnde af Biörenklous hand, och af honom contrasignerade. *Schlippenbeil d.* 16 *Jan.* 1656 donerades Schaddow på 5 år; s. d. bekoms det utlofvade vederlaget för Arensburgs Grefskap, neml. Starostien och Staden Braslau uti Lithouen vid Dünesträm samt Leo Sapiehas arfvegods, situerade i Lithouen och Braslaviske Poviathen och nu K. M. som caduk hemfallne, men som Arensberg räntat 12000 Rdr och han dessutom förlorat åtskillige i Sonnenburgska länet och annorstädes, försäkrades han om 14000 Rdr i adlige och andlige caduk gods i Braslauska gebietet, och extenderades detta Grefskap, liksom Arensburg, äfven åt hans bröder och deras arfvingar, ifall han utan descendenter aflede. *Ibid. d.* 17 *Jan.* bestämdes, att han af vissa jordegods räntor i Biskopsdömet Vilna och Lithauen måtte göra sig betalt så för sin Lieutenants-Generals som och General Gouverneurs charge i Lifland. *Samma ort och dag.* Nos Carolus Gustavus . . notum testatumque facimus, quando quidem Samogitia et magna pars Lithuaniæ sub im-

perium et protectionem nostram, beneficio divini Numinis justissimæ causæ nostræ perpetuo patrocinantis consessit, atque recte eandem Samogitiam quæque nobis in Lithuania subsunt regi, nostra, regnique nostri intersit. Idciréo & cognitam perspectamque habentes virtutem, fidem, prudentiam & dexteritatem Illustris . . Dn. M. G. D. Comitis, qua in pertrahenda in partes nostras Samogitia magnaque Lithuaniæ parte usus est, deputavimus et constituimus ut deputamus & constituimus Eundem Dnum Thesaurarium Gubernatorem Generalem Samogitiæ eorumque locorum terrarumque, quæ a nobis in Lithuania tenentur. Subscr. Carolus Gustavus, Laurentius Canthersten Secretarius Status. *Novodwor d.* 8 *Julii* donerades flera Liflandska gods till Öfv. L. Kruus och hans fru Agneta Horn. *Frauenburg d.* 10 *Sept.* donerades flera Pålska gods till Ax. Lillie. (Bendzymirowie, Bialveh &c.) *ib. d.* 7 *Oct.* donerades Polska gods till M. Soph. DelaGardie. *Marienburg d.* 7 *Febr.* 1657 donerades till Gr. M. G. D. Wijolona m. fl. Cadukgods i Lithauen, i anledning deraf att han vid Ryssarnes sista infall i Liffland och Rigas belägring visat stor sorgfällighet, trohet, dexteritet och tapper conduit. *Wismar d.* 30 *Nov.* infordrades fältmarsk. Ax. Lillies och G. Stenbocks sentiment om Armeens förläggande under vintern. K. M. ansåg, att Smålänningarne kunde gå hem, lätte att till våren åter få tillhanda. S. d. anbefallten KrigsCollegium armeens complettering. *Christianstad d.* 19 *Mart.* 1658, befalltes Fältmsk.

Lillie, att befordra Håkan Nilsson (Skytte) att Garnisonera i Christianopel. Det egenhändiga P. S. är längre än brefvet, som är af G. H. Taubenfelts hand. *Gäteb. d. 26 Apr.* förordnades Carl Svinhufvud att vara commendant i Calmar Nystad. *Ibid. d. 20 Maji* H. M. hade nödgats låna 10,000 Rdr sp. mot 8 pC. att af Sjötullsmedlen åter bekomma. *Ibid. d. 25 Maji* donerades Amtet Melsak i Preussen till A. Lillie, såsom hypotek på länta 50,000 Rdr Contras. Franz Juel. *Flensburg d. 1 Julii* sattes Krigsrätt öfver Bystmat. Krusens Compagni. Contras. E. Figraltus. *Cronebergs Slott d. 21 Oct.* 1658 committerades och anförtroddes R. R. A. Forbus att Gouvernera och dirigera vår militie i Skåne, Halland och Blekinge vid närvarande tids beskaffenhet och i vår Gen. Gouv:s frånvaro, befallandes Commendanterna i Städerne med högre och nedrige krigsbetjente samt gemene soldatesquen, att gå honom tillhanda och lydnad hvisa. *Landscr. d. 7 Nov.* förordnades Riks- och Krigs-Rådet Forbus ntill General öfver Wårt Infanteri. *Slagelse d. 22 Dec.* donerades till Gr. M. G. D. till ersättning för de förlorade Lithauske godsen, alla de faste goda och gårdar som unge Christer Skinkel Jöransson i Jutland, Seland, el. annorstädes i Danmarks possiderat, hvilket krigskammarpresidenten och Commissarier hade sig att efterrätta. S. *d.* gafs 6000 Rdr till Gref Magnus att igenlösa sina i Hamburg förpantade Clenodier. Contras. Edv. Ehrenstéen. *Landscrona d. 19 Jan* 1659 efterlätts och confererades på Gref M. G. D. Söfvedegård i Landskrona

län, Förs h. och Sifvede socken med tillhörige veckedagshemman, 1 hel, 11 halfva, 44 fjerdedelar, 2 åttinger och 17 sextondelar, jemväl strögodsen 35 hela, 15 halfva, 1 fjerd., 2 sextond. I Bara härad 1 hel, 3 halfva, 1 fjd. I Torna härad 39 hela, 5 halfva &c. I Rönnebergshärad 3 hela &c. såsom hypoteque för 60,000 Rdr att besitta och administrera, tills desse honom erlaggts. *Ibid. d.* 10 *Jan.* 1650, sändes Kgtt Memorial till Gen. Forbus om Garnisonens besättande i Skåne. I Malmö på Slottet 150; I staden 8 Compagnier (5 Smål.) I Landskrona Gynthers regte på slottet, 4 Compagn. Smål. i staden. I Helsingborg 3 Compagnier Smål; 317 sjuke båtsmän sändes till Lund; men ett compagni Ryttare till Trelleborg. *Croneborg d.* 29 *Jan.* donerades till Grnn M. S. D. Brodegården i Wemenhögs h. 8 hela, 28 halfva &c. samt strögodsen 8 hela, 8 halfva &c. I Skytts härad 11 hela &c. *Ibid. d.* 17 *Apr.* tillskrefs *Vårt Råd* och Resident in den Vier Ober Creissen und zu dem zu Franckfurt am Maym vorordn. Gesandten Georg v. Snoilsky, att af Fransyska medlen utbetala Gr. M. G. D. 6000 Rdr. Snoilsky har dock ej fått rum i någon Rådslängd. *Ibid. d.* 18 *Apr.* utfärdades instruction för Gen. Forbus. 1. Måste uppehålla sig i Skåne helst i Landskrona, och skaffa sig kundskap om allt som sker i Östersjön, Westersjön och landet. 2. Hafva akt på Danska Kungens tilltänkta försänkningar i Landskrona hamn. 3. Draga tropper dit, der K. M. kan nödgas inlöpa med sin flotta; flitigt corresponderan-

de med Gen. Gouv. Fältmsk. G. O. Stenbock och Commendanterne. 4. Fästningsarbetet i Skåne drifs med raskhet, isynnerhet Landskronas. 5. Det han ock hör uppbringa skeppet Samson. 6. Generalen skulle hålla bland ryttare och knektar god ordning, så att Landtmannen ej ruineras, »som till en del redan kan vara skedt.» Och i fall någon af Allmogen kommer och klagar öfn något, som honom af ryttare el. andra kan vara tillfogadt, det han blifver till det han är berättigad, tillbörligen hulpen, så att han icke må klaga sig värnlös och förlåten, utan mycket mera handhafvas och så vida möjligt är conserveras. Contras. Gilius Giliusson. — *Ibid. 1 Apr.* skickades ett Kongl. placat till Forbus, som i kyrkorne skulle publiceras hvarjemte F. borde uppmana i sin bifogade skrifvelse presterne att förehålla sina åhörare till endrägt och sedligt lefverne; samt att presterne ha noga uppseende på deras dagliga lefverne och förehafvande, hörande de efter tidegärdens förrättande hafva de äldste i socknen såsom ock saknens länsman till förhör om sockenboerne. Hördes huller af, skulle det anmälas för närmaste Befallningsmannen.

Utan datum och ställe, men svaret sändt till Malmö d. 28 Sept. 1659 skref H. M. till Claude Roquette — en officiel stämning att möta . . . (men ort. dag el. månad ej sedan tillsatt) för att få ändskap i processen om Rharbarber, der R. varit cavent för Pierre Terreau. Contras. Nic. Skunck *).

*) Se X Delen p. 176.

Pfaltz-Gr. Carl Gustafs friert till Drottn. Christina.

Carl Gustafs föräldrar spekulerade tidigt på Sveriges krona såsom brud åt sin äldste son. Hert. Carl hade betydliga förespråkare hos den unga Drottningen. Man känner hans brefvexling i frågan med Bisk. Joh. Matthiæ (finnes i gamla afskrifter på Lunds Univ. bibl.) I Cod. Coll. 1: 1. n. 31 finnes härstädes *nett remarquabelt bref, skrifvet till H. M. Drottn. Christina Augusta af en Sveriges rådsperson*) år* 1644 *d.* 20 *Majii*, der på det allvarligaste inskärpes den unga drottningen, att det var hennes pligt mot fäderneslandet »att sig väl förse». Gud hade sagt att det ej var *godt*, att menniskan blef allena. Vox Populi, som var Vox Dei, fordrade här detsamma. Konunga-Styrelsens Auctor visade arfrikets företräde. Äregirighet och afund vilja ha val och omstörta arfföreningar, hvarpå följer mycken oro och blodsutgjutelse. För att undvika detta hade fosterländsk kärlek extenderat succession på qvinnolinien, hvarigenom kronan kommit till Arffröken. Den gemena Adlen, prester och bönder hade derföre sista riksdag yttrat sig intet högre åstunda, »än att E. K. M. ville undersåtarne dermed trösta och god förhoppning gifva, att icke på någon mensklig händelse Fäderneslandet förutan ärftelig successore lemnas måtte, och sedan de mäktigaste i landet om re-

*) Bengt Skytte?

gementet sins emellan komma att disputera och ändtligen till svärd och blodsutgjutelse såsom förr skett är och nu på E. K. M. Herr Faders frånfälle, om icke E. K. M. arfvinge både varit declarerad till Rihet, visserligen skett både, hvarföre och . . . icke allenast ville fortskynda sin Konungsliga kröning utan och sitt äktenskaps berömliga stånd och högtid icke längre fördröja».

Den högre adlen skulle annars af sina undfångne beneficiæ och Konungsliga donationer få större mod till att aspirera och trakta efter högre ting, om ingen arfvinge till kronan igen vore. »Theremot de allmenna Ständer, synnerligen de fattige och mindre förmögne sig så mycket mera skulle hafva att beklaga, att E. K. M. sina höglofl. Förfäders råd och stadgar ej hafver täckts att efterfölja, utan thermed länge fördröjt, och i den staden gjort andra så mäktiga, att i framtiden de samme förmå fäderneslandet sönderslita och sine medbröder under sig kufva, och visserligen görande varda, om icke arffföreningen och ärfliga successionen till riket och regementet af E. K. M. genom Guds Nåd och Christelig äktenskapsmedel blifvet vidmakthållen». — Men den frihetsälskande Arffröken hörde likväl ej på det örat.

Enligt *Carl Gustafs egen berättelse om hvad sig tilldragit mellan Hennes Kongl. Maj:t och honom d.* 15 *Junii* 1648 (Cod. Coll. 1: 1. n. 34. p. 203—242) *) samtalades i ämnet denna dag i närva-

*) Utgifven af Görvell, ehuru mindre bemärkt af våra häf-

ro af Biskop J. Matthiæ och svägren M. G. De la Gardie **). Det heter:

»Emedan jag, så väl genom Gref Magnum som och Doctorem Joh. Matthiæ hafver låtit märkja mig, huruledes jag förhoppades en ändelig och enthegorisk resolution om giftermålet: altså lät H. K. M. kalla mig till sig, således sägandes efter någon liten

---

datecknare än den förtjent. Knappt finnes ett document, der Christina inom färre rader fullständigare afspeglar sig. Och detta är tillika det ögonblick, der hon, en 21 årig mö, fördelaktigast presenterar sig: Man ser tydligen att hela Drottn. Christinas olycka härledde sig från det våld på sitt hjerta, som hon nödgades göra. Deraf det brustna i alla hennes krafter och förhållanden. Med lättsinnighetens utsväfningar döfvades smärtan, tills lasten skjutit rot i hennes charakter. Talem exitum multæ habuere optimæ idolis Virgines. Detta har dock ej så ofta bemärkts af Drottningens Domare. Men de voro ej alla psychologer. Vi försvara intet, vi förklara blott.

**) 1646 i Sept. skref denne till sin fästmö, att hon skulle bedja sin broder patientera och vinna tiden. De la G. Arch. VII: p. 128. Förut var nog Gref Magnus med skäl fruktad som Hert. Carls rival och måhända beredde detta Grefven sitt gifte i Pfaltzgrefvens hus. Derigenom ansåge nemligen det svåraste hindret — Drottningens tycke för en annan — kunna häfvas. Hon gaf sin cusin M. Euphr. "den hon ej kunde (i följd af Adlers afund) sjelf ega," men Hertigen fick likväl ej bättre tröst i Hofmarskalkens förmak om aftonen då hans far ankommit, för att med en dotters utgiftande under sitt stånd bereda sin son ett gifte ofvan detsamma. (Se Berättelsen.)

cunctation: H. K. M. hafver låtit mig inkalla uti dessa tvenne personers närvaro och uti Guds åsyn, att contestera sin intention och vilja med min person, hvilket intet vore något fagert snack eller compliment, utan sjelfva grunden och allvar tagandes Gud till vittne öfver ett sådant nemligen

1. Att H. K. M. intet förtoge mig något hopp om giftermålet och äkteuskapet med sig; ej eller gåfve H. K. M. mig fullkomlig försäkring att sådant skje skulle.

2. Hennes K. M. försäkrade och lofvade ingen annan i verlden vilja taga till äkta, ifall H. K. M. trädde till gifte, än min person.

3. Om ock H. K. M. icke skulle gifta sig, ville H. M. till Riksens säkerhet och bästa söka att declarera mig successorem och arffurste till Riket. Mera och högre kunde H. K. M. intet tillsäga och lofva. Vore jag dermed intet till freds, visste H. M. ingen annan resolution att gifva.

Härefter kunde Hert. intet komma till något tal, då H. M. återupprepade hvad man sagt med andra ord. Då förmådde Hert. säga, att om Giftermålshoppet vore ute, han ock låt allt det andra och öfriga fara. Derpå följde en hård discurs, som intet låter sig till pricka describera. H. M. förebråddle Hert. sin opiniatreté och ovetenskap. Hon skulle nog genomdrifva hans val till Successor hos Ständerne. Innan kröningen och fyllda 25 år ville hon ej fatta beslut om giftermålet. Säkert var dock att ingen annan togs. H. M. mente att ingen annan

piga gåfve honom det löftet att ingen i verlden åtta utom honom. Begge borde bedja Gud att begges hjertan måtte till en god ända bevekas. H. M. ville intet sträfva mot Guds vilje, utan salutem Patriæ sättja före sin egen åstundan. Hon ville Hert. bättre än han tänka kunde. Men Hert. önskade intet annat än giftermålet; kunde det ej ske, kunde han väl nöjas med ett stycke bröd och ville sedan aldrig se Sverige. Detta tog H. M. illa upp, förebrådde honom hans »egenvetlighet». Det der vore ett stycke af en roman. Gud hade intet skapat Hert. att bevista hushållet och sittja på sin Faders gods derute, utan destinerat honom till något högre. Hon kände hans humeur för väl, för att veta att han ej skulle vara content med det bytet. Hert. sade sig se nu hvad H. M. sade honom i Hofmarsk:s gemak den afton hans Herr Fader hitkom till Gref Magni bröllop d. 2. Mart. 1647, neml. att hon ingen affection hade för hans person, utan för Ståndernas och undersåtarnes skull det samma, matrimonium ändtligen kunde ingå, »hvilken consideration H. K. M. mig intet ville förhålla, ställande mig fritt om jag på sådan condition det engång antaga ville». H. M. försäkrade nu, att hennes affection var hvarken större eller mindre nu än då; att härvid borde Fäderneslandets bästa sättas högre än både Drottningens och Hertigens. Kunde H. M. ej bevека Ständerne att antaga honom till Successor med mindre han vore hennes maka, så skulle matrimonium för fäderneslandets skull strax

fullbordas. Men hon ville blî krönt förut, och Hert. borde i kriget tjenat Fäderneslandet förut. Hert. utgöt nu många ord om sitt käsleksqval och sin sorg öfver att Drottn. blott tänkte på ett politiskt giftermål och ansåge honom kunna contenteras med kronans ära. Drottn. hade sjelf i ungdomen födt dessa förhoppningar med sina löften och gjutit eld på hans kärlek. H. M:t förmente deremot att hon ej var bunden af hvad hon i ungdomen gjort af ovett och ungdomsoförstånd. „Då hon ej egde magt en bondegård att bortgifva, egde hon mycket mindre makt att förlofva sig sjelf.“ Han borde minnas deras olika ställning. Han borde anse för en ära, äfven om han stupade i kriget, att dö med så mycket hopp om hennes hand som han nu fått. Men Hert. ansåg den äran föga afundsvärd, allegnerandes Gref Erik Oxenstierna hafva ringa ära af sitt rykte om giftermål med H. M. Hon förmente, att om han ej visste åtskillnaden på det sätt, hvarpå hon trakterade honom och Gref Erik, så vore han — en refrain som ofta förekom i hennes framställningar — intet värdig den ära honom vederfors. Han svarade nu rent ut rörande successionsäran efter H. M:ts död, att han ej önskade sig den, ty han kunde aldrig komma till rätta med desse Herrar, estimerande sig deraf blott komma i olägenhet, intet viljande söla sina händer i deras blod. Han ville således helst ingen esperance få till riket.

H. M. mente att just hans successionsrätt allena kunde förekomma blodsutgjutelse, helst alla äro

med hans person väl tillfreds och hade derföre för fäderneslandets bästa fattat detta beslut. De skulle nu för andra säga att det var alt klart dem emellan, så att inga mer än Gref Magnus och J. Matthiæ, som varit med om detta verket från början, kände verkliga förhållandet. Han finge ej sedan åberopa hvad hon för syns skull kunde skrifva eller säga, utan allena hvad de 2 vittnen nu hört. Sjelfva Drottn. Mar. Eleonora skulle ej tro annat, än att de voro förlofvade. Särdeles skulle det betygas Fältherren och R.Canzlern.

Då Hert. kom att anföra den misstankan, att efter hon ej hade affection för honom, hon kunde ha eller få dylik för en annan, så föll H. M. strax honom i talet, sägande att han allenast ville sondera hennes tankar och dem utlocka, hvilket honom icke skulle angå (anstå?). Hon vore ingen skyldig sina tankar uppenbara eller derföre räkenskap göra.

Till denna berättelse, hvilken Görvell, som vi anfört, in extenso meddelat i någon af sina under hundra titlar utgifna och nu mer på högst få ställen complett förvarade urkundsamlingar, må vi tillägga, att Drottn. Christina sökte afleda Hertigens kärlek från sig in på en bland dem af sitt kön, för hvilken hon tydligen hade mer än vanlig tillgifvenhet. Ännu 1652 d. 31 Jan. skref Ebba Brahe (Dela G. Arch. VI: p. 122) att *med Maria ågh ärtigen är än. o-vänt*. Det var ej blott en familjhemlighet. Enligt Fryxells utgifne utdrag ur Danska Ministerns depecher

var redan Nov. 1649 *förslag till giftermål mellan Hertig Carl Gustaf och Maria Dela Gardie* (Handl. rör. Sv. H. 1. p. 88), hvaraf man finner, att saken var under ventilation ej långt efter det Grefvinnans enkeår hunnit sin fullbordan. Om denna sak fästar något intresse vid denna dotter af RiksMarsken Dela Gardie och Ebba Brahe, böra vi anföra att på Löberöd finnes ett porträtt af henne som brud hand i hand med RiksDrotzet Frih. Gabriel Oxenstiernas son Gustaf, hvaraf man finner att hon ej eftergifvit (af h. v. porträtter att dömma borde hon öfvergått) sin mor i skönhet. Vid 16 års ålder blef hon gift med nämnde Friherre Oxenstierna, hvilken hade ett ovanligen fult och obildadt utseende. Han var då Gouverneur öfver Estland, blef RiksRåd och RiksCanzliRåd, och dog efter 5 års äktenskap, 1648 d. 31 Maji. Då Riksdrotsens ätt 1651 upphöjdes i Grefligt stånd, var han således redan död. Enkan blef Öfverhofmästarinna hos Drottningen (med hvilken hon var jemnårig), i hvilken egenskap hon kom i fråga såsom Gemål åt PfaltzGrefven Carl Gustaf. Under nära ½ sekels enkestånd utvecklade hon så mycket förstånd och var så rastlöst verksam, att Sverige troligen ej förlorat på, om hon fört ordet i förmyndarregeringen, i stället för Hedvig Eleonora. Se DelaG. Arch. VI: 122, VIII: 22, IX: 37, 45, 88, X: 121, 178, 183. Af Drottn. Christinas utmärkta nåd för sin — rival, ha flera bevis i detta Archif förekommit. Se härofvan p. 83.

K. Carl Gustafs Fader

Pfaltz Grefven Johan Casimir.

Då han var Svensk President i Kammarrätten böjades kammarrättens bref: Wi Johan Casimir m. G. n. Pf. Gr. &c. &c. samt underskrifne Sveriges Rikes- och Kammarråd. Ett dylikt »kronans köpebref» af d. 6 Nov. 1632 — då de litet anade i Stockholm, hvad som hände vid Lützen — är undertecknadt: Johan Casimir Pfalzgrav, Clas Fleming, Olof Eriksson, Nils Olofson.

Att han som mönsterherre ofta infann sig i landsorterne, befinnes af åtskillige mönsterrullor.

K. Carl Gustafs broder

Pfaltz Gr. Hertig af Stegeborg, Adolph Johan (skref dock oftast *Jahan*)

skref ett mycket höfligt valedictionsbref till sin »Nabo» Fältmsk. Gr. A. Lillie, då han d. 18 Aug. 1660 reste från Stegeborg till H. M. Drottningen på Gripsholm. D. 1 Maji 1661 tackades samme Grefve af Hertigen, sin »tjenstvällige och stadige vän altid,» för det silfver, han fått låna vid collationen för Drottn. Christina, beklagandes, att Grefvens ben höll honom hemma, att han ej kunde närvara, lofvade ersätta om något var försummadt, ursäktande sig att återskicknigen dröjt m. m.

1683 var process mellan Hertigen och A. Lillie d. y. om Svartarpa grufva. En Häradshfd. Sam. Regner satt domare, hvilken fann rättvisan å Hertigens sida.

Sonen *Pfalt Gr. Adolph Johann* (*Jeann*) sedermera Öfverste i Kejserl. tjenst, skref från Haag d. 4 Dec. 1688 till sederm. Canzlipræs. Arv. Horn, huru »vägarne varit mycket elacka, men orten agreabel och skulldhe ännu vara divertissentare åm Princen af Oranien här vore, af hvilken vi tidender hafva, det han i Engelland till Salisburg med sin armèe marcherath och är mucket lyckelig uti sin entreprise, ty alt abandandonerar Konungen af Engellandh och begifva sig till Princen. I öfvermorgon förväntas Princerne af Brandenburg och n. Söngdag Churfursten af Brandenburg», — anhållande om en god correspondens. 1697 d. $\frac{5}{15}$ Maji skref han från Wien till Gr. F. Wrede, beklagande den »store Konungens» död, lyckönskande Wrede sin ledamotskap i förmyndareregeringen. Wr. skrifs Conseiller Privé de la Regence & Directeur de la Marine.

K. Carl X Gustafs svärfader.

Af denne kungaättling, Hertig *Johan Adolph*, finnes här ett bref från den tiden han var Svensk Gouverneur i Liffland:

Von Gottes Gnaden *Johan Adolph*, Erbe zu Norwegen, Hertzug zu Schlesswig, Holsteinn, Stormarn und der Ditmarschen, Graf zu Oldenburgk und Delmenhorst, der Chron Schweden Gubernator inn Lijfflandt, undt Johan Graff zu Nassau — Fürstl. Dhl zu Schweden, Veldtherr inn Lijfflandt.

Unsern gnedigen gruss Zuuor . . . . . Nachdem wir mit Euch auss notwendigen sachen, daran

hoch und wichtig gelegen, zuendern habenn; Alss ist demnach an Euch unser gnedigen befhelig, Ihr wollet Euch zu Uns d. 20 dises unsummblich enn hero verfügenn, Daran thut Ihr unser gefällige gnedige Meinung, und wir seint Euch mit gnaden gewagenn. Gott empfelendt. Datum aufm hauss Rewall d. 10 Apr. A. 1602.

Hans Adolff H. Z. S. H. Johan Graff zu Nassau.

A tergo.

Dem Ehrnvesten undt Mannhafften Unserm lieben getreuen Caspar von Tysenhausen zu Sijts und Kyde.

(Original.)

K. Carl X Gustafs Gemål.

Till prof på Drottn. Hedvig Eleonoras bildning må ett enskilt bref af henne till Grefven Fab. Wrede meddelas:

Wolgeborner Herr Graff und Königlicher Roth und President.

Wir woln dem Herrn Graffen hirmit Erihndert haben wehgen die Princessine von Stecheburg. das er möhge beim Köhnige ahnhalten, ob J. M. wolte so gehnehdig sein. und die Princessin zur Trauwer etwas gehben. dieser kein kleider haben. sondern haben sich mit die alte kleider so lange beholffen, welche ihr ganss ausgebraucht sind, wan der Köhnige so gnehdig sein wolte und Ihnen vir hunder

daller silber münse darzu gehben, ohn ihr ander tenentat. weil dieses Extra ist, werde sie solches von ehn grosse genadhe nehmen. wan das der Königliche Roth wolte, so machen das sie solches möchs bekommen fur hielligh, dieser sonst nicht vur leüchte können kommen, was ich auch solte köhne dessen, vor in bitten das der Köhnige so genehdig sein wolte und noch etwas zu der ordinehre unterhalt lehgen, dieser sonsten gar schwer, haben mit das aus zu kommen, den lehn kleider und was sonsten vor nöhten ist des jahrs nicht wehnig kostet, unter vier ohder funff kleider zum höchste köhne sie nicht zu komme, wär sie solle unter leuht sin, so wolle wir gern das . . möhgen, Ahnder leuht geleich sein, dar zu seintes des Köhniges cucinne, und der Köhnige auch selbesten Ehr dar vor hadt, wan sie woll aus sehen, und der Köhnige izo ihn Vatter stelle sein mus, die armme muhtlose haben zu keinen ander ihr zuflucht zu nehmen, als zum Köhnige. Wir schlisse und befehle ihm hir mit gott. Verbleibe dem Herrn graffn und Königlichen Rath und President woll affecionirte Köhing:

Hedewig Eleonora.

Stockholm d. 19 November 1689.

Mun ser här ett nytt bevis på det utfattiga tillståndet hos det sista Svenska Hertigdömets etiam vi vocis *Durchlaucht*. 2 bref till samma Grefve af 1704 och 1705 äro mycket läsligare. Hon kallar sig der Kohnigin, omrör Stats Cantoret och sin Cuner-

nör und Cammeri. I nästa del kommer Utg. att meddela rörande denna Drottning en upplysning ur Friesendorffska samlingarne, huru parti varit i frågasatt mellan Henne såsom regerande Enkedrottning och Carl II Stuart i England, hvarefter fortsättning sker rörande *K. Carl X Gustafs regeringstid.*

Med den p. 95, 96 anförda förteckningen på donerade hemman må jemnföras en från samma tid:

Frälsze Mantall uthi

Sverige:	Gammal Frälse	Försälde Gods	Donerade utan. Cond.	Donerade med Cond.	Säthes Gårdar	Råå och Röör	Adelens Tiänare	Summa
Uplandh	1787	2050	390	1574	712	528	150	7191
Södermannlandh	1211	541	144	431	295	264	90	2976
Östergiöthland	1521	869	116	1465	590	128	194	4883
Callmare Lähn	1978	650	293	2166	457	156	131	5761
Jönekiöpings Län	1448	622	73	982	296	75	119	3615
Skaraborgs Län	1242	570	151	1236	514	70	93	3876
Elfsborgs Län	1715	882	300	1145	329	206	151	4728
Hallandh	1214	786	—	996	—	—	—	2996
Närike och Wärmelandh	675	450	492	873	214	90	52	2846
Wästmanneland	393	268	119	334	126	70	40	1350
Kopparbergs Lähn	—	14	41	67	—	—	—	122
Hudhviksvalds Lähn	—	405	221	728	7	5	—	1366
Öster och Wästerbothen	—	—	227	2356	—	—	—	2583
Åhlandh	5	—	—	6	10	—	1	22
	13189	8107	2497	14359	3550	1592	1021	44315
Finlandh.								
Åbo och Biörneborgs Lähn	441	361	782	2324	466	230	19	4623
Tafvasth. och Nylandz	408	291	303	1238	393	348	13	2994
Wyborgs och Nyslats L.	24	57	23	748	263	113	10	1238
	873	709	1108	4310	1122	691	42	8855
	14062	8816	3605	18669	4672	2283	1063	53170

Tillägg till p. 99—110.

Till bevis på de läteräs communicationsmedel i Sverige vid denna tid, må anföras, att ehuru jag tidtals erhållit från vän Bokhandl. Gleerup i Lund, att sända mig den 22:dra Delen af *Handlingar rörande Skandinaviens Historia*, som utkom i Stockholm 1837; och han alltid skyndsamt meddelar mig de bokhandelsannonser, af hvilka jag tagit redan utkomna delar, det likväl ej blef honom möjligt att sända mig den anmärkta delen förrän i Febr. månads slut 1839. Samma bud, som införde correcturet af 7:de arket i Dela G. Arch. XI Del, förde till mig den nämnde delen af Handll. i Skand. Hist. Derigenom blir både uträttligt och förklarligt, att här kan träffas ett sammandrag af uppsatsen *de restituendis bonis regni & coronæ*, hvilken der hel och hållen meddelas. Annars hade här blott olika läsarter skolat anföras och några upplysningar tilläggas.

Några läsarter äro bättre i Jonæ Petri afskrift än i den som finnes i h. v. Friesendorfska Samlingarne. Vi rätta således: P. 99 in medio *hafva bevekt uti*, läs, efter Jon. Petri, *hafver bevekt den tillstundande Edspligt, den de göra skola uti* . . Deremot rättas Jon. Petri vid 1:*mo*) anförda *Lev.* 28: 10, 23, efter Friesend. till Lev. 25: 10, 23 (3 Mos. har blott 27 kapitel). P. 100. r. 4 *ingeldom må ej Konunger* läs, efter J. P. *ingeldom ensak sin hafva. Intet af dessom förnämdom må Konunger* . . Vid 3:to stycket *Konungsligan styrka* läs, efter J. P. *K. rätt styrka*. P. 102 3 r. nerifr. står här 9:no genom tryck-

fol. *) *nonnullorum in feudis et bonis*: hos J. P. *nonnullorum in fundis et bonis*, men efter Friesend. *nonnullorum in feudis & bonis*. Punkten är dock svår att begripa både hos J. P. och Friesend. Troligen har uskriften haft. 9.o *A cavenda injusta affectatione nonnullorum in feudis & bonis subditorum regni & concivium suorum, æque modo et [non] arte affectandis & occupandis; Sunt etiam.*

(*A*) *sumta ratione a* (Friesend. — J. P. har *et*) *justitia asserendi & vindicandi liberum populum ab intentatæ servitutis jugo.* (Friesend. har *et intendendi servitutis jugo.* J. P. *ab intentatæ servitutis* — rättadt af Utg. till *servitutis — jugo.*)

P. 103. r. 3. Friesend. har 1642, J. P. 1622.

Rörande författaren till de 3 ståndens protestation 1650 må anföras, att der omtalas förslager till en dylik 1) af Biskopen i Skara Jon. Magni Wexionensis, — 2) af Prof. Terserus, 3) af Sekret. Nils Skunck. Den första träffas, efter Dr. Jonas Petri uppgift, i Sk. Samf. Handll. XXII 290, följ. och derefter må man rätta den sägn det Friesendorffska exemplaret åberopar. Det sista, som framlemnades, ansågs vara af Skunck, som derföre förföljdes af Aristokratien. (Se Sver. Sk. Litt. III: 260.) Det andra skulle då vara af Terserus, och erinra dessa på latin anförda argumenter, sedan kraftigt utvecklade på

*) Detta arks correctur har under Utgis sjukdom med en annåns hjelp måst besörjas.

modersmålet, om Tersesi stil t. ex. i hans Catechés. Oförlåtligare än sammandraget af detta, är deremot, att några sidor upptagas med meddelanden ur den *framlemnade Protestationen.* Som i *Catalogen öfver Upsala Akad. Bibliothek* stod att imhemta, att en ströskrift med Protestationens titel utkommit 1771, kunde Utg. minst förmoda att den befans i ett 1769 utgifvet arbete. Men då minnet allt mer vittnade, att Prostestationen varit af Utg. läsen i tryck, utan att nämnde qvartupplaga någonsin blifvit sedd, tvingades Utg. till nya undersökningar, hvarvid den fans, der titlen ej ger anledning söka den, i *Handll. till K. Carl XI:tes Historia Tionde Samlingen.* Hos alla, som ega denna goda urkundsamling, ursäktas återigen de anförde korta meddelanden.

Bihang

till

Dela Gardiska Archivet,

Elfte Delen,

innehållande upplysningar

om

I. *Bibliotheket,*

II. *Diplomatarium,*

III. *Museum* och

IV. Handlingar hörande till XVIII:de sekret (ur *Acta* i *Archivet* på Löberöd.)

I. *Bibliotheket på Löberöd.*

Rörande *Bibliothekets* skatter har Utg. ej ansett lämpligt att i *Archivet* meddela utförligare upplysningar. Han hänvisar blott till en för 16 år sedan utgifven Akademisk Dissertation: *Deliciæ Bibliothecæ DelaGardianæ in Löberöd leviter adumbratæ, Lundæ* 1823. Må allenast anmärkas, att Bibliotheket innehåller öfver 12000 större och mindre från tryckar utgifne skrifter. Det anmärkes dig synnerligen i *Fransyska*, *Engelska* och *Spanska* litteraturen, liksom i *Svenska*, och eger många märkvärdigheter, såsom Palæotyper, böcker märkvärdige för fordne egare [illegible] Gustaf Baner sjöng vid stupstocken (D. Arch. IV: p. 161,) en Ovidius, som tillhört Kejs. Napoleon, en bönbok, som Ebba Brahe bortgifvit på sin dödsdag o. s. v. andra märkvärdiga såsom af författarne offentligt eller egenhändigt tillegnade Bibliothekets egare. Med böcker på 17 språk är detta händelsen, t. ex. på *Isländska* af Rask, på *Spanska* af Erro, Da Garcia, ja sjelfva Spanska Akademien, hvaraf Grefven är ledamot, på *Engelska* af Wilberforce, Engl. Bibelsällskapet m. fl. på *Fransyska* af Gref Potocki, Dramaturgen Planard m. fl. m. fl., på *Tyska* af E. M. Arndt, Kosegardten m. fl. m. fl.; på *Holländska* af Skaldinnan Meerman och L. De Geer; på *Danska* af Ohlenschläger m. fl., på *Italienska*, *Grekiska*, *Latin*, *Ryska*, *Turkiska*, *Arabiska* &c.

Andra böcker äro märkliga för inskrifna an-

märkningar. Af dessa må dock en här nämnas fästa vår uppmärksamhet:

Förklaring öfver Catechismum af J. Elai Terserö Åbo 1653. Det härvarande exemplar är gifvet af Gref Suchtelen 1828. Der läses:

Joannis Elaj
Terseri olim Epi Aboen:
Catechismus plus quam sycretisticus et hæterodoxus
A. 1663 refutatus ab
Possessore
Enevaldo Sven.
S. S. Theol. Doct. Prof.
prim. et Eccl. Aboensis
Pastore

Abose scrib. M: pria
28 Jan. 1667.

Här träffas ett fullständigt exemplar*). I de flesta exemplar Tengström kände var N. arkets förligaste del uttaget. Svenonii anmärkningar stå här in margine. I början äro anmärkningarne blott: »Sycretist.» »Aliud dixit recte Lutherus» o. d. Der Terserus resonerar: *utan helgelse* d. ä. *utan goda gerningar* får ingen se Herran d. ä. blifver ingen salig; ty an-

*) För att vara än säkrare förvaradt, är det infördt bland *Codices Manuscripti* (hvarom se DelaG. Arch. IV D. Bihang), ur hvilka upplysningar meddelats i sammanhang med hvad som meddelats ur *Acta*. Katalogen öfver *Codices Manuscripti* är författad af Utg. och renskrifven af Magister G. Andersson.

ligheten består i Guds åskådande. Joh. 10: 26. kan Hr Enevald »hornat» författaren och skrifvit in margine: »sola fides salvat. Damnatum». På andra ställen: »Semen syncret. Macedonius, som ej hade den h. ande trodde det och så andra kättare.» — der dock i texten förf. måste anses orthodoxotatos. Der Hunnius citerats för sin förklaring på Christi descensus ad inferos, visas skildnaden i Hunnii *förklaring* och Terseri *förnekande*. »Pauca credenda» har T. gemensamt med Ramus Olivæ. Der T. beklagar, att Kyrkorne varit förhäftiga att att skrifva på hvarandra: Anathema Maran ata, förmenande, att Wi borde visa den moderation att ej förklara Grekiska församlingen för kättersk för dess olika uttryck om den H. Andes utgående, har Sw. clauderat och satt Syncretist-betyg in margine. Anmärkningen att Athanasii symbolum ej anses ovedersägligen vara af A. klandras. I arket N. börja rättelserne, ehuru för det mesta oläslige, fylla hela marginalerne. T. förfäktar här den meningen, att inga andra än de på Ups. Möte 1593 nämnde Symbola voro gällande i Sverige och att inga andra borde det bli. *Oculatur bestiam* är engång antecknadt, der Bezæ ogillande af nöddop genom qvinnor anföres. Der T. beklagar att H. H. N. som skulle vara oss *vinculum pacis* är vordet oss *materia litis*, är åtskilligt oläsligt klander antecknadt. T. anför Calvins ord: intellegimus Christum nobis in coena veram proprinmque corporis & sanguinis sui substantiam donare, ut pleno jure ipsum possideamus . . med tillägg: Hvem

af oss skulle kunna klarare och uttryckligare tala om Christi lekamens och blods närvarelse i den H. nattvarden? hvarvid Sv. antecknar: Gud nåde oss då!

Äfven i läran om naturernas förhållande i Christi person spåras syncretism.

Säkert är, att man öfver allt ser, huru Sv. *söker* sak med sin Biskop, för att minska hans anseende inom Kyrkan. Men man ser ock, att det faller sig svårt att finna kätterierne, ty fast en vidsträcktare öfversigt af den kyrkliga meningsstriden gjorde att han ej *på det sättet* kunde vara orthodox, som män med mycket inskränkta studier och insigter, så är han dock lika så sträng mångenstädes mot Påfven och Calvinisterna, som Sv. sjelf lär förmått vara. Men Terseri reductionsidéer måste *så* anfallas. Svenonius blef emellertid Biskop och T. afsatt, men reductionens åskor, afläggande härigenom, drabbade en dag desto hårdare, och — hvad man kan med undran anmärka — honom hårdast, »som först med uppmärksamhet omfattade och sist öfvergaf Terserus.» —

Äfven ådrager sig Bibliothekets *Chartesamling* en speciell uppmärksamhet, synnerligen för de många handritade chartor, hvilka göra att samlingen kan till en del anses tillhöra Archivet.

Catalog öfver Chartesamlingen vid Löberöd 1832*).

*) Författad af Egaren, skrifven af Hr ÖfverstL. Gr. *E. DelaGardie.*

A. Geographiska Chartor.

T. ex.

? N. America. Engelska besitte. före freden 1783. Hasius 1 blad.

1710 — — Senex. 1.

1752 — — de l'Isle. 2 blad.

1756 — — d'Anville & Homann. 1. m. fl. (9 st.)

1692 n. 45. *Catalonien* med Grefskaperne *Roussillon* och *Cerdagne*. Sanson. 1.

— n. 48. *China* med Konungarik. *Annon* och *Tonkin*. Jesuiterne. 1.

1742 n. 56. *Egypten* i äldsta tiden. Brovallius 1.

? 83. *Forngrekland* ritad. 2 blad.

? 161. *Pommern* och *Rügen* ritad i stort format.

— 162. — — — Lubini (magnifique) 12.

— 178. *Ryssland* med ryska bokstäfver stort format. 5.

1810. 200. *Spanien* och *Portugal*. Nautiat. 4.

1757. 233. *Ungern* (Grefsk. *Presburg* i) Mikovimiano 1.

1800. n. 244. *Österrike*. Artaria. 1.

B. Chartor öfver Städer, Slott och trädgårdar. (250 st.)

Här utmärker sig synnerligen samlingen af handritningar öfver Svenska, Finska, Pommerska och Norrska städer m. m.

T. ex. *Arboga*, ritad af Lauria 1751. *Askersund*, ritad af Nyberg 1783, renov. 1796 af Wibblingen. *Avestad*, ritad 1798. *Björneborg*, ritad 1799 af Tillberg. *Borgo*, rit. af Hedengren 1792.

Borås, rit. af Forsell 1767, af Westerstrand 1797. *Brahestad* rit. af Caijanus 1750, ren. af Wibblingen. *Calmar st.* efter planen 1647, ritad af Råberg ren. 1798 af Akrell. *Calmar*, visar sträckningen af vådelden 1765. *Calmar sund. G. Carleby stad.* rit. af Hagström 1750 ren. af Wibbling. D:o rit. af Nymansson 1801. D:o rit. af Dahn. 1791. *N. Carleby stad* rit. af Wesslander 1750, ren. 1796 af Wibbl. *Carlshamn* rit. af Hesselgren 1720. *Carlscrona* (project till stadsregler.) rit. af Fellers 1762. *Cayana stad* med projecterad palisadering rit. 1797. *Christiania st.* rit. af Hagerman 1811. *Christianstad st.* rit. af Barnekow. Dito rit. af Öhrn 1777. Dito med fästn.verk. *Christinestad* rit. af Bergentin, ren. af Wibbl. 1797. *Cimbritshamn* rit. 1752, ren. 1797 af Wibbl. *Cuopio st.* ritad af Haan. 1799. *Dalarö Kastell. Eknäs st.* rit. 1780 af Malmström, ren. 1798 af Wibbl. *Engelholm st. Enköping st.* rit. af Gref Gyllenborg, ren. af Wibbl. *Eskiltuna st.* rit. af Wibbl. 1798. *Fahlu stad* rit. af Källström 1781. *Falkenberg st.* rit. af Söderling 1754. *Gefle st.* rit. af Kjesulf 1787. *Greifswald*; åtskilliga af *Götheborg* ritade af Carlberg, Liedin m. fl. *Halmstad* rit. 1695 af Söderling, ren. 1797 af Wibbl. *Hedemora* rit. 1779 af Kjellström, ren. af Öhrn 1799. *Heinola* rit. af Hagström 1785. *Helsingborg* rit. 1787. *Helsingfors* rit. af Gete 1799. *Hjo* rit. af Elf 1750. *Jacobstad* rit. af Vicar 1735. *Jönköping* efter branden 1790, af Segerdahl. *Kaskö* N. stad. d:o med skär och eär;

Kongelf rit. af Hallberger 1799; *Kungsbacka* rit. af Kanter 1750. *Känsö* Qvarantainsinrätt. 1818. *Köpings* plancharta 1782. *Laholm* rit. af Brandberg. *Landskrona* st. & fästn. rit. af Espman 1796. *Lidköping* rit. af Leffler 1750. *Lindesberg* rit. 1776 af Porath, ren. 1798 af Renmark. *Luleå* rit. af Hackzell 1750. *Lund* rit. af Espman 1783. *Malmköping*, plan till dess anläggning af Melin 1798. *Malmö* rit. af Arbin 1744. *Mariefred* rit. 1799 af Lindberg. *Mariestad* rit. 1693 af Hjerpe. *Marstrand* 1777. *Nora* rit. af Renmark 1778. *Norrtelje* 1722 af Kietzlingh, renov. af Schultz 1781, *Nyköping*, *Nystad*, *Nådendahl*, *Philippstad* af Steinvall 1775. *Piteå* 1750 af Hackzell, *Porla*; *Raumo*. *Runneby* 1719 af Hesselgren, *Sala* 1799 af Wiman. *Sigtuna*. *Skanör* 1751 af Ihre. *Skara* 1750 af Leffler. *Skenninge* 1795 af Berger. *Sköfde* 1799 af Ljunggren. *Stockholm* 1798 af Carlberg. *Strengnäs* 1799 af Forssman ren. af Gref Gyllenborg. *Strömstad* 1695 af Kempensköld, förbättrad 1750 af Lingren. *Sundswall* af Törnsten 1776, copierad af Bergner 1798. *Säther*, *Söderhamn* 1738, *Söderköping* af Löfgren 1779, *Södertelje* 1700. *Sölfvesborg* 1797. *Tamerfors* 1781. *Tavastehus* af Källman 1783. *Torneå* 1782. *Torshälla* 1783 af Graf. *Trosa* af Agne Hesselgren 1703. *Uddewalla* af Westberg 1783. *Uleåborg*. af Uhlbrandt 1798. *Ulricehamn* af Backman 1789. *Umeå* af Hackzell 1798. *Wadstena* af Ekebom 1704; renov. af Wallberg och Lindgren. *Wadstena Kloster* af Kock 1822. *Warberg* af Kanter 1750. *Wasa af Cajanus* 1750. *Wax-*

holm af Boding 1776. *Wenersborg* af Kempensköld 1770, renov, 1782 af Lindskog. *Westervik* af Didricksson 1781. *Wexiö* af Bergius 1793. *Westerås* af Pitscher 1784. *Wimmerby* 1797. *Wolgast*. *Ystad* af Stobæus 1698. *Åbo*. *Åmål* af Bäckman 1777. *Örebro* 1690. *Östhammar*, *Östersund* 1784.

De utländska äro för det mesta tryckte. Många torde dock vara sällsynta i Sverige t. ex.

Havana med ön Cuba 1759 af Chassereau. *London* af Roque 1748, 1762, af Mogg 1813, af Cruthley 1833. *Madrid* af Don Juan Lopez 1782 & 1812. *Paris* af Jouvin de Rochefort 1673. af Bonisel 1814. *Pluyrs* förstörd af en jordbäfning 1618. *Ptolomaïs antiqua*. *Wien* af Lakubieska 1799 och Grim 1797 och 1799.

C. Militaire Chartor. (180 st.)

T. ex. *Allesheim* (Bataljen vid) d. 3 Aug. 1645. *Ardenburg*, fästningen. *Arrien* eller *Aire* (Belägr. af) 1641. *Armentiers* (B. af) 1647. *Arras* intagen 1640. *Babotscha* Fästn. i Nedre Ungern 1664. *Barakan* gränsfästn. i Öfre Ungern 1664—1666. *Bellemont* (Bat. vid) i Lothringen d. 10 April 1644. *Bergen op Zoom* (Bel. af stad och fästn.) 1622. *Bonn* (bel. af st.) 1588. *Breda* (Bel. af) 1624—25; 1637. *Bredenbèndt* (Bel. o. intag. af) d. 3 o. 4 Jun. 1648. *Bude* el. *Ofen* (Bel. o. intag. af) d. 2 Sept. 1686. *Candia* (staden) och intagandet af fästnn. S. André och Sabionira d. 5 Sept. 1669. *Id.* (Anfallet på) 1649 med fästn. S. Dimiteri och Moanigo. *Id.* (Bel. o. intagn.

af) 1667 & 1669. *Id.* (Plan af fästn.) 1649. *Id.* (Sjöbataljen vid) 1645. *Id.* (Belägringen af) af Turkarne 1645 &c. &c. Samlingen synnerligen af värde för 17:de seklets Krigshistoria.

D. SituationsChartor.

T. ex. *Bohuslänska skärgården* under sillfisket 1794 af J. F. Weinberg. *Helsingborg* (Charta öfver »Stenkolsförsöken» vid) författad af Polheimer.

E. PostChartor.

Den äldsta är en öfver vägarne i Saxen 1728.

F. Chartor öfver Canaler och Wattendrag.

Den äldsta är öfver *Canalen i Languedoc* 1667. Den äldsta Svenska är Kruses öfver *vattendragen genom Dalsland, Bohuslän, Elfsborgslän, Wermland och en del af Norrige* 1718. Märkes äfven *Trollhättan och Götaelf* af Rhen 1750. *Wenerns utlopp med en del af Götaelf* af Carl och Jac. Behn.

G. Planritningar.

T. ex. *Chapmans* å dess hus vid Skärfva nära Carlskrona.

J. Sjökort.

W. von Rosenfelts och *P. Geddas* öfver Östersjön och Cattegat 1694. 21 blad. Sveriges Sjöatlas af *Nordenskiöld* och *Klint*. (Litt. H. upptager *Diverse ritningar*).

II. *Diplomatarium DelaGardianum* *)
eller
Permbrefssamlingen

är en af de största i Sverige.

Bytesbrefven 1377—1739.	100.
Confirmationsbrefven 1527—1684.	18.
Donationsbref 1503—1673.	25.
Dombref 1385—1635.	26.
Fastebref 1398—1746.	187.
Fullmakter 1660—1778.	3.
Gåfvobref 1371—1656.	17.
Köpebref 1513—1741.	117.
Morgongåfvobrefven 1418—1799.	21.
Pantbref 1401—1619.	4.
Privilegier, adels, friherre och grefvebref 1573—1670.	11.
Påfvebref 1538.	1.
Qvittenser och Reverser 1460—1621.	10.
Skiftesbref 1419—1641.	26.
Säljebref 1358—1708.	92.
Testamenten 1413—1678.	5.
Wittnesbref 1300—1615.	8.
Varia 1300—1500.	16.
	682.**)

Emedan de permbref, som äro äldre än år 1500, blefvo alle redan för decennium sedan uppsände

*) Katalogen är, efter plan af Egaren, författad af Utgifvaren, nitid renskrifven af Magister G. Andersson.

**) Alle, på 1 à 2 nära, Originaler.

till Stockholm för att begagnas vid *Diplomatarii Svecani* utgifning, har *DelaGardiska Archivet* ej från dem kunnat hämta något synnerligt värde, helst ganska få voro före uppsändningen afskrifna. Det hade måhända varit bättre att ha bibehållit dem här åt det enskilda nitets bekostnad och bearbetning; men hvad som såsom ett offentligt arbete behöfver mera tid för att utföras blifver ock af större värde då det engång hinner sin fullbordan. *För* 1500-*talet* begagnades Diplomatarium deremot i IV och V Delarne, ehuru högst sparsamt, enär för nyare tider permbrefven ega merändels ett ringare intresse, än för äldre tider, der ett hvart document, för fåtalets skull, har ett värde, åtminstone som språkmonument. Vi böra dock för nämnde sekel tillägga ett Confirmat.bref vidkommande Antworskows Johanniterkloster obekant för Danska klostrens historigraph Daugard. (Se DelaG. Arch. V. p. 232.)

Wij Ffredrich met guds Naade Danmarks, winndis och gott. Konungh, utwaldt Konungh tiill Norge hertug &c. giör witterligt, att for oss woor skicket oss älskelig her ekeld thomisson *) prior i antwordskowff wor mand oc Raadh, met etth obidt bezegeld perckments breff wstunget wskrabeth oc i alle maadhe wforffalsket swaa lyndende: Omnibus præsens scriptum cernentibus Stigotus Andersson miles salutem in domino sempiternam. Notum facio uni-

*) Beryktad i Reformatorn Tausens historia.

versis tam futuris quam præsentibus quod religiosis viris dominis priori & fratribus in Antwordskowgh et dominus Scti Johannis ibidem omnia bona mea infra scripta mobilia & immobilia videlicet Tyggestorp cum suis pertinentiis universis .... Item omnia bona mea in ulfeghæ cum omnibus suis pertinentiis. Item omnia bona mea in Öchkelstorp cum o. s. p. Item omnia bana mea i Sibbethorp cum omnibus suis in salutem animarum parentum meorum Dni Audreae Stiigsson et uxoris suæ Domine Margarete filiorum meorum Andreè stiigsson domini uffonis stiigsson dni Henrici stigsson & Joannis Stiigsson nec non uxoris meæ confero scoto & ad manus assigno per præsentes transferens in prædictos fratres de Antwordsk. omnem proprietatem & omnem possessionem quæ michi vel heredibus meis competit .... Sigillum meum una cum sigillis virorum nobilium Dnorum Nicolaj knudss. Jacobi Olafsson, Olavi Senesson Joannis Niclisson, Olaui biörnsson militum & Olaui pedersson præsentibus est appensum. Dat. Ringstad a. dn. m. ccc l x primo qvarta feria proxima pro dominica mediæ qnadragesimæ, hvilket bref wii nu staffföste och wæd sin fulde magt döme wædh alle ordt oc artickle som thz indeholle, fforbiudendz alle ehwo the helst äre eller wære kunne, fform. her prior convent til antwordskoffw closter eller thæres effterkommende prior oc convent thr samestädes paa tiisse forme jordhe eller naghre theres retta tilligelse aldeles intet undantaget hinder, forfangh at giore eller them thermed at bevare emodt theres mynde i

nagre maade. Ex haffuia feria qvarta pro festo adnunciationis beate mariæ virg. an. du MDXXVIII nostro ad Causas sub Sigillo teste Nicolao Vernnfeldt Justitiario nostro dilecto. (Sigill.)

1562 confirmerade K. Erik XIV K. Gustaf I:s byte med *Sven Andersson till Torpa*, hvarigenom denne General Thorst. Stålhandskes fader tillbytte sig »ett Biscopsgodz benempd Söderbo i Kinde härad, renttendes 8 pund smör.» Se DelaG. Arch. V D. p. 87.

Sjuttonde seklets Diplomata

blifva än mindre märkvärdiga ur historisk synpunkt. Och här qvarstår föga någon annan. Likväl böra vi fästa uppmärksamheten vid ett och annat. Af bytesbrefven ses, att K. G. II Ad. upplät 1623 Ryholm och Häringe, åt Gustaf Horn för dess statsfordran 3020 daler; likaledes andra kronogårdar för hans statsfordran 4000 daler; 1624 upplät H. M. Dagdön (sic!) till Jac. Dela Gardie för hans publika fordran 30,000 daler.

Bland *Donationsbrefven* hänvisa vi till K. *Gustaf Adolphs* donationsbref till Patr. Ruderfurts enka Elin Barnau 1622 på några gårdar i Uppland för de tjenster mannen i lifstiden gjort Konung och rike, hvilket afsticker så märkbart i sin enskilt ädla och riksparsamma uptning mot ett af en Friherre. *Der Kön. May. unnd Reiche Schweden Rath, Cammer unnd Generalmächtigter Legatus zum Teutschen*

Lanndten unnd bey den Armeen Axell Ochxenstirn donerade 1632 d. 2 Nov. das Schloss und AmbtRottenfelss mit allen darzugehörigen Stätten, Heussenn, dörffen, Lentzen unnd Guttern auch allen Regalien, till Obrister *Axell Lilli* — — »mit Ihr Excellenz (sic) eigennhenndiger subscription unnd fürgetrübten Secret.

Axell
Oxenstierna m. p.»

— allt Kungligt, »Craffts habenden gevollmechtigsten LegatAmbts Im Nahmen unnd von Wegen allenhöchstgedachter Ihrer Principalen der Königl. Erbprincessinen und Cron Schweden.

Dessutom förvaras här prydliga donationsbref af Dr. Christina till RiksM. Jac. Dela Gardie 1647 på Håtuna och Tibble, 1648 till Gr. M. G. DelaGardie på alla Svenska Auter på Ösel; 1649 till Gr. Axell Lillie på Amtet Loitz; s. å. till Fredrik Stenbock på 24½ hemman samt ett ålfiske; 1650 till Öfv. Lars Kruus på Gudhemskloster och Kungsgård samt inventarium. S. å. till Gr. Jac. Cas. Dela Gardie på klostret Liljenthal i Brehmens stift; 1651 till Ax. Lillie på Linköpings ladugård vid Stång ö. s. v.

Äfven *Expectancebref* meddelas t. ex. 1649 till Lars Kruus på gods i Liffland. Ett donationsbref med tydligt syfte att öka landets cultur utgafs 1652 d. 19 Junii på Pederöre socken till Gr. Jac. DelaGardie med rättighet att der en stad anlägga. Donationsbrefvet upptager 4 folio sidor. Det sista h. v. donat.bref är af 1673, gifvet till J. G. Stenbock på Stiernehelm,

Af *Fastebrefven* för 1600-talet kan man synnerligast lära namnen på d. v. lagläsare och glädja sig åt att der börja träffa juridiskt kunnige män. En *Hans Rizanesander* var Underlagman i Gestrikland 1621. I seklets sednare hälft lefde Häradshöfdingarne; Olof Bärling, Joh. Laurinus, A. Kroksander, Jac. Ruuth. Ol. Enæus, L. Hjerpe, P. Raum, J. G. Walrave, N. Sparrman J. U. Candidat, Germ. Palm (Cederhjelm), Joh. Örnwinge, B. Arrhusius, J. Lindelius, P. Carling. G. Krook; Er. Rosenhjelm, Tileman Wassman, A. Milander, J. Wattrang, E. Byssing, N. Kenicius, Plenningsköld, D. Regner, Johan Darelius m. fl. Sednare träffas Aron Silvius, J. Scheffer, S. Furebom, G. J. Stiernroos &c.

Bland *Fullmakter* är det utan tvifvel den märkvärdigaste, der 1660 d. 12 Febr. (Konungen dog om midnatten mellan d. 12 och 13 Febr.) K. Carl X *egenhändigt* undertecknat »*Carl Gustaf*», ej synnerligen oläsligare, än hans öfrige namnteckningar. Det är M. G. Dela Gardies RiksCanzlers fullmakt. Äfven finnes en original fullmakt af K. Ludvig XIV med dess egenhändiga underskrift på Ryttmästare charge för Gr. J. Casim. Dela Gardie 1647 *).

Vid frågan om *Gåfvobrefven* vill Utg. rörande Ragnas i Wigby, hvarom se DelaG. Arch. 11. p. 10 upplysa, att då han nu med någon större öf-

*) Likaledes — hörande till 18de seklets curs — en egenh. af K. Ludvig XV undertecknad fullmagt för Gr. P. DelaGardie 1744.

ning betraktat originalet, som var bortlånt från Löberöd, då den tidigt tagna afskriften tryoktes, tror han säkrast vara, att anse det öfver 2:ne stående signum beteckna contrahering af *re* och taga det första af de 2:ne fullt likformade bokstäfverne för t. således läsande *trecentesimo*. Af 17:de seklets gåfbref, må nämnas Grefvinnan Elena Bjelke, Gr:nn Ebba Brahes styfmor till Gr. Jac. Dela Gardie på morgongåfvan af sin första man Gr. Magnus Brahe.

Af *Morgongåfvobrefven* från 1600-talet må anmärkas: *R. R. och Fält Marsk. Jesper Madzson Krwss*, utfärdadt 1614 d. 25 Sept. Der *höllo* som vittnen, då Brudgummen utfäste sin morgongåfva, 15 välborne och välbördige herrar och gode män, *opå Glafven.**) De voro Abr. Erikss. Lejonhufvud, Svante Stenbock, Axel Korke, Gödich Fincke, Claus Fleming, Nils Kijll, Axel Eriksson till Grabacka, Jören Wulffstårp, Claus Classon till Budtorp, Thom. Boreus till Lepas, Axel Madzson till Harffvela, Per Erlandsson till Fituna, Herman Fleming, Jöns Knutsson till Lauko, och Hans Horn till Wärensvaka; alla ha derunder hängt sina sigiller, men blott Axel Krus Mattzson och Hans Horn lemnat sina namnteckningar derjemte. Fältmarskalken gaf sin *nälskelige k. Hustru*» Brita Pontusdotter till Lemppiöö hälften af all sin egendom, löst och fast.

RiksMarsken *Jacob DelaGardies* morgongåfvobref till »sin älskeleliga Gemål» Ebba Brahe 1618 d.

*) Se Hr. Geijers hemställan till de historiskt-lagfarne i Litteraturbladet 1838 n. 3, p. 41. Man finner i det här följande närmare upplysningar om den ridderliga seden.

24 Junii är dock lika anspråkslöst som hans nyssnämnde svågers. (Först sedan man under 30-åra kriget sett den Tyska Canzlielegancen, bemödade man sig derom i Sverige). Af donationer gafs så mycket lagen medgaf; af fast egendom gafs Runsö (Runsa) med underliggande gårdar; samt af löst 10,000 daler i reda penningar. På *glaffven* höllo här 12 män »på rättem hindersdag, då morgongåfvan lofvades och gafs», neml. Högb. Furste Hr Carl Philipp, Jöran Gyllenstierna, Nils Bjelke, Nils Andersson till Fordaal, Ph. Scheding, Abr. Lejonhufvud, Cl. Bjelke, Hans Claesson till Årstad, Niss Bjelke den yngre till Åkerö, Sv. Bante, Åke Axelsson till Göksholm och Clas Stenbock. Här har Brudgummen sjelf underskrifvit sitt namn mellan Hertigen och Jöran Gyllenstjerna. Abr. Lej., Åke Axelss. och Cl. Stenb. ha icke underskrifvit. Prydligen skrifvet är General-Öfversten utöfver den Findske Armeden Hr *Gustaf Horns* morgongåfvobref till *Chirstin Oxenstierna*, (Axelsdotter) »sin älskelige Husfrue och Gemål, den välborna och dygdesamma Fru». Han gaf Häringe gård och gods, Mallingehoff i Liffland samt 1000 Ungerske gylden. Här omtalas särskildt »Wederwarende mäns», som bredvid brudgummen »med deras händers underteckning och deras sekreter och Zegneter bekräfta» gåfvans verklighet och frivillighet. Desse W. M. voro här Claes Horn och Gabr. Gustafss. Oxenstierna. Af de 12 som hafva hållit på Glafvenn d. 2 Junii 1628, ha 7 undertecknat sine namn. 15 sigiller vidhänga, som vanligt under mor-

gongåfvobref: Brudgummens, de 2 vedervaresmännens samt de 12 glafhållarnes.

Då *Axel Lillie*, Öfverste, i K. Ma:ts præsens och närvaru, på Sthma Slott begåfvade welb. Jungfru, Jungfru Christina Mörner, hölle 12 Herrar på Glafven, »att allt det uplefvade (Löfstad i Östergötland, med underliggande gods och gårdar samt ½ af alla de gods och gårdar han ärft och förvärft eller framdeles ärfva eller förvärfva kan, dessutom 700 ungeriske gylden) orygglig en hållas skulle. Sedan de 12 uppräknats, heter det: Män desse voro wedervärde män . . . (2:ne, neml. Gabr. Oxenstierna och P. Baner.) Blott 3 af Glafven-hållarne ha undertecknat. Rum fins blott för Brudgummens och de 12 männens sigiller. Rum för 15 dylika, således äfven för vederverismännens, träffas å *Fredr. Stenbocks* morgongåfvobref till Cathar. DelaGardie. Å glafven höllo först de vedervarande män P. Baner och J. DelaGardie, derpå 12, som »alle vid denna morgongåfva faste voro». 1664 d. 16 Dec. gaf Gr. A. J. DelaGardie morgongåfva till S. J. Forbus. 14 Sigiller hänga här i band af guld- och silfvertråd. Ty der var blott en *Wedervarende Man* — den samme å både »min och min k. hustrus sida», Per Sparre. 12 män »som då på Glafven hölt» har Brudgummen förmått detta morgongåfvobref underskrifva. Här gafs en ö — Dagd-ön — i morgongåfva, jemte 5000 ducater m. m. (På Dagdön i Lifland låg en Sätesgård Poehelep, räntande 6 pund läster.) Men 1693 då A. J. Lillie gaf Löfstad i morgongåfva till Agneta Wre-

de, undertecknade utom tal af Glafven, jemte Brudgummen, till yttermera visso, 5 män, hvilkas alla titlar börja: Kongl. Majts vår allern.ste K.s Troman .... Då var Aristokratiens romantiska period förbi. Att bibehålla Symboler, som blott voro tomma skuggor, kunde ej behaga ett så redbart tidehvarf, som K. Carl XI:s.

Privilegier, Adels, Friherre och Grefvebrefven öfvergå dock morgonbrefven i elegans.

• Det vackraste diplom i h. v. samling är — en copia af ett lat. bref af K. Carl I i Storbrittannien, helsande alla Kungar, furstar &c. men mest sin broder Gustaf Adolph, med intyget rörande Jacob och Patrik Forbes högadlige börd, (Se DelaG. Arch. IX p. 67, deraf man finner att *Patrik* i Sverige kallats *Petter*). Deras far var Henrik Forbes de Thaynstoun, deras mor Margaretha var dotter af Wilhelm Forbes de Corse. Farfadren Alexander Forbes de Th. gift med Joneta Leslie, dotter af Jacob Leslie de Warddes. Farfarsfadren Henrik F. o. s. v. Dessa förfäders vapen äro i guld och vackra färger uppritade omkring texten i brefvet som innehåller öfver 2 qvadratalnar. Afskriftens riktighet bestyrker Ægidius Girs & Magnus Olai juxta Supremi Judicii sigillum. 1650 fick Gr. M. G. DelaG. ett nytt glänsande »vapenbref», efter det Arensbergs donation tillkommit, hvarmedelst »förbättring på vapnet» vans (på Svenska). Men P. Forbes adelsbref är på latin. Af 1651 är Lars Krûus' Friherrevapen (Friherrarne till Gudhem) till en åminnelse och recompense för hans och Faders och flere förfäders gode och tappre tjenster. 1652 försågs A. Forbus med

friherrestånd och försäkran om ett friherrskap, »som först kan blifva efter någon friherre löst och oss samt Cronan hemfalla.» Samma år gafs förbättring till allodialrätten till Sitz i Estland åt Capit. Wrede.

Fältmarsk, Axells Lillies friherrebref är af Dr. Christina utfärdadt 1651 d. 6 Mars och dess Grefvebref af d. 20 Aug. 1652.

Der berömmas Hr Lillies actioner synnerligen 1631 i stormen för Maynts, der bland andra blessurer, ett ben honom med ett styckelod afsköts; hvarföre han och coopterats i rådet och med Friherrestånd och dignitet försågs; Han upphöjdes nu till Grefve, dervid ock ihågkommandes att hans fader G. Lillie i slaget vid Kerkholm med Pålackerne måst sätta lifvet till. I Vapnet ses en riddare med ett uppå lårpipan afskjutet ben, under hvilket en styckekula ligger. Grefbrefvet upptager 18 foliosidor. Grefskapets uppräknande fordrar 5 sidor, utgörande, Laholms län i Halland, »interims vis, tills Oss och Cronan blir lägligt annorstädes lemna något æquivalent, helst provincien blott är Sverige på en viss tid tillhörig.»

1670 utfärdade FörmyndarRegeringen privilegium för Gr. M. G. DelaGardie, att anlägga eu stad vid G. Lideköping, der noggrant utstakas, hvad rätt »Grefvarne» och Konungens Embetsmän skulle hafva.

I 16:de seklets curs bör tilläggas, sednare tillkommet: ett *Påfvebref* in originali, väl förvaradt i ett särskild jernbläcks fodral. Det är skrifvet af

Påfven Paulus III — tillställaren af Tridentinska mötet — till Biskop Tideman Gise, (mycket abbrevieradt.)

Paulus S. P. P. III.

Dilecte fili salut & aplicam ben Cum nos nuper Eccliæ culmen tunc certo módo pastoris solatio destituta de persona tua nobis & fratribus nris ob tuorum exigentiam meritorum accepta — — (Följer en arrangering rörande et abbotsdöme.)

Non obstante Lateranen. Concilij et quibusvis alijs constitutionibus et ordinationibus ap'licis ac dictæ eccliæ iuramento confirmatioue aplica væl quavis firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus cæteris contrariis quibuscumque. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub annnio piscatoris die XVI Febr. MDXXXVIII Pont:s nstri anno qvarto.

Bloxius.

A Tergo.

Dilecto filio Tidemanno Gise Electo Culmen:

III. Museum.

Catalog öfver DelaGardiska Museum vid Löberöd upprättad år 1832. (i Utdrag) *).

Deri finnes antecknadt (likasom i Bibliotheket och Archivets *alla* kataloger, mutatis mutandis):

»Alla i denna Catalog öfver DelaGardiska Museum vid Löberöd upptecknade målade, graverade lithographerade och ritade porträtter, handteckningar, gravurer, lithographier, Buster och medaillioner af bronz, marmor och gips, musik, antiquiteter och curiosa skola enligt hvad stadgarne uti min under den . . . utfärdade fideicommissförfattning för evärdliga tider tillhöra Löberöd fideicommissägare. Intet får deraf förskingras, bortgifvas eller försäljas; tvertom är min önskan och vilja, att om fideicommissägarens tillgångar det tillåta, denna af mig med stor kostnad och flerårig omsorg gjorda samling alla år må ökas. Löberöd d. 7 Sept. 1837.

Jacob DelaGardie.»
(L. S.)

Museum. A) *för Skön konst.*

Tafvelsamlingen (utom porträtter.)

1. *Silenus omgifven af Bacchanter*, af *Jordaens*: i olja, 2 alnar hög, 1 ½ aln bred, knästycke. Ur

*) Författad af H. E. Gref *J. DelaGardie* och på det prydligaste renskrifven af Hr ÖfverstLieuten. Grefve *Etienne DelaGardie.*

Gref G. A. Sparres samling. I kopparstick copierad, då taflan tillhörde en Grefve i Frankrike, som utgaf ett arbete rörande sina konstsamlingar, med många aftagna i koppar, hvilket arbete Utg. sett, men hvars namn han ej nu kan erinra sig.

2. *En Holländsk* Pastoral. I olja. 3 ½ aln hög, 4 ½ aln bred.

Uppgifves vara af *Camphuisen* *). M. fl. m. fl.

N. 1. *Målade porträtter.*

ADOLPH FREDRIK, Konung, af Pasch d. ä. i olja. Knästycke.

Adolph, Hertig af Sachsen-Tescheu. Deminature. I Guache.

Bjelke, Thure, Gr. R. R. af Pasch d. ä. i olja. Bröststycke.

— Carl, Presid. i Stats-Cont. af Rigaud i olja. Knästycke.

— — dess Grefvinna född Brita Horn. d:o d:o.

— Nils Carlsson, Grefve, Senator i Rom. Catholik. I olja. Bröststt.

CARL XIII, Konung. Miniature en guache af Lavrensen.

CARL XIV JOHAN, Konung. I Kröningsdrägt af J. Westin. I olja. Knäst.

---

*) Om ej Hr Gref Gustaf DelaGardie bortryckts af en förtidig och aldrig nog beklagad död, hade den utmärkta tafvelsamlingen på Kulla Gunnarstorp blifvit förenad med samlingarne på Löberöd. Den nyssnämnde samlingen har ej många likar i enskild ägo i N. Europa. Vi nämna nu blott *Christus-hufvudet af Tixian.*

DelaGardie, Pontus, Frih. Fältherre. I olja. Knästycke.
— Friherrinnan Sophia Gyllenbjelm, d:o d:o
— Johan Pontusson, Öfverståthållare d:o d:o (?)
— Jacob Pontusson, Riksmassk. J olja Knäst.
— Grefvinnan Ebba Brahe. d:o d:o.
— Jacob Pontusson Riksmarsk. Enligt uppgift, af Ehrenstrahl; i olja. Lebensgrösse 3¾ alnar hög, 2½ aln bred.
— Grefvinnan Ebba Brahe i olja. Bröststycke.
— Magnus Gabriel och Furstinnan Mar. Euphros. af Pfaltz på bröllopsdagen. I olja Lebensgr. 3½ aln hög, 2 al. 21 tum bred. Enligt uppgift af Ehrenstrahl.
— Magnus Gabr. Riksdrotz, af Ehrenstrahl (?) *) i olja. Knäst.
— Furstin. M. E. d:o d:o.
— Magn. Gabr. måladt på koppar, en min.
— Furstinnan d:o d:o.
— Grefvinnan Soph. Juliana Forbus som barn. Lebensgr.
— Magn. Jul. RiksR. I olja. Bröstst.
— Grefvin. Hedr. Cath. Lilje. d:o d:o.
— Pont. Fredr. En af Rikets Herrar. i Pastell af Lundberg i Paris 1744. (2:ne)
— Grefvinnan Cath. Charl. Taube död 1763. Bröststycke i Pastell.
— Densamma. Bröstst. i olja af Parsch d. ä.

---

*) Se DelaG. Arch. VII: 202.

— Grefvinnan (i andra giftet) Hedv. Eva Rålamb död 1816. Bröstst. i olja af v. Breda.
— Jacob Pontusson, En af Rikets Herrar. Bröststycke i olja af v. Breda.
— Grefvinnan Christina Sparre död 1811. Bröstst. i olja af v. Breda. — Som Barn i pastell.
— Gust. Ad. Fredr. Major, Adjut. hos H. M. Konungen: död 1833. Demi nature af Viertel; d:o af Körner.
DESIREE, Drottning i Sverige. Miniat.
Fleming, Statsminister hos K. August i Pohlen. Bröststycke.
GUSTAF III som barn i pastell af Lundberg.
JOSEPH II, Kejsare. Gobelins.
JOSEPHINE MAX. EUGENIA, Kronprinsessa, af Westin. Bröstst.
Lilje Ax. Landshöfd. Bröstst.
— Ax. Joh. Grefve d:o
— Grefviu. Agneta Wrede som barn af Ehrenstrahl.
LOVISA ULRICA, Drottn. i olja af Pasch d. ä. Knäst.
Oxenstierna Ax. R. Canzl. Knästycke.
— Gustaf Gabrielsson RiksCanzliR. Lebensgr. hel fig.
— Grefvinnaa Mar. Soph. DelaGardie Lebensgr. hel fig.
Rålamb Gust. Presid. Bröstst. (2:ne)
— Friherrin. Beata Hedv. Douglas. Bröstst.
— Claes Gust. Presid. i BergsColl. d:o.
— Friherrin. Christ. Soph. Sack. d:o.
Ramel Malte d. ä. af Pilo. Present af Lifmed. Sjöbeck.
Sparre Gust. Gref, Hofmarsk. bröstst. i olja.
— Grefvin. Amelie Ramel, i olja af v. Breda. Bröstst.

Stedingk C. B. v., Fältmarsk. Demi fig. af hans dotter Grefvin. Therese af Ugglas.
SOPHIA MAGDALENA, Drottn. miniat. af Lavrensen.
Tessin C. G. RiksR. i pastell af Lundberg. Bröststt.
Wrede, Fab. Gr. Kongl. Råd. i olja af Ehrenstrahl. Knäst. Dens. en miniat.
— Grefvin. Brita Cruus. Knästycke af Ehrenstrahl.

Byster och medailloner af marmor, gips, porcellaine och brons.

Bellman C. M. HofSecr. Medaill. i brons.
CARL. Erkehertig, liten byst af porcellaine.
Creutz. G Ph. Gr. R.R. Medalj. i gips af Sergel.
DelaGardie Jac. En af R. H. d:o d:o.
— Grefvin. C. Sparre medalj. i gips af Göthe.
Ehrensvärd C. A. GeneralAmiral, medalj. i gips af Sergel.
Fersen C. F. v., Öfverhofjägmäst. d:o d:o.
GUSTAF III, Konung, marmorbust af Sergel i naturlig storlek. Medalj. i gips af dens.
HENRIC, Prins af Preussen, liten bust af porcellaine.
Hercules, liten staty i brons.
JOSEPHINE, Kronprinsessa, medalj. i brons.
Munck A. F. Grefve, förste HofStallm. medalj. i gips af Sergel.
OSCAR, Kronprins, medalj. i Brons.
Potocki, den lärde polske Grefven, liten medalj. i porcell.
Schröderheim. El. StatsSecr. medalj. i gips.
Sergel Tob. Hofint. medalj. i brons.
Trolle H. af, GeneralAmir. medalj. i gips af Sergel.

N. II. *Graverade Porträtter.*

Catalogen på desse upptager pagg. 1—186, upprättad på följ. sätt.

Personens namn Titel, Målad af: Grav. af: Format. Portföl.
Aretinus Petr. Ital. Skald. Titian. van Cruys. in folio. n. 7.

Må nämnas:

Adlercreutz C. J. Kraft. 1809. Berndes. *Adolph Johan* PfaltzGr. 1660. Klöcker Grignan. *Addison*, Engelsk Skald, grav. af Krans. *Alba* Fernand. Hertig. Neess Cubberi. Dens. Bleyswyk. Dens. Bizot 1571. Dens. anon. *Arundel* Henr. Engelsk Grefve, van Dyk. Lombart. *Ballesteros* Spansk General 1812. Guerrero, Suria. *Beauharnais* Alex. General. Bonneville. Gaulies. *Bedford.* van Dyk. Lombart. *Bellarminus* Cardinal. *Bentivoglio* Cardinal. van Dyk. Morin. Dens. v. Dyk. Picchianti. *Benzelius* Er. Erkebisk. Medalj. Keder. *Bernhard* Hert. af Saxen anon. *Berzelius* Way. Formentis. *Bethlen Gabor* Furste af Siebenb. anon. *Bisthoven.* van Dyk. Lommelin. *Blackstone* LordCanzl. af England. Gainsborough. Hall. *Blair*, Hugh, Engelsk predikant, Cuylenbourg, Ridley. *Boileau* både målad och graverad af Le Beau. *Bonarti* Rubens. Galle. *Bonde* G. RiksSkattmst. Kl. Ehrenstrahl. Grignon. *Bourdaloue* Fr. predik. Larguillien 1687. Pitau. *Boyle* Eng. lärd. anon. *Brahe* P. R. Drotz. Kl. Ehrenstrahl. Grignon. *Brienen* Nederl. Theol. Wyckersloot. v. Dyk. *Bälter* Sv. Domprost, grav. af Hörberg. *Camphuysen* Holl. målare Castleyn, Savy. *Carl X Gustaf*, Konung, Kl. Ehrenstrahl, Boulanger. *Carl XI* d:o d:o. *Carl Johan.*

Rota. Turner & Le Grand. Dens. Gerard 1818 Müller. Lithogr. Lord *Chatam.* Neefs. — Bakker. *Choiseuil,* Hertig, Vanloo. Fessard. *Coligny,* Gasp. Stor-Amiral 1572. anon. *Columbus,* Amerikas upptäckare anon. (fol.). *Cosmus* af Medicis (I & II & III). *Coypel* Ant. Målare och dess Dotter; gr. af Duchange efter C:s egen målning. *Cromvel* Thom. Graf af Essex 1490. *Cr. Oliv.* Prot. Th. Hinde. Lombardus. *Ducis* Fransk Skald, Gerard, Forsell. *Dyk, Ant.* v., Nederl. Mål. A. van Dyk. Dens. A. van Dyk. van Uftelen. *L. v. Engeström* StatsMinister. Fiiger, Pfeiffer. Dens. Fouquels. Chretien. *Fox,* Minister Koster 1794. Gaugain. *Francke* A. H. Theolog. *Francisc. Xavier* Missionär, — B. Kilian. *Frischlin* N. Skald. anon. *Fugger,* Grefve till Kirchberg. *Garrich.* Acteur, Gaingborough, Green. *Georg I, II, III, IV,* Konungar, af Le Grand, Snack m. fl. *Gibbon,* Kneller. Hopwood, *Godoy* Fredsfursten. Lopez Enguidanos m. o. gr. *Goethe,* — Liebe. *Gray* Jeanne, Grevedon, Lemereier Lithogr. *Guizot,* Lith. *Götz* Senator i Wratislaw. Schultz, P. Kilian. *Gustaf II Adolph,* Fittler, J. F. Bause. Dens. — Soutman. Dens. Sandberg. Herlin. *Gustaf IV Adolph* Sergel (byst i marmor), Gillberg, Dens. — Cardon. *Heinsius* D. Holl. Rådspensj. anon. *Howard,* Thom. Lord af Arundel, Rubens, Houbraken. *Huysum* Holl. Målare gr. af van Halen. *Jean d'Hollande,* Holländsk målare, *Kneller* G. Målare, *Kolmodin* Ol. P. i Flo. Bergqvist. *Kosciusco,* Polsk General, Grefve, John. *Laureus* A. Målare, L. H. Roos. *Lavater* J. C. *Law,*

Finansministeru, Rigaud, Schmidt. *Lekain*, Huquier, Michel. *Leopold*, Sándberg, id. lithogr. *Less* anon. *Lessing* — Liebe. *Lewenhaupt*, Ad. Ludv. — Caitol. *Ligne* Charle de, Prins, Kejserl. General, Kreitzinger, Adam. *Lidén* Prof. Ljungberger, Snack. *Lindblom* Erkeb. v. Breda, Berndes. *Linné*, C. v. Åkerman. *Ludvig XIV*, Nanteuil, idem. *Ludvig XV*. Daumont, Dupin. Dens. — Picard m. fl. *Ludvig XVIII*, Augustin, Forsell. *Luther* — Philips, — Buysen. *Machlean*, R. Lindhberg, Hever. *Magellan*, Ferd. Portug. Amiral. *Maintenon* Markisin. Mignard. Forsell. *Matts Pehrsson* Riksdagsm. fr. Dalarne 1809. Kjöler. Berndes. *Mina* Sp. General. Guerrero, Albuerne. *Montfaucon* — De La Lave. *Montezuma*, Kon. i Peru. *Napier* Esq. Sömmer, Smith. *Napaleon*, Gerard, Forsell. *Nelson* Amiral, — Burke. *Orleans* Egalité. — Verité. *Palafox*, Sp. General, Galvez, Estebe. *Pappenheim*, Kejserl. General. *Paulinus Gothus* Erkeb. anon. *Pestalozzi*, Skollärare i Basel, Roth, Forsell. *Piccolomini* Sp. General. *Pitt* W. StatsMinister — Brydon. *Pirkeymherus*, Alb. Dürer, Mariette. *Possevinus* A. anon. *Quesnel* P. Nagtigaal, id. *Racine*, Corneille, Mariette, *Rembrandt*, idem. *Reuterholm*, G. A. Ang. Kauffman, Carattoni. *Richelieu* Card. Champagne, Massne. *Rubens* — Pontius. *Shakespeare*, Chodoviechi, Berger. *Spener*, Wagner, Chilian. *Stael v. Holstein* Frihan. Rehberg, Godby. *Talleyrand*, Forsell. *Taupadel* Sax. General. *Thorild* Th. Martin. *de Thou*, Du Moustier, Lochon. *Tolhstadius*, Akrell. *v. d. Vel-*

de, Maltham. *Vogelsangk* Målare, Idem, Noorde. *Wallenstein*, — Kilian. *Washington* — Frietsch. *Weisse*, Füger, Liebe. *Witt* Rådspens. Huybrecht.

N. III. *Cataloque des Desseins originaux des differens maitres anciens & modernes qui presentement font partie du Cabinet de Löberöd appartenant au Comte DelaGardie. Rangés et mis en ordre en* 1831.

Upptager fr. pag. 1—72 i första columnen mästarens namn, i andra handteckningarnes antal, i tredje tiden då mästaren »florerade».

N. 1 *Ecole Romaine* (60 maitres, 142 desseins)

T. ex. Barocoio (Federico)	6.	1590.
Lazzari (Donat. Bramante *)	1.	1500.
Pipi (Jules) dit Jules Romain	16.	1540,
Dughet dit Poussin	3.	1670.
Sanzio (Raphael)	14.	1510.
Sabbatini Lor.	1.	1566.
Sacchi (Andr.)	3.	1650.
Vanucci (Pietro) dit Perugino	2.	1500.
Zucchero. (Fred)	6.	1600.
— Tadd.	4.	1560.

N. 2 *Ecole Florentine.* (33 m. 69 d.)

Beretino (Pietro) de Cortona.	8.	1649.
Bounarotti (Mich. Angelo) dit Michel Ange	6.	1540.

*) Om dennes målning yttrar Ehrensvärd: "den är mästerlig, ej i blomster, ej i små Englahufvuden bland skyar, men i figur och med styl".

Cimabue (Giovanni)	1.	1670.
Vannucchi (Andr.) dit del Sarto:	7.	1530.
Vasari (George) le Jeune.	1.	1574.
N. 3. *Ecole Venetienne.* (30 m. 51 d.)		
Carriera (Rosalba)	1.	1750.
Caliari (Paul) dit Paul Veronese.	10.	1580.
Vecellio (Tizian) dit Titien.	12.	1530.
Maffei (France)	1.	1650.
Palma (Giacomo) le Pere.	1.	1580.
— le fils	2.	1620.
Robusti (Giac.) dit Fintoretto	9.	1590.
N. 4. *Ecole Lombarde.* (64 m. 197 d.)		
Albani Franc.	6.	1650.
Allegri (Antonio) dit Correggio	5.	1510.
Battoni (Pompejo)	2.	1760.
Caldara (Polydere) dit Carravaggio	11.	1530.
Carracci (Augustin)	7.	1600.
— Lodovico	3.	—
— Hannibal.	21.	—
Cignani (Carlo)	4.	1680.
Gennari (Beneditto)	1.	1710.
Lanfranco (Giov.)	12.	1630.
Mazzola (Franc.) dit il Parmigianino	9.	1538.
Merigi (Mich. Angelo) dit da Caravaggio	1.	1607.
Passerotti Barthol.	3.	1580.
Pellegrini del Tibaldo.	1.	1580.
Primaticcio (Fransc)	1.	1540.
Prooaccini (Ercolo)	1.	1570.
— Jules Cesar	1.	1620.
— Camillo.	3.	1600.

Reni (Guido).	13.	1630.
N. 5. *Ecole Napolitaine.* (14 m. 28 d.)		
Bernini (Lor.)	1.	1660.
Giordano (Luc.) dit Fa Presto.	5.	1690.
Rosa (Salvator)	8.	1660.
Ribeira (Guiseppe) dit Spagnoletta.	2.	1648.
Solimena (Fransc) dit Cecio	2.	1710.
N. 6. *Ecole Genoise.* (8 m. 27 d.)		
Cambiaso (Luc.)	15.	1570.
Castiglione (Barthol. de)	2.	1590.
— (Juan Benedetto) dit Greghetti	6.	1660.
Paggi (Juan Baptiste)	1.	1600.
N. 7. *Ecole Allemande.* (46 m. 92 d.)		
Burkmair (Hans)	2.	1508.
Dürer (Albr.)	10.	1640.
Elsheimer (Ad.) dit Adam de Francfort.	1.	1620.
Marie Christine Archiduchesse d'Autriche	1.	1785.
Graf (Urs.)	1.	1485.
Gruenewald (Matth.)	1.	1500.
Holbein (Hans) le vieux	4.	1550.
— (Hans) le jeune	1.	—
Ligne (le Prince Charles de)	1.	1780.
Samlaren af dessa handteckningar. Se DelaG. Arch. I: p. 5.		
Ostade (Adrien)	1.	1668.
— (Isaac)	1.	1640.
Saxe (le Duc Albert de)	1.	1790.
Gifvaren af dessa handteckningar. Se DelaG. Arch. I: p. 5.		
Tischbein (J. H.)	1.	1752.

N. 8. *Ecole Hollandaise.* (46 m. 122 d.)

Berghem (Nicl.)	4:	1680.
Bloemart (Abr.)	9.	1640.
Lucas van Leyde	6.	1538.
Rembrandt van Ryn (Paul)	17.	1660.
Ruysdaal (Jacob)	1.	1665,
Velde (Adrian van der)	3.	1670.
Wouwerman (Philipp)	4:	1656.

N. 9. *Ecole Flamande.* (56 m. 155 d.)

Breughel, (P.)	3.	1551.
Brill (P.)	4.	1610.
Dyk (Ant. van)	20.	1632.
Floris (Fr.) dit van Vriendt	2.	1568.
Jordaens (Jac.)	5.	1650.
Messis (Qvint)	1.	1509.
Meuleu (Ant.)	2.	1680.
Rubens (P. P.)	19.	1632.
Sneyders (Fr.)	4.	1612.
Spranger (Barth.)	11.	1595.
Teniers (Abr.)	1.	1656.
— (Dav) le pere	1.	1640.
— (Dav) le fils	1.	1670.
Uden (Luc. van)	1.	1650.
Wingen Joos	2.	1590.

N. 10. *Ecole Françoise.* (53 m. 102 d.)

Boucher, (Fr.)	2.	1765.
Boulogne (Louis)	2.	1710.
Bourdon Seb.	2.	1660.
Brun (Charles le)	5.	1660.

Callot (Jacq.)	3.	1630.
Chauveau (Franc)	1.	1660.
Courtois (Jacq.)	6.	1670.
Mignard (Pierre)	3.	1670.
Poussin Nic.	8.	1640.
Rigaud (Hyacinth)	1.	1727.
Vanloo (Charles)	3.	1748.
Vernet (Jos.)	1.	1753.
Vouet (Sim.)	2.	1640.
Watteau, (Ant.)	2.	1720.

N. 11. *Ecole Suedoise.* (M. 20—30. D. 283.)

Cederström C:tesse Charlotte née de Mörner.	1.	1800.
DelaGardie C:tesse Hedv. Ulr. Christ.	40.	1760.
Ehrensvärd Charles Augustin	14.	1796.
Gillberg Jac.	1.	1790.
Göthe G.	2.	1807.
Hallblad Er.	1.	1790.
Hamilton, H.	4.	1829.
Hörberg P.	3.	1790.
Lefrén J. P.	5.	1829.
OSCAR.	1.	1817.
Precht.	5.	1770.
Rehn Joh.	8.	1760.
Röök L. J. v.	4.	1814.
Sergel.	2.	1800.
Sparre G. A. Comte.	37.	1760.
Sjöholm J. H.	1.	1819.
Tessin Nicod.	74.	1700.
Wennberg Th.	1.	1812.

N. 12. *Maïtres inconnus* (Desseins 570.)

N. 13, 14. *Ecole Espagnole & Anglaise.*

N. IV. *Catalogue en ordre Alphabetique des differens Maïtres, dont les Desseins composent le Cabinet du Comte J. DelaGardie à Löberöd,* 1834. (pag. 1—30.).

N. V. *Catalog öfver Gravurer uti DelaGardiska Samlingen på Löberöd, upprättad år* 1832. (af Desamme)

T. ex.

N. 1. *Ecole Romaine.*

Peintres, Sculpteurs, Dessinateurs. Floriss. *Graveurs.* Nombr.

Canova Anton. Sculpteur, 1812. Bonate Petr. 1.

Scholan.	Målare, Sculpt. Dessin.	Gravörer.	Antal Gravyrer.
Romerska	14	26	36.
Florentinska	23	36	155.
Venetianska	19	42	96.
Lombardiska	15	38	103.
Neapolitanska	6	9	32.
Spanska	4	7	45.
Genuesiska	1	1	1.
Engelska	38	55	119.
Tyska	36	38	107.
Holländska	34	40	67.
Flamandska	20	43	81.
Fransyska	73	112	309.
Svenska	30	30	81.

Derpå följa 100 af *Maïtres Inconnus.*

Sedan möter ett register i alphabetisk ordning, der styckenas antal uppgifs, jemte pagina i Katalogen.

N. VI utgöres af *Catalog öfver Musik uti DelaGardieska samlingen på Löberöd upprättad* 1832.

N. VII. *Catalog öfver Antiquiteter och Curiosa uti DelaGardieska samlingen på Löberöd upprättad år* 1834.

Derur må anföras:

n. 1. *Pocal af Elfenben invändigt förgyld och med förgyld silfver fot.* I elfenbenet äro scener ur romerska historien (Sabinernas röfvande och Romuli och Remi uppfödande) arbetade. Gafs till Fältmarsk. O. W. Königsmark af Staden Prag. Köpt på auction efter Fältm:s dottersons dotter Grefvin. Am. Ramel född Lewenhaupt 1800.

n. 2. Pocal af Elfenben, invändigt förgylld med silfverfot. I elfenbenet äro scener ur grekiska mythologien (Amphitrite med Najader) arbetade. Present af Enkefru Grefvinnan Mörner, då H. E. Gr. DelaGardie krossat Riks-Ståthållarens vapen.

3. Pocal af Christal de Roche med silfverbeslag och handtag. Köpt på Finspång.

4. 2 stora Glaspocaler med Romerska riksvapnet och bokst. A. F. (Arv. Forbus) och M. B. (Marg. Boje,) dessas vapen och årtalet 1650.

6. Pocal af christal de roche med Gustaf II Ad. bild. Present af Profess. Jacobsen i Köpenhamn.

7. En silfverdryckeskanna med Gr. M. G. DelaGardies vapen; gifven till en prest.

8. En kanna af Fayence med tennlock och en

bronzmedalj i locket, Fayencen uppgifs vara målad i Raphaels schola (föreställer Apostlarnes bilder.)

9. En dryckeskanna af träd med lock har tillhört Hertig Adolph Johan på Stegeborg.

15. En stor Vase af porcellaine med lock och Bronzinfattning. Uppgifs vara målad af Raphael.

16. En urna af Fayence med förgylld bronzgarnering. Enligt uppgift målad af Raphael.

18. En Japansk vase. 19. En brons bust af Heraclitos. Antik. 20. En liten staty af Hercules, i brons-antik. 25. En brun thekannna af ostindiskt porcellain, den första, som kom till Sverige med Ostind. Comp:s skepp. Present af H. E. m. m. Gr. C. Wachtmeister. 27. En brun kopp med fat, hvarpå H. E. m. m. Gr. E. Ruuth (som köpt den för 10 duc. i Dresden 1797) skrifvit: »premiere fabrication de la Porcellaine de Saxe par Böttiger, extremement rare.» 33. En trädsked med Anna Marg. Oxenstiernas namn i ett trädfodral. Från Tidön. 38. En oslipad stor topas tagen af Capit. M. Törnqvist i Brasilien 1825. 78. Skåp af Ebenholz inlagdt med sköldpadd, som tillhört O. W. Königsmark. 73. Ett dito med DelaG. vapnet i brons, lådorne inlagda med agat, tillhört M. G. DelaGardie.

78. Helm. Wrangels bordstudsare, gifven af staden Nürnberg till bemälte Wrangel 1637. Wackert arbete. Fodralet af ebenholtz. Ofvan på klockan är en altan, på hvars midt en liten figur är placerad med ett svärd i handen. Å ömse sidor 2:ne förgyllde messingsdörrar. När klockan slår timmen, höjer

den medlersta figuren svärdet, hvarvid dörrarne öppna sig och 6 figurer defilera i parad förbi figuren, som slår dem med svärdet.

79. Tycho Brahes astronomiska ur, förfärdigadt 1567; på taflans öfre sida visas timmarne, på andra sidan är väckareverk och slagverk.

86. Dessertfat och tallrickar af sköldpadd med DelaGardiska vapnet. Begagnades af Gr. M. G. D. första gång vid Westphaliska fredsslutet.

87. Bläckhorn af porcellaine i form af en bar fot med sandal; har tillhört v. Konung af Italien prins Eugene. Present af H. K. H. Kronprinsessan *Josephine*.

99 Hufvudskålen af en menniska med deråt uttecknade organer af Profess. Galls hand; present af Gall i Wien 1800.

100. En ställning med 61 bilder i gips efter Galls system i phrenologien.

114. Brädspel af svart träd, som tillhört Fältmsk Gr. M. Stenbock.

131. 3 lådor innehållande 319 aftryck i svafvel och vax af antiqua caméer.

135. E. Frigelii (Gripenhielms) grafskrift öfver Marsken Gr. Jacob DelaGardie, tryckt på sidentyg.

136. Ett af Kejs. Frans I år 1747 egenhänd. underskrifvet adelsdiplom.

201. Seraphimerbandet, som Furst Blücher fick af H. K. H. Kronpr. Carl Johan på slagfältet d. 10 Oct. 1813 och sedan bar.

202. Svärds ordensbandet, som General Bülow fick af H. K. H. KronPr. C. J. efter bataljen vid Dennewitz 1813.

213. Manna, eller sådant som tros ha fallit i öknen, gifvet af General Suchtelen d. y. som tagit det på gränsen mellan Persien och Turkiet.

214. Acidum Eodine i ett glasrör, present af Chemisten Humphrey Davy 1815.

275. Stort väggur i form af en spegel. Tillhört Drottn. Hedv. Eleonora.

332. En penningpung från Helgoland: present af Öfverste KammarJ. Bar. Gyllenkrok.

Dessutom Katholska rökelsekar, flintstenar (en vacker samling, betydligast ökad genom en present af Enkepastorskan Bergman,) sporrar funne djupt i torfmåsar, bitar ur stenen vid Lützen (tagne af Egaren 1795,) ur Thorgnys boning vid Salestad, ur Stegeborgs slott, ruinerne vid Brahehus, ur K. Christian II:s graf, ur Herculanum, Pompej, ur Ryboholm, ur den säng deri G. Wasa låg på Rankhyttan, ur Erik XIV:s fängelse i Gripsholm, ur skeppet Victoria, å hvilket Nelson sköts 1805, en grästen i form af en half stöfvel, dito af en menniskofot, Afrikanska skor af Gummi Elasticum, Hårlockar af K. Gustaf III och Ebba Brahe, Glasperlor, funna af Prof. Brunius i jorden i Bohus län, der man antagit ett vikingnäste varit; Moxa från Japan present af BergsR. Dalberg, en blomma tagen på Christi graf 1815 af Domprost. Lidman, en d:o på Jfru Mariæ graf af dens. &c. &c. &c. Här torde ock få nämnas, att en

lekhäst af träd, på hvilken Carl XII red som gosse, stod qvar på Carlberg och gafs sedan af K. Fredrik till Öfverste Marsk. Gr. M. J. DelaGardie. Har sednast förnöjt D. D. K. K. H. H. Hertigarne af Skåne, Uppland och Östergötland.

Ett DelaGardiskt stamträd, måladt på väf, efter 1652 är också räknadt hit: Man ser der en mängd kongliga beröringar anmärkta, t. ex. Marskens morbror *K. Sigismund*, morfar *K. Johan III*, Ebba Brahes Far *Magnus*, RiksDrotz, var gift med Brigitta, *Drottning Margaretas* brorsdotter, Farfadren *Pehr* Riksdrottz var *K. Gustaf I:s systerson* och gift med Beata Stenbock, *Drottn. Catharinas* syster; Farfadersfadren R. R. *Joachim* var gift med Margar. Wase, *K. Gustaf I:s syster*, Joachims fader *Pehr*, som efter sin danske morfader tog hans namn Brahe, gift med Fru Öllgård Svarte, hvilken var son af en *Magnus*, och denne son af en *Lars Pehrsson*, hvilken var *K. Carl Knutssons* morbror &c.

En Wasastamtafla, med Wasavapnet i centren, af K. Erik XIV:s hand, se DelaG. Arch. X: p. x.

N. VIII. *Gevär och Vapen.*

3. Svensk hagelbössa skänkt af K. Fredrik I till H. E. Grefve Pontus DelaGardie 1754.

14. Väderbössa, present af Erkehertig Carl i Wien.

36. Hisschswängare, tillhört General en Chef C. E. Lewenhaupt.

46. Kruthorn af Elghorn, prydd med Gustaf I:s bild och årtalet 1542; gafs af Konungen till en Kronoskogvaktare Mickel i Tenhult.

54. 2 Bandilleros; nyttjade vid tjurfäktning i Spanien. Dessutom

Runstafvar, Käppar &c.

Bland *rustningar* må anmärkas en vapenskjorta af små jernringar, uppgräfd ur en torfmåse i trakten af Löberöd.

Mynt- och Medalj-Samling.

Denna utgöres af en betydlig samling Svenska och utländska guld- silfver- och kopparmynt från äldre och nyare tider; betydligast är samlingen af de i Sverige slagna medaljer, de flesta i silfver, några i bronz. Här finnes bland annat den stora guldmedalj, vägande 50 dukater, som Svea Rikes Ständer under Frihetstiden läto pregla öfver *Charlotte Taube*, född *De la Gardie*, med anledning af de 12 personer anklagade för trolldom, som hon räddade.

IV. Handlingar hörande till XVIII seklet.

I.

Skalden Gref J. G. Oxenstjernas bref till Skalden och förre Läraren O. Bergklint.

Detta bref, en gåfva till H. E. m. m. Gr. Dela-Gardies samlingar, af den oförgätlige Bergklints värdige måg Kyrkoherden i Lekaryd och Aringsås af Wexiö stift *J. Z. Hyllengren* och dess k. Maka *Henriette Bergklint*, är visserligen förtjent att meddelas allmänheten både med hänsyn till de ämnen det berör, som de personer, mellan hvilka dessa tankar vexlas. Bergklint var nu nära 50 år och med alla sina förtjenster en lönlös Docens, hvilket han måste förblifva till 51 års ålder, då han ändtligen blef Lector i Westerås. Det var under Mössornas makt, som detta snille, hvilket inom Hattfamiljer uppammat 2:ne Skalder, så värderades! Gustaf III gaf honom vid 60 års ålder Gladsax pastorat i Skåne. Den unga Grefven var, när brefvet skrefs, 22 år och Commissions-Sekreterare vid Svenska Missionen i Wien. Man finner hos den 22 årige ynglingen ett allvar och en redbarhet, som hedrar Bergklint såsom hans uppfostrare. Tilas hade delat samma uppfostran.

Att Bergklint hade om sången en hel annan öfvertygelse, än som sedan gjorde sig gällande, är klart af sjelfva dess definition. »*Poesien*, säger han, *har fått så hög röst, att hon måtte upplyfta våra sinnen till himlen och genomtränga dem med gudomliga rörelser*». Det är en aning om »la Poesie présomptive de l'Avenir.» Brefvet afspeglar deremot

mera den tidens egendomliga poetiska åskådning, och är i det hänseendet ett ej ovigtigt bidrag till svenska bildningshistorien.

Wien d. 26 Decemb. 1772.

Änteligen unnas mig ännu den lyckan att få utgjuta för dig mitt hjerta uti ett vidlyftigt bref. O! att detta bref vore framme i dina händer, och att det kunde uttrycka alla de känslor hvilka föra den hand som detsamma skrifvit.

Ditt bref till mig var begynt den 24 Junii i år. Det innehåller så många vigtiga ämnen dem jag alla ville besvara, att jag nästan hisnar att begynna att ingå i något, Det första som företedde sig för min uppmärksamhet, var berättelsen om din hälsa, hvars ömmande målning du på flera ställen i samma bref fortfar att gjöra. Skall jag behöfva förnya dig försäkringarne af den oro hvarmed jag sedt denna skildring? Nej: du kan mäta den efter min vänskap den du känner. Min Vän! Du är född att alt förtjäna hvad en blid lycka kunde gifva, ditt hjärta och ditt förstånd hade bordt stifta bättre öden för dina dagar. Din sinnesstyrka kan säga dig alt hvad som på något sätt kunde lända att lätta deras tyngd. Jag är ung och oförfaren. Mig tillhör ej att upleta ämnen till tröst för en själ som är starkare än min; men tillät likväl min vänskap att efter sin förmåga söka upmuntra dig. Man kan äfven med nöje emottaga offret af en välmenande svaghet, och ett barns oskuld gifver ofta åt dess ofullkomliga tankar ett värde som ej alltid finnes i den visas stålta betrak-

telser. Den sjukdom som plågar dig, och som jag menar i synnerhet härkommer af Gyllenåder, är ej dödelig. Gref Bark har likasom du varit däraf ansatt i åtskillige år, men nu återfått all sin hälsa. Han har beskrifvit mig under den tiden, hurudant hans tillstånd varit: jag har däruti igenkänt din sinnesförfattning. En olust för allt, en plötslig fruktan vid alla tillfällen, sinnesqual och tankspridhet voro hos honom följderne af denna plåga. Själen lider med sin boning. Du känner en dold smärta, och anser som ett fel af ditt sinne, en oro som härstammar af en lidande kropp. Men låt uppmuntra dig med den försäkran att en sådan plåga ej är så farlig som du dig föreställer. Han föreså döden i alla ögnablick: han tordes ej gå ur sin kammare af rädsla att falla ner på gatan; emedlertid lefver han ännu med hälsa. Samma skall äfven hända dig. Fatta den tröst du kan. Hvi skulle du tro att naturen genom ett obarmhertigt undantag, skulle utestänga dig allena från ett hopp som uppfyllts för en annan? Fråga hos Medici om ej bruket af Loka drikning och bad kan vara dig tjänligt. Jag tror det. Jag pålägger, jag besvär dig att svara mig därpå. Om så är, skall du resa dit nästa sommar. Sörj ej för utgifterna af en sådan resa. Lyckan har omsider någorlunda gynnat din vän. Du finner häraf att jag måste med det snaraste få ett svar på detta ämne. Du förtörnar min Vänskap om du afslår detta, i fall det kan gagna dig. Om ej Loka pröfvas nyttigt, så fråga om Medvi.

Din lyckas omständigheter röra mig ej mindre. De äro dock de som du själf med den mästa styrka uptager. Hvad vill jag säga dig i ett slikt ämne. Jag känner nog dina förtjänster, och blöder att se dem obelönte. Ack! måtte dock en så lång vinter omsider lämna rum åt en blid vår, och lyckan lyfta sin bindel att se de fel hon begår emot dig. Ja, Cleon! om ej vänskapens aning bedrager mig med föreställningen af det mitt hjärta önskade, så skall en gång det tidehvarfvet komma, som gläder mig med din lycka. Du bär hennes hat, men det skall med Guds hjälp försvinna.

Hvi sker att ej åt dina öden
Sin klarhet lyckans fakla länt?
Hvi lämnas jämt din dygd i nöden?
Jo, ty du har den ej förtjänt.
Men lasten fritt må lagrar fläta;
Vid din förtjänst du tryggt må mäta
Den lön försynen dig beskär.
Den som ej pröfvat hafvets fasa
Vet ej när Äges böljor rasa,
Hur ljuflig hamnens åsyn är.

En gång skall och den blinda lycka
Bli uplyst at ditt värde se,
Och tröttna att en själ förtrycka
Den tidehvarfven sällan ge.
Den lott är dina likar färdig
Att vara hennes ynnest värdig,
Och dygden lyser lika ren

I glömskans sköt och ärans läger;
Så Solen altid klarhet äger
Fast målnen gjömma hennes sken.

Se fram åt dessa kala slätter
Där Zephir klädde Floras Thron!
Se där hur Bore drifvor sätter,
Hör dessa bistra stormars ton.
Se hur all jordens pragt förquäfves!
Så var då alt värt hopp förgäfves?
Nej. Solen åter närmre går
De frusna bäddar sjunka neder,
Och värmans ömma blick bereder
Naturens fröjd och jordens vår.

Upptag med godhet din väns välmening. Han känner nogsamt sin svaghet, då han vill ingå i slika ämnen, och Philosophera med sin lärmästare. Men det äro ej lärdommar jag tänker gifva. Hvad kunde jag säga som du ej bättre vet. Igenkän uti detta rösten af en vänskap som ville trösta dig, men behöfde tröstas själf öfver dina vidrigheter dem hon gemensamt känner, och som vågat meddela dig sina tankar.

Ej skrifne för Ditt vett, nej, gifne för ditt hjärta.

Upmuntra dig därföre, sök att finna mod och vörda ett lif, som gjör sällheten af dina vänner.

Jag skämmes för en strophe i ditt bref, hvaruti du säger att du finner dig oskikelig då du vill skrifva mig till. Förlåt mig, om jag går förbi ett ämne, som var så underligt. Du måste vara ganska melan-

colisk, då du tviflar på dina egenskaper, och tro mig ganska litet din vän, då du menar mig undersöka dina bref att finna ämne till granskning, där jag endast söker ämne till min egen förnöjelse, i att se något af en kär hand. Fortfar så ofta dig är lägligt, och då det ej besvärar dig, att skrifva mig till det må nu blifva aldrig så oskickeligt, hvaremot jag skall altid svara dig. Om i mina bref finnes något som behagar dig, så är det min högsta glädje. Det är då ett lyckskott, ty jag raspar här af emot en vän alt hvad mig kommer i sinnet, utan städning, utan granskning, och utan annan omsorg än att roa dig och utgjuta mitt innersta hos en förtrogen. Men akta dig vid genomläsandet af dessa och andra mina kråkfötter att ej se alt så fullkomligt, som du häklar dig själf. Vänskapen har samma värkan som hatet i att ofta tillsluta domarens ögon för den mäst talande sanning. Om dock värkeligen något klokt finnes i mina skrifter, och något godt i mitt sinne, så hör dig äran däraf till. Jag vet att vara tacksam, och kan ingalunda lida, att du som du gjör, äfven afsäger dig den rättighet att hafva gjordt af mig hvad du då änteligen påstår mig vara. Utan dig, hade naturen och böjelsen kanske väl med tiden lärt mig att någorlunda tänka med sammanhang, och binda hop en vers; men jag tviflar på att hon någonsin lärt mig att vara menskelig, och tvinga ett lynne som altid var böjdt till häftighet och yrsel.

Jag följer ordningen af ditt bref. Det vore mig kärt om mina Poëmer varit mitt sällskap till

nöjes. Talet var utarbetadt med ytterste flit, och kan jag aldrig gjöra det bättre. Det är en fördömd sysla att gratulera. Hvad det andra stycket öfver Adelsvärd angår, så förtycker jag alldeles intet att du lagat detsamma. Det var infamt, för långt och ändå ej utfördt. Dina ändringar tager jag en gång för alla gjärna an, likasom af Fant. &c. som förstå något i dessa ämnen, och själfva skrifvit; men jag kan ej lida enfaldiga rättelser af så många andra ledamöter, som allena i deras stolta Titlar äro *Högtupplyste*, och förtjäna med skäl namn af *Segervinnande*, i det de ofta med så mycken framgång bestrida alt förnuft. Jag har en hel hop andra saker, men föga färdigt. Ibland annat en stor Poeme i 3 sånger, kallad Skördarne, men ingen utom Gud allena vet när den blir färdig. Åtminstone blir han det ej på ett par år ännu. Jag har så många sysslor att jag ej hinner stort med slikt värk. Om jag dog ihjäl mig, så funnos väl alla mina luntor ihop, men i en oordning, och en ofullkomlighet som ingen kunde complettera.

Apollo! spar mitt ädla lif.
Och tag Herr Simming om du lyster,
Men tala med den svarta syster
Att hon ej rör min trå med sin fördömda knif.
Det vore ju en grym förlust
Om jag ej fick up till Olympen klifva
Jag har en rätt Poetisk lust
Att dig till trots odödlig blifva

Det vore mig rätt roligt att få tredje tomen af Vit-

terhetsNöjen. Du måste äntligen sända mig den. Jag vet ej om Orden sänder slikt och betalar det ur sin Cassa, men om ej så är, så sänd det du då jag skall godtgjöra dig det genast. Under de omsorger du ger dig för samlingen af dina räknesaker, så förgät ej din Poësi. Tillåt mig att säga att det senare är bättre. Två, tre, höget 20 Arithmetici förstå dina räkningar, men en vacker värs är läsen och förstådd af alla. Om Virgilius endast Algebraicerat, så vore han ej i det rop han är, och alla Archimedis uträkningar hafva gådt förlorade, men ej en enda Ode af Horatius. Detta stränga arbete som sammandrager tankarne likasom i en solprick, försvagar hufvudet då hälsan förut ej är stark, och utmattar hemligt hela nervsystemet: det poetiska arbetet däremot ehuru det äfven fordrar eftertanka, ger sinnet angenäma bilder, dem man finner nöje af att bringa i ordning. Det sysselsätter själen, utan att nedtrycka henne under tyngden af en algebraisk tankekedja, och då du vid dina tabeller nödgas tvärt emot din nytta sitta lutad och trycka bröstet emot din bordskant, tager man SångGudinnan med sig på sina promenader. Du bör i denna delen ej vara så helt och hållit oöm för det namn du skall lämna, eller också faller jag på den tankan att du vill uppmuntra mig till arbetande i en sak, den du själf med förakt anser. Gjör såsom jag, och skrif dina vackra versar gående. Om jag skulle sitta kunde jag ej lägga två rim i kors. Jag sätter intet på papperet för än jag har spaserat hela min tanka färdig, hvarföre och mina

första Concepter gemenligen äro renskrifter, ehuru de ty värr oftast förblifva kladdar i värket.

Jag ser af ditt bref att du vet något af mitt härvarande tillstånd. Gud allena känner huru föga angenämt det är. Åt ett osäkert bref vill jag ej anförtro ämnen, dem jag svurit mig sjelf att dölja, och har Tilas brutit sitt löfte då han skrifvit därom. Jag har nu på detta ställe fått half lön, som kommer mig att tro att man lär vilja fästa mig här om Rööken på något sätt kan en gång kommà hädan. Jag ryser för denna saken, och tror att ingen med den ifrighet söker en syssla, som jag denna undflyr. Om någon annan mig tjänlig post, hemma eller utrikes, blefve ledig, så ber jag dig besvärja min Morbror att söka skaffa mig den, ty här bor ledsnaden, förtreten, harmen och oviljan, och jag är satt midt ibland alla dessa tråll. Jag talar ej om Gref Bark. Du lär veta det öfriga. Sat Sapenti. O! att detta året kunde lösa mig härifrån. Så många underligheter, dumheter, gnabb, och med ett ord allt det hvad man namnger med det sinnrika ordet tracasserie, sammanstämma här, och gjöra mig så ledsen att jag ibland ej vet ut eller in på mig själf.

Om jag en syndare har varit
Så har jag nogsant straffet fått.
Jag har ej hämden undanfarit.
Hon mig i Wien till mötes gått.
Af idel ledsnad, på min hjässa
Jag räknar redan hvita hår:
För brått'en af de förra år

Jag här uti en skärseld står;
Men Astrild läser mig en mässa
Hvaraf jag stundom lindring får.
Det är den enda tröst jag äger.
All annan glädje är förbi,
Ack Himmel! skall då detta läger
Min graf i förtid redan bli.
Ej någon synd mitt samvet plågar,
Ej kärlek i mitt hjärta lågar,
Jag suckar öfver ingen korg;
Men harmen fräter mina dagar,
Mitt öde föga mig behagar,
Jag svär, förargar mig och klagar
Och lär mig snusa i min sorg.

Detta är sant. Jag beskrifver min jämmer för dig på ett lustigt sätt. Det sker att roa dig, men jag känner den ej därföre mindre duktigt. Gör du af detta ej annat bruk än att då något tillfälle kan gifvas söka förmå mina anhöriga att skaffa mig bort härifrån och om möjligt vore ej till efterträdare af Herr Röök. Men i fall så skall vara, så blir därvid min enda tröst att kunna få någon förmåga att litet hjälpa dig. Jag borde äfven med några värsar besvara den Ode du i anledning häraf skrifvit mig till, och som var ganska stark och rörande. Slutet däraf; *att vänta och fördraga gå ej så lätt som denna sång*, är mer än grundadt. Det är lätt att trösta hvad man ej själf omedelbarligen lider. Jag hade bordt eftertänka det, i början af detta bref, där jag fattig skolgåsse moraliserar dig; men skall

därföre alt tröstande vara förbudit och gagnlöst? Nej en vän har rätt att tala till den andras hjerta.

Det kan ingen tro hvad . . . hatar mig. Ehuru han är mäst blind, och ehuru jag i två år gjordt hans syssla för intet, säger han altid att jag är hitkommen att taga tjänsten af honom. Det är sant, jag har tagit hans tjänst, men han har behållit sin lön. Också röres jag föga af en — menniskjas hat, som under ett högfärdigt namn af Cosmopolit och Citoyen du monde tagit sig för en regel att hata alla varelser utom sig själf, att misstro alla, och dömma alla själar på samma sätt som han känner lynnet af sin egen. Jag har intet umgänge med honom, och ehuru vi bo i ett hus, komma vi ej oftare tillsammans än vid bordet, hvarest han ock sällan är, emedan han hela dagen sitter och spelar med Filouer som vinna hans pengar, och kalla sig Herr Kongl. Secreterarens bästa vänner.

Jag kommer nu till det högstvigtiga ämnet att 1) förändringen i Sverge, öfver hvilken du ej lär kunna tvifla på mina tankar. Hvar och en som insåg eländet af Sverges tillstånd, kunde ej annat än sucka efter en hjälp, och hvaruti skulle den bestå om ej i förkastandet af vårt fordra oordenteliga Regeringssätt. Det var tid att fäderneslandet blef räddadt från yran af två illskna andar, som ömsom skakade dess grundvalar, och hvaraf den ena under några bättre afsigter, förde hemligt i sinnet samma härskningslystnad som dess medtäflare. Hvart skulle omsider våra y-

ra Riksdagar hafva fört oss, där öfvertygelsen såldes för penningar, och äran åsidosattes vid befrämjandet af främmande och med Rikets värkeliga nytta nästan alldrig öfverensstämmande afsigter. Du åstundar veta huru man på främmande orter anser vår Konunges odödeliga gjärning. Han uphöjes till Himmelen, man är förtjust däröfver, man säger att vår kung vid början af sitt lopp har gjordt mera än andra vid slutet af deras bana. Man igenkänner Gustaf Adolphs själ i Gustaf den tredje. Han har gifvit Sverge ett stadgadt väsen, och uprättat för konungamagten den vördnad, som tygellösa undersåtare hittills ej i agt tagit, men han har äfven lämnat dem frihet att frambära deras tankar för Thronen. Han har ej äskat annan magt än att stifta vår lycka, men öfverlämnat sitt folk rättigheten att som förr beskatta sig själft, att stifta frid och krig, och Herre att taga den oinskränktaste magt har ej eftersträfvat annan än den att kunna gjöra godt. Öpna tideböckren, och se hvar du finner ett efterdömme af denna art. Historien visar många konungar som med våld och härsmagt brutit eders och försäkringars band att hinna till enväldet, det största af allt hvad en dödelig kan åtrå och ärhålla; men hon har ännu ej framtedt en konung, hvilken då han ägde magten i händerne att gjöra sitt välde oinskränkt, ej begärt högre myndighet än att förmå gjöra sitt folk lyckligt som då han kunnat blifva fruktad, allenast velat vara älskad, och med värjan i handen, ännu vårdat de löften, dem ingen kunde hindra honom att bryta.

Hvad som aldramäst pryder denna stora gjärning är att den kostat ingens blod, och inga andra tårar än förräddares som se tillgångarne försvinna af deras nesliga mutor. Kunde väl nationen annat än med tagnad emottaga en grundlag, i hvilken vår konungs försigtighet är ådagalagd i de bommar han för framtiden satt emot ett å nyo uppväxande tjälfsvåld, och där han öfveralt röjt sitt hjerta, i den sälla rättighet han sig allena förbehållit att gjöra nåd? Jag tviflar ej att ju missnöjde gifvas, men de äro det af köpte afsigter, och tvärt emot deras hjärtans hemliga röst. Deras missnöje bör vara vår glädje, ty den höjer tygellöshetens uphörande. Och hvad befordringarne angår, som skett, så finner jag att de som haft den äran att deltaga i en så lycklig hvälfning, ro ej nog belönte med titlar, utan borde ännu ofvanden till tråts få ärestoder och minnesvårdar. Likaså är det med den slags ovilja som Politiken upväcker på främmande ställen. Du vet att dygden förföljes, men att hon vördas af sina förföljare, och att man högagtar Hjälten, fast man hatar honom af fruktan. Jag är ej född till smickrare. Dessa omdömmen som endast meddelas en vän, kunna ej bära namn däraf. Men jag ville säga detsamma åt var och en. Att uphöja hvad som ej förtjänar upphöjelse, är fegbet, smicker och nedrighet; men att veka sin vördnad och ett billigt beröm åt en lysande dygd är en känslolöshet som ej kan äga rum uti ett hjärta hvilket äger intryck af sanning och heder.

Tilas är då död! Vi hafva mist honom och be-

klaga nu en förlust den fäderneslandet begråtit om han ej så hastigt försvunnit. Jag förvarar lika som du hans hugkomst med kärlek. Jag upphör aldrig att sörja min värde vän, och altid närvarande i mitt minne, skall han ock vara det i mitt hjärta. Så många egenskaper voro gjorde till längre nytta, och döden har sällan berövat fäderneslandet ett större hopp. Men han var gjord att likna en konsteld som stiger i högden, utsprider sitt sken, beskådas, förundras och försvinner.

Ett sådant frånfälle ingifver dig sorgelige tankar. Du finner i ett snilles så tidige skördande ett stridigt förlopp emot det högsta väsendes åtgjärd, och ej svarande emot dess afsigter då det på en gång föröder ett mästerstycke som det sällan skänker dödeligheten. Ja, du har rätt. Då man på en sida allena betragtar världens lopp, och det man *kallar öde,* synes det stundom som om en blind händelse allena styrde alt utan andra lagar. Än ser man förtjänsten nedertryckt, än lasten uphöjd och dygden i elände. Menniskjorna tyckas ofta i sina gjärningar röja driften af ett förelagdt öde, och i det de tro sig följa deras fria vilja, tvingas de hemligen af en fördold skickelse, som drager dem till en oundvikelig olycka, eller emot deras vållande till förmåner för hvilka de intet steg tagit. Slika vedermälen äro eftertänkelige och injaga fruktan i ett betraktande sinne. Men då jag på andra sidan kastar ögonen på alla de ämnen som omgifva mig, kan jag ej undgå att se spår af en högre hand som byggt världen, och kallat oss fram ur intet. Alla föremål

för mitt sinnes upmärksamhet äro undervärk. Ifrån det lilla insectet som jag förtrampar, till den hvalfisk som kullhvälfver fartygen, äro de alla beredde med en konst som ingen utan en allvetenhet kunnat upfinna, och en allmagt ensam sätta i värket. Menniskjan, jag själf, det konstigaste värk af detta väsens händer, förenar med den underliga byggnaden af andra varelser, en tankegåfva som är dem vägrad. Låt vädret, en händelse eller något annan tillfälle sammanblåsa atomer eller Monader i bilden af en ringa mask; men denna slump kunde ändå ej gifva åt denna mask min tankekraft, eller skulle jag tro att ämnet tänker, hvilket aldrig kan bli min mening. Jag vet ej om dessa skäl äro tillräckeliga för att bevisa en skapares varelse, men det finnas inga andra, utom själens hemliga vittnesbörd, hvilken äger dock i känslan af ett öfverväsen en idea innata, ehuru mycket man ock träter och demonstrerar deremot. Då jag tror varelsen af en skapare som satt mig hit, hvarföre skulle jag tro att han ej vårdar mig under det jag syses på det stället dit han ville att jag skulle komma? Låtom oss undfly en så ohyggelig tanka, att tro oss här lämnade åt ödets behag, och att ingen försyn vakar öfver våra steg. Låtom oss tro honom förbarmande; och hoppas att äfven uti våra plågor någon afsigt ligger förborgad, som länder till ett oss okändt ändamål. Med hvad skäl kunna vi svage dödelige klaga öfver att vi ej inse försynens vägar. För att känna det högste väsendets afsigter, borde han antingen blifva ofullkomlig som vi, eller

vi gudomlige som han; ty då vi äro ändelige, huru kunna vi påstå att begripa det som är oändeligt? Än mer, själfva försäkran om en Gud, och den likhet med honom jag känner mig äga, uti min tankegåfva, gifva mig en outplånlig öfvertygelse om ett längre lif än detta, och att en själ som ehuru på svagt sätt liknar honom i sina andra egenskaper, måtte äfven som han ej kunna förödas och med honom öfverensstämma i den att vara oförgängelig. Jag vill ej undersöka hvad denna själen är. Alt nog jag känner hos mig något som tänker, som slutar, som upväcker mina böjelser, och styr deras utbrått. Detta, ehvad det då må heta, som är mig så bekant till sina värkningar, och så okändt till sin varelse, tyckes mig just därföre vara af ett gudomligt ursprung, emedan jag ej kan detsamma begripa, emedan det låter sig kännas och ej beskrifvas, och om jag en gång tror denna varelse komma af ett högre ursprung, måste hon äfven vara oändelig och ej uphöra, hvilket är en egenskap nödvändig för det väsen man anser som det aldrahögsta, och följagteligen nödvändig för en själ som jag tycker mig känna härledas ifrån detsamma. Af detta alt nhuru svagt utfördt, finner du min mening vara att man af blotta förnuftet kan sluta med visshet om ett högre väsens varelse, och att vi äga en själ som skall öfverlefva den stunden då vi tyckas uphöra att vara. Då vi fatta denna mening finner jag att man skulle kunna äga nog utan uppenbarelse; men lycklig den som mägtar äfven känna dess visshet. Denna lyckan är ej alltid gifven åt

hvat och en. Det nitfullaste hjärta kan känna svårighet att fatta öfvertygelse om ämnen som öfvergå tankans höfva, och synas ofta motsäga förnuftet; men då sådant endast härrör af oförmögenhet att tro, är jag viss att ett barmhertigt väsen förlåter hos mig en okunnoghet, den han ej förlänat mig styrka att häfva. Uti detta fall är en vigtig skillnad att gjöra emellan svagheten af ett hjärta, som äger vilja men ej kraft, och ett sinne som med förakt förkastar och begabbar hvad det ej mägtar begripa.

Du fortfar uti ditt bref att gjöra vidare betraktelser öfver försynens hushållning. Du beropar dig på de så vanliga exempel att dygden förtryckes när lasten krönes med segrar. Detta som vid första påseendet synes så hårdt, detta som synes gjöra alt eftersträfvande af dygd onyttigt, är af alla skjäl det som mäst styrker mig att tro ett tillkommande lif till en upprättelse för den oskyldigas lidande i detta. Föreställom oss Gud sådan han är, och afskiljom från hans bild de främmande drag som vidskepelse och blindhet vågat därvid förena. Jag ser ett väsen som låtit mig födas till lycka, som lämnat mig detta alt till mitt bruk, som gifvit mig ett hjärta att söka nöjet, och förmåga att det njuta. Han fortfar att skydda mig under loppet af mina dagar, han har gifvit mig ömhet för mina likars väl, och upfyller mig med åtrå att smaka glädje af deras sällhet. Naturen framhär vittnen af hans godhet: alt kallar mig att vara lycklig. Jag dragés af en hemlig drift att gjöra godt, att söka uppodla min själ, att vara dygdig. I

själfva olyckan röner jag ännu en hemlig tröst med åtankan af en försyn som utmäter mina öden: Öfverlämnad åt hans vilja känner jag tyngden minskas af mina bekymmer, och en osynlig hand likasom lätta mitt sinnesbörda. Och dessa känslor skule endast vara en dröm? Jag skulle här med en olyklig dygd genomvandra en rymd af plågor, för att sedan förödas? Intet öga skulle se den oskyldiges tårar och välgjärningar gömde för världen? Huru litet är sådant öfverensstämmande med ett så mildt väsen som det jag vördar? Skulle han funnit nöje i att skapa ett kreatur som endast vore född att lida och förgås, och lönen för all min kärlek och mitt hjärtas välmenande dyrkan vara att evigt utslåckna, just då när jag tänkte få närmare nalkas ock känna den jag här fjärran vördat? Nej sådant är stridande emot hans höghet, och emot hvar dödeligs hemliga öfvertygelse. Du eviga Allmagt, du kan ej glädjas af ditt kreaturs olycka. Den lycka du unnar mig att här njuta, är mig ett förebud af den du mig bereder, om plågan skall följa mina dagar, är hon äfven förebådet af en lycklig ändring som omsider skall uppenbaras. Jag känner dig endast i din godhet och söker ej att dig utröna. Mitt hjärta tolkar mig din dyrkan, och lär mig nog då det säger mig att jag bör älska dig som min välgärningsman och vörda dig som min Herre, att jag bör älska mina likar, och njuta det goda du öfverlåtit mig att äga. Jag uptager mina öden som härrörande af din vilja, och väntar när mitt lidande slutas en glad förnyelse

se af ett lif som flutit i sorger, likasom man under en stormig vinternatt ej tviflar att åter få se en ljuflig sommarmorgon.

Jag har med vidlyftighet budit till att utföra dig, min Vän! dessa ämnen, dels emedan de lända till svar på dina yttrade tvifvelsmål, och dels för att visa dig huru jag tänker i dessa saker. Förlåt svårigheten af min ålder om jag ej med fullkomlig styrka kunnat tala i så höga ämnen. Det är mig nog om du af detta kan inse mitt tankesätt, och du som min närmaste förtrogne har ensam rätt att veta min trosbekännelse. Du kan däraf se med hvad öm och helig vördnad jag anser det högsta Majestätet. Om det är nödvändigt att tro allt hvad oss befalles, så hoppas jag att han äfven ger denna förmåga åt ett hjärta, som långt ifrån att med djärfhet förkasta obegripeliga hemligheter, suckar efter magt att därom kunna gjöra sig öfvertygad. Emedlertid hembär jag honom all den kärlek och all den dyrkan som tillhör allmagten, min välgjärningsman och uphofvet af min varelse; och viss om att han ej kan åstunda min olycka, väntar jag att han ger mig gåfvan att tro i fall det är nödvändigt till min välfärd; men om jag saknar en sådan öfvertygelse äger jag dock altid den som var medfödd i mitt hjärta, hvilken är för ren att kunna bedraga mig själf, och för vördnadsfull att förtörna det barmhertigaste väsen.

Jag sänder dig i anledning af detta alt en ode som jag i våras utarbetade i äfven detta ämne. Så

väl i denna oden som i mitt bref, lär du sakna den styrka som borde åtfölja så höga saker. Men du vet att man i ungdomsåren ej kan så djupt leda sina tankar. Min inbillning är för lätt att genomtränga så stora saker. Han målar med lätthet en Herdelek, och stundom andras dårskaper, men snärjes i labyrinthen af de stora och tillkommande ting, dem du afskildrar med så starka färgor. Detta är ej en brist på vilja, men ett fel af mitt snille som ej ännu nått åldrens styrka, och det är äfven orsaken till de utstrykningar du finner i detta bref. Jag hade bordt gjöra ett Concept, då jag skref dig till i slika ämnen. Jag hade då kunnat kan hända litet bättre städa tankar och ord, men jag skrifver till en vän som är van från min barndom att se och rätta mina fel. I hvad för ett långt afstånd jag känner mig vara från din snillesstyrka, när jag genomser min medföljande Ode och de här förutgående stropher af detta bref! Vid inrättningen af en vers, tycker jag mig stundom eldig nog, men i Philosophiska ämnen, och de ännu djupare dem vi omtalat, ser jag först min svaghet, och finner att det är ej nog att lifligt känna i det ämne man afhandlar, när själen saknar kraft att det *rigtigt* utföra. För denna orsaken besvär jag dig att för ingen upvisa detta bref eller Oden, såsom ämnen hvilka endast böra vara för två vänner, och dö dem emellan. Dock efter du äger förtroende för Adlerbeth kan du visa honom altsammans om du så vill 2).

Om denna Oden måste jag säga dig, att denna samma afskrift varit i Constantinopel, och skickad

till Tilas. Efter hans död afgick först det bref hvaruti hon låg, och hvilket blef mig återsändt af Celsingen. Han har således aldrig sedt henne. Om jag fått nyttja hans anmärkningar hade hon varit bättre än hon är. Du kan aldrig tro hvad vi båda ofta talte om dessa ämnen. De afhandlar lättare i ett tal där man får lämna sig åt alt hvad tanken först ingifver, än i en skrift där man måste tvinga tanken innom skrankor för att gifva henne ordning och utförelse. Inga hafva någonsin tänkt mera lika än vi, och denna likhet uti alla väsenteliga mål, gåfvo mig för honom en vänskap hvars minne skall medömhet bevaras i min själ. Som en i sig själf ganska fåfäng, för att ej aldeles säga barnslig sak, skall jag säga dig att vi svuro hvarannan att hvilken af oss som öfverlefde den andra, skulle uppenbara sig för sin efterlämnade vän, i fall det vore möjligt, men utan att visa sig för att skrämma eller plåga honom. Ett sådant löfte emuru dåragtigt det ock var, kan dock visa dig vårt förtroende för hvarannan. Hans skugga har ej synts mig, och lär aldrig synas; men om hon är här osynligen närvarande, så må hon fritt inse uti mitt hjärta, och läsa där de outplånligaste känslor af saknad, af ömhet och af sorg. Han höll mycket af Swedenborg, och jag har nu företagit mig att läsa dess värk de Amore Conjugali et Scortatorio. Längre fram tör detta äfven gifva mig ämne till ett bref, ty jag Philosopherar gjärna; ej att jag kan gå in uti alla Swedenborgs dårskaper, men det är roligt att tala där-

om, och bland alla som varit i syne, är ingen underligare än han.

Jag har ej skrifvit något öfver Tilas. Jag blef för mycket betagen af nyheten om hans död, och en häftig sorg vet ej att rimma sina känslor. Man måste vara någorlunda återkommen i stillhet, och då först beskrifva hvad man rönt. Jag torde väl framdeles gjöra något försök. För att rätt beskrifva dig mitt tillstånd vid denna tidning behöfver du endast påminna dig mitt lynne och mina tänkesätt. Om jag ändå haft dig här, att gråta i ditt sällskap. Jag hade då vid denna olycka kunnat lämpa på mig de versar jag satt i munnen på en Herde uti Poëmet *Skördarne*, i fall det vore tillåtit att citera sig själf, och i hvilka jag afmålat min egen sinnesförfattning.

Hans tunga vägrar ord åt hans beklämda bröst
Och i Herdinnans famn han faller utan röst.
Uppå hvarandras mun de sig i tystnad sluta,
Förente suckar dra, förente tårar gjuta:
De tolka ej det gval som deras bröst förtär
Men ögat talar än när tungan bunden är.

När jag får litet tid på mig, skall jag väl skrifva. Emedlertid kan jag säga dig att jag har af Tilas inga versar, utan endast så smått lappri som ej dåger att införas i något värk. Om Celsingen skickar dig versar från Constantinopel så tag dig till vara att ej införa något af mitt ibland Tilas samling. Låt mig genast veta hvad han sänder, då jag skall säga dig igän hvem det tillhör. Utom ett Skaldebref kal-

ladt Saknaden till Cleon, kan där äfven vara en bjudning på frukost till CommissionsSekreterare .... hvilken senare vore aldeles oanständig.

Det är vist en underlig fatalisme som öfvergått hela denna slägt. Emedlertid är det en lycka att de så åtföljt hvarannan, att ingendera hunnit begråta den andra.

Den 4 Januarii 1773.

Så långt hade jag hunnit för nyåret, då åtskilliga göromål hindrade mig att vidare fullfölja. Jag kan ej heller ännu vete när detta bref kan hinna färdigt att afgå.

Denna dagen fordrar en önskan, men kan ej ingifva mig någon ny den jag ej tusen gångor fällt för dig i mitt hjärta. Gud gifve dig godt, min hederlige och välförtjänte vän, och låte detta året blifva dig lyckligare än de förflutne. Jag vet inga andra complimenter. Jag unnar dig alt godt, och det vet du förut, jag gjorde dig lycklig om jag kunde, det är dig äfven bekant. Hvad återstår mig då mera att säga eller hvad önskningar skulle jag gjöra, dem jag ej gjordt, och dem du ej alla stunder har rätt att fordra af min ömma vänskap?

Ditt Epitaphium öfver Tilas är oändeligen vackert. Det skall bli nyttjadt, sedan vi äro så olyckliga att det behöfves. Men hvad är det då som du menar i anseende till mig? Få se om du ej åter skrifver något öfver mig, men agta dig med mina berörn, och spar mig den harmen att folk bedragne af dina skrifter skulle taga sig före att hos mig söka de

förtjänster du mig tillägnar, och som vore min skam då de saknades.

Hvad Tilas efterlämnade skrifter angår så öfverger jag gärna alt mitt påstående därtill åt dig. Du använder dem så, som jag velat det själf gjöra. Tag dig allenast till vara att af kärlek till Auctoren, och öfversikt, ej införa lappri, och isynnerhet föga af alla slags gratulationer, likasom af de många Partiversar dem Tilas hade orätt att så ofta skrifva 4). Äfven ber jag dig att helt och hållet förqväfva alt hvad som är impromtuer, och sådant som var gjordt att roa ett vist sällskap, men ej är värdigt att blifva allmänt. Det var med en sådan osmakelig och illa utredd mörja som Brunkman vanhedrade den quicka Dalins minne. Låtom oss bättre hedra vår vän. Ju mera stränghet man brukar vid granskningen af hans arbeten, ju mera visa vi hans åminnelse vår agtning, och i denna räfst gjöra vi ej annat än hvad han själf gjordt om han fådt lefva. Han är mera ärad af en liten bok där hvar rad är vacker, än med ett vidsträkt värk som Dalins där man måste hoppa öfver 20 sidor plattitnder för att omsidor finna något som förtjänar att läsas. Det är mig ganska okärt att ej i denna syssla kunna deltaga. Jag skule därvid ej blifva aldeles onyttig. Lät af Bellmanniana 5) så litet inflyta som möjligt är. Om ej supvisor äro som Anacreons, gifves intet i världen mera insipide och mera otäkt. Jag hade ej tillåtit någon annan att Parenthera öfver Tilas i Utile Dulci, och hade vist förbehållit mig allena den hedren att afmåla min

vänns många stora och goda egenskaper tillika med min afsaknad och min sorg. Men hans minne är i förträffeliga händer att prisas, när det är uti dina. I fall ditt tal kan skickas på Posten, så sänd mig det. Ännu en gång ber jag dig att ej taga dig det plågsamma besväret att afskrifva dina arbeten för mig. Du kan få det gjordt i RenskrifningsContoiret, och denna omkostnad, så väl som Postportot skall jag betala.

Slutet af ditt bref var af den 1 December 1772, just samma dagen då jag härifrån afsände min impertinente lysning efter dig, som nu ångrar mig af hjärtat, och för hvilket jag beder dig åter om förlåtelse. Jag låfvar dig att hädanefter gifva mig tillfreds om du dröjer något på tiden med att skrifva mig till, försäkrad om att du dock altid minnes och älskar mig. Jag vill gjöra med dig ett Contract. Skrif mig till en gång hvarannan månad, och då skall jag vara nöjd. Du behöfver ej för att tillfredsställa mig skrifva så långt till ditt eget besvär: det är mig nog om du på en eller 2 sidor låter mig veta om ditt tillstånd, Utile Dulci och Tilas samlingar, ty hvad Politiske nyheter angår, äga vi dem två gångor i veckan genom våra bulletins och den vanliga påsten. Att jag skall svara dig, behöfver jag ej försäkra. Det är mitt nöje att meddela dig mina tankar och mina små idéer.

Gref Bark har varit oändeligen rörd af sin Brors död. Du kan ej tro hvad det är ömt att se en vördig gubbe sörja. Att en yngling gråter är ej be-

synnerligt: häftiga känslor och tårar tillhöra vår ålder; men hos en gammal äro de sällsynte. Naturen vägrar dem den sällhet att så utgjuta sina sorger, och det är allenast en ovanlig sinnesskakning som kan å nyo öpna tårar dem åldren tillslutit.

Det är mig ganska okärt att Bergensköld går till Constantinopel. Jag håller mycket af honom och han förtjänar det genom sina insigter och sina många goda egenskaper. På ett ställe där man vill sända slagtoffer, hade den dumme . . . varit god nog.

Här innelyckt sänder jag ett svar på Adlerbeths galante bref, som jag ber att du ville honom tillställa.

Nu blir det väl tid att jag omsider slutar mitt bref, hvilket jag gjordt så långt, dels för att stycke för stycke besvara ditt, 6) och emedan du med nöje läser något af min hand. Jag hade väl kunnat gjöra det än längre; men jag vill ej uppehålla det för länge, och skrifver dig häldre en annan gång igän. Låt ej mina bref genera dig. Jag fordrar ej svar för hvart och ett. Jag har lättare än du att skrifva, och gjör det med innerligt nöje.

Farväl min bäste Vän. Lef lycklig i detta och många nya år, och tvifla aldrig på min ömma vänskap. Gif mig snart svar på mitt förslag om din resa till Loka eller Medvi. Ännu en gång lef väl, sök uppmuntra dig, och då du vårdar dina dagar, påminn dig att det är ej allenast för dig själf som du bör lefva, men att äfven ett hjerta ännu finnes,

som suckar att se dig lycklig. Den 6 Januari 1773. *J. G. O.*

Hosgående Ode är numererad som du ser. Jag gjorde så i alt hvad jag sände Tilas, på det han skulle kunna utmärka lättare de felagtiga ställen, och samma bruk tillhör dig att gjöra däraf.

Uti något af dina bref kan du vid tillfälle gjöra mig en beskrifning af Adlerbeth. Kan han ej upfylla hos dig Tilas förlust. För honom kan du visa min Ode. Det är billigt, ty han skickade mig en, som var elak. Vale et me ama. J. G. O.

Låt mig veta om du gjömmer mina bref. Det skulle roa mig att en gång i fäderneslandet få åter genomläsa mina Epistolæ ex ponto. Jag har alla dina i behåll.

Den Italienska devisen på min ode är på svenska sålunda verbotim öfversatt:

Så tala innom oss de evige Gudarne
Desse äro deras röster,
Stumme för örat, och ljudande i hjertat.

Anm. 1) *Att* möjligtvis skrifvet för *eller*. Ut har bibehållit både stafnings- och språkfel, för att så mycket trognare afspegla den culturpunkt, äfvenledes i det formella, hvari Grefven sig nu befann. I bref-aftrycket torde således läsaren ej behöfva antaga som *tryckfel* hvad han anser som *fel*. Hvad Grefven blef i sin fulla mognad behöfver ej erinras.

2) I anledning af detta åläggande kom detta bref att förvaras, då ett stort antal af bref från samma hand, som fingo visas, också förkomma. Ut.

gifningen har emellertid skett, både Gifvare och Egare vätsporde, på Utgifvarens eget ansvar, hvilken här i ej 1839 kan träffa några hemligheter, om der också funnos sådane 1772. Sjelfva bortgifningen, om den anses vara ett fel mot dessa i bref så vanliga, ofta så litet mente förbehåll, faller på samme utgifvares skuldregister, som bortresonerat det skenbart betänkliga deri. En medelväg måste gifvas mellan den ytterligheten, som Utg. skulle funnit i nedgräfvandet t. ex. af detta nära 70 åra rikhaltiga bref och den, som ockrar på sina egna correspondenters lucubrationer, och på denna, som han hoppas, *rätta medelvägen* befinner sig Utgifvaren. De namn, öfver hvilka klander yttrats, ha uttagits, ehuru de för Utg. varit aldeles obekanta; troligen ock för Allmänheten, i fall de stått qvar.

3) Måbända en spelterm. Kanske annars Förf. trott sig skrifva *gå* in. Märkligt är, att Svedenborg redan nu hunnit *de vittras* uppmärksamhet.

4) Oxenstierna synes, liksom hans Morbror Gyllenborg, äcklats vid begge partierne. När det hunnit dit, att de ypperste snillen ej vilja tillhöra någotdera af herrskande partier, är dessas löfallaing ej långt borta. Detta synes vara något *observandum*.

5) Således hade Bellman ej blott *mognat* under Frihetstiden, han hade redan då en *schola*, och hör således, jemte *Creutz* och *Gyllenborg*, till nämnde tid. Det bästa af »Bellmannianan» torde tillhöra samma tidsålder, det gamsta kronobränneriernas tid. Men det *sämsta* i hela det manér, än hvilket O. ej kände något mera insipide och otäckt, när

ej Anakreons lätt doftande svinande svällande öfver sången, var det, att denna sång, som luktar finkel, om ock hälld i geniets gullpokal, tillkom som ett, medvetet eller omedvetet, dock med pris och sympathi af makten belönt lycksökeri under det de regerande Mössornas och sedan kronobrännerierna slemma intresse gynnade bacchanalier och poesiens förgyllande af det smutsigaste intresse, som någonsin dristat kalla sig nationelt. Märkligt är att Oxenstiernska familjen hörde till Nykterhetsvännerna Hattarne och Bellmanska slägten till Supningsvännerna Mössorne, enligt en uppgift, som de, hvilka bättre känna anekdoter från den tiden partisöndringen sträckte sig ned till sjelfva Skomakarne, torde rätta eller befästa. (Se D. A. IX p. 174).

6). Den philosophiska delen af brefvet, hvilken, enligt hvad Förf. insåg, var den svagaste, torde tillkommit genom skrupler, som B. angifvit blott för uppöfva sin förra lärjunges förmåga att discutera och vederlägga. Brefvet eger emellertid ett värde, som består, när en större bildning gör, att allmänheten lika ifrigt vill studera *snillets och idéernas historia*, som den under ett lägre bildningsstadium är intresserad af att studera *intrigernas och rabulismens*.

2.

Bellmans möjligtvis sista sång.

Högborne Furste, Allernådigste Herre!
Eders Konglig Höghet nära,
Bor jag inom Dess palats,
Med den stolta föresats,
Att regentens mildhet ära,

Fast än gallren tungt förfära
den min skugga fått sin plats.

Nu Anacreon kan tänka
Misslynt på sin luta slår.
Glad hans utsigt för i vår,
Att, der Mälarns böljor blänka,
Mig på Drottningholm nu skänka
Blott en byggning på ett år.

Norrby öm med dessa rader
För min Hoglands hjelte står,
Ber Ers Höghet, som förmår
Att bland Drottningsholms Casquader
Och inom dess promenader
Jag en liten byggning får.

Våren bjuder foglen sjunga,
Biet svärma, Gäddan slå,
Och Zephiren då och då
Fläsa i poetens lunga.
Gör ej mina dagar tunga,
Låt mig minsta stuga få.

Der skall vid min krönta lyra
Hjelten öfver böljorna
Aldrig höra *ça ira*;
Nej dess dygd skall jag bedyra
Får jag dit mitt hushåll styra?
Eders Höghet! svara *ja!*

Allerunderdånigst af
C. M. Bellman.

Skrifvet kort före Skaldens död. Originalet har blott underskriften egenhändig. Den maktlösa handen synes varit besvärad äfven af det arbetet.

»Gör ej mina dagar tunga!» var således hans sista bön till Gustaf IIIs broder. Äfven häri är dock *lek* t. ex. det lustiga löftet, att han aldrig skulle låta höra Marseillerhymnen.

C. A. Ehrensvärd och G. Ph. Creutz.

På planchen, som medföljer denna del, förekomma namnteckningar af dessa begge snillen af första storleken. Boktryckaren hade neml. mycket missräknat sig på hvad arktal Oxenstiernska brefvets aftryckning skulle fordra, helst det är skrifvet med ytterst fin handstil på brefpapper in 8:o; och requirerade derföre manuscript till nära ett ark. Derföre sändes 1) rörande *G. Ph. Creutz*: utdrag ur ett dess bref från Paris 1769 till Gref Cl. Ekeblad, jemte några enskilda upplysningar om C. och Lettre de Mr le Comte G. P. Creutz à - - - sur l'Espagne 1768), afskrifvet af Bergsrådet Dahlbergs egen hand; 2) *C. A. Ehrensvärd, Genie, General-Amiral, såsom Ekonom*, ett utdrag ur flera dess bref till Ekonomie Professorn A. J. Retzius från 1795 till och med 1799, från hvilkas publicerande Utg. en gång förut (1830) blifvit afbruten i ett annat arbete.

Tillägg till DelaGardiska Archivet IV. p. 235.

I *Monumenta Livoniæ antiquæ: Sammlung von Chroniken, Berichten, Urkunden &c. zur Erläuterung der Geschichte Liv- Esth- und Kurlands, Erster Band*, träffar man *Thomas Hiærnes Esth- Liv- und Lettlandische Geschichte*, efter original handskriften utgifven af Dr. Napiersky, Riga, Dorpat und Leip-

sig, Frantzen 1685. (Landshöfd. D. Tilas har i sin egenhänd. lefvernesbeskrifning öfver U. Hiærne, förvarad på Löberöd, uppgifvit att nämde arbete af Th. H. fans på Kongl. Bibl. i Stockholm. Den förtjente att derifrån eller efter Napierskys redaction utgifvas i Svensk öfversättning. Der framstår *Ryskt* och *Svenskt* öfverherrskap vid hvarandras sida på ett sätt, som bidraget mer till vår nationalära, än de största, således de blodigaste bataljer. Den person, som här framträder som representant af Svenskarnes högre cultur, är DelaGardiska familjens ättefader i Sverige.

I Dr. Wolfgang Menzels *Litteraturblatt* n. 26 d. 23 Febr 1838 förekommer en recension af denna skrift, af hvilken allena Utg. känner den samma. Menzel misstager sig, då han anför Th. Hjærne vara *aus dem Anfang des siebenzehnten Jahrhunderts*. Kyrkoherden i Nyen (sedermera Pettersburg) Erland Hiærne, son af en adelsman af den bland gamla Svenska RiksRåder *) synliga ätten, hvilken för trohet mot K. Erik XIV misste sin adliga sköld och vardt bonde och nämndeman, hade 4 söner: *Erland*, död som Bancosekreter i Sthm 1687; *Thomas*, bekant, utom för nämnde historia, såsom svensk vitterlekare, dog omkr. 1680; *Urban* född 1641, Archiater, död med Landshöfdings charakter 1724, samt *Henrik* död som Capitaine-Lieutnant. Rec. finner der underrättelser i Lif- Esth- och Kurl. Historien, samlade *med utomordentlig flit och väl ordnade*. Interessantast och

*) En Hiärne var Sveriges siste Jarl och blef dess förste Grefve. Lagerbr. S. R. H. III: 794. (Jarlen af Orkaderne.)

slutligast finner han framställningen af perioden för den delning af Ordensriket, genom hvilken Esthland kom till Sverige, Lifland till Polen, Kurland till Familjen Kettler, Dorpt och Narva till Ryssland och ön Ösel till Danmark. 40,000 Ryssars härjningar 1558 anses vara non plus ultra af barbari; 1559 återkom Czaren med 130,000 man. Riddarne sökte hjelp hos Hansestäderne, desse ville draga till sig Rysslands handel och lemnade sina förbundne i sticket. Då sålde sig flera orter till Danmark, i hopp att så bli försvarade, såsom Biskoparne på Ösel och i Reval. Några Riddare bäfvade dock ej att kämpa ridderligt. Ewert von Delwig störtade med 95 oförskräckte »Gesellen zu Pferde» vid Koskül på 16,000 Ryssar och gjorde under en dimma stort nederlag, men när dimman skingrade sig och Ryssarne sågo deras ringa antal, omringade och nedhäggo de dem. Kettler höll en landtdag. Man beslöt försvara sig. Landtmarskalken Schall von Bell blef sjelf anförare, slogs och fördes fången till Moskau. Dervid gjorde ock bönderne uppror mot Riddarne. Danmark skickade Prins Magnus, Hertig af Holstein, till de förvärfvade länderne. Svenskarne kommo och fingo Revals tro- och huldhetsed aflaggd till K. Erik istället för till Danskarne 1561. Svenskarne intogo Pernau, men Wegesack förrådde det i Polens händer. Svenskarne förlorade 2000 man i snödrifvorne vid Runnafer under »Claussen» (Henrik Claesson Horn). Ännu 2:ne adlige förrädare Taube och Krause visa sig. De öfvergingo till Ryssland och sökte bringa Reval i Ryssarnes våld. Förgäfves försökte de bedraga

Kettler, men den enfaldige Prins Magnus lät förleda sig att söka Ryskt beskydd. Ryssarne belägrade Dorpt, intogo det efter ett tappert motstånd af Liflandske ädlingen Rosen, *hvilken de höggo i stycker och dödade alla stadens invånare* 1572. Nu inföll Czaren med 200,000 man i Lifland och framfor än grymmare. Weissenstein, som Svenskarne innehade, blef eröfradt och uppbrändt, Ståthållaren Boje *stekt på spett*. Ackeson (Clas Åkesson Tott) kunde ej hindra, att Ryssarne bemäktigade sig Ösel. Magnus sökte ånyo Czarens skygd. Han låt honom komma till sig, *krypande på händer och fötter tusen steg, låt prygla honom blodig och nödgade honom dricka ditt hvet blod*. Derpå beskrifves huru adlens qvinnor och barn läto spränga sig i luften på Wenden, hellre än att falla i Iwans händer. Fürstenbergs gamle Sekreterare Umminghausen *fick knut tills inelfvorna utrunno*. På en *lefvande* Borgmästare *utskars hjertat*. På en Prest som talat något misshagligt, *utskars tungan genom nacken*. Men nu, heter det, vände sig vid Wenden Czarens lycka. Svenskarne tände en ståtlig här under den Franske generalen *Pontus DelaGardie*, som återeröfrade Narva, Dorpat och alla tyska fästningar i Lif- och Estland, rensande landet från Ryssar. Estland blef Svenskt. Sällan var en hjelte så behöflig för menskligheten, som Pontus DelaGardie här framstod. Det är en glanspunkt i *krigshistorien*. Om de af Th. Hiærne anförda Russismerne torde en erinring då och då behöfvas i Sverige, att vi rätt må tacka de Konungar och hjeltar, som bevarande oss från Esthländningars och Lifländningars öde, och rätt *betänka hvad vår frid tillhörer*, Ryssarne må nu härstamma från Roslagen eller ej. Esth- och Liflands historia är föröfrigt högst lärorik. Den visar ett lands öde, med tillräcklig liberalism bland aristokrati och hierarchi, men utan ett fritt och odladt, således ett frihetsälskande *folk*; den visar hvad Sverige skulle blifvit med *blott* de krafter, som förtrycktes af Gustaf I och Carl XI; hvad det skulle blifvit utan sin fria och upplysta *allmoge*.

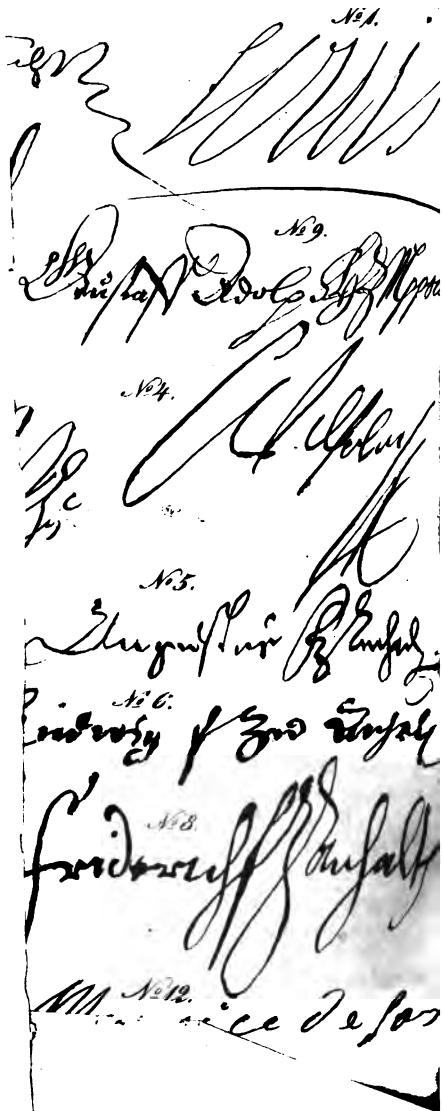

DelaGardiska Archivet

eller

Handlingar ur Grefl. Dela-Gardiska Bibliotheket på Löberöd.

TOLFTE DELEN:

Handlingar och Upplysningar rörande K. Carl X Gustafs och K. Carl XI:s regerings-tider samt bidrag till Svensk Topographi.

Derjemte *Chronologiskt* och *Alphabetiskt* register öfver Sjuttonde Seklets curs i VI—XII Delarne, äfvensom ett Alphabetiskt register öfver Facsimilia af autographer i alla hittills utgifne Delar:

Utgifven

af

P. Pierelgren,

Corresponderande Ledamot af Kongl. Samfundet för Utgifvande af Handskrifter rörande Skandinaviens Historia i Stockholm, Ordentlig Medlem af det Kongl. Nordiska Fornskrifts-Sällskapet i Köpenhamn, Ordentlig Medlem i det Kongl. Danska Sällskapet för Fädernelandets Historia och Språk, Medlem af den Danska Historiska Förening m. m.

Lund,

från Lundbergska Boktryckeriet,

1839.

Planchen till XII:te Delen

Visar facsimilier af namnteckningar utaf

N. 1. K. Ludvig XIV; ur brefvet till R. Czl. Gr. M. G. DelaGardie. (XII: 77.)

N. 2. K. Fredrik III. i Danmark. (1664).

N. 3. Bernhard, Hertig till Sachsen (1638).

N. 4. Wilhelm, Hertig, Psalmsångare, (författat n. 330 i Sv. Psb.) (1631).

N. 5, 6, 7, 8, August, Ludvig, Johan Casimir, Fredrik, Furstar till Anhalt, af hvilka den andre och tredje såsom vittra notabiliteter tillhörde Palmen Orden. (1646).

N. 9. Gustaf Adolph, Hertig till Mecklenburg, (1648), författade och utgaf från trycket Tyska skaldestycken.

N. 10. H. Sophia, Hertigin. af Hollst. Gottorp, dotter af K. Carl XI. (1704).

N. 11. Carl Fredrik Hert. till Holst. Gottorp (1724).

N. 12. Maurice de Saxe, Marechal de France.

N. 13. Nicolaus Skunck, Magistrats Sekret. (Se XI: 105.) 1659.

N. 14. Edvard Ehrensteen (1651). RiksRåd.

N. 15. Bourdelot (1653), Dr. Christinas favorit.

Förord.

Med denna *Tolfte Del* slutar *Sjuttonde Seklets curs*, ehuru Utg. ej kan ansvara för att ej något efterplock från detta århundrade kan möta i de delar, som komma att utgöra *Adertonde seklets*.

I *Femte Delen* lemnades både ett *chronologiskt* och *alphabetiskt register* öfver *medeltidscursen* i Andra och Tredje Delarne och *reformationsseklets curs* i förste, fjerde och femte delarne.

I denna tolfte del meddelas efter samma plan både *chronologiskt* och *alphabetiskt* register öfver *sjuttonde seklets curs*, hvilket visar tillika hvad som *influtit* deri från föregående och efterföljande tider. Derjemte följer ett *alphabetiskt register* öfver Facsimilierne af namnteckningarne i alla 12 delarne.

Det *alphabetiska registret* öfaer VI—XII Delarna är högst ofullständigt. Interfolieras det af dem, som ofta begagna ett slikt verk och de der anteckna hvad som någongång vinner deras uppmärksamhet, torde den gifna uppränningen lemna någon ledning. Tidens knapphet, då många pligter påkalla all möjlig verksamhet, har orsakat att Utg. ej medhunnit ett fullständigare, och någon, som varit road af en dylik sysselsättning och således dermed kunnat besväras, känner ej Utg.

Gåfvor till DelaGardiska Archivet ha under tiden ej saknats. H. K. H. Kronprinsen *OSCAR* har

gifvit ett sammandrag, som H. K. H. sjelf gjort af Geijers »Frihetstid».

Framledne General H. G. af Melins dotter Fröken *Augusta af Melin* har hit förärat sin Faders egenhändiga *Svenska Krigs-Historia* i 2 tjocka band in folio (likväl blott upphinnande K. Carl X Gustafs död): ett verk, åt hvars författande den vördnadsvärde Generalen egnade en af flärd aldrig upptagen tid. Då så många militärer komma att finnas i Sverige, som gerna vilja läsa på *ett* ställe samladt hvad högst få torde studera på de *många* ställena, att detta verk kan få en förläggare, lemnas det med nöje åt allmänheten af den herre, som nu troget förvarar detta depositum.

Landshöfdingen *Gref Fr. Posse* har gifvit åtskilliga handlingar rörande Görtziska processen, såsom memorialer af Th. Fehman, Görtz, bref af K. Carl, concept till Sal. v. Otters Förklaring i Ständernas Commission, hans bref i ämnet m. m.

LandsSecreteraren, Kammarrådet *Landegren* i Jönköping har hitskänkt sin egenhändigt skrifna *Öfversigt af Sveriges rotering.*

Lagman *Friherre Fr. Funck* har gifvit *E. J. Dahlbergs* almanach med egenh. annott. för 1697 samt bref af PfaltzGrefve Joh. Casimir, Drottn. Maria Eleonora m. fl.

Öfversten och Ridd. Gref *W. Douglas* har gifvit 20 pergamentsbref, deraf 11 faste- 14 donat. 9 köpebr. 3 säljebref, m. m. derjemte åtskillige pappershandlingar, hvaribland en act rörande den olycklige *Jost*

Hansson, 5 orig. bref af K. Carl Gustaf till Fältmsk. Rob. Douglas, 2 af K. Carl XI till den samme, samt denne Konungs instruction för Gen. Gouv. öfver Skåne Joh. Gyllenstjerna, *Kurtzer Verlauff Seiner Hoch-Gräffl. Exc. Hr. Gen. Douglas geführten Leben* m. m. deribland som märkligast må nämnas: *en skillring af Sveriges tillstånd ställd till Hr. Jac. Banck.* Denne J. B. var af börd en Svensk och naturaliserad Engelsman samt Parlamentsledamot, Far eller Farfar till Botanisten Sir. Jos. Banks samt Tragöden och Advokaten John Banks. Se *Brockhaus Convers. Lexicon, Litt. B.* Skriften är öfvers. från den i London 1711 tryckta Engelska grundskriften.

Enke Grefvinnan Ruuth har gifvit åtskilliga documenter tillhörande *Pommerska* historien under det H. E. Gref Ruuth der var Gen. Gouverneur, med handlingar af Canzlipræsid. Ehrenheim, v. Cardell. v. Platen m. m.

Bland förökningar af h. v. litterära skatter må också nämnas en Tysk för Warmholtz obekant öfversättn. af Hert. Carls citation till några i Finland 1596 och Spörsmål till Rikets Ständer 1597 (*Brieffe so . . Carl IX*) tryckt i Stockholm 1610; *Riks Drotzet P. Brahes Jordebok*, gifven af Öfverste Kammarjunk: Bar. *E. F. v. Saltza;* bref af *Nils Månsson i Skumparp*, under sin vistelse vid riksdagarne, till hustru och barn, gifne af desamme, samt Almanachor med de fullständigaste anteckningar för hvarje dag, som någon någonsin torde gjort, af *Joh. Holmbergsson*, Artisten, under sin vistelse i Stockholm m. fl. ställen.

I anledning af Hr. Schlossers citat ur Franska Archivet, hvarom se DelaG. Arch. X D. företalet p. v., anhöll *De*laGardiska Archivets Egare hos Sv. Ministern H. E. Gref G. Löwenhjelm om hans benägna efterforskning, huruvida de från Fransyska Ministern Gref Dela Marque (lär sjelf skrifvit Dela Marck) ingångna depecher sprida något ljus i det mörker som ännu höljer K. Carl XII:s död. Under d. 1 Julii 1839 öfversände bemälte Herre utdrag ur elfva stycken Archifhandlingar. Han anför att till andra hinder sällar sig vederbörandes »berömliga, men för historisk forskning menliga grannlagenhet i fråga om utgifvande af documenter, hvilkas allmängörande skulle kunna såra de handlande personernas nu lefvande ättlingar». Någon Carton n. 148 (enligt Hr Schlossers uppgift) finnes ej, emedan hela Hessiska Diplomatiska brefvexlingen innehåller endast 12 Cartons. Hans Excellence finner sjelf de depecher, af hvilka utdrag sändts, *icke rikhaltiga*, och upplyser att Gref DelaMarck var känd på sin tid, *som en högst fåordig man*. Härmed följde: 1. Extrait d'une depeche du Comte de la Marck à l'abbé Dubois, Stromstadt 13 dec. 1718; 2. Extr. d'une depeche du C:te de Lamark au Roi Louis XV, Stromst. 17 Dec. 1718; 3. — — — au Cardinal Dubois Strömst. 17 dec. 1718; 4. à l'abbé Dubois Stockh. 7 Jan. 1719. 5. . . au Roi Louis XV, Stockh. 27 Jan. 1719. 6. . . . au Roi Louis XV Stockh. 11 fevrier 1719. 7. Extrait d'une lettre de l'abbé Dubois au Comte De la Marck Paris 3 febr. 1719. 8. Lettre du Land-

gave de HesseCassel au Duc Regent de France. Cassel 12 Jan. 1719. 9. Lettre du Duc Regent de France au Prince de Hesse Cassel, Paris 10 Août 1719. 10. Lettre du Landgrave de Hesse Cassel au Duc Regent de France Cassel 22 April 1720. 11. Lettre du Landgrave de Hesse Cassel à Louis XV. Cassel le22 Avr. 1720. Utdrag skola deraf meddelas i en följande del. Utg. fick del deraf just då sista arket till denna del lades under pressen.

Utg. erkänner med tacksamhet den hjelp han vid denna dels utgifning haft af sin och historiens vän Magister *G. Andersson.*

Löberöd d. 3 Oct. 1839. UTGIFVAREN.

Innehåll.

K. CARL X GUSTAF, forts. fr. XI D. p. 169. *Ministerialia* p. 124. Friesendorff. Rörande förslag till förmälning mellan k. Carl II Stuart och Enkedr. Hedvig Eleonora p. 125. Med anmärkn. af Förläggaren p. 130. Den Engelska Gesandten Ph. Meadowes gjorda relation inför parlamentet de Statu rerum mellan bägge Kronorne Sverige och Danmark vid sin ankomst till England in Dec. 1659. p. 132. The Interest of the English in the Sound 1660. p. 145. The Case stated between Sweden et Denm. in reference to England p. 146. Ph. Meadowes uppsats af d. 15 Maji 1660. p. 147. (Epitaphium öfver O. Cromwell p. 150).

Discursus cujusdam politici de Hollandorum impotentia de anno 1657. p. 150. De Communibus Unit. Prov. financiis p. 152. Rörande fredsverket med Pohlen p. 152.

Militaria: Rörande Lithauen under dess occupering af Lieut. General Gr. M. G. DelaGardie p. 154. Rörande Gen. R. R. Gr. J. C. DelaGardies gouvernement öfver Fyen p. 157. Ur Militära rapporter p. 160.

Riksdag. Kort Relation på det som an. 1660 vid Riksdagen i Götheborg . . . slutet blef p. 161.

K. CARL XI. Regeringsbref fr. 1660 d. 16 Mart. (in extenso samt *ur* och *om*) p. 1—24, 69, 122. Drottn. *Ulrica Eleonora:* spelpengar p. 25. *Militaria;* rörande det gamla systemet eller utskrifningarne 1621—81. p. 25—28; rörande det nya systemet

eller Indelningsverket p. 28—32. Flottan p. 32—37. Rörande Norrska kriget i K. Carl XIs tid. Relation om slaget vid Lund d. 4 Dec. 1676 p. 39. General-Qvartermästaren Dahlbergs relation till Fältmsk. Baneer p. 43.

Folkmythologien p. 57. Simmings anfäktning af Satan 1660. Riksrådets frisägelsebref utfärdadt mot hvad Satan sagt genom en cörperligen besatt piga p. 60. Spöket i Föstorp p. 62. Svartkonster ur gamla Läkieböcker p. 64. K. Carl XI:s syn p. 68. Bilaga Litt. A.

Talarkonst. Lagman Gyllencreutz's tal angående Souveraineteten 1680 vid Riksdagen p. 69.

Ministerialia. K. Ludvig XIV:s bref till B. Cz M. G. DelaGardie p. 76. Ett poem mot K. Ludvig XIV p. 78. Bref från M. G. D. till Tatar Chan p. 82. De Engelskes och Holländskes handelsprivileg. i Sverige af M. G. D. p. 84. Utdrag ur Ministerrelationer m. m. p. 86. Om nya Sverige p. 110.

Inrikes ärender forts. af DelaG. Arch. X: 195—203. Om Sala, project till jagtordning. Tillägg till Loenboms uppgift å poster af Kongl. Reger. bestådde mot Generalresolutionerne (i Samll. XI: p. 61.) — p. 118.

Vitterhet p. 118.

Topographica. RiksCanzlerns Landsbook öfver Svenske gods 1668—69. p. 170. Cassaräkningar p. 192. Källardagssedlar. Lifl. gods. RiksSkattmästarebeställning 1655: Tullgarn. Läckö. Stäke. Runsö. Ekholm. Sjö. m. m.

1625. VIII, 167. IX, 69. 170. X, 74. 129. XI, 8. 40. XII 64.
—26. X, 98. 129. 142. XI, 8, 9. 53. 59.
—27. IX, 170. X, 98. 129. 143 205. XI, 9. 31. XII, 117.
—28. IX, 170. X, 129. XI, 9. 34. 53. 59. 119. 190.
—29. VIII, 189. IX, 69. X, 35. 129. 133. XI, 32. 34. 43. 44. 119. 121.
—30. VIII, 170. 184. 251. 252. X. 129. XI. 9. 65.
—31. VI, 15. 49. VIII, 167. 188. 190. IX, 63. 89. 170. X, 130. XI, 1—4. 9. 11—15. 193. XII. 205.
—32. IX, 251. 170. X, 130. 194. XI, 9. 16—30. 122. 165. 187.
—33. VI, 71. 75. IX, 64. 121. 170. X, 98. 130. XI, 140.
—34. VI, 62. 72. 76. 131. VII, 1. VIII, 188. 192. IX, 69. 91. X, 98. 130. 135. 142. XI, 53, 66. 117.
—35. VI, 62, 132. 184. VIII, 188. 170. X, 19. 106. 118. 130. 141. 142. 163. 189. 191. XI, 67. 123. f. 140.
—36. VI, 130. VII, 1. 234. IX, 92. X, 37. 99. 130. XI, 45. 140.
—37. VI, 131. 133. VII, 1. X, 38. 99. 130. 146. XI, 67. 135. 210.
—38. VI, 134. VII, 234. IX, 171. X, 130. 150.
—39. VI, 77. 132. VIII, 192. IX, 61. 69. 171. X, 31. 42. 99. 130. XI, 68. 131.
—40. VI, 27. 50. 51. 134. 137. f. VII, 1. VIII, 192. IX, 74. X, 34. 42. 91. 99. 108. 130. 149. 191. XI, 69. 113.
—41. IX, 61. X, 40. 42. 106. 107. 130. 140. 189. 190. XI, 31. 70. XII, 111.
—42. VI, 59. 141. VIII, 193. X, 43, 107. 130. 190. X, 73. XII, 117.
—43. VI, 59. 99. X, 43. 108. 113. 130. XI, 133.
—44. VI, 14. 49. 60. 82. 85. VII, 10. VIII, 179. IX, 72. 171. X, 44. 130 132. 188. XI, 73. 74. 76. 114. 157. XII, 204.
—45. VI, 87. 112. 114. 115. 134. VII, 155. VIII, 128. 193. 196. IX, 62. 120. X, 45. 109. 130. 132. XI, 76. 77. 114.
—46. VI, 34. 120. VII, 10. 126. 130. VIII, 178. 193. 196. IX. 37. 38. 171. X. 130. 132. 143. XI, 78.
—47. VI, 31. 39. 61. 91. VII, 234. IX, 63 X, 23. 27. 70. 116. 130. 166. XI, 78. 142.
—48. VI, 34. 130. VIII, 71. 92. 93. X, 45. 99. 112. 130. XI, 79. f. 84. 116. 121. 141. 149. 158.
—49. VI, 31. 90. 142. VII, 11. 218. VIII, 71. 92. 209. IX, 38. 58. 66. 72. 95. 115. X, 75. 93. 99. 130. 190. XI, 86—88. 112. 164. XII, 201, 205.
—50. VI, 13. 89. 121. VII, 235. IX, 71. 72. 75. X, 45. 46. 131. 179. XI, 83. 88—91. 101. 105. 111. 141. 170, 171.
—51. VI, 91. VII, 2. 240. 241. VIII, 175. 209. IX, 59, 93. X, 13. 46. 131. XI, 8. 91—92.
—52. VI, 93. 122. 147. VII, 241. VIII, 73. 129. 179. 197. 209. IX, 39. X, 13. 46. 68. 74. 131. 147. XI, 93. 142, 149. 193.

1653. *VI*. 193. VII, 241. VIII, 71. 74. 75. 186. 198. 210. f. X, 47. 131. 132. 176. 178. XI, 93, 94.
—54. VI, 34. 103. 198. VII. 11. 131. 189. 242. VIII, 95. 202. 213. IX, 42. X, 6. 8. 47—50. 80. 131. XI, 95. 150. 169.
—55. VII, 10. 159. 177. 218. 248. VIII, 75. 86. 128. 129. 171. 181. 193. 215—219. IX, 39. 171. X, 51. 70. 114. 115. 131. 185. XI, 144. 145. 151. XII, 198.
—56. VI. 11. 96. VII, 179. VIII, 194. 219—222. IX, 76. 114. X, 51. 69. 73, 131. 138. 198. XI, 152. XII, 112. 124. 202.
—57. VI, 28. 32. VIII, 76. 220. IX, 41. 115. X, 18. 78 131. 198. XI, 153. XII, 124. 150. 157. 159.
—58. VI, 104. 123. VIII. 76. 189. 220—228. IX, 69. 76. 83. 123. X, 18. 51. 79. 92. 95. 100. 131. 140. XI, 153. XII, 125. 157. 160.
—59. VI, 27. 31. 32. 189. VII, 235. 242. VIII, 94. 229—243. IX, 1. 36. 43. 44. 97—107. X, 18. 52. 71. 77. 80. 95. 100. 109. 121. 131. 200. XI, 154. 155—6. XII, 132—147. 152. 159. 202.
—60. VI, 7, 135, 187, IX, 1—12. 44. 67. 116. X, 62. 89. 119. 131. 132. 202. 203. XI, 83. 145. 140. 165. XII, 1. 2. 58. 161.
—61. VI, 11. 162. 191. VII, 225. 243. VIII, 77. IX, 13—15. 78—80. 83. 86. X, 8. 17. 53. 131. 132. 133. 141. 148. XII, 3. 131. 204.
—62. VI, 162. 163. VII, 243. IX, 15—24. 37. 80. 81. 82. 83. X, 11. 115. 131. 199. XII, 3. 86. 117. 195.
—63. VI, 28. 163. 164. 195. VII, 220. 244 VIII, 38. 77. 194. IX, 24—27. 78. 79. 87. X. 131. 152. XI, 175. XII, 3. 4.
—64. VI, 12. 28. VII, 244. VIII, 77. 132. 138. 172. IX, 28. 29. 45. 56. 87. 94. 172. X, 124. 131. 140. XI, 191. XII, 4.
—65. VI, 166. VII, 219. 244. VIII, 77. IX, 123. X, 2. 19. 90. 131. 142. 153. 159. XII, 4.
—66. VI, 166. 167. 195. VIII, 77. IX, 42. 47. X, 53. 92. 131. 134. 154. 155. 178. 184.
—67. VI, 169. 170. VIII, 78. X, 66. 131. 150. XII. 87.
—68. VI, 37. 150—60. 172. 187. 196. VIII, 78. 194. IX, 53. 54. X, 37. 54. 124. 131. 132. 141. XII, 171.
—69. VI, 173. 201. VII, 3. VIII, 78. 79. 80. 122. IX, 122. X, 1. 55. 131. 144. 155. 189. XII, 82. 84. 171.
—70. VI, 174. 192. VII, 215. 244. VIII, 81. 195. IX, 85. 122. X, 56. 67. 131. XI. 193. XII, 5. 87.
—71. VI, 28. 35. 174. 175. 188. VIII, 62. 81. x, 56. 104. 13. xii, 77.
—72. VI, 175. 199. VIII, 50. x, 57. 88. 183. 202. xii, 5.
—73. VI, 35. 176. VII, 5. *VIII*, 82. x, 57. 61. 140. 148. 179. 203. xii, 88.
—74. *VI*, 1. 35. 135. 176. 177. *VII*, 245. ix, 45. x, 10. 19. 58. 136. 140. 149. 181. xi, 145. xii, 88. 109. 116.
—75. *VI*, 177. 190. 211—216. x, 95. xii, 88. 120.

1676. *VI*, 1. 6. 39. 216. *VII*, 3. *VIII*, 82. 135. 139. IX, 38. 52. 92. X, 31. 59. 69. 90. 91. 115. 118. 134. XII, 6—8. 9. 39. 61. 68. 89.
—77. VI, 77. 217. *VII*, 182. *VIII*, 83. 84. 85. 133. 134. IX, 43. 46. 56, 123. X, 19. 59. 89. 90. 93. 148. XII, 7. 38. 117. 119.
—78. *VI*, 15. 199. *VII*, 36. 187. IX, 39. 50. 114. X, 59. 72. 78. 126. 151. XII, 91. 92. 117. 120. 192.
—79. *VI*, 178. X, 78. 151. 153. 186. 208. XII, 119.
—80. *VI*, 178. 190. 200. *VII*. 2. 138. *VIII*, 86. 87. IX, 82. X, 60. 125. 126. 147. 151. XII, 28—32. 69.
—81. *VI*, 2. 178. *VIII*, 69. IX, 53. 87. X, 60. 89. 172. XII, 11. 25—27. (alla år fr. 1621.)
—82. *VI*, 178. *VIII*, 49. 61. 65. IX, 108. X, 20. 60. 117. 149. 164. XII. 24.
—83. *VI*, 5. 6. 8. 148. 180. 195. 222. *VIII*, 56. 88. X, 31. 60. 133. 137. 153. 205. XI, 165. XII, 12. 103. 110. 117.
—84. *VI*, 26. 222. *VII*, 202. *VIII*, 10. 17. 40. 44. 69. 132. IX, 41. 92. 96. 110. X, 144. 157. 159. XII, 13. 18. 93.
—85. *VI*, 13. 180. 183. 184. 234. *VII*, 198. 199. 215. 229. *VIII*, 18—37. 39. 51. 64. 68. IX, 38. X, 14. 74. 83. 137. 149. X, 159—162. 207. XII, 13. 14. 18. 123.
—86. VI, 250. VII, 198. 202. *VIII*, 89. 94. 98—117. 119. 120. IX, 34. 35. 43. 59. X, 85. 104. 150. 207. XII, 207.
—87. VI, 187. VIII, 118. IX, 53. X, 2. 31. 68. 140. 173. 195. XII, 17. 95.
—88. VI, 16. 17. IX; 109. X, 138. XI, 166. XII, 15. 34. 96. 97.
—89. VIII, 195. IX, 39. 51. X, 7. 122. 133. 175. 195. XI, 168. XII, 16. 35.
—90. IX, 47. 125. X, 109. 145. 183. XII, 19.
—91. VIII, 132. IX, 45. 109. X, 61. 110. XII, 69.
—92. VI, 18—20. IX, 112. X, 156. XII, 99. 109.
—93. VI, 5. 21—23. IX, 32. 51. 88. XI, 191. XII, 24. 62. 109. 118.
—94. VIII, 132. IX, 126. X, 12. 85. 188. 196. XII, 20.
—95. X, 139. 196. XII, 118.
—96. IX, 33. 40. 54. X, 3. 142. XII. 34. 99. 112.
—97. VI, 10. 24. 29. VIII, 148. IX, 46. 48. 49. X, 15. 111. 175. 208. XI, 166. XII, 32. 34. 35. 36. 68. 100.
—98. IX. 82. 115. X, 52.
—99. VIII, 137. IX, 114. XI, 151. XII, 37.
1700. VIII, 142. IX, 109. X, 63. 65. 68. 105. 148.

1701. VIII, 136. 140. X, 64.
—02 VII, 132. X, 85.
—03 IX, 40 X, 65.
—04. IX, 110.
—05. VIII, 124. IX, 199.
—06. IX, 42. 110. X, 120.
—07. VIII, 125. IX. 110. 200. X, 64.
—08. VIII, 124. 147.
—09. IX, 200.
—10. VIII, 137. IX, 37. XII, 208.
—11. IX, 36.
—12. X. 15.
—13. IX. 144.
—14. IX, 145.
—16. IX. 201.
—17. IX, 38. 201. 159. XII, 114.
—18. IX, 128. f.
—19. IX. 36.
—20. X, 144.
—22. VI, 10.
—23. IX, 141.
—24. X, 2.
—26. IX, 124.
—27. IX, 203.
—28. IX, 204. 216.
—29. IX, 218. X, 211.

1730. IX, 220. 222. 234. X, 10.
—31. IX. 227.
—32. IX, 205. 229. X, 67.
—33. X. 211. XII, 114.
—34. IX, 47. X, 65. 211. 212. 236. XII, 115.
—38. IX, 206.
—39. IX, 144.
—41. IX, 206.
—43. XII, 68.
—46. XII, 207.
—47. IX, 207. XI, 211.
—52. IX, 125.
—54. X, 213.
—56. X, 212.
—57—63. IX, 174. f. X. 212.
—58. X, 212.
—61. VI, 195. IX, 191. f. X. 64. 79. 80. 75. 214. 216. 217. 218.
—67. IX, 212.
—71. VI, 196.
—72. XI, 216.
—80. X, 242.
—87. X, 240.
—93. X. 12.
—98. IX, 235.

Alphabetiskt register öfver VI—XII Delarne.

(Öfver de 5 förste Delarne inflöt ett dylikt i 5:te Delen p. VII—XV.)

A.

Accorder inom militären, 1695. X, 139.

Adel, dess olika bildningar X, 128. Feodalbildningens charakter: religiös devotion VI, 61. VII, 2. VIII, 252. IX, 33, 69. X, 36; lyder ej oinskränkt VI, 24, VII, 190, men kysser Konungadolken i dödsstunden VI: 236. VIII: 46, 67. X: 23; är Mæcenat mot Akademier, schollstugor, konst och litteratur, inrättar folkscholor, bygger och doterar Kyrkor och hospitaler (fattighus) m. m. VI, 74, 88, 135 not., 159, 161 f. 193, 196, 201 f. VIII, 74, 137. IX, 97, 119, 120, X, 10, 19; äfven in i den ytterste fattigdom VIII, 21, sparar ej sina tillgångar då landets väl kräfver VI, 214, VII, 101, 185. IX, 56; använder sina inkomster, ofta ännu mera, till hvad dess tids allmänna opinion stämplar som ridderligt och patriotiskt, bygger städer, vårdar antiquiteter och förskönar ställen med stora minnen, anlägger herresäten, der den fått förläningar, bygger palatser, der tomter donerats, strör gåfvor omkring sig o. d. VI, 186—218 f. VII, 11. VIII: 87. IX, 73. &c. &c. lägger ock sina penningar i handel, allmännyttiga näringar och industri. VIII, 82. X, 36. 178—86; samt håller allmogen till åkerbruk IX, 76, X, 39. Jemte dessa drag af ridderlighet, sådan den borde utbildas då denna medeltidens irrstjerna blifvit en fix, träffas tillräckliga skuggor, för att rättfärdiga den makt, som beredde dess nedgång. Den vill i yttre hofprakt täfla med Konungarne VI, 133, 217; strör ett fattigt lands egendom på resor i Europa VI, 61. IX, 56, 68. X, 10, 156; lägger högar af silfver i grafvar VI, 147, har ofta lika litet begrepp om sparsamhet med allmänna medel, som med enskilda, VI, 1 f. VIII 77; lägger under hvarjehanda förevändningar skatt och tunga på de *bönder*, som

blifvit dem *förlänta.* X, 31. handhafver sjelf en sträng drängrätt VI, 14, 29. och kan ej alltid hindra sina bönders förtryck af förvaltare VI, 142; X, 143 ej ens förekomma små krig mellan olika herrars »undersåtare» X, 150; hvarigenom bonden förtörnad öfver att ha från en Konungs, blifvit en adels undersåte, (ehuru dock lyckligare i Sverige än utrikes IX, 34) väckes till hämd X, 144. och uppror VIII, 199, 200, hvarvid stränghet förgäfves användes VIII, 200. Stoltheten är alltför blodtörstig vid likars förolämpningar, visad genom jemna dueller från barn till gubbar VIII, 201, 202, IX, 16; och bönder mördas i »menlöshet» IX, 60; skyddar inför krypande domstolar sina tjenare, som å öppen landsväg så slagit en resande ofrälse, att fråga var om lifvet X, 136. Inbördes upplösning förebådar allmän. R.R. *Grefve* Stenbock tilltalar ej R.R. *Friherre* Forbus som en like X, 87. Unga KammarRådet *Gref* Joh. Oxenstierna nyttjar samma talesätt mot ett gammalt *adligt* Riks-Råd, ÖfverStåth. Clas Fleming, som mot sin Inspector X, 38. »En simpel Adelsman» betyder inför den förnämare adlen allsintet. IX, 8, sträfvar ock att göra presterskapet oberoende af Konungamakten, beroende af adlen IX, 93, 94. X. 38, 85, 102; lägger domarmakten under sig och håller för en ringa afgift lagläsare att dömma efter deras vilja X, 38. Kräfves X, 126, stämmes X, 135. Har svårt vid att lära sig lyda embetsmäns ordres. VIII, 134, IX, 46, 50; betalar ej skuld gerna VIII, 216, IX, 27; kan sjelf begära presenter för sin maktinflytelse X, 78. Den utmärkta lärdomen och bildningen är *undantag* och den underhaltiga är reglen VI, 11. VIII, 140, IX, 43, 5; 78, 113. X, 73.

Embets adels-formationen, X, 128 utsprungen ur en liberalism, hvars fritänkeri i religion snart förrådde sig i libertinage i seder IX, 26, var dock blind i sin kungalydnad

VI, 188, gjorde stundom — äfven der saken var god — Konungen till verkställare af sin personliga harm eller familjhämd VI, 250, låter donerade scholor förfalla VIII, 70, 88, donationer till orkeslösa återgå VIII, 89, mottager hvad som fråntagits andra VI, 237, respekterar *historien* föga då det gäller motparti VIII, 89, men mera då det gäller det egna partiets fördelar IX, 53; mera otillgänglig i sin högdragenhet, än feodaladlen i sin, VI, 239, X, 15, lika ifrig, om ock nyss utgången ur ryttartorpet eller skrädderverkstaden, som den gamle adlen, om adlig glans, hvarföre den kan i 37 år vara fattig och utan sitt arf, på det *familjens herresäte* må bli skuldfritt hos andra och således vara tryggadt för sitt bestånd, X, 2, men med dessa skuggor förenar sig ock ljuset af den alltmera klarnande insigten om allas jemnlikhet inför lag VIII, 65, 66, af nödvändigheten att hushålla med allmänna medel och fordra redovisning af alla VI, 2, &c. &c. och att framdraga dugligheten utan afseende på börd; utmärkande sig i allmänhet såsom kunnig och duglig. VI, 9, 13, 228, 248, IX, 37 &c.

Adelig gästabuds ordning. XI, 74.

Adel i Ryssland straffas med knut. VI, 40.

Adelsfanans mundering VI, 4, IX. 41.

Adelsmatriklar begynna föras IX, 115. VI. 172.

Adelcrantz (Törnqvist) spelar sina theaterpiecer VII, 202.

Adlerbeth G. G. XI, 240, 241.

Adlercrona (de Flon) redovisar sin förvaltning af Franska subsidierne VI, 1 f. jmfr VII, 24.

Adlersten J. upplyser att Svenska karlar erfordras vid Skånska adelsfanan VI, 4.

Adlerstjerna Sv. utför laga actioner mot dem, som tillgripit Amiralitetsmedlen. VI, 5. *)

*) Då X:de Delen var i det närmaste tryckt, började Förf. skrifva öfver de sednare 5 Delarne ett register efter den scala, som här ses och efter hvilken han sjelf gerna önskade ega register vid alla tryckta handlingar i historien.

Adolph Johan, Hertig af Schlesw. XI, 166.
Ahlehjelm ger ej förskotter på lön. VI, 6.
Album, åtskilligas X, 221—237.
Ambassad-kostnader VI, 2, 3, 21, 29, 98 jmfr. VIII, 202. 218. IX, 9. 17, 18, 19, X, 40 &c.
Anatomisk theater anläggges genom O. Rudbeck i Upsala VII, 224.
Angermannus Abr. Erkeb. segrar genom tålamod i sitt fängelse. X, 224.
Antiquiteter vårdas VI, 167, 173—75, 177, 178. Presterne förstå sig ej mycket derpå VI, 172.
Antiquariska resor: anställes af en RiksCanzler, — Antiqvarier medtagas å Eriksgata VI, 174, å missionsresor till andra länder VI, 207, VIII, 37, högre Embetsmän sändas som vettenskapliga Envoyeer, att uppsöka hvad Joh. Magnus eller Christian II kunnat utföra samt samla underrättelser om transbaltiske Göter, VI, 162, 164, 168. Isländare sändas till Island att samla urkunder VI, 166. *)
Ansgarii vita gemina VI, 178.
Antwortskows kloster XI, 184.
Apothek VII, 232.
Apothekares räkningar betalas före all annan skuld IX, 82.
Apolloff VI, 6.
Appelbom H. VI, 164, 166.
Appelman P. VI, 6.
Arboga grafven VI, 28.
Arbetshus XI, 41.
Artilleri XI, 120. XII, 30.
Arsenalen VI, 191.
Ascheberg R. v. VI, 8. XII, 49.
Axehielm J. VI, 170, 179.
Axelsson Bar. Svedenborgianismens Protector i G. III:s tid X, 240.

B.

Baazius J. VI, 180. XI, 42, f.
Bagge B. VI, 11.
Banér Ad. VI, 11, 163.
— G. VI, 11. XII, 118.
— Joh. XI, 70.
Banken, X, 133.
Barnekow Chr. VI, 10.
Bedoire J. IX, 211.
Bellman J. A. IX, 54.

Andra arbeten kommo att afbryta det påbegynta. Detta prof må ingå för sin del i Alphabetiska registret, om ej för annat dock för att rättfärdiga Utg:s val af så mycket skenbart ovigtigt.

*) Noten står på föregående sida.

— C. M. XI, 238, 243.
Bergsväsendet VI, 10, 134. X, 13, 15, 92, 189, 194. XI, 137, 151.
Bering Vitus IX, 105. XII, 86.
Bergius O. X, 138.
Bergenhjelm, J. VIII, 79.
Bergklint, O. XI, 215.
Bernhard, Hertig XI, 123.
Begrafningsgärd, kunglig XI, 54.
Bevillning VI, 31. X. 129 f.
Beyer VI, 12, 212. VIII, 83.
Bibelupplaga VIII, 19. — -tryckstunnan VI, 177. X. 163. ny öfversättning VI, 239, 240. X, 99.
Bibliotheker VI, 124, 200, 201. VII, 233. VIII, 173. IX, 39.
Bildning VI, 11, 12. VIII, 140. IX, 43, 47, 51, 78, 113, 182 f. 190. X. 73, 93. XII, 120, 121.
Birckholtz, förgäfves rekommenderad af Ax. Oxenstierna, X, 23.
Bjelke Erik XI, 9.
— G. IX, 37.
— Helena VI, 14.
— Nils VI, 3, 16.
— Sten VI, 15.
— Svante VI, 15.
— Thure VI, 15.
Bjelkenstjerna Cl. VI, 27. VIII, 197, 227, 231.
Biörenklo, M. VIII, 80.
Blåkullafärder IX, 168 f.
Bohuslänska fisket X, 186.
Boktryckeri och bokhandel VII, 234 f. VIII, 35, XI, 89.
Bonde C. VI, 29. XII, 91.
— Chr. VIII, 217 f. 234.
— G. VI, 28.
— Thord VI, 28.
Bondens ställning VI, 142 f. IX, 134. X, 142, 151. Hofveri upphäfves och Contract uppgöres af Konungen rörande frälsebondens dagsverksskyldighet XII, 4.
Boskapsskötsel VI, 141. VIII, 139. XII, 180, 187.
Botanik VI, 124, 192. VII, 225. VIII, 17, 18, 19, 21, 28, 29. XII, 118.
Bourdelot XI, 155.
Boy VI, 27.
Boye, M. VI, 15, 107.
Brahe Ebba se De la Gardie Jac.
— G. VI, 34.
— M. VI, 30. X, 123, 132, 135, 224. XI, 31.
— N. VI, 3, 151 f.
— P. VI, 31, 39. X, 75. XII, 168. Gynnar Fransoser VI, 39.
Brask Sam. anklagad af Bödeln IX. 24.
Bremen och Verden VI, 3. X, 191.
Brenner El. VI, 174, 207, 224. IX, 23—25.
Brita St. reliquier VI, 180. X, 217.
Brunnius E. VIII, 25. X, 172.

Bränvinshistorien, bidrag till, VI, 61, 140. VIII, 133. IX, 47, 77, 88, 122. X, 72, 204—220. XI, 37. XII. 157, 185.
Brömsebro fred XI, 114.
Bude. Siège de VI, 25.
Boreus L. VI, 169, 176.
— J. VI, 171. X, 229.
Buscagrius VIII, 22.
Byggningshjelpen XI, 54.
Byggnadskonst VIII, 126.
Bärviner X, 74, 105.

C.

Campanius XII, 110, 111.
Carl V, Kejs. infall om språk och städer IX, 31.
Carl VII, Kejs. X, 8.
Carl IX, Kung i Sverige, Ryska kriget VI, 51, 53. Storfurstevalet VI, 52, slaget vid Kerkholm IX, 238, Ryttarbeställning IX, 241. Knektebeställning IX, 244. Fogdeinstruction IX, 246. Husesynsordningen IX, 247. Versar af VII, 177. Menighetens svar i Upland rörande C. X, 123.
Carl X Gustaf, tilltänkt förlofning med Maria Sophia De la Gardie (Se Oxenstjerna M. S.) VI, 122. XI, 163. Frieri till Drottning Christina VII, 128, 131. XI, 157. Bref XI, 149. Anteckningar rörande hans regeringstid VIII, 215—243. IX, 1—5. X, 50—52. Samtal med Österrikiske Kejsaren VIII, 215, väcker Turkiske Kejsarens uppmärksamhet VIII, 219. Får Kronan i följd af M. G. D:s onåd VI, 224. Polska Kriget VII, 159 f. 182. Ryska kriget VI, 39, VIII, 76. Danska Kriget VI, 31, 32. IX, 43, 99 f. XI, 81, 87. XII, 124 f. Afritning på hans bataljer VI, 201. X, 153. Bref till Maria Euphrosyne, VIII, 95. Fruktar att blifva förgifven XII, 163, dör kort derpå IX, 5. XII, 166. Liket uppföres till Stockholm IX, 6. Begrafning och likpredikan IX, 10.
Carl XI dop. X, 51. blir riddare X, 55. Regeringsbref XII, 1 f. Anteckningar rörande hans tid IX, 7—29. X, 52—60. Norrska Kriget VI, 216. VII, 182 f. X, 153. Danska XII, 8 f. Syn XII. 66. Läser lagen för Collegier XII, 18, för Landshöfdingar, som ofreda Domare XII, 20, och Dom-Capitel XII, 122.
Carl XII. Barn VI, 247. Lemnade Slippenback inflytande VIII, 132, Riksrådets ställning i hans tid VIII, 140. Slottslifvet i Sthm, då Kungen låg i fält VIII, 125. Slaget vid

Narva VIII, 142 f. i lägret vid Thorn IX, 66. död IX, 128 f. X, 5. XII, 5.
Carl af Burgunds monument X, 9.
Carl Philip IX, 240. XI, 7.
Carl II Stuart XII, 125, 148.
Carlbergs gård VI, 189, 225.
Carlberg J. XII, 62.
— B. VI, 34, 189, 225, 226.
— Öfverste IX, 160 f.
Cederhjelm G. X, 148. XII, 21, 22, 24.
Celsius M. VI, 169, 170, 180.
Celsing XI, 236.
Censur, anmärkning deremot af O. Rudbeck VIII, 11, 18.
Chemnitz VI, 172, 177, 215,
Chemie VI, 124.
Chesnecopheri enka VIII, 167.
Christiern II:s documenter efterspanas VI, 162, 164.
Christina, drottning regeringsbref XI, 66 f. Enskildte bref XI. 144 f. Anteckningar rörande hennes tid VIII, 196—215. X, 42—50. Förmyndareregering VI, 70 f. IX, 120. Danska Kriget VI, 82 f. VII, 155 f. IX, 62. Tyska Kriget, VI, 86. IX, 60, 61, 75. Hoflefnad VIII, 198 f. Mæcenatrix IX, 29. X, 57. XI, 69, 142 f. Afsägelsen VIII, 204. Återkomsten 1660, VIII, 8 f. visar då stor devotion i sin religion VIII, 9. Spelar på utresan Comedi i Norrköping IX, 13. Bildar renegater X, 159. Prisar sina seder för Bourdelot XI, 156.
Christina, en falsk VIII, 223.
Collegium antiq. VI, 168, 177, 180. VIII, 30, 49. X. 4.
Collegier, Bergs m. fl. X, 202.
Columbus VI, 207.
Comedier VI, 61. X, 156.
Communiteter vid Univers. & Gymn. XI, 58, 59.
Compagnier, Ostind. Afrik. Ryska m. fl. X, 176 f.
Consistorium generale XI, 42 f.
Coyet J. XII, 86.
Creutz E. J. VI, 39,
— G. Ph. XI, 235.
Cromwell O. VIII, 193, 217 f. XII, 150.
Cronstedt C. IX, 129 f.

D.

Dahlberg E. J. VI. 162, 167, 207. IX, 36. X, 153. XII, 43.
Dalman L. IX, 38.
Dahlepihl IX, 37.
Dalin O. IX, 238.
Dantzæi brefbok VI, 236.
Danska revolutionen 1660 IX, 11. X, 76.
De Besche, IX, 38.

Decharge för förmyndare-regeringar XI, 73. XII, 5.
De Geer L. XI, 119.
— J. IX, 39.
De la Chapelle och Skrädarne IX, 9.
De la Gardie, Ax. VI, 8. VIII, 131, XII, 2, 7, 11, 17, 38, 69, 92. dess Grefvinna Soph. Jul. IX, 112. X, 133.
— Gust. Ad. VI, 19. för Hadorff med sig till Bartholin VI, 174. Bref för Schefferus VIII, 123. dess Grefvinna Eleon. Elis. VIII, 124 f.
— Jacob får soblar af Ryska Zaren VI, 47. Dess bref VI, 63 f. Hade fått 400 bref från Gust. Ad. VI, 128. Se vidare X, 133, 140, 154, XI, 6, f. 87. Hans lifcompagni XI, 34. vidare XI, 88. XII, 1. VIII, 74. Hans Grefvinna Ebba Brahe VI, 13 f. XI, 60.
— Jac. Cas. VIII, 127, 198, 199, 224. XII, 157. Hans Grefvinna Ebba Sparre vet allena onda tidender och reser mycket VII. 135. XII, 159.
— Johan. VI, 42.
— Magn. Gabr. Student VI, 97. skrifver latin VI, 184. Ambassadeur i Paris VI, 98. VII, 127 f. Occuperar Litthauen VIII: 159 XII: 154. Kärleksaffär med Drottn. Christina VI, 185. Onåd VII, 132. RiksCanzler VI, 149 f. AkademiCanzler VI, 161 f. Gör antiquarisk resa VI, 174, ökar sitt bibliothek VI, 184. Enskildt brefvexel VI, 222 f. Författar skrifter VII, 1 f. Remonstrationen VII, 2. Förklaring om kriget med Brandenburg VII, 26. Vindiciæ veritatis VII, 36. Oration VII, 119, Psalmer VII, 2 VIII, 112. Utger Calendrar VII, 179, 202. Utfärdar militärisk ordres VII, 155. Ger krigsgärd VII, 177. bref till Carl XI VII, 143. Bref till rikets råd rör. sitt votum i frågan om krig VIII, 53, 61. Söker råd hos Ax. Oxenstjerna VII, 169. Har trångmål om mat, svagdricka och medicin VII, 200. skrifver psalmer VII, 2, VIII: 112 Håller inträdestal som Canzler i Upsala VI, 161, VII, 248. Skrifver till Cons. Ac. rör. undervisningen VIII, 2 Understödjer Rudbecks botaniska verk VIII, 21. Har omsorg om Lappland VIII, 40. Har tvist med Hofrätt och Landshöfdingar VIII, 64,

65, 69. Har popularitet IX, 19. Hans bordartiklar VIII, 21. Dess gåfvor skattas till 12000 t:r rågs värde XII, 192. Se vidare XI, 76, 81, 85, 150, 159. XII, 76, 82, 154, 171. Hans Gemål Mar. Euphros. V, 187, VII, 126. VIII, 90 f. 94, 96, 108, 110, 111, skrifver Biographi öfver sin man VIII, 98 f.
— Magn. Jul. VIII, 141 f.
— Pontus VI, 40, 130, 148, 175. XI. 248.
— Pontus Fredr. VIII, 129. IX, 173. X, 133. Hans dotter Ebba María VIII, 148.
— Pontus Fredr. och C. C, Taube IX: 173. 252.
Dela Motte IX: 40.
Dellingshausen IX: 40.
Dimbodius VIII. 174.
Donationer efter 1680 X, 31, 32, 117. Donationsskäl XI, 61, 95. Christinas XI, 95, 169. villkor IX. 51.
Drake IX: 42.
Drakenhjelm X, 154.
Drakenstjerna IX. 43.
Dramatiska Theatern VI, 191.
Dryckeshistorien X. 72 XI, 59, 67.
Drängrätt VI, 14, 29.
Dull, ordets betydelse VIII, 61. IX, 77.
Düben And. Duglas R. Dureel Diikman IX 43. DuRees, Durietz se IX, 40 f.

E.

Ehrenroth IX, 45.
Ehrenschantz IX, 46.
Ehrenstrahl VI, 167. VII, 202. IX, 47.
Ehrensten Ed. XII, 101.
Ehrensvärds omdöme om Svenska bränvins-bränningen X, 217.
Ehrenthal IX, 47.
Ekonomi, kalkbränneri VI, 147, Tvålbränning af bok i Skåne VI, 12, Tegelbruk VI, 188. Skeppsbyggeri VI, 12. vidare IX, 122. XII, 170 f. Spannemålshandel IX, 122. Mjödbrygd XII, 64. Fiske X, 186.
Ekeblad, Ingebjörn, Carl m. fl. VIII, 150 f.
— Anders VIII, 154 f. 166.
— Bengt VIII, 166.
— Christopher VIII, 168 f. IX, 34. XI, 10, 71.
— Claes VIII, 10, 70, 192, 207. IX, 36.
— Erik VIII, 166.
— Hans VIII, 159.
— Johan VIII, 159.
— Jahan VIII, 193 f. IX, 1 f.
— Göran VIII, 166. XI, 12.

Ekman Past. i Fahlun, X, 208.
Ekholmen VI, 187. XII, 187 f.
Embetsmän (handtverkare) X, 125.
Elfsborgs lösen XI, 6, 46—55.
Emporagrius IX, 47.
England och Sverige XII, 124—155.
Erik XIV. X, IX, XI, 213.

F.

Fabritius L. VIII, 135, IX, 48 f.
Falkenberg G. VIII, 199, IX, 50.
Falkenfelt G. IX, 51.
Falkenstjerna A. IX, 51.
Fahnehjelm IX, 50.
Fattigvård IX, 40.
Fersen H. IX, 51, 52..
— O. G. IX, 52.
Finnen IX, 76, 118.
Flemming Claes VI, 18, 2 37, 241, IX, 53 XII, 59.
— E. IX, 53. XI, 139.
— H. IX, 54, 55.
— Jac. IX, 56.
— Lars IX, 56.
Fleetwood G. IX, 58.
Flottan XII, 32 f.
Fock M. IX, 59.
Fogelhufvud A. IX, 59.
Forbus, ätten IX, 63, 66.
— Alex. IX, 63.
— Arvid VI, 15, 92. IX, 67. XI, 69, 71, 80, 85, 90, 123.
— Hans Frih. Marg. Boje IX, 69.
— Henric IX, 67.
— Jacob IX, 79. XI, 192.
— Johan IX, 66.
— Patrik XI, 192.
— Wilh. IX, 60, 66.
Forsmarks bruk IX, 38.
Fotangel IX, 66.
Fredrik I i Danm. XI, 184.
— I i Sverige IX, 135 f. 148 f.
Friedenreich F. IX, 82.
Fransysk språkkunskap i Strengnäs 1666 IX, 47.
Friesendorff XII, 124 f.
Francke A. Herrm. X, 236.
Fredell X, 241.
Frölich C. G. IX. 83.
— Eva XII, 121.
Fyen XII, 157.
Fårskötsel XI, 37.
Förläningsväsendet på inre sidan betraktadt XII, 191, jfr X, 128.

G.

Gazetter VI, 59.
Geografi, Svensk VI, 176. XI, 132.
Generalstaterna XII, 152.
Gezelius J. IX, 54, 85, 86.
Gerdten B. v. IX, 83.
Girs Ægid. VIII, 80.
Glandius X, 221.
Glasmästare lånad af Zaren i Moskov från Bergqvara IX, 90.

Grefvarnes privilegier XI, 91.
Grotius H. VI, 166.
Graan IX, 87.
Granatenberg IX, 87.
Grill A. IX, 87.
Gripenhjelm N. IX, 88, 140. X, 208.
— C. IX, 88.
Gustaf II Adolf bref IX, 250. XI, 1 f. 62, 66. Ryska kriget VI, 55, 131, 134. anteckning i album IX, 239. X, 222. Psalm IX, 251. Monolog lagd honom i munnen IX, 29. Dess graf VI, 175.
Gustaf III X, 217, 240.
Gyllencreutz C. G. IX, 89. XII, 69.
Gyllenhjelm, Johan III:s ätt, ättetafla IX, 68 (Se IV, 171, 192.)
— Carl IX:s ätt IX, 89. XI, 8.
Gyllenkrok A. IX, 92.
Gyllenspång P. IX, 93. X, 17.
Gyllenstjerna E. XI, 92.
— Anna IX, 93.
— Göran X, 141.
— N. X, IX.
Gyllenstolpe M. Wexionius IX, 93.
Gyldenstolpe N. VI, 23. IX, 95.
Gästgifveri X, 110.
Görtz IX, 149 f.

H.

Hadorph J. VI, 166, 169, 171, 173 174, 176. 178, 179.
Hallenberg J. IX, 198, 199.
Haller A. v. IX, 235.
Hambræus J. IX, 27.
Hamilton H. IX, 95.
Handel mellan Norrige och Westergötland VIII, 157 f. Handelsväg mellan Persien och Sverige IX, 48 f. med siden X, 195. Med England och Holland XII, 84. Med Frankrike XII, 103, 105. Svenska Handelsmän XII. 106. Adlens handel X, 36.
Hannoverska husets förföljelse af kärleken IX, 127.
Hastfer VI, 18.
Hare, Erik IX, 95.
Heldenbuch med porträtt af 30-åra krigets kämpar IX, 20,
Hedvig Eleonora VI, 229. X, 50 XI, 127. XII, 125 f.
Helmfelt S. G, IX, 96, X, 59.
Henrik IV, Konung, skref åtskillige handbref till Pont. DelaGardie VII, 149.
Hermelin, O. VI. 207.
Hesselius XII, 114 f.
Historiens anima VIII. 80.
Hiærne Th. XI, 245.
— Urb. XI, 208, 246. XII, 118.

Holland XII, 150.
Hollstein IX, 74.
Hollstein, Furste af IX, 74. XII, 93.
— Hertig af IX, 133. XI, 166.
Horn C. Chrsson X, x.
— Henric VI, 3. IX, 197.
— Arvid B. IX, 107.
— B. J. IX, 110.
— Christer IX, 111.
— Evert IX, 112.
— Gust. IX, 114.
Hård musicerar och tröstar VIII, 225.
Hårleman J. IX, 114. XII, 118.
Himmelstjerna Se Winstrup.
Höijentorp. VI, 187.
Häradsrätt. gifven till qvinna XI, 83.
Hungersnöden 1596—98, skildrad VIII, 190.

J.

Jacobssköld IX, 114.
Jacobstad VI, 190.
Jacobsdahl se Uriksdahl.
Jagtordning X, 150. XII, 116.
Jansonius bokhandlaren IX, 89.
Jemtland XI, 116. XII, 7, 160.
Jernkontor X, 196.
Jernbruk i Sverige X, 197.
Johannis Magni dokumenter efterspanas VI, 178.
Johan Adolph XI, 166.
Johan Casimir XI, 119, 165.
Indelningsverket X, 126. XII, 28.
Isländsk litteratur VI, 166, 202 f.
Junius (du Jon) VI, 166.

K.

Kagg L. VI, 107.
Keggleholm VIII, 88.
Kämpensköld S. IX, 111. XI, 115.
Kimstad kyrka X, 10.
Kateches, svensk och virginsk XII, 113.
Klingenstjerna C. IX, 115.
Klopstock X, 237.
Klosterbref, Finska VI, 27.
Klosterruiner VI, 163.
Koskull A. IX, 116 f.
Konst. Målning VI, 60, 187, 198, 199, 213, VII, 202. VIII. 75, 82, 89, Theater VI, 61, 126, 191. VII, 130, 202. Bildthuggeri VI, 199, 218, Trägårds VI, 192, VII, 201. Musik VI, 198, 212 f. VII. 229, VIII, 15, 34, 72, 199.
Konunga och Höfdingastyrelsen VI, 173.
Knärödska freden XI, 46.
Kock v. Crimstein IX, 116.
Krapperup VI, 5, 10, 37.
Krigsväsendet VI, 138. Krigsgärd VIII, 136. Krige-

puss VIII, 219, 280. Krigskassan 1718 IX, 133 f.
Kronohemmans försäljning XI, 68, 72, 73.
Krokius N. XI, 43.
Kronouppbörd XI, 58.
Kröningsgärd XI, 54.
Kruus Jesp. XI, 5, 6, 8, 9, IX, 119.
— Matts IX, 117.
— Joh. IX, 121. XI, 72.
— Lars IX, 121, XI, 78.
— Gust. IX, 123.
Kroppa bruk IX, 42. XI, 95.
Krut- och Saltpeterbruk VI, 132. X, 191.
Kurck K. VII, 198. IX, 123.
Kijl N. IX, 123.
Kyle A. IX, 124.
Kyrkoväsende VI, 20, 36, 40, 137. VII, 197 IX, 23, 83, 106, 107. X, 127.
KyrkoCommission VI, 183. Convention om Pastoralier X, 38.
Kyrkoordning X, 100. Grekisk religion X, 156. Reform. X, 157. Kath. X, 159.
Kåhre X, 176.
Königsmark IX, 35, 124 f.

L.

Lagerlöf P. VII, 208, 245. VIII, 45.
Lagbok, Åbo VI, 48.
Lagrevission VI, 164. 170, 173, 174, 176, XI. 133.
Lagskipning X, 135 f. Rörande en adlig som ihjälslagit en oadlig VI, 78, rörande en Bonde som skjutit en hjort IX. 34. Faran af vädjande VI, 138.
Landshöfding mot Riksråd X, 90, 104. Instruction X, 189.
Landtmäteri VI, 149. X, 75, 190 f.
Landtägsgärd XI, 53.
Lejonberg, J. X, 1.
Lejoncrona VI, 7. X, 2, 3.
Lejonhufvud Ax. X, 5.
— C. XII, 168.
— G. A. X, 6.
— Er. VIII, 210.
Leopold G. IX, 235.
Lenæus J. C. XI, 57. X, 55. 172.
Leckö VI, 186. XII, 184, 19*
Leipzigerbataljen X, 14.
Lidbeck IX, 235.
Lidner X, 242.
Lifland XI, 87. XII, 154.
Lillie Ax. VI, 11. X, 7, 8. 9. XI, 55, 66, 68, 71, 79, 191, 193.
Lichtone R. X, 7.
Liljeblad G. VI, 208.
Liljecrona G. VIII, 62, 64. X, 10. XII, 14.
Lilliehöök J. XI, 70, 71.

— A. VI, 2.
Lillienhjelm X, 13.
Lillieqvist X, 11.
Lillieroth N. VI, 2. X, 12. XII, 99.
Lilliesträm J. N. XI, 82, 86.
Lindsköld E. VI, 228. VIII, 47. IX, 82.
Linde, v. d. L. IX, 208, X, 13. XI, 9.
Linné v. C. IX, 195 f. X. 212, 214, XI, 57.
Linnæus S. IX, 198 f.
Linnerius O. X, 14.
Lithauen XI, 153. XII, 154.
Loccenius VI, 168, 170, 179. VIII, 27.
Ludvig, kung i Bayern, X, VIII.
Lovisin VI, 165.
Ludvig XIV, XII, 76.
Lund, slaget vid, XII 39, 43.
— Universitet VI, 8.
— Tryckeri VIII, 35.
Ludvigsson Rasm. X, IX.
Lundius C. X, 15, 140.
Lützen, slaget vid, XI, 18.
Lübecker H. X, 15.
Löberöd, bibliothek XI, 174. Chartesamling XI, 177. Permebref XI, 183. Museum XI, 193. Curiosa XI, 209. Mynt- och medaljsamling XI, 209.
Löneväsende VIII, 135, 136, IX, 54, 94. X, 75. För Ministrar IX, 116. X, 62.

M.

Machlier J. X, 16.
Magnus, Dansk prins. XI, 248.
Magnusberg se Carlberg.
Maria Eleonora VI, 13, 62, 120. IX, 74. XI, 30. X, 50.
Maria Euphrosina. se Dela Gardie M. G.
Mariedal VI, 186, 187. XII, 186.
Mardefelt C. VI, 3. X, 16.
Martini, O. Erkeb. X, 123.
Matthiæ J. XI, 159.
Mazarin VI, 98. VII, 128.
Mæcenatism VI, 74, 88, 159, 206 &c. &c.
Medici, Klöfverfelt VIII, 73.
Specht VIII, 84.
Durietz IX, 42, X, 60.
Hirsch XII, 64.
Wendelin XII, . . .
Erikstadius XII. 64.
Medicin VI, 14, 104, 113, 117, 118, 120, 125, 132, 212.
Meadowe Ph. X, 2. XII, 124, 132.
Meijer X, 16.
Mellin XI, 16.
Menzel, Wolfg. XI, 246.
Messenius VI, 163, 168, 174. IX, 65.
Messingsbruk X, 121, 196.
Militien i Preussen 1634. XI, 117. Sverige och Finland 1630, XI, 10 f.

Mora stenar VI, 174.
Morea, kriget på, IX, 35.
Morgongåfvoceremonier IX, 23, XI, 189.
Muræus Steph. VI, 34.
Myntväsendet VI, 44. X, 192.
Müllern XII, 100.
Musik, Se Konst.
Målning, se Konst.
Månesköld X, 138.
Mörner C. X, 17.

N.

Nils Nilsson X, 176.
Nimvegska freden XII, 91.
Nordensköld X, 241.
Norska kriget i Carl XI:s tid VI, 216, VIII, 86. IX, 3, X, 153. XII, 38, 160.
Nooth v. d. Th. VI, 1. X. 18.
Norrmannus L. VI. 208.
Nya Swerige XII, 110.

O.

Ogilvie X, 19.
Olaus Petri, Chrönika VI. 173. Qvitto. X, IX.
Ollonberg X, 20.
Oppositionen i Dr. Christinas tid XI, 98 f.
Orchartoun X, 20.
Ordres, huru längsamt dylika kunde gå under 30åra Kriget XI, 90.
Orrefelt X, 21.
Oxenstierna Ax. VII, 188, VIII, 209, X, 21. f. XI, 55, 187. XII, 223.
— Bengt VI, 2, 22. X, 31. XII, 15.
— Carl X, 32. VIII, 18.
— Erik X, 33.
— Gabriel X, 34, 41, 42, 223.
— Gustaf X, 35, 36.
— Johan X. 37 f.
— J. G. XI, 215 f.
— Mar. Soph. född DelaG. rörande hennes ifrågav. förlofning med Carl Gustaf och industriella verksamhet VI, 122, VIII, 22, 82, IX, 37, 45, 88, X, 121, 178, 183, XI, 83, 163, XII, 4, måste tagas i försvar af Rådet i anledning af en »besatt» pigas rapport från Blåkulla. XII, 60.

P.

Palbitski X, 61.
Palmqvist X. 61.
Palmsköld VI, 209.
Palmstierna IX, 191.
Patronatsfråga XI, 135.
Patrioter i underkufvade länder VI, 6.
Paulus Påfve XI, 194.
Paul Kejs. X, VIII.
Paulsenska pengarne IX, 141.
Penningbrist VIII, 192. IX, 72.
Penningars valör X, 199.

Peringsköld J. VI, 209. VIII, 51, 112.
Persien IX, 48 f.
Perlor, svenska, VIII, 120. IX, 87.
Pest VI, 100, 102.
Petri, Jonas IX, 170.
Piper C. X, 63. XII, 18, 20. Undertecknar ett Kungabref om gatulopp för den som obehörigen syr soldatskor XII, 16.
Pommern VI, 4, 7, 18. XI, 80, 81, 82, 86, XII, 104.
Pontini predikningar IX, 15. 16, 18, 26.
Postmedeln VIII, 83, 84.
Prinsen af Portugal VI, 13, af Lappland se Örn.
Prester i bröllop VIII, 124.
Polus Th. X, 65. XII, 152.
Posse K. X, 66.
Postmästare såsom Tidn. redactörer XII, 87.
Psalmer af M. G. Dela-Gardie VII, 2, VIII, 112; af Ekeblad VIII, 252.

Q.

Qvarnar, sqvalte, förbjudas X, 150.
Qveckfelt X, 66.

R.

Ramel H. X, 67.
Rankhyttan VI, 169, 172.
Raumannus J. XI, 55.
Reductionsväsendet VIII, 89, 194. IX, 53, (jmfr III, 79—85 och I, 62.) X, 174. XI, 99 f. XII, 15.
Regalier VI, 80.
Reenstierna G. X, 68.
Rehnsköld VI, 7. X, 68. XI, 80.
Reynecke Fuchs VIII, 75, 173.
Reskostnader VIII, 130. X, 156. IX, 56.
Rhabarberhandel X, 176 f.
Ribbing A. & L. X, 68, 101. XI, 8.
Richelieu IX, 31
Ridderstjerna J. VI, 178.
Riddargalanteri VI, 16, 67. VII, 131. IX, 73.
— husarchivet grundas VI, 176.
— rättsdom VI, 28.
Rikets intrader 1626. & 1628, X, 53 f. 1662, X, 200 f.
Riksdagskallelse XI, 151.
Riksdagsstrider X, 124. XII, 161 f.
— fullmakt X, 125, 127.
RimChrönikor VII, 174.
Riga XI, 59.
Robertsson, J. X, 69.
Rosen v. XI, 7, 8.
Rosenhane Ax. G. X, 69. X, 70.
— Sh. XI, III.
Rosenfelt, Werner v. XII, 33.
Rosenschantz G. X, 71.
Rosenstråle B. X, 72.
Rosenstein, C. v. X, 84.

Rubenius VI, 83.
Rudbeck O. VI, 171, 176, 180, 181, 209. VIII, 10 f. 29, 30. X, 137. XII, 3, 19.
Rudbeckius J. X, 227.
Rudebeck P. X, 72.
Rugman VI, 166.
Ruuth X, 73.
Runbäck VI, 168, 171.
Runsa XII, 19*
Runor VI, 163. VIII, 31, 189.
Rustning VI, 48.
Ryssland VI, 39, 53, 156. VIII, 133 f. IX, 19, 22, 24, 25, 44, 49, 59. X, 177. XI, 35, 36. XII, 10, 89, 90.
Rådet, Riks, utgifver beskärmelsebref XI, 44.
— underskrifver gerna XII, 2.
Rålambs Cl. Quæstiones juris VI, 176. svartkonstbok XII, 65.
— Bror XI, 140.
Rättsförhållanden, egna XI, 10, 67.

S.

Sagor VI, 202.
Sala silfververk XII, 115.
Salmasius VI, 13.
Salpetterhjelpen X, 191.
— XI, 54.
Salthandel X, 61, 184.
Saltza, B. X, 74.
Schmieden E. X, 74.
Scholor, folk, VI, 141, 194, 196. VIII, 70, 74.
Scheding P. XI, 72.
Scheffer C. F. IX, 191.
Schefferus VI, 169, 170, 176.
Schroderus L. X, 75.
Schütz H. VIII, 17, 42.
Seder, en Fänriks VIII, 133. en prests X, 138. Dueller VIII, 199, 200, 201, 202, 206, 211. IX, 26. Spel VIII, 209, IX, 29, Jagt VIII, 211. Eder VIII, 216, Vad IX, 72. Dryckenskap VIII, 120. IX, 17, 25, 26, 28, 77; öfverföllo derunder Konungen X, 39, 151. Slagsmål i en theaterförstuga mellan en Sparre och Horn VII, 202; mellan officerarne under dr. o. politiskt samspråk efter tidningsläsning IX, 93. Straff för otukt VI, 60.
Sidentygshandel X. 196.
Sinclair A. X, 76.
Sjöblad C. X, 77.
Sjötorp VI, 15.
Sjö sätesgård. XII, 19*
Skeppsväsendet X, 178. 36, 120.
Skogs-Commissioner X,
— hushållning VI, 131.
Skottska regementet XI, 188.
Skytte B. VIII, 62. X, 78.
— G. IX, 26.
— Anna f. Drake IX, 26.
— J. XI, 31. X, 80.
— H. X, 80.
Skåningarne VI, 5. IX, 93. XI, 154—156.

Skunck N. X, 140, 176, 186.
Slagtarembetet i Sthm XI, 72.
Snapphanar IX, 99. X, 149.
Sobelskinshandel med Ryssland VI, 44 f. 64.
SockerCompagniet X, 185.
Sophia, Hertigin. X, IX.
Sparfvenfelt J. G. VI, 178.
Sparreätten X, 81.
— P. VI, 3. X, 83.
— Petter X, 84.
— Th. XI, 115.
Spegel H. VI, 210. VIII, 17. X, 85.
Sperling Jör. X, 205.
Spisordning XI, 7.
Språk, omsorg om. VI, 80.
— mästare, Italiensk VII, 226, X, 55, 103. Fransysk VII, 226. Engelsk IX, 55.
Spökelse och vidskepelse IX, 47, 182. XII, 58.
Stalenus J. X, 172.
Stenbock G. O. X, 86.
— G. XI, 32.
— Joh. Eleon. född De la Gardie VIII, 147.
Stiernhjelm G. VI, 168, 170, 175. X, 88. XI, 134. hans Anti Cluverius bedömd af O Rudbeck VIII, 33.
Stiernhöök J. VI, 172, 209. X, 140. XI, 134.
Stobæus Kil. IX, 213 f.
Stiernroos M. IX, 130 f.
Stiernstråle J. X, 89.
Stipendiater vid Univ. o. Gymnasier XI, 59.
Stigzelius L. X, 89, 172.
Studier, faran af att påskynda dem för mycket hos ynglingar X, 36. Gagnet af dylika för unga officerer i fredstiden IX, 108.
Sture Cl. XI, 5.
Sturarnes graf VI, 214.
Stålarm A. X, 90.
Stockenström Er. X, 212.
Stålhandske Th. X, 91. XI, 186.
Stångebrovisan VIII, 244.
Stockholms personal och skatt 1640, X, 191.
Städernas Krigshjelp X, 189. XI, 33.
Stäke XII, 19*
Svarta boken VI, 172.
Subsidier användas till årliga lönerna åt sv. soldater I, 2.
Svedberg J. X, 91.
Svedenborg E. IX, 191. X, 237. IX, 235.
Svedenborgianismen IX, 168.
Svenska folkets krigslust under 30 åriga kriget XI, 35.
Svenonius, Enev. VI, 240. XI, 175.
Svinhufvud C. X, 92.
Symbol. böckerne X, 166.
Synnersbergs hospital XII, 187.

Södarbo se Mariedal.
Söfde XI, 154.

T.

Talare: Jac. DelaGardie VI. 62. Sh. Rosenhane VIII, 221. Carl X Gustaf VIII, 77. Christina VIII, 204. M. G. DelaGardie IX, 20 G. Posse IX, 10. X, 52. G. Soop IX, 77.
Tapeter IX, 34. X, 122,
Taube J. VI, 78.
— O. R. VI, 94.
Taubenfelt G. VI, 94.
Tatar Chan XII, 82.
Tegel E. XI, 9.
Terserus J. VI, 97, 210.
Katechesen XI, 175.
Tessin N. X, 104.
Testamente till Univers. IX, 97, 119.
Tidningar VI, 59, 133, 212. XII, 87.
Theater, se Konst.
Thegner O. VI, 104. XII, 120.
Thurn, Grefvarne af, XI, 93.
Tiesenhausen C. XI, 5.
Tiliander S. IX 196, 197.
Tilas O. XI, 236.
Tilly XI, 11.
Tiggeri XI, 40, 41.
Titelhistorien, bidrag till IX, 117.
Tjärucompagniet X, 185.
Torstensson L. VI, 106 VIII, 199. XI, 71.
— Ol. VIII 160.
Topographica. X, 170.
Tott. Cl. VI 2. Clas d. ä. XI, 248.
Troilius S. IX, 175.
Troil U. v. X, 241.
Tryckfrihet VIII, 11, 32, 46, 47.
Truldomsväsendet IX, 175 f. XII, 60.
Tulesbo X, 71.
Tullen X, 196.
Tungel VI, 64.
Turenne IX, 79.
Typotius VI, 144.
Tyskarne VI, 21. IX, 32. Smickra Sv. Generaler i i Almanackorna IX, 70.

U.

Uddeby qvarnar X, 134.
Ulrica Eleonora d. ä. VIII, 140. XII, 92.
Ulriksdal VI, 190. XII, 188 f.
Ulphilas VI, 162, 166, 169, 170, 202.
Ulf X, 108.
Ulfelt X, 109.
Universitet: Franckfurt an d. Oder XI, 70. Wittenberg XI, 73. Upsala VII, 203 f. VIII, 4 f. 38. IX, 47. X, 72. Lund VI, 8.
Uppfostringsväsendet VI, 90, 162, IX, 54. 68 X, 20. XI, 40, 41.
Urkunder VI, 162.
Utskrifningar 1621—81. XII, 25 f.

V.

Vallerius VIII, 15 f.
Verelius O. VI, 168, f. 170. 176, 179. 211.
Vichen v. XII, 24.
Vidikindi VI, 172, 210. IX, 73.
Vultejus VII, 197.

W.

Wachtmeister H. X, 109, 110.
Wadstena krigsmans hus VI, 5.
Wagnar VI, 10, 60. VIII, 76.
— makare VIII, 84.
Walnötter VI, 113.
Wanbördig XI, 96.
Warnhem VI, 174.
Weckholm kyrka och schola VI 193.
Wennegarn VI, 189. VIII, 89, XII, 189.
Werwing VI, 211.
Westerstad län X, 67.
Wexlar utrikes VI, 59. inrikes VI, 6.
Wildman X, 111.
Winstrup P. IX, 97 f.
Wittenberg A. X, 112.
Wisor, kämpa VIII, 51. För Ebba Brahe har en wisa förkommit VI, 109. Ekeblads visbok VIII, 161 f. Stångebrovisan VIII, 162, 244. E. Lejonhufvuds kärleksvisa VIII, 210. Andliga visor af Marg. Boije IX, 69.
Witterhet VIII, 147, 148, IX, 32, 85.
Wiwallius L. XI, 84.
Wärdskaper VIII och IX i Ekebladska brefutdragen, passim.
Wrangel C. G. VIII, 232. X, 81. 113, 140.
— Didr. X. 115.
— Fab. XI, 67.
— Joh. VIII, 235.
Wrede F, VI, 16, 23. XII, 12, 14, 19.
— Henr. IX, 239. Enkans donation X, 116. XI, 5.
Wreta kloster VI, 175.
Wä VI, 177.

Y.

Yxkull X, 118. XII, 160.

Z.

Zimmerman X, 118.
Zir med rönnbär X, 46.

Å.

Åkerfelt X, 118.
Åkerhielm VI, 211.

Ö.

Ödla IX, 2. XII, 163.
Örnehufvud VI, 131. X, 121.
Örn, Nils, Prins af Lappland X, 119.
— Sam. X, 120. Noach ibid.
Örnflyckt X, 121.
Örnhielm VI. 175. 176, 178.
Österrike, förbundet med, 1668, VI. 150, 156.

Autographer
i de 12 Delarne.

Seklet:

XII. Absalon, Erkebiskop i Lund Delen III.

XVI. Angermannus, Abr. Erkebisk. i Ups. X.

XVI. ANNA, Drottn. i Skottland. V.

XVI. ANNA, Pfaltz Grefvinn. IV.

XVI. Asmundius, Tycho, Super-Intend. i Lund. V.

XVII. AUGUSTUS Furste till Anhalt XII.

XVI. Baner, Sten Riks-Råd IV.

XVI. — Gustaf Riks-Råd IV.

XVI. Barnekow, Chr. Danskt Riks-Råd V.

XVIII. Bellman, C. M. XI.

XVII. BERNHARD Hertig till Sachsen. XII.

XVI. Bielke, Cl. Riks-Råd IV.

XVI. Birger Erkebisk. i Lund III.

XVI. Boje, N. K. Gustaf I:s Fodermark, K. Eriks Secrete Råd. I.

XVII. Bothwidi, J., Biskop. X.

XVI. Bothniensis, N. Erkebisk. X.

XVII. Bourdelot, Favorit, XII.

XVII. Brahe, Ebba, RiksMarskinna. VI.

XVI. — Erik RiksRåd. IV.

XVI. — Gustaf, Pålsk Fältmarskalk, IV.

XV. Brochstorp, J. Erkebisk. i Lund II.

XVII. Bureus, Joh. X.

XVI. Bååt Gustaf Björnsson RiksRåd. IV.

XV. CARL VIII, Konung i Sverige och Norrige II.

XVII. CARL IX, Konung i Sverige, III. 2:ne.

XVII. CARL X GUSTAF f. Konung i Sv. XI.

XVIII. CAROLUS FRIDERICUS. Hertig XII.

XVI. CECILIA, Margrefvinna, I.

XV. CHRISTIAN I. Konung i Danm. Sv. o. Norrige II.

XVII. — IV, Konung i Danm. o. Norrige V.

XVII. CHRISTINA, Drottn. i Sverige, XI.

XV. CHRISTOPHER, Konung i Danm. Sv. o. Norrige II.

XVII. Dahlberg, Er. Kongl. Råd, VIII.

— De Besche G. Architecht VIII.

— De Geer Joh. Assessor VIII.

— Laur. VIII.

XVII. Dela Chapelle Jul. Öfverste Lieut. VIII.
XVI. Dela Gardie, Pont. Fältöfverste IV.
— — Johan RiksRåd VI.
XVII. — Jac. Riksmarsk. VI. 2:ne.
— — Magn. Gabriel, RiksDrotz VI.
— — Jac. Casimir, RiksRåd VI.
— — Pont. Fredr. RiksRåd, VI.
— — Ax. Jul. Riks-Råd VI.
— — Gustaf Adolph, RiksRåd. VI.
XVIII. — Adam Carl Landshfd. VI.
— — Magn. Jul. RiksRåd VI.
— — Pont. Fredrik Öfverste VI.
— — Pont. Fredrik En af R. Herrar VI.
XVII. — Brita Pontus dotter, Fältmarskalkin. Kruus och RiksDrotzinna Oxenstjerna VI.
— — Beata Fältmarskalkin. Torstensson och RiksDrotzinna Brahe VI.
— — Catharina, RiksRådinna Stenbock VI.
— — Maria Sophia, RiksRådinna Oxenstierna VI.
— — Christina RiksAmiralinna Stenbock VI.
— — Ebba Mar. Riks-Tygmästarinna Sparre VI.
— — Hedv. Ebba g. m. en Minister Gr. Oxenstierna i Wien, VI.
XVIII. — Eva, RiksRådinna Ekeblad, VI.
XVII. Duglas, Robert RiksRåd VIII.
XVII. Dureel M. vice Præsid. VIII.
XVIII. Dijkman P. Häradshöfding VIII.
XVIII. Düben, And. Capellmästare VIII.
XVII. Ehrensten, Edv. Riks-Råd XII.
XVII. Ehrenstrahl, Dav. Kl. Målare VIII.
XVIII. Ehrensvärd, C. A. General Amiral XI.
XVI. Elfkarl Ol. Sverkerss. Sekret. V.
XVI. Ekeblad Johan Anderss. Ståthållare VIII.
XVII. — Christopher, Öfverste VIII.
— — Jöran, Öfverste VIII.
— — Hans Officer VIII.
— — Johan, Kammarherre, VIII.
XVIII. — Claes, Riks-Råd, VIII.
XVIII. — Claes RiksRåd, VIII.
XIV. ERIC XIII, Kon. i Danmark, Sv. o. Norrige II.
XVI. ERIC XIV, Kon. i Sverige I.
XVII. Erici, Er. Biskop, m.

XVII. Fersen, von, H. General-Lieut. IX.
— — O. W. Fältmarsk. IX.
— — Fab. Fältmarsk. IX.
XVIII. — Ax. RiksRåd IX.
XVI. Fleming Clas, RiksAmiral, V.
XVII. Forbus A. RiksRåd. IX.
XVI. FREDRIC II Kon. i Danmark V.
XVII. FREDRIC III, Kon. i Danmark XII.
— FREDRICH Furste till Anhalt XII.
XVII. Gezelius, J. Biskop IX.
XVIII. Gezelius, J. Biskop IX.
XVII. Grill Anth. Riks Guardien (?) IX.
XVI. Grothusen Arn. Kongl. Lärare V.
XVI. GUSTAF I, Konung i Sverige, I och IV.
XVII. GUSTAF II ADOLPH, Konung i Sverige, XI. (3:ne st.)
XVII. GUSTAF ADOLPH, Hert. till Mechlenburg. XII.
XVII. Gyllencreutz, C. G. Lagman IX.
XVIII. Gyllenkrook, General, IX.
XV. Gyllenstierna Nils Eriksson, RiksRåd III.
XVI. — Erik Carlsson RiksRåd IV.
XVII. Gyldenstolpe Mich. Wexion, Assessor IX.
— — Nils Kongl. Råd IX.
XVI. Gylta B. RiksRåd IV.
XVII. HEDVIG SOPHIA Hertiginna till Holst. Gott. XII.
— Hierta, P., Öfverste IX.
XVI. Horn, Henr. Classon RiksRåd, I.
— — Anna Clasdotter, RiksRådinna Sture III.
XVII. Hunnius Æg. Profess. X.
XVI. Hvittfeldt Arild Dansk RiksCanzler V.
XIV. HÅKAN, Konung i Sverige, II.
XVI. JACOB I Konung i England och Skottland V.
XV. Jacob Ulfsson Erkebisk. i Sverige II.
XV. JOHAN II, Kon. i Danm. Sv. och Norrige, II.
XVI. JOHAN III, Konung i Sverige och Pohlen, IV. 2:ne.
XVII. JOHAN CASIMIR, Furste till Anhalt XII.
XVII. Kenicius P. Erkebisk. X.
— Krokius N. Biskop, X.
XVI. Kruus Matts RiksRåd IX.
XVII. — Jesper Mattss. RiksSkattmst. IX.
XVIII. Königsmarck Mar. Aurora, Probstin IX.
XVII. — B. E. RiksRådinna DelaGardie VI.
XVI. Lejonhufvud, Sten, RiksRåd I.

— — Märta, RiksRådin. Sture III.
XVI. Liljehöök, Ebba, RiksRådin. Lejonhufvud V.
XVII. LUDVIG XIV. Konung i Frankrike. XII.
— LUDVIG Furste till Anhalt XII.
XIV. MAGNUS II, Kon. i Sverige och Norrige, II.
XVI. Magnus Joh. Erkebisk. II.
— MARIA EUPHROSINA Pfaltz Grefvinna, RiksDrotzinna DelaGardie, VI.
— Martini Ol. Erkebisk. X.
— Maurice, Comte de Saxe Marechal de France XII.
XVI. Melville J. Skottsk RiksRåd, V.
XVII. Melartopæus P. SuperIntend. X.
XVII. Oxenstierna Gustaf Gnbrielsson R. R. IV.
— — Eleonora Elisab. RiksRådin. DelaGardie VI.
— Paulinus, Laur. Erkebisk. X.
— Petri Bened. Biskop X.
XVI. — Olaus, Reformatorn, X.
XVI. PHILIPP Hert. till Hessen, V.
XVI. Posse Göran RiksRåd IV.
XVII. Phrygius, Sylv. SuperIntend. X.
XVI. Ramel H. Danskt RiksRåd V.
— Ribbing B. RiksRåd IV.
XVI. Roosor (af tre) Gustaf Johansson R. R. 1.
— — Brita Jönsdotter, Riksrådinna Liljehöök IV.
XV. — Knut Alfsson RiksRåd. Höfvidsman på Aggerhus. III.
XVI. Rosengren Jac. Turesson RiksRåd V.
XVII. Rosenhane Gust. President XI.
— — Scher. Öfverståthåll. XI.
XVIII. Rålamb, H. ÖfverHofmästarinna, Grefvin. DelaGardie VI.
XVI. SIGISMUND, Konung i Sverige och Pohlen IV.
XVI. Skepperus, Er. Olai, X.
XVII. Skunck, N. Magistrats-Secret. XII.
XVII. Skytte, Anna, Amiralinna Gyllenstierna IX.
XVI. SOPHIA, Hertiginna af Saxen, I.
XVII. Sparre Ebba, RiksRådin. Dela Gardie VI.
— Sparre P. RiksTygmästare XI.
XVI. Stenbock Erik Gustafsson RiksRåd IV.
— — Carl Gustaf RiksRåd V.
— — Ebba, RiksAmiralinna Fleming V.
XVII. Stephani, Ol. Bisk. X.
XV. Sture Nils RiksRåd III.

XV. — Svante Nilsson Riksföreståndare. III.
XV. — Sten d. ä. Riksföreståndare. III.
XVI. — Svante Stensson Riks-Råd III.
— — Erik Grefve III.
— — Carl Grefve Fältherre III.
— — Anna, RiksRådinna Bjelke III.
XV. Tott, Hans Åkesson Riks-Råd, III.
— — Ingeburg Philips Dotter, RiksRådinna Trolle III.
XVI. — Claes Åkesson Riks-Råd IV.
XVII. Ungius J. SuperIntend. X.
— Wachtmeister H. General-Amiral XI.
XVII. WILHELM, Hert. till Sachsen XII.
XVII. Winstrup P. Biskop i Lund. IX.

Dela Gardiska Archivet.

Tolfte Delen.

K. Carl X Gustaf.

(Forts. från XI D. p. 169.)

Följer längre fram i denna del. Se *Innehållet.*

K. Carl XI.

Regeringsbref.

Som dessa äro af så stor mängd, nödgas vi nu-mer blott anmärka de vigtigare, för att ej trötta Läsaren alltför mycket.

Ett dylikt af d. 16 Martii 1660 börjar: *Carl med Gudz Nådhe, Sveriges, Götes och Wändes Konung och Arffurste* . . . Slutar: Och vij befalle Edher Gudh Alzmecktige synnerligen Nådeligen. Af Göthe-borgh d. 16 Martii 1660.

Opå H. K. M:ts respective Wår älskelige kära her Sohns, så ock allernådigste Konungs och Herres vägnar.

Hedevig Eleonora.

Per Brahe mpp. Lars Kagg. Sewedh Bååt.
Axell Lillie p. Carolus Mauritius Lewenhaupt.
Arfvidus Forbus. Gabriel Oxenstjerna Gabrielsson.

Per Linnormson Ribbing. Axel Sparre. Erich Flemingh. Johan Rosenhane. Nicolaus Brahe. Gustaf Posse.

Brefvet är till en af underskrifvarne — Forbus. Per Ribbing har under namnet hängt den respectablaste streckmassan. Rådet synes varit mycket roadt af underskrifter, enär det funnit sig vid att på *en* dag i 5 bref till *en* person rörande *ett* ämne (en Generalmönstring) underteckna 65 i allmänhet med stort besvär nedskrifne Rådsnamn: den tillskrifne Generalen har sjelf undertecknat sina ordres &c. i alla 5 brefven, (ett missiv, ett bref, en fullmakt och en instruction i 31 högst vidlyftiga §§.)

Instructionen har marginalsummarier, t. ex. knecktens namn väl och rätt annoteras. Ingen gammal knecht förlofvas, utan af K. M. sjelf. Den Kapten, som kunde tillrättaskaffa förrymde knektar, finge sjelf den plikt, karlen var förfallen till, som antingen knekten eller föräldrar och slägt betalte; men om knekten måste, af brist på fä, böta med kropp, ersattes Kaptenen af kronan med 6 daler silf. m. för hvarje. De som på denna pardon ej framkommo, skulle exemplariter straffas. Den skrefne bonden finge lega. Gamle Officerer finge Commissarierne ur tjeusten, till K. Mts vidare ratification förläfva. Af *Wadstena Krigsmanshus* kunde intraderne disponeras.

I Stockholm utfärdades d. 30 Junii 1660 ett Öppet bref för Gr. Axel Dela Gardie att hålla fyrbåkeriet på Dagdöön vid makt, som slutar: »Till yttermera visso ähr detta med vårt Kongl. Secret: och

vår högälskelige käre fru Moders så och våre Rikes Råds händers underskrift bekräftadt. Dat. Stockh. d. 30 Junii An. 1659» (sic.) Under det årtalet, skrifvet då halfva år 1660 förlupet, ha jemte EnkeDrottn. 13 Rådsherrar och en Secreterare (Gyldencrantz) underskrifvit. Ännu den 12 Sept. underskrifver *Rådet*. D. 14 Dec. inkallades en af rikets störste Donatarier Gr. Ax. Lillie i Red.Coll. för att efter *Ständernas begäran* (!) verkställa 1655 års Riksdagsbeslut angående reductionen, der *Regeringen* underskrifvit. Under K. M:ts »Sentens och Dom» underskrefvo blott Hedevig Eleonora och Sekreteraren. I en dylik efter Konungens myndiga år (i den långvariga processen mellan RiksDrotzet och Cathar. Dela Gardie) har blott ett Riks Råd (Henr. Horn) underskrifvit jemte Secreteraren. (Se DelaG. Arch. VI: p. 223.)

1661 d. 8 Apr. gafs det ledigblifna Grefskapet Pernou till R. Cz. Gr. M. G. D. tills den 1655, vid Grefskapet Arensburgs reduction, utlofvade restitutionen kunde verkställas. 1662 d. 4 Jan. Till d. 10 Febr. hade Reg. för godt funnit »sammanskrifva Wåre och Wårt RiksRåd.» hvarom Forbus underrättades i Finland. *D.* 3 *Maji* privilegierades M. Soph. DelaG. att från Revel utskeppa 50 läster spanm. mot tull af 4 T:or på hvar läst. *D.* 15 *Julii* donerades till Commis. G. Palmqvist flera Uppl. kronohemman. 1663 *d.* 14 *Febr.* förordnade Reg. några Curatorer till Canzlersembetets lisa; dervid Curatorsbref utfärdades för Prof. Ol. Radbeck, ianseende till dess dex-

teritet och reele prof. af dess bekanta försorg för Akademiens välstånd. *D.* 17 *Sept.* concesserades åt Gr. M. G. D. att Gebietet Helmet sälja el. förpanta. D. 15 *Dec.* donerades Finska gods till Forbus. *D.* 5 *Apr.* befalltes Skattmst. och KammarRåd att betala Bar. Bidal för den Caross, han åt Hert. Adolph uppköpt, men som Sal. Kungen gifvit till den Ambassadeur som åt Frankfurt afgick. 1665 *d.* 19 *Dec.* har Reg. betänkt att upphjelpa manufacturen i riket, åt Grnn M. S. Dela Gardie, hvilken ernat vid Töresö anlägga dylika, gifvit frihet att inrätta »Akergifvehrr», som äro pistoler, bössor, fusiner och Svärdsfästen. — Väl hade priv. exclus. förut gifvits åt Rademacher, men som han ej kunde fournera behofvet och föröfrigt tillfälle var till utskeppning, meddelades än ett priv. Grnn skulle ock tullfritt få införa porcellinerjord, bresiljeträd m. m. Likaledes gafs frihet att inrätta ett oljeslageri, och skulle ingen i Söderml. under minoriteten få slikt anlägga. 1664 beslades en Öfverstefullmakt med en charta, stämplad till 3 daler silfm. 1666 d. 14 Maji confirmerade K. M:t *Böndernas* på Dagöön contract om dagsverksskyldigheten med Gr. Ax. Jul. Dela Gardie. — 1666 d. 6 Sept. skref Reger. ett öppet bref till Gen. Gouv. Clas Tott, att »persvadera Enkan Elis. Wachtmeisters creditorer att patientera med henne.» — 1666 d. 25 Oct. gaf Reg. åt R. Cz. Gr. M. G. D. Tjugo Skeppund bly af det nu från England inkommet är. »Matthias Biörnklou uthi RijksCantzlers ställe» subscripsit. — 1667 d. 3 Apr. medgaf R. R.

St. Bjelke att få emottaga som part de 2 hemman, som vorò anslagne Fru Anna Messenia Rechenberg, och lemna henne det önskade lånet af penningar. — 1670 d. 3 Nov. hade Grnn M. S. DelaG. andragit att hennes manufacturer hotades med ruin. Reg. som af Ständerne fått sig uppdraget att uppmuntra manufacturväsendet, köpte då af henne 15,000 alnar kläde. Hon, som byggt ett stort magasinshus vid Dalarön m. m., fick fjerdeparts frihet till hemmanet Bethel och Wettiuge ström, samt rättighet att tillhanla sig ett feudalgods Lagmansryd i Rydaholms socken. — 1672 d. 11 Juli medgafs jus patronatus till Fältmsk. C. Leyonhufvud.

Af *K. Carl XI:s Decharge för K. Förmyndaregeringen*, dat. d. 18 Dec. 1672 finnes en afskrift af R. Cz. M. G. D:s handsekreterares J. Lorins hand, hvarunder läses:

Vidimus concordare cum Originali
Axel Örnsted. Jahan Paulin Ölivekrans. J. Hoghusen. (hvardera egenhändigt); liggande inom ett förseglad couvert hvarpå af R. Cz. Gr. Dela Gardies hand är skrifvet: *Vidimerat copia af Kongl. Mayestets vår Regerande Allernådigste Konung och Herres Qvittobref angående förmynderskapet, hvars original är laghtt i Riddarhussarchivet Nb. Detta bör leggias till de pretieuseste bref ven i jernskrinet.* Förseglingen är obruten, men ena kanten skuren och copian kan således uttagas och inläggas. Under en annan med chartor belagd afskrift läses:

Vid det å pergament in folio skrifna höga ori-

ginalet till ofvanstående afskrift är fästad på vanligt sätt en träkupa, innehållande Kongl. Sv. Rikssigillet, likväl blott med förstelig krona, och har origin. documentet varit inneslutet i ett convolut af papper med följ. påskrift å ena sidan:

Till Posteriteten
att förvaras i Riddarhusets
Archivo.
Anno 1673 d. 20 Junii.

A andra sidan finnas 5 sigiller i följ. ordning. Enkedrottningens i svart lack, Grefl. Braheska sigillet i rödt, Grefl. Wrangelska i svart, Grefl. Stenbockska, Grefl. Dela Gardiska och adl. Bjelkiska i rödt lack. Convolutet låg ouppbrutet i Riddarhus-Archivet till d. 24 Maji 1784, då det, till följe af R. Dir:s beslut inför Directionen öppnades, hvarom påteckning skett å convolutet. Denna copias öfverensstämmelse med nämde original är attesteradt af O. J. Lagerheim RiddarhusSekreterare d. 2 Nov. 1819.

Som sjelfva qvittobrefvet af den 17-årige Konungen underkändes af den till myndig *ålder* komne, kan det ej påkalla vidare anmärkning, än att det är mycket moderat conciperadt (ingen contrasignant), intet beröm inlaggdt i texten, blott i allmänhet ett erkännande att Konungen fått ett rike med aldeles samma tillhörligheter af länder, som förmyndarne emottagit, oaktadt tiderne varit svåra. Dechargen är ovillkorlig.

En mängd Kunga- och Rådsbref (öfver 50) upplysa krigsaffärerne synnerligen under 1676 och 1677.

De fleste äro skrifne till RikeRådet, Fältmarskalk-Lieutenanten Gr. Ax. Jul. DelaGardie, hvilken med DelaGardiska namnets skräck skulle bidraga att värna landet mot det folk, som insatt samma namn i sin Litania. Han var lyckligare i sitt defensionsverk på östra (mot Ryssland och Pohlen), än hans äldre broder på vestra gränsen (mot Norrige). Konungens bref äro daterade af fältlägret i Christianstad, Wä, Norje, Falkenberg, Syllinge o. s. v. Rådets, af Rådkammaren i Stockholm. Af Wä d. 18 Jan. 1677 betygade K. Mt Grefven sitt nådiga välbehag, derföre att Grefven anslagit halfva räntan af sina på arfslotten undfångne förläningsgods till krigskostnaderna. S. å. d. 18 Sept. daterades ordres från fältlägret i Norrviddinge till Gref Ax. Jul. D. att jemte defensionen af Bergslagerne åtaga sig *Jemtlands återläggande under Sveriges lydno*, »med den berömlige Zele, hvilken J tillförne vid tillfällen hafven låtit förspörja». General Carl Sparre hade från Borgsjö d. 12 Sept. låtit förspörja, huru som mellan Clereciet och civile betjente en stor oordning och oenighet förefans, så att den ene ville hit, och den andre dit, fienden deremot kom 4000 man stark, hvarföre landets recuperation genom allmogens kraftiga sammansättjande nu vore föga att förhoppas. Till hans bestånd kom nu Fältmarsk. Lieut. DelaGardie, och förmanades Generalen att med honom och med Gouverneuren Jacob Fleming flitigt correspondera. Emedlertid sträfvades under hösten för recuperationen. I Jemtland ansågs en tredjedel vara ödeshemman, och att dessa jemte

de hemman, som Enkor innehade, väl utgjorde halfva provinsen; hvarföre ansågs för tjenligt att lofva Dalkarlarne, der de ville manligen kämpa för landets återintagande, få dessa alla hemman med skatterättighet, hvarigenom sörjdes både för landets recuperation och cultivation. Det manskap, som i Dalarne kunde uppbringas, borde gå in genom lilla Herredalen, tagandes der allmogen med sig, efter de eljest skulle gå igenom alla dessa provincier. Sedan Carl Sparre begärt sin dimission i anseende till folkets disaffection mot sig i Helsingland, Medelpad och Ångermanland, beordades Fältmarsk. Henr. Horn att öfvertaga directionen af militärverket i Norrland. DelaG. var i Dalarne. Dalkarlen lyssnade föga på anbudet om skatträtten i Jemtland men ville försvara sin gräns, om de finge sjelfve välja befäl. D. ansåg att folkets humeur i anseende till tidernas ställning borde med all douceur handteras, särdeles så, att de ej måge fatta den tanka, som man dem något militärtvång påtvinga ville. Rådet förklarade (i bref d. 10 Oct. 1677) det väl, att R. R. och Fältmsk-Lieut. en sådan conduit härtill brukat som ock det redan hos dem vunnit hade, att de sig accommodera till rotering och exercitier under visse officerare och marchera till att bevaka deras gränser. Man förmodade att allmogen i Dalarne väl kände Helsingarnes sinnelag, och såsom allmogen plägar den ene den andres maximer följa; särdeles den ena sig icke vill mera besvär uppå taga än den andre. Då Tit. Horn således först fått grannarne till lydno, vore att hop-

pas, det Dalkarlarne ock som goda Patrioter uppresa sig mot fienden. Ett Placat skulle sändas, att uppmana folket, men ett förslag af Grefven att muntra Finska ryttare med utsigt mot hemman, som innehahades i förläning af adel, vore betänkligt. Deremot var godt, att låta sådane personer, som voro väl lidne hos allmogen, först privatim fara omkring och länka folkets sinne och sedan de samme få publikt uppdrag att underhandla med folket. En Major Pels ansågs tjenlig. Äfven Konungen uppmanar Grefven, både under det han skulle kalla Dalkarlarne i vapen och då han uppehöll sig vid ryska gränsen, och det ofta, att söka hålla folket i godt humeur och animara allmogen, som ej kunde annat än känna ställningen svår och tryckande, till landsens värn för att kunna desto mera manskap aflåta till Konungen. 1676 d. 12 Jul. uppmanas han, att vid periculum in mora öfvertaga på sig en särskild K. Mts commission till fäderneslandets conservation och välfärd, genom att sjelf sammankalla Riksdag i Finland, göra folket uppmärksamt på huru fienden stode i landet, hvilken nesa det vore för hela nationen, om vi, hvilkas fäder varit hela Europa redoutables, nu skulle besegras af Danskarne, att nu sjelfva Konungens person vore i fara, om ej folket ansträngde sig, att förstärka Konungen af alla krafter. Synnerligen fordrades Cavalleri; Adlen borde Grefven lifva att utgöra, utom den vanliga rusttjensten, hvad R. Råd redan beslutit för sig utgifva eller 2:ne hästar, som dock ej skulle få föras utom riksgränsen; enkor och fader-

lösa barn bland adlen fritogos väl annars, men Grefven borde uppmana dem att ej nu begagna detta privilegium, som deras förfäder i slik ställning ej heller begagnade. Af Adelsman som sjelf red åstad och tog ridande tjenare med sig, kunde ej mer begäras. Ofrelse, som innehade frelsejord, liksom alla innehafvare af puntgods borde muntras att ej visa sig kargare. Clerciet, hoppades man, kunde bevekas att utrusta en ryttare för hvar 64 mantal, hvaraf en prest uppbure tionde. Af Borgarne, som trycktes mest af inqvarteringar, kunde blott båtsmansrekryteringar, utlofvade till nästa år, nu strax begäras. Utskrifningen, af allmogen medgifven å Riksdagen till nästa år, måste nu anticiperas. Man hoppades i allt på Grefvens »bekanta dexteritet och försigtighet». Under dettta allt hotade Ryssen med ruptur. Ett bref af Ryska gesandter, »gifvet i vårt Rikshof och Zariska Stora residentsstad Muscou år ifr. verldens skapelse 7184 d. 29 Dagen i Oct.» erbjuder Konungen i Sverige ett möte på gränsen mellan klostret Petzur och Svenska gränsorten Nyhusen, hvarest kunde ransakas om förhållanderne. Zaren hade förbundit sig med Churf. af Brandenb. mot hela Christenhetens ovän, den Turkiske Sultan; men hade af Sveriges Gesandt Gustaf Oxenstierna och hans gesandtskap förnummit, att K. i Sv. klagade att Churf. brutit Westphaliska freden af 1648, och sökt bringa K. flera fiender på halsen o. s. v. »Deruppå, heter det sedan, gifva vi Store Herre vår Zar. Maj:t Eder Stormäk-

tigste Herre E. K. M:t tillkänna, att ehuruväl E. K. M. efter vår Zarska Maij:ts önskning intet hafver täckts draga eder armé tillbaka utur H. Churf. Durchl. land och stillat kriget, dock likväl vilja vi Store Herre vår Zar. Maij. för begges våre Höge Herrars vigtige ärenders afhandling, skull skicka» — — de nämnde Legaterne, de Svenske till mötes på upgifvet ställe. — Ehuru denna Gref Jacobs son, stamfader för den nu lefvande ätten, är förgäten af Efterverlden, synes han dock förtjena en aktningsfull hågkomst, vid betraktande af det förtroende han egde som krigare under de 3 Carlarnes tid. I bref af K. Carl XI, denne allvarlige regent, som otfrade ganska litet åt phrasen och dessutom var denna familj föga gunstig, omtalas Gr. Ax. J. Dela Gardies »förtjenster äfven under H. M:ts Herrfaders tid.» I mer än 30 år hade Grefven »defensionsverket» åt östra gränsen sig uppdraget, styrande dessa provinser, af hvilka flera laggts af hans förfäder under Sveriges krona, så, att han dog fattig sjelf, men med tillgifvenhet och vördnad omkring sig. I K. Carl XI:s bref förekomma ofta ärofulla intyg om hans duglighet, dexteritet, försigtighet m. m. Äfven har det missödet träffat honom, att ej ens hans efterkommande äga af honom något porträtt. — I litterär bildning var han sin äldre broder Magnus Gabriel vida underlägsen, men deremot synes han äfverträffat honom i klarfri charakterstyrka och embetsmannaduglighet.

1681 d. 4 April tillskrefs af K. Carl XI Ärkebisk. och Cons. i Upsala, huru Grnn Soph. S. Forbus kla-

gat, att E. B. och C velat förs. i Filtja påtruga en annan pastor, än förs. valt. K. bad E. B. o. C. recommendera sin candidat annorstädes. »Her med skier oss ett nådigt nöje.» 1682 d. 2 Oct. deputerade H. M:t Gr. Ax. J. DelaGardie, Hr Christoph. Gyllenstjerna och Hr Cl. Flemingh, att upptaga och öfverse allmogens besvär.

1683 d. 22 Mars bade Gr. Fab. Wrede, som med sin hustru, en Kruus, ärft några enligt Riksdagsbeslutet reducerlige gods, begärt få tillbyta sig andra, på det han och hans efterkommande måge kunna de samma så mycket tryggare possidera och den derpå gjorde kostnad med byggnad och cultur att nyttja; hvarföre Skattmästaren anbefallides att ge förslag på det önskade bytet. 1683 d. 26 Mars donerades åt Landsh. Ax. Lillie på Löfstad de gods i Kimstad och Löt socknar, hvilka enligt Riksdagsbeslutet hemfallit till K. M:ts disposition. Man känner väl inga större förtjenster af denne Landshöfding, men — hans son var eller blef snart gift med Gr. Wredes dotter. 1683 d. 22 Aug. upplåts åt Landshöfd. Wrede Stäkes gård, befallandes K. M:t CammarColl. att låta bemälte Wrede »Stäkes gård verkligen nyttja och behålla.» Han befriades från alla afgifter deraf, för att kunna använda desto mera på Stäkes cultur. 1683 d. 13 Oct. utfärdade K. M. en med betraktande af hans charakter nog egen recommendation till Domare och Exsecutorer, att skynda på mer än vanligt, då Grnn M. S. DelaGardie hade skuldfordringsmål före.

1684 d. 30 Jan. donerades till den föga namnkunnige *Gustaf Kruus* (Fab. Wredes svåger), för hans egna och hans förfäders bedrifter (Fadren var en af de mindre märkvärdige Öfverstarne i den på märkvärdige män rika tiden) de donationsgods i Lifland, som från Kruusarne hemfallit enligt Riksdagsbeslutet till K. M:ts disposition: »ehuru väl den publike tarfven är stor och slike gods till det gemena bästas understöd billigt skattas nödige.»

Observeras det märkliga, att den ordningsamme K. Carl XI ej sällan underskrifvit bref, som i contexten äro raderade, hvarigenom de i framtiden kunnat förkastas. Enligt då ännu gällande lag, måste documenter, å hvilka domare finge reflectera, vara »oskrapade». 1684 d. 15 Mars confirmerades åt en annan af Gr. M. G. DelaGardies verksammaste fiender Öfverste Marsk. J. G. Stenbock, »till sin och de sinas desto större säkerhet i framtiden» Ölsta by, med rättighet att densamma afhysa och lägga under Sjö sätesgård. 1685 d. 3 Maji underrättades M. G. D. af K. Mt, contrasignante Lindsköld, i ett öppet bref att en *Adjunctura* tillsättning K. Mt i nåder väl behagade. Der var stundom, ser man, godt om tid. 1685 d. 20 Junii underrättade ett annat Kungabref, med J. Bergenhielms contrasignation, att K. Mt ej kunde salvera DelaGardiska huset ur Banquens hand, »kunnandes Wij knappt våra betjenter, som i verkelig tjenst sittja, skaffa deras lön, mycket mindre det som från förra åren återstår; dy see Wij inthet huruledes Wij Eder uthi detta målet, ehuru gerna Vij

ville, skole kunna vijdare än som med Wennegarns salverande skjedt är hjelpa, utan beklaga jemte E-der, att J på Edre gamble dagar skohle vara reducerade till sådan extremitet, att nu inthe några medel och utvägar, som Vij för tiden kunne ihugkomma, öfrige äre till att frälsa Edher derifrån». 1685 d. 9 Sept. anförtroddes och uppdrogs Præsidents Chargen i BergsCollegio och ReductionsCollegio efter Præs. Clas Flemings dödlige afgång, tillika med Kammarrådstjensten i CammarCollegio med Kungelig Rådstitel, jemte sina förra tjenster, till alla tjensternas så mycket större myndighet och eftertryck. 1687 d. 23 Apr. vocerades Frih. Wrede till Præsid. i Cammar-Collegio och StatsContoret, efter R. R. Salig Gust. Lilliecrona, som alltid varit »en trogen, flitig, och välviljande tjenare och man». 1687 d. 17 Dec. befriades och ändtledigades Frih. Wrede på egen begäran från det i det mesta fullbordade importerte reductionsverket, »kunnandes Vij dervid ej förbigå mot Eder den nödige Erkiendzlo hvarmed wi . . . icke mindre ihågkommande varde, än vij vid alle förefallande tillfälle lära låta Eder deraf verkeliga nådetecken förspörja, så att J alltid kunnen icke allenast göre Eder derom försäkrade, utan ock tryggja Eder och edre efterkommande vid vårt Kongl. hägn och beskydd, så att ingen Eder och dem för denna förrättningen besvära eller oroa skall nu och i kommande tider. Och allenast detta härvid påminnandes, att der det skulle framdeles befinnas, att något i hast och för arbetets myckenhets skull ej kunde

vara så noga inkttagit, eller ock af några nye skjäl till vår rätta upplysning skulle hädanefter i en eller annan måtto vara att tillgå, som vid Resolutionernes utfärdande intet hafva varit tillfyllest vid handen gifne eller attenderade; Så förblifver vår höga Kongl. rätt Oss alltid förbehållen hos dem, som någon i vår egendom derigenom hafva kunnat komma att innehafva och nyttja. Och vi befalle . . .

Carolus.

J. Bergenhjelm.

1688. d. 20 Mars befaltes Grefve F. Wrede att med B. Oxenstierna correspondera och med Canzli-Coll. sammanträda rörande inlösen af ön *Krutsand* från Danska Kronan för 10,216 Rdr 36 sk., hvilka penningar nu låge i beredskap. 1688 d. 7 Maji uppdrogs åt Gr. F. Wrede att sitta i en Extra Reduct. Commission, som skulle (till *usus* i stället för *prooemium*) nöfverlägga om visse principier och fundament i reductionsmålen, så att så väl den ene som den andre måtte ske lika rätt och ingen hafva orsak att säga, att man den ena tiden så, den andra tiden annorlunda Kongl. Resolutioner och Riksdagsbeslutena uttydern. Synnerligen fordrades noga öfverseende 1) angående de gods, som äre köpte för löningar; 2) för åtskilliga transporter och pretensioner, samt 3) för Kopparcompagniets fordringar. Det ville synas, som någon förändring bör ske uti det som af Reductions-Commissionen tillförene vore resolverat, der Commissionen utan allt arbitrerande samma ärende considerera skulle. 1688 d. 16 Aug. förbödos office-

rarne att under hvad benämning som helst af manskapet några penningar upptaga, utan på K. M:ts eller Gen. Gouverneurens tillstädjelse, dervid alltid fordrades bestämd uppgift af ändamålet. Munderingspengarne ha de ofta ej användt efter föregifvande, utan till enskild nytta. 1689 d. 2 Aug. hade K. M:t förnummit att soldaternas fötter skadats af de illa gjorde skorna. Ett märkligt reformsteg togs i anledning deraf. Öfverstarne fingo sig uppdraget att låta förfärdiga »rumma och lagom långa skor;» och den sockneskomakare, som understod sig göra soldatskor skulle skrifvas till Knekt, och den Knekt som understod sig göra Knekteskor, straffas med — gatulopp. Carl Piper har contrasignerat denna epistola magis sutoria quam regia. 1689 d. 5 Febr. förordnades Gref. Ax. J. DelaG. Gr. Fab. Wrede och Gref. Ax. Stålarm att upptaga och öfverse Borgerskapets besvär och underd. desiderier. 1689 s. d. bönföll Gr. Ax. J. DelaG. att varda fri från Lagman Jon. Schönbergs, K: M:ts Ombudsmans, kräfning för några uppburne räntor, hvilka det ej stod i Grefvens makt att restituera. Hela supplikeu på 22 rader finnas på första sidan af arket. På de 2 tums öppning som fins mellan titel och text har Konungen skrifvit:

K. M:t vill af nåder efftergifva desse upburne räntors restitution, men måste deremodh afstå de fordringar som K. rådet hoos K. M:t kan hafva sampt de köpe och pantegods från Chronan han kan hafva. Stockh. d. 31 Julii 1689.

Carolus.

Annars var denna sak uppgjord redan d. 14 Maji 1667, då K. M:t utfärdade ett öppet bref för Grefve A. J. D. »att han frikallas för alla de gravationer, som han så för sig sjelf, som för sin sal. Fader, svärfader och Broder har kommit att häfta, och fått Dagön i sin lifstid». Gravationerne bestodo i ersättningar af allodialgods, som äro abalienerade, dessliker Norrköpings besluts donationer, item abalienerade köpegods som varit löste från K. M:t och Kronan med ofruktbart capital, med annat mera, som Red. Commissionens författade resolutioner och Commissarien Schönbergs gjorda uträkning innehåller. I ett för allt afstod Grefven Dagön, som Hans sal. Fader af G. II Ad. köpt och som årligen berättas gifva 3383: ½ Rdr ränta. Konungen frikallade honom deremot för alla de gravationer, besvär, observationer och ersättningar, som honom allaredan vetterligen uppfunne och påkomne äro så ock de som härefter honom uppfinnas och påbördas kunde. Men som han derigenom förföll i ett mycket slätt och förblottadt tillstånd lemnades honom samma gods på behaglig tid till sitt och de sinas subsistence; men efter hans död skulle det hemfalla till Kronan till evärderlig, fast och oklandrad egendom, i stället för ofvanbemälte Gravationer. Så fick ättlingen lemna sin egendom att betäcka skulder, uppkomna genom Fadrens m. fl:s förläningar. Man ser, huru för stor medgång förer motgången med sig. Svenska adlen hade varit bäst tjent genom att undgå både donationer och reductioner.

Resolutionerne, som K. M:t egenhänd. undertecknat, äro oftast af Pipers hand. »I hafva att . . . » skrifs äfven der Excellenser äro de tilltalade. Resolutioner affattas stundom i 2 à 3 rader. 1684 d. 22 Apr. har K. M:t med egen hand tillskrifvit, der Lovisin slutat med »synnerligen nådeligen», ett bref till President och Råd i CammarCollegio:

Jag tänker att J så länge bruka complaisance der neder uti Cammaren, till dess ing blifver förorsakat tillsättja en commission öfver Eder, huru J företräden edre Embeten och huru J betrakten eder Edsplikt. Jag varnar eder härmed att J härefter vänden igen med edra intriger, heller jag lärer sannerligen — — (?) eder med alfvare och jära eder vetta, hvad J bören göra, om J dhet intet vetten. Jag menar allenast dhem i Collegio som hafva skrifvit brefvet under heller finnes uti Protocollet hafva samtyckt till brefvet.

Carolus.

Collegium hade sökt skydda en Camerare och, Protonotarie Joh. Eneman vid den sednare tjensten sedan K. Mt afsatt honom från den förra. K. Mt fann det falla af sig sjelf att den afsatte ej kunde inneha en annan tjenst i Collegiet. 1685 resolverade K. Mt på de besvär Prof. Henr. Schytz (se DelaG. Arch. VI—VIII passim) hafver inlaggt emot K. Mts hofrätt, angående den citation och förmente olaga jäfvande och deraf flytande tillvitelser och beskylldingar, som K. HofR. på K. R. och Præs. Gr. G. DelaGardies ansökande hafver på Professoren låtit utgå

d. 11 Martii, gifvet i RådCammaren på Sthms slott d. 26 Mart. 1685. HofR. borde sin citation tillbaka fordra och hvad deruti om jäfvet förmäles utlemna, stående sedan Kongl. Rådet och Præs. fritt injuriæ action mot Prof. S. in foro competenti lagligen utföra det bästa han gitter. Citationen förklarades löpa mot en K. Mts föregående resolution. Då man här ser, huru lätt Konungen låter sin Cusin och en Hofrätt få orätt mot en ringa medborgare, som groft förolämpat sin och dennes officielt gifne medhjelpare, en embetsman, (O. Rudbeck,) så blir enväldets erbjudande än förklarligare. 1692 d. 9 Nov. hade Konungen, contras. C. Piper, mycket bekymmer att kunna försälja spanmål. CammarColleg. tillät dock ej sälja under 24 Rdr läst. Fråga var, om Konungen borde sjelf trafiquera dermed på utrikes ort. I Stockh. betaltes blott råg 8 à 8½ d. korn 9, 10½, 10¾ d. koppm. tunnan.

I ett egenhändigt »Memorial för Kongl. Rådhet Her Grefve Fabian Wred,» Stochol (sic) d. 18 Jun. An. 1690 af K. Carl XI, befalles bland annat Hr Wred, att uppleta och insamla förra årens öfverskott, att af Adlercronas egendom betala 4000 Rdr för capellet vid Kungsör, såväl som dhe 9000 Rdr som skola läggas i des ställe för de 9000 Rdr iagh till mig tagit hafver, hvilket också bör utaf Adlercronas egendom betalas. Konungens resolutioner, ofta uppsatta med C. Pipers hand, äro laconiske, stundom har Konungen satt ett litet lacksigill under namnet,

hvilket någon gång borttagit dess medhörda bokstäfver, helst den tiden mången supplicant skrifvit 9 till 10 rader ja stundom hela supplicationen af 20 rader på första sidan. 1694 d. 7 Julii utfärdades, i form af förseglad bref, dimision till F. Wrede (Saber. Carolus, C. Piper) från Presidentskapet i Berg-Collegium, der välförtjent beröm *ambabus manibus* meddelas: »Hafvandes Wij i sjelfva gerningen erfarit, att värket medlertid icke allenast med en ovanlig mehnage är blifvit manierat och fördt, utan ock genom Eder oförtrutne sorgfällighet i det väletånd bracht, hvartill detsamma aldrig tillförene har hint; alltså skulle vij intet högre hafva önskat, än att J än vidare dervid velat continuera, då vi kunnat vara säkre, att vår tjenst och interesse derunder blifvit väl och noga observerat och i ihkttaget.»

I helhet må ett charakteristiskt Konungabref meddelas:

Wi Carl &c. Vår ynnest och nådige benägenhet med Gud Alsmäktig. Wi hade vist trodt, tro Man och Landshöfdinge, at dät bréfvet som vi låte til Eder afgå i förledit åhr ifrån Kongsöhr skulle hafva värkat hos Eder så mycket, att J intet vidare skulle haft lust inlåta Eder i trätor med våra Collegier, och således sämka oss onödigt besvär och Eder sjelfve olägenhet på halsen, men twenne Edre skrifvelser af d. 24 och 27 Maji gifva åter anledning til en ny stridighet, ty at J uti dät eda giören vår HofRätt ingrep uti däss jurisdiction och Embete, tilägnandes Eder igienom en ogrundat lijknelse en

sådan Rätt äller Commando öfver Häradshöfdingarne som en Öfverste hafver öfver sitt Regemente och sine Officerare, *hvilken ingalunda och på intet sätt Eder competerar, emedan under-domarne stå under Våre HåfRätter och intet under våre Landshöfdingar, hvilka hvad Embetet anbelangar, hafva ingenting att befalla dem, icke heller böra de för dess förrätning stå dem till svars: Men at de förena sig mäd Landshöfdingarne* om Tings terminerne dät helle vi intet oskjäligt, fast dät altijd och allestädes i Vårt Rike intet har varit tilförende så brukeligit, utan häradshöfdingarne hafva mehrendels sådane terminer själfva sat som lagen och Rättegångsordinantien dem föreskrifver och dicterar, såsom de hvilka för Allmogen de tjänligaste och beqvämligaste, och att därföre bör under-domarne här äfter af oss äller HåfRätterne om slijkt Communications nödvändighet vidare underrättas och anbefallas, och sedan alt i *i vänlighet och igienom aftahl i dät skick sättjas, som vår tjänst och allmogens bästa fordrar*, men intet igienom osämja äller något Landshöfdingarnes pock äller Commando öfver Dommarne, fast mindre mäd remotion ifrån tjänsten J mycket obilligt intendera mäd Häradshöfdingen Germund Palmstedt efter som J understå Eder at föreslå 2:ne andra i hans ställe, intet påminnandes Eder at hvarken vår nåd och rättvisa, eller Sveriges lag tillåter någon sin tjänst at betaga *utan skuld och brått och föregången domb, därföre J och billigt borde med slijka förslag innehålla* som strida emot vår honom gifna

fulmakt, emot Lag och Rätt och emot Christelig billighet som intet tillåter, at den ena Undersåtaren talar och giör den andra för när och söker igienom misstankar och ogrundade tillvijtelser att skada honom til dess heder och Embete utan skjähl och orsak, dät J likväl uti Edert bref påbörde icke allenast *Sonen* den J ännu hvarken kjennen äller hafven försökt och den där goda testimonier hafver framtedt både från Upsala och ifrån HåfRätten i Jönkiöping om sina Studier och Capacitet, en och annan orimmelighet, utan och Fadren själf förolämpen, såsom skulle han öpna Sonen väg och tillfälle at giöra hvad han hälst lyster och behagar, därföre at han sitter Assessor i Jönkiöpings HåfRätt, hvarest J redan på et falskt rykte och fåfeng inbilning giören Herr Palmstedt til Secreterare, dät dock ännu aldrig har varit hoos *oss sökt äller tänkt*; Uti dät andra bref faren J ut mäd en hoop beskylningar öfver Johan Basch, och tillgiören där jämte vårt CammarCollegio den partialitet såsom skulle dät mehr i faveur af CammarRådet Ehrenschiöld giordt dätta, än i regard til vår tjänst, hvilket tillmäle de uti sitt Bref til oss, kalla groft, och begiära på Eder vederbörlig satisfaction, åstundandes at vi vele förordna på hvad ort de emot Eder måge få vijsa det ofog J hafven til en så svår gravation och til at taga och contracarera de förordningar som de mäd godt betänkiande på Embetets vägnar til vår tjänst förrättande hafva godtfunnit att göra, hvilket vij intet kunna vägra, så framt J icke inkommen hoos dem mäd en Tjänlig förklaring här

öfver, som är Sufficient att betaga dem dät uppsåtet de hafva at instituera en Action mäd Eder. J kunnen lätt täncka at vårt Cammar-Collegium intet vil gifva äfter uti en redelig intention *at förmera och befordra* vår tjänst och at de förstå värket så väl som J, därföre de och i lijka måtto underdånigst begiära att blifva maintenerade vid den Rätt och myndighet vi dem nådigst undt och äfterlätit hafva, slijka tjänster, som under dem sortera *mäd Capable betiente at besätija*, och dem mäd fulmakter at förse, kunnandes J där vid ingen annan frijhet prætendera än i Tijd att föreslå någon, men sedan Collegium har mäd vårt nådigste tillstånd mäddelt en äller annan dess fulmakt måste J låta där ved beroo til dess den samma mäd något sitt fehl och förseende giör sig af tjänsten ovärdig och förlustig. Vi se intet gierna at man gier godt och Ährligit folk hoos oss illa ann, utan *vela* at hvar och en skall Lagligen tilltalas om han i något fehlar, så at *han kan få därjämte andraga sina skjähl til sit försvar och til sin ursäkt*, och kommer oss så mycket mehr främmande före at J hårdt angifven MantalsCommissarien Johan Basch, den där likväl af åtskillige hafver et mycket godt beröm, och särdeles af vår Drots, vår Öfverste Ammiral och vårt Råd Thord Bonde, samt andra flera, som i siste feigden voro brukade ved defensionsvärket åt Norrske sidan, dät låford, at han mycket trägit och vähl förhållit sig och funnits oförtruten både tillijka mäd Allmogen och i andra tillfällen att giöra fienden motstånd och afbräck. Och

befalls Eder fördenskull här mäd Nådeligen att J *hvarken honom* äller Häradshöfdingen Palmstedt i någon måtto til deras välfärd skaden ällés *ären dem till deras tjänsters förrättande hinderlige:* Men för all ting varne vi Eder ännu härmed Nådeligen att J intet brouillera Eder vidare mäd vårt CammarCollegio och vår Hof-Rät, utan lemnen dem sin jurisdiction och sin Embetsomsorg fri och otourberat, så befrien J tillika oss för onödigt besvär och Eder själf för strijd och olägenhet, hvar mäd oss skjer et nådigt nöje och vi befalle Eder Gud alsmäklig nådeligen. Datum Stockholm d. 8 Junii 1682.

Carolus.

E. Lindschiöld,

Til Landshöfdingen von Vicken i Calmar.

Denna afskrift finnes i *Cod.* 11. 10. *Samlingar i Svenska Lagverket* och synes nära samtidig. Att Germund Palm (adl. Cederhielm) kallas Palmstedt och v. Vicken uppgifves vara Landshöfding i Calmar, ehuru han redan 1679 i Oct. blef transporterad från Calmar Landshöfdingdöme till Elfsborgs, kunde väl inge tvifvel om äktheten, om ej hvarje ord i brefvet bure så igenkänlig pregel, att dessa fel måste sättas på Copistens räkning, hvilken säkerligen gifvit brefvet ett försent datum. Germ. Palm blef 1675 Assessor i Götha HofRätt. Se D. A. X: p. 147.

Drottn. Ulrica Eleonora.

Bland flera egenhändigt undertecknade papper befinna sig: H. K. M. Spelp:r i Apr. månad 1693.

d. 4. vunnit 0 (noll), tappat 18 caroler; d. 6. v. 0, t. 8. d. 7. v. o. t. 36 &c. Blott d. 25 vunnos 7. Summa vunnit 7, tappat 229. Har alltså H. Mt. tappat denna månan mera än vunitt 222 Caroler, hvilka gör j rikdr specie 69; 24 öre s. m.

V. Eleonore. (egenhändigt)

Af DelaG. Arch. VI; p. 247 ses, att den *själsskö-na* Drottn. Ulrica Eleonora d. ä. måste på *budskick-ning* af den *själsfula* EnkeDrottn. Hedevig Eleonora komma att spela kort, äfven kort före en nedkomst.

Militaria.

Rörande det gamla systemet eller Utskrifningarne.

Extract hvad utskrifningen årligen sig i Sverige och Finland ifrån A:o 1621 till 1631, begge inclusive, bidragit, efter den efterrättelse, som uti K. KrigsColl. fins, hvarur är att se, att ännu ur åtskillige provincier inge utskrifnings och munstringsruller äre inkomne.

1625 ingen utskrifning. 1627—1630 Efter mantalen 20 skatte och frelse lika med 10 frelse inom rå och rör. 1631 voro 2:ne utskrifningar, en att pengar skulle tagas, en liksom 1627. 1632: Efter mantalen som 1627. 1633=1627. 1634 ingen. 1635: 15 skatte och krono och prestedrängar mot 20 frelse inom rå och rör. 1636 ingen. 1637: 10 skatte mot 20 frelse, dock inom rå och rör, likaså 1638—1645. 1646: ingen. 1647 & 1648 liksom 1642. 1649—52 Ingen. 1653: 8 skatte och krono mot 16 frelse. 1655—59: 10 mot 20. 1660 beviljades 8 skatte och krono mot

10 frelse utom rå och rör. och frihetsmålen; men i Finland 16 skatte mot 20 frelse. Fortgick till 1662, då 10 mot 20. 1663—1664 ingen. 1665: 10 mot 20. 1666 ingen. 1667 betaltes mest pengar efter 1665 års grunder. 1668 ingen. 1669: 10 mot 20. 1670 likaledes. 1671: 10 mot 20. 1672 ingen. 1673—74 som 1671. 1675 15 frelse mot 10 Crono och Skatte. 1676 ordin. skrifningen lika med 1675, men E. O. bestod af 3, 6 och 10 männingar. 1677: blott den E. O. gick egentligen för sig. 1678: efter mantal 15 frelse mot 10 skatte och crono. (Grefve—, Friherrsk. samt Norrköpingsbeslutsgods in och utom rå och rör.) 1679 efter mantal 18 frelse mot 12 skatte och crono utom rå och rör. 1680 af K. M. eftergifven. 1681 Efter mantalen 18 frelse mot 10 skatte och krono, dock utom rå och rör, men i Uppland allt skattefrelse lika med cronoskatte.

	1621.	1627.	1630.	1631.	1633.	1639.	1676.	1678.	1681.
Uppland	1096.	561.	462.	506.	555.	368.	244.	267.	198.
Wessml.	—	—	376.	275.	156.	183.	102.	—	—
Nerike	—	246.	147.	128.	165.	132.	118.	128.	—
Werml.Dal.	—	376.	291.	524.	282.	203.	200.	319.	302.
Södml.	—	285.	428.	525.	407.	267.	—	—	—
Dalarne	—	—	—	Ett visst tal på sig tagit.					
Ö.Gtl.	582.	968.	703.	567.	491.	329.	303.	302.	245.
Jönk. län	950.	768.	440.	433.	314.	521.	271.	181.	184.
Kron. l.	—	516.	364.	—	325.		582.	—	192.
Calm. l.	426.	400.	469.	360.	266.	204.	164.	—	143.
Elfsb.	423.	765.	—	868.	717.	299.	514.	—	111.
Skarab.	1113.	—	—	567.	1301.	272.	—	—	—
Helsinge	225.	144.	314.	234.	—	403.			
Gestr.l.	74.	70.	127.	87.	—				

Ångerm.	145.	96.	211.	165.	—	—	} Efter 1662 under			
Medelp.	99.	46.	85.	49.	—	—	} visst båtsm.håll.			
W.bott.	203.	127.	208.	225.	421.	198.	Höll efter 1653 sitt vissa tal.			
Ö.bott.	—	—	443.	—	435.	396.	574.	399.	393.	
Åbo, Björneb.	—	402.	387.	456.	973.	508.	483.	432.	324.	
Wib. Nysl.	—	627.	—	—	—	493.	571.	250.	—	
Tav. Nyl.	—	—	—	—	—	651.	625.	575.	202.	
	5354.	6397.	5455.	5689.	6808.	5427.	5663.	3922.	3101.	

Summorne må för hvarje år meddelas:

1621. 5354.	1642. 5123.	1665. 2221.
—22. 930.	—43. 4831.	—67. 274.
—23. 5268.	—44. 4612.	—69. 1987.
—24. 2640.	—45. 4318.	—70. 1714.
—26. 1564.	—47. 4415.	—71. 2090.
—27. 6397.	—48. 3731.	—73. 2575.
—28. 1523.	—53. 3571.	—74. 2468.
—29. 5426.	—54. 2732.	—75. 1088.
—30. 5455.	—55. 2593.	pengar för 608.
—31. 5689.	—56. 2882.	—76. 5663.
—33. 6808.	—57. 4824.	—77 ord. 1000.
—35. 2303.	—58. 4450.	—E. ord. 6365.
—37. 4869.	—59. 2648.	—78. 3922.
—38. 4430.	—60. 3991.	—79. 1610.
—39. 5427.	—61. 2066.	—80. 3101.
—40. 5337.	—62. 1967.	
—41. 4870.	—63. 2069.	

Om Hallands, Skånes och Blekinges utskrifning fans intet besked i utskrifningsrullorne, utom att af Blek. Hall. o. Christ. län utskrefvos 1673: 211, 1674: 225, 1676: af Malmö, Landskr. och Helsingb. — 220. — 208. — 597.

Att här fordrades en *reform*, lär väl ingen neka,

äfven om nu våra Reformers hiti äro reactionära. Man läse med uppmärksamhet dessa utskrifningsrullor och blicke djupare in i de motvilligt samlade krigarleden, der ynglingar stå, som stympat sine lemmar, för att få bli fattige, utlefvade föräldrars stöd,*) förrän man bryter stafven öfver K. Carl XI:s verk, för den *penningeuppoffring* det infört i stället för *uppoffring af naturens heligaste rättigheter*, dit man väl också bör räkna rättigheten för den rädde att vara — rädd. Indelningsverket stödde ej blott denna *frihet*, utan öppnade och *frätt* tillfälle för den tappre att vara tapper.

Rörande det nya systemet
eller
Indelningsverket.

Om denna vigtiga inrättning gifvas här ganska goda upplysningar, hvaraf man kan se, hvilka de personer äro, som dela äran med Konungen deraf.

Extract af K. Mts N. Memorialer, Resolutioner och Bref gifne då var. KrigsRåd Hr Balthazar Gyllenhoff 1680—83.

1680. — 1652 och 1664 års Militiæ Jordeböcker skola tagas till fundament och skola de Militiæhemman, som äro från Kronan försålde, köpas igen; de förpantade inlösas, de förbytte gå tillbakars, så framt vederlaget icke svarar till räntan och egornes godhet emot de förbytte; de borttdonerade skola tagas igen, dock att donatarien är närmast att rusta derfö-

*) Se t. ex. D. A. III: 35. X: p. 142.

re om han vill. Lifsfidsfrihetshemman till private personer abalienerade revoceras. Fördelshemmanen, som anslagits till boställe åt officerare, skulle bli gemene hästhemman, i fall de dertill bestämde voro försvaga att rusta, och officerarne få desse svage hemman samt ersättning af landträntor eller donationshemman. Alla säterifriheter på gemene hästehemman requirerade upphäfvas aldeles. Nya Jordeböcker skola efter dessa grunder öfver allt upprättas. Sventjenaren skall vid hästehemmanen upprödja sig ett torp och den nyttan han af torpet kan hafva, skall honom på dess lön afräknas, torpet ej skattläggas, blott mantalspengarne kronan behålldne. Detta bör förstås om skattehemman, intet om kronohemman. Officerarnes hästehemman skola bestå af 40 d. s. m. ränta i visst och ovisst, efter kronovärdering. Hvad som går öfver meddelas honom som fördel; hvad som understiger fylles af andra hemmansräntor.

Alla Infanteriofficerares Kronohemman, som äro förbytte mot Skatte, skola i förmåga af 1652 års placater af d. 20 Sept. och 20 Nov. som nu åter tryckas, utan consideration igentagas, med mindre de igengifne Skatte kunna bringas till Krono igen och att de äro lika goda som de abalienerade. De som förvärfvat sig forna Konungars bref på Militiæhemmanen skola inkomma med deras documenter. De före 1655 gifne skola lemnas till Kongl. Red. Collegii inqvisition, men efter den tiden skole Commiss. uppsätta och Kongl. Majt visa hvad för militien är

skadeligt tilse omisteligt. All Kyrkotionde och Kyrkoherbergen i anledning af 1652 års militiæjordebok Infanteriet anslagne och sedermera private personer genom donation eller omvexlande abalienerade skola revoceras.

Ofrälsemän som vilja sälja sina donationer, skola sequestreras. Säterifriheter af ofrälse förvärfvade skola upphäfvas. Alla oskäliga förmedlingar återkallas. All Kronotionde på lön eller gratial skall anslås infanteriet. Städjepengarne af militiæhemmanen åtnjuta officerare och knektar, hvilka innehafva hemmanen som lön.

Kongl. Majts resolutioner, gifne Öfverstarne af Artolleriet 1683—84. Johan Sjöblads förslag om 2:ne Bårbänkars inrättning i Norrköpings factori istället för en, bifölls. Krutqvarnen vid Jönköping förökas från 20 stampar till 48. Tygmäst. Sam. Örns (Botvidi) dessein till förbättring af slipstenar m. m. bifölls och anordnades strax 1938 d. k. m. af Stats-Kontoret. Som Norrtelje stad men sina qvarnar hindrade K. Mts Bårqvarn derstädes, ty befallte K. M. att undersöka med hvad rätt staden egde sina qvarnar. Sjöblad skulle årligen inspectera alla factorierne.

Kongl. Majts Resolutioner på General Fälttygmst Pehr Sparres memorialer.

Gamla smeder, som ej orkade längre arbeta skulle dock af Staten njuta lifstids underhåll. Äfven dylikas Enkor vårdas.

Kongl. Majts resolutioner för Öfverstarne af Cavalleriet 1683—84. *D:o Infanteriet.*

Samlingen är ganska stor och bör visst bemärkas af den, som vill skrifva indelningsverkets historia. Lindsköld synes varit lika verksam här som i andra delar af den inre styrelsen. B. Gyldenhoff och Hoghusen synas härvid varit mycket använde. Tydligt är att Öfverstarne för hvarje regemente härvid voro mycket verksamme, såsom af *Artilleriet:* Öfv. J. Sjöblad; af *Cavalleriet:* Öfverste Ramsvärd för Lifreg. M. Lindhielm för Adelsfanan, E. J. Vitingshoff för Lifl. Riddarfanan, G. Selon för Westg. Cav. P. Stålhammar för Smål. O. Welling för Nyl. o. Tafvh. Bl. Wachtmeister för Östg. Fritz Wachtmeister för Carelska, N. Gyllenstierna för Skånska; af *Dragoner*, ÖfL. P. Weinholtz för Bohusläns; af *Infant:* Öfvv. G. Tungel för Uppl. Inf. G. Hård för Skarab. län, M. Hamilton för Elfsborgs, D. Machlier för Skara och Dals; G. Ulfsparre för Östgöta, E. Soop för Calmar läns; Er. Svinhufvud för Dalergt. Ev. Horn för Söderml. R. Rhebinder för Nerike och Wermland, P. Creisner för Wessmlands, G. J. Wrangel för Westerbotten, Åke Ulfsparre för Jemtl. Infant. och Cav. R. v. Funcken för Savol. i Nyslotts län. M. Wellingk för Wiborgs och Nyslotts. G. A. Brakel för Tafvasteh. Chr. von Steffken för Åbo o. Björneb. *Wärfvade Regt.* Öfvv. Carl Oxenssjerna för Tyska Lifregt. Öfv. R. Modée för RiksEnkeDrottn:s LifRegt. G. Machlier för Prins Carls Lifrgt. Öfv. G. Knorring för dragon. J. v. Campenhausen för Estniske Landtregt.

Vid Ord. Cavalleriregementernas fullkoml. sta-

bilierande användes Assess. Polyc. Cronhielm, hvars instruction och memorialer utgör en ej ringa massa.

Än större utgör Gr. Gustaf Cruus' samlingar rör. ett af honom uppsatt reg:te på 1670 talet.

Vid Kexholm var ett värfvadt Skånskt Compagni soldater förlaggdt. (Se DelaG. Arch. IX: 92.)

Th. v. d. Noth har författat ett exercicereglemente, här förvaradt.

Flottan.

De förnämsta skäl, hvarföre Blekinge skärgård är den tjenligaste hamn för Rikets flotta.

Är ett vidlyftigt opus, uppsatt i frågor och svar, tydligen då förslaget om flyttningen först kommit i fråga. Egentliga skälet var att Carlscrona vore medelpunkten mellan Sverige och dess besittningar i Tyskland och öster om Österssjön, allt skäl, som upphört att vara gällande, då Ryska örnens klor fattat Åland.

Summarisk förslag på hvad ett skepp af 150 fot Engl. långt öfver stäfven som förer 78 el. 80 stycken kommer att kosta.

Byggningen:	52,748.	
Smedjan	6,293.	(ankarne 124.)
Tackligen	11,973.	
	71,015.	

Timmer och träverket är der upptagit till 18286, frakten för ditó 9143. Master, stänger och rår 532. m. m. Byggningsfolkets lön 18705.

Från 1697 finnas åtskillige uppsatser rörande Amiralitetsväsendet af den yngre v. Amiral Verner von

Rosenfeldt. I ett memorial af d. 29 Mart. 1697 till K. M. klagar han, att år efter år förgår utan ändskap och slut i den Censuren och inqvisitionen angående Skeppsconstableriet och artollerieväsendet, som K. M. befallt d. 22 Martii 1694 *). Han blef sjelf ej kallad att närvara vid Censureringen, fick ej ens sin Informationsmethod i hand att se deruti; Sekreteraren censurerade ensam. Så förhalades vid censureringen af hans navigationstractat. Han hade med ÖfverCommiss. v. Otter sändt till H. M. sin *Tacklagieöfning*, eller en viss method vid skeppsbyggning, men hade vid sine resor i Holland i dessa åren förmärkt någon differens så i mastagien, tacklagen och andra skeppsappartinentier.

Denne Werner v. Rosenfelt har utgifvit den *V*aaksammes *R*oo (i bunden stil) 1693, Navigationen 1694, Stockholmiæ, charta i stort folio 1702. P. Gedda hopdrog och utgaf hans Chartbok öfver Östersjön, Amsterd. 1694.

*) Bilägges K. M:ts bref till AmiralGeneralen så ock samtlige Amiraler, huru y. Amir. Rosenf. numer var färdig med dess projecterade method till det unga artillerifolkets undervisning i skeppsconstableriet, att de sål. skulle det censurera, att det sedan måtte komma på trycket; skulandes de projectera en viss calculation och ordning, huraledes hvar och en sort stycken skola ledas samt huru mycket krut hvart och ett stycke skall varda tillåtladt, så till ordinarie som storm och profskott.

Underdån. och oförgriplige tankar angående Amiralitets-Collegii inrättning äro daterade Stkm 1688.

Ett oförgripligt betänkande, hvilketdera skall vara bättre, om Convojskeppen utredas i Carlscrona eller i Götheborg är dateradt d. 15 Maji 1696.

I ett underd. Mem. af Werner v. Rosenfeldt d. 29 Mart. 1697 anhålles att ett litet skepp en sommar måtte utskickas med erfarne sjömän och läraktig ungdom att kryssa omkring Östersjöns alla kuster, dem aftaga, bepejla och afteckna de nödigaste landtkänningar, så att han måtte kunna få sitt chartverk lika fullkomligt som utländska.

Till AmiralCollegium hade han ingifvit ett tjenstödmjukt memorial en tid förut, der han anför, huru han 1694 fick permission att för sin svaga helsa åfresa till Holland, med förbehåll, att derunder studera och sedan informera om d. v. tacklage, equipage, bestyckning &c. Derefter skulle Constapleriets examen börja.

1697 hade Befästningsarbete förrättats blott i Stralsund, Stettin, Wissmar och Stade för 43,196 Rdr 41 öre; derunder det arbetats på Bastionerna Gustavus Primus, St. Erik och K. David.

I Stockholm ny befästning, reparation m. m. för 13,142. I Carlscrona continuerades med den begynta Bastionen vid Nya verket, med 2 bast. vid Drottningskär (Hedvigs och Ulricas), reparation på Kungsholmen. Dertill användes 24 af Garnison, 1 ÖL. 430 gemene. Summa pengar 29746 8 öre. Dessutom arbetat i Waxholm, Calmar, Carlshamn, Götheborg, N.

Elfsborg, Bohus, Marstrand, Malmö, Landskrona, Helsingborg, Halmstad och Varberg — S:a i Sverige: Arbetet 792 Garnison, 2492 gemene. Anordning 213,091 daler 15 öre. Befästningsverket och dylikt i Riga, Cobron, Håkenhusen, Nymynde, Pernow, Dorpt, Refvel, Narfven, Jwanogorod, Nyen, Kexholm, Nöteborg och Arensburg: Arbetet: Garnison 1964. 1382 gemene. Anordning 177,674.

Amiralitetets Gemena manskap var i Junii 1697: 2206 (335 öfver staten) med hustrurne i Barakerne.

1697 d. 11 Oct. inrapporterade Sal. v. Otter huru 92 skepp utgått från d. 15 Apr. ur Carlscronas hamn. 17 voro ännu ej återkomne. 19 hade afgått efter ekvirke o. d. till Wolgast o. s. v.

1697 köptes flaggduk för 18,750, tågverke för 52666 m. m. S:a inköp 102,433. Rester på anordningarne 1690—97 uppgick till 828,470 d. s. m., deraf blott för 1697 539,737. Kongl. RänteCammaren i Sthm var anordnad att betala 96,411, hade blott betalt 2000; Landtmätariet i Uppland resterade med hela anordningen 4000. Söderml. do 1500. Östg. hade betalt 1214 af 33249. Öland 10121 af 25,482 o. s. v.

Båtsmännen voro fördelte i 3 Regementer. 1 R. från Åland, Södermanland, Norrland &c. 2 R. fr. Roslag, Söderml. Östg. Tjust, Småland. 3 R. fr. Bohus W. G. L. Skåne, Gottland, Öland. IndelningsComp. i Blekinge och Södermöre.

Örlogsflottan 1689.

3 Amiraler, 3 v. Am. 3 Schoutb. 1 Tygmst. 63

Majorer och CommendeurCapitener, 3 Artill. Kapitener, 4 d:o Lieut. 69 ÖfverLieut. 58 UnderLieut. 37 Öfverskeppare, 49 medelskepp. 38 underskepp. 43 Öfverstyrmän, 66 medelstyrm. 74 lägre styrmän, 91 Constapler, 197 Constapler måått. 127 Högbåtsmän, 9 prester, 3 WasterBarb. 44 Underbarberare, 43 skrifvare, 77 Timmermän, 46 Segelsömare, 11695 Gemene båtsmän, 1646 soldater.

Amiralitetsstaten 1697.

Requireras:		Anordnas:	
Gr. Hans Wachtmeisters AmiralGenerals tractamente d. s. m.	11250.	Ord. räntan i Öst. G. Öland, Wester Norland, Ö.botten, W.botten &c.	118,405.
Am. Sjöblad	1600.	Krono och Kyrktionden i Bleking	1506.
Am. Ancharsfjerna.	1600.	Mantalspgr i förstn. landskaper	38511.
v. Am. Rosenfelt.	1000.	Boskapspgr ib.	10462.
— Rosenholm.	1000.	Stora sjötullen i Stockh.	12303.
— Taube	1000.	Norrk.	24000.
Schoutb. 750, Kapten 392, Artill. Kapt. 430. Art. Lieut. 300 d:o Öfver-Lieut. UnderLieut. 250 m. m.		Wisby	13000.
Summa	123,887.	Gefle	10000.
Civilstaten	22,835.	Westervik	4000.
åtskill. summor	— —	Salttullen i Sthm, Nork. Wivik	10056.
S:arum	360,060.	Tolagen i Sverige	44552.
		Koppartullen m. m.	10000.
			360,060.

E. ord. staten		
requirerar	306,235.	Anordn. 306,235.

Kongl. Maj:tts Örlougxflåtta a:o 1699.

Af första rangen: K. Carl: 700 gemena båtsmän, 150 soldater, bestyckad med 108 st. 180 fot långt, 47 f. bredt, 22 fot djupt i rummet, 22 fot djupt gående, byggdt 1695 i Carlscrona af C. Sheldon; jemte 4 andra.

Af andra rangen: Prinsessan Hedvig Sophia 400—100—80—160—41—20½— ... 1692. Carlscrona. Frantz Sheldon; jemte 9 andra.

Af tredje rangen: Wrangel 350—50—70—146—38—18½—17½— 1662. Stockholm. Foss; jemte 7 andra.

Af fjerde rangen: Södermanland: 250—40—56—136—34—16—17— 1693. C:crona. C. Sheldon; jemte 15 andra.

Af femte rangen: Riga 150—20—32—120—30—10—10— 1685. Riga. Carl Carlsson; jemte 4 andra.

Af sjette rangen: Falken 100—20—26—100—26½—12½—11— 1687. Stralsund. C. Carlsson; jemte 4 andra; dessutom 19 som ej voro införda på rangordningen.

Bland byggmästare anföras Gunnar Root, Rob. Törner, Mester Daij, Paul Cron, Thiesen och Joh. Falk utom de anförde.

Rangskeppen af dessa 6 klasser hade sammanlaggdt manskap 13820 båtsmän (gemene), 2378 soldater, bestyckningen 2872.

Rörande Norrska kriget i K. Carl XI:s tid.

1677 d. 22 Sept. skref L. Wetterhamn på General Carl Sparres vägnar till Deras Exc. Rikens Råd,

1. huru allmogen ville bortdrifva Norrmannen ur Jemtland och från svenska jorden; och väntade blott på Gefle stads och Gestriklåningarnes uppbrott.

2. Söder Ångermlndgrne hålla god vakt vid Ramsilla, 5 mil skog och myrväg från Hemmerdal (i Norrige) under 2 kaptener och några andra officerare i gränsen vid Gränsjö i Ångermanland såsom och liden och Indals socknar i Medelpad bevakas mot Fors och Ragun på lika sätt af en Major, några Kaptener samt andre gode officerare. Gränsen i Helsingland bevaras af ÖfL. Lars Bernsköld, några off. och inmot 1000 man af borgersk. och allmoge, beskyddade af Kolrböle skans, nu upprepareråd, directe mot fiendens läger i Räfsund.

3. Föreslogs, att ett tryckt placat af Rikens råd måtte utfärdas till Allmogen i Jemtland, att ej göra fienden adsistence.

4. Fältmsk. Lieut. Ax. Jul. DelaGardie borde averteras, att från Silfverdalarne sände manskap in i Herjedalen, allmogen till hjelp. m. m.

Ett annat document, som enligt åteckning är af 1690, uppger sättet att intaga Norrige genom att vinna folkets tycke, under det danska regeringen blef alltmindre älskad. Äkta Machiavellistisk produkt.

Relation om Slaget vid Lund (jemte en charta), *d. 4 Dec. 1676.*

Sedan man åtteligen hade befunnit, att åen, som var emellan Svenske och Danske Lägret bar så att Armeen väl kunde gå deröfver, befaltes af Konungen i Sverige d. 3 Dec. om aftonen, at alt skulle vara färdigt samma natt efter månens nedergång till att gå emot de Danske. Efter midnatten tog Svenske Armeen sin marsch öfver åen ½ mil från S:t Harrie, först Artilleriet sedan högre och så vänstra flygelen. När hela armeen var öfverkommen ställdes den i Bataille; högre flygeln Commenderade Forsen och Wittenberg den vänstre Galle och Schönleben: men Infanteriet förde Schultz och Mortaigni. Konungen förde sjelf öfvercommando, varandes Fält-Marskalk Helmfelt och General öfver Cavall: Aschenberg alltid hos Honom. På det Lund och Malmö måtte vara de Svenske på ryggen och de af högden hafva fördel, togo de därefter sin march. När vid dagningen de Danske förnommo att de Svenske marcherat förbi deras Läger, hafva de i formerad Bataille marcherat mot de Svenske till mötes vid Lunden. Först gick den Svenske vänstre flygelen, sedan Infanteriet och sist högre flygeln. Uti Solens uppgång kommo förtrupperne i hop med hvarandra. De Svenske fördes af Öfversten Rolshusen och slogo de Danske, som voro dubbelt starke, men blefvo dock genom — — tillbakars drefne. Derefter begynner den högre flygeln under Konungens Commando, at fäkta

med den Danske vänstra och efter åtskilliga drabbningar begynte Segren favorisere de Svenske, hvarföre Konungen, sedan de mäste Fiendens troppar voro tillbakadrefne, commenderade 4 Finske Esqvadr: under Öfverste Baranoff och Öfverste Gyntersberg med sitt Regemente, samt Gustaf Carlsson med en Esqvadron, emot de troppar af samma flygel, som ännu höllo stånd, så at de tillika skulle sluta sig in till Infanteriet. Konungen sjelf gick med 10 Esqvadroner Cavall. på Fienden och brackte Honom, sedan Han i sit Läger fattat posto aldeles på flyckten. De flyktige hade icke litet nederlag i sjelfva Strömmen, som några troppar under Isen fördränkte: ja Carl Arensdorf blef af undfångne Blessurer efter några dagar död i Köpenhamn. Af Svenske blefvo Gen. Lieut. Fersen blesserad och fången, Wittenberg ock blesserad. I detta slag har i synnerhet N. Bjelkes Regemente till Häst och Konungens Drabant-Garde tappert fäktat. Segren var i detta blodiga träffandet länge tvifvelaktig, ty de 4 Finska Brigader, sedan deras Öfverste Baranoff, var blesserad och måste begifva sig ur slaget kommo i Confusion den de ock förorsakade hos Gyntersbergs troppar. Men Konungens Garder till fot under Öfverste Chr. Gyllenstjerna, som hade högra handen af Infanteriet, höllt sig tappert mot fiendens fotfolk, och då det blef secunderat kastade det de mäste Brigader af Fiendens Infanteri öfver ända. Men Infanteriet, som stod på vänstra sidan blef då pousserat och miste några Fanor hvarför och Gardet måste retirera, emedan högre sidan var utan ryt-

teri; Fienden trängde på och bortteg större delen af Artilleriet som sedan med dubbelt igentogs. Den Svenske vänstre flygeln led ock någon nöd. Då Gen. Lieut. Galle och Öfverste Borckhusen voro slagne, samt större delen ÖfverOfficerare blesserade, voro många troupper utan commando och kommo i disordre. i synnerhet Borckhusens regemente, hvaremot fienden som var starkare, af sin vänstre flygel förstärktes. När nu de Svenskes vänstre flygel sålunda var slagen sätter han bakom ett litet dike som löper emot Lunden och fattar posto, bakom hvilket dike Gen. Major Schultz Infanteriet ställt hade och marcherade på den ena sidan om Diket de Svenske, och på den andra de Danske, både emot Lunden. Då de kommo inemot Lunden, formera de Svenske ny Bataille. Högre flygeln af Avant-Gardet commenderades af Schönleben, Reserven af Öfverste Gyntersberg. Vänstra flygeln af Hans Wachtmeister och Öfverste Welling. Infanteriet stod mitt uti. Samma ordning höllo de Danske. Så begyntes ett nytt slag och med största häftighet i 2 timmar. Den Svenske högre flygeln var nästan drefven in till den vänstre. Svenska Infanteriet fäktade såväl tappert, som lyckeligen, ty det samma slog Danska Infanteriet, eröfrade sine tillförene förlorade fanor och stycken, jemte största delen af Fiendens. Efter så häftigt fäktande drog sig Danska Cavalleriet tillbakars, tagande med sig resten af Infanteriet viljandes göra en oförmodlig attaque på den Svenske högre flygeln, som utmattad tillika med Konungen, från Fiendens förföljande sig

vände til at hjelpa de andra sina. Detta märkte den vänstra flygeln och resolverade sammalunda att förfölja fienden. Och vore de Danske knappast ur deras ögon och öfver Backarne komne då de hörde att slaget begyntes, ty Konungen, när han förföljt fienden och kom tillbaka, seende att Danska högre flygeln honom mötte, satte Han, ehuru denne var starkare, hjeltemodigt emot honom. Och när han såg sine troupper avancera trängde han genom fienden till sin vänstre flygel, som blef glad att se honom efter flere timmars ovisshet och förde så Konungen sjelf troupperna, och då den högre flygeln häftigt på Fiendens front ansatte, föll Konungen fienden i ryggen och i flanquen och tvingade Honom att rymma fältet med förlust af det öfrige artillerie. Danske Cavalleriet flydde så öfver Dikerne samt med resten af Infanteriet, hvilket af de Svenske dels nedergjordes, dels toge till fångar utom 400 man, som retirerade in på en Kyrkogård med — ikring hvarest de en timma försvarade sig till dess Svenska Infanteriet på dem commenderades. Infallande natten hindrade de flyktiges vidare förföljande. 140 Danske officerare och 1400 Gemena hafve de Svenske tagit till fångar. Store och små stycken miste de Danske 56, Estandarder 19, och Fanor 40 Fiendens Infanteri var vid slagets början 19 Brigader starka utaf hvilka icke mera än 2:ne med sina fahnor undkomne äro.

General QuarteerMästaren Dahlbergs Relation till FeltMarschalcken Banéer.

Högvälborne Herr RicksRådh och FeltMarschalck Nådigste Herre.

Jag förmodar att åtskilliga mina skrifvelser sig hafua infunnet och E. Exc:ts berättadt huad uti ett och annat här vedh armeen nu een tydh bårt åt passerat, och var mit sidsta skrifvelse af hufudh Quarteeret Lilla Harje men som den alldrahögsta och rättwijse Guden nådigst hafuer behagat att dämpa fiendens högmodh och bekröhna Hans K. M:tz vapn med en öfuer måttan stor Victoria till FädernesLandzens och alla dess trogne Inbygiares Wällfärdh. Så vill jag i möjeligst kortheet om een så remarquabel action berätta, som nästan i Wårt Seculo icke skall vahra föreluppen.

Och som E. Excll:ce ike okunnigt ähr den resolution somm Hans K. Mtt. i Lägret för Syllinge i Halland fattade, att draga dhen ankommande succurs utur Svergie uti een sådan hastighet till sig och fienden oförmärkt skulle kunna gå öfuer gräntzen att Hans Mtt. dem kunde uti sina quarter surprennera affärdigandes Hans Mtt. till den ända Hans Excellt. H. Johan Güllenstierna och min ringa persohn att draga den försorg och således beordra Regimenterne att dhe i tystheet på een dag ifrån alla ohrter på ett rendevous när in wed gräntzen sig med Hans Kongl. Maytt. kunde conjungera, detta som dett blef exequerat förde den consequens att Hans Kongl. Mtt. den 21 Octob. widh Hambna alla Troupperne för sig

fant i Bataille rangerade och dagen dereffter upbröt att Hans Mtt. (det högeligen är till att förundra:) den 24 fast öfwer grentzen in i Skåne avancerade, för än fienden af dess anmarche hade någon kundskap, fienden hade på dhen tijdhen förlagdt sig uti Quarteer alt ifrån HallandsÅhs och in till HerrewadsClöster, längst uth med Engellholms äh, som är ett godt och difficilt pass, Rönne åå benembdt, och Konungen i danmrk war då gången jempte Printz Jörgen till Kjöpenhambn och Hertigen af Plöen till Holstein så att Commendo af Armeen var undergifven beggie Generalerne Arensdorferne; fienden igenom några dhe Wåhres desordres alarmerat begynte sammandraga sina troupper och satte sig wedh aby uppå een skiön och widh plaan och Konungen af Dannemarck begaf sig af dhetta tillfället igen öfuer till sin armeé, giörandes mine att förbyda wår ankomst wid åby, men som dess trouper i sådan hast ej kunde sammanbringas i synnerheet dhe som under General Major Merheim bloquerade Mallmö, war i dess armeé, den 28 Octob. widh Hans Maysts ankompst till bemelte Aby redan opbruten och gått emoot HerrewadsClöster lembnandes bemelte revier och passage till wårt Commendement, huilcket Hans Mtt. följjande dagen passerade med den resolution att gå fienden på hälarna och emedan han i Quarteeren icke mehra war att supprennera att bringa honom till action, gick alt derföre marchen ett styke på HerrewadsClöster, men såsom man på alla wägar och byar fant een öfuer måttan stor mykenhet af

fiendens sinke så och fast all dess Bagage drog sig ifrån Engellholm och in emot Helsingborg hwarunder Konungen i Dannemark 12 beladne Mullåsnor, dess samt Printz Jörgens och heela Generalitetets handhästar och Baggage war begripit, och efter den kundskap inkom att fienden hade Quitterat HörrewadsClöster och dragit sig in emoot Gietinge bro, alt derföre böggde Hans Mtt. af på högra handen och kom d. 30 för Helsingborg, hwilken det Hans Mtt. för denna gången wille gå förby och allena sökia det ifrån fienden att afskiähra, men som wedh Armeen fans een öfuermåttan stoor mangel på proviant, men isynnerheet på Salt, resolverade Hans Mtt. sådant igenom goda ordres utur Helsingborg stadh att låta uthbringa formenandes Hans Mtt. att borgmestare och rådh igenom några deputerade sig hoos Hans Mtt. skulle infinna, men såsom ingen af dhem sig instelte och Hans Mtt och utan dess såg att både Baggage och een stor mykenhet af folck sig lått öfver Sundet bringa och borgmestaren Bengt Phijl hade låtit berätta att 1500 man till häst och fot skulle dher vara inkombene, dy befalte hans M:t några brigader att detachera och storma staden hwilket och utan synnerlig resistence samma dag skieddde och armeen med een och annan nödtorft blef försedt, dagen derefter skiedde opbrottet till een by, Börsle*) benämbdt icke långt ifrån een revier eller åå Råå benämbdt hwilken Hans M:tt ärnade följande dagen passera, men fienden som sökte att afskiähra Hans

*) Bårslöf.

Mitt vägen åth Malmöö, och derigenom ville förhindra Malmöö all tillförsell, kom dagen derefter och satte sig uti een stoor fordeel fram för passet icke långt ifrån Wallagreby, uti Rya, Gantofta, och Kastelösa byar, så att dhet fast omöjeligit var Revieren att passera, hälst en edan dhen var diup och yfweren på beggie sijdor hög och praccipitant, passerade alt så fast i några dagar här på Ohrten, eij annat än beggie Konungarne hälsa dehvarandra affton och morgon med vanliga Svehnska och Danska löösen och att dhe Danska emoot all höfflighet och utan respect till hans Kgl. Ma:tts person canonerade fast halfua dagen hans M:tts hufvudquarter och egit Logemente dock utan skada, och blef dhet af hans M:tt icke dhet ringast achtadt, och ehuruväl fienden giorde mine att blifva dher een tijdh bestående, bröt han dock den 8 Nov. op, och Kgl. M:tt som ährnade Secondera Mallmöö, moverade sig om Midnatztyd emellan den 8 och 9 nov, i den intention att sökia vinna och afskiähra fienden ifrån Kieflinge broo, Lund och consequenter Malmöö, samt hela det fettaste Landet, alt in till Ystedt, gick alt så marchen hela natten och följande dagen till togarp och Syrköping huarest fienden på andra sijdan widh Renneberg med een dhel troupper stodh i bataille H. M:tt ärnade gå öfver passet samma affton men andra morgonen passerade hans M:tt wehd Syrköping Råå, åå förmeenandes fienden skulle stå i full bataille eller sökia förhindra passagen, men han hade allaredo afsedt hans May:ts intention, hade alt derföre i största hast dragit sig

om natten till Kieflinge broo och der med hela sin armeé öfuer lydde Åå, hvarpå hans Mayttt gick öfuer Restlöff emot fladmans wadh, och fannt den 11 Nov. fienden på andra sijdan om passet uti full Battaille för sig som och igenom några dragoner och stycken avancerade moot passet, att förhindra passagen, och som armeen både af dhen svåra marchsom och den öfver måttan stoora mangell af bröd Öhl och Salt var mycket fattigerat, matt och sjukdomb begynte med makt grassera, ty resolverade hans Mayttt att stå här något stilla, både att observera fiendens Contenance, så ock huila armeén och anskaffa vivres satte så armeén mellan stora Harie och öretofta i battaile och Läger. H. Mtt togh des hufvudquarter i Beenstrup een lijten by och infanteri sampt artilleri i lilla Harje näst widh ån, fienden som dhetta sågh begynte om Natten, gaut öfuer lilla Harie giöra 2 Batterier och följande dagen Canonera lilla Harie, dock alldeles utan skada, detta att revangera lätt H. Mtt följande Natten skjuta eld i Hoby hvarest 6 Regimenter af fienden stoodo, samht på hata, som dock eij ville brenna, detta förordsakade fienden att han satte sig i full Battaile fram för oss Campement dragande sin armé uthur byarne och effter han begynte byggia och hade Kieflinge broo, och Communicationen alldeles yppen med LandtCrona ty Commenderades öfw. Gyntersberg att afbrenna Kieflinge, Hellarp och andelöfs broarne Imedlertyd och som Landtmannen i Skåne emot all eedh och pligt giorde fienden een öfuer allermåttan stour tillförsel, den han och

ifrån Kiöpenhabmn hade, och wår armeé dheremot icke dhet ringaste soulagement fan i dhet mangelen af bröd änteligen blef stillat, men öhl och salt var ingalunda att bekomma, alt dherföre begynte af dhet färska kiöttet och wattudrickningen siukdomen så taga öfuer handen att dhe hopethals dödde och sjuknade huilket på ändalychten heela armeén hade ruinerat dhet icke Gudh underligen oss hadde reddat ty ehuru wäll widh lilla Harje war itt möllehuadh dher man wäll med slutne Esquadroner kunde gå öfuer, ty hade Hans Mayt fattat dhe tankar hoos sig att fogeligen om nattetydh kunde gå öfuer för än fienden det blefue warse, och alt så att komma honom på halsen för än han kom i positur, alt derföre både på sätt sampt situationen på andra sijdan in under fiendens läger åtskillige blef recognosserat men den 17 novemb. wille hans M:tt det sielf ögonsken taga in cognito och oförmärkt wille ingen annan hafua med. sig än feltmarskalcken, General Aschenberg och migh förblifuandes hans M:tt dereffter wid sin förra mening, ärnade dock lijkwähl förbijda Gref. Ponti Exceltz. med dess troupper och öfuersten Baronnos, som då var i march i medler tydh ankomb öfverste Kruuse medh 250 Knechtar ifrån Halmstad som och dereffter öfuerst Aschenb. med Helsingarne och begynte wederleken sig till frost inclinera, så att lydde åå så småningom begynte Läggia sig, under alt dhetta recognosserade h. Excell. Hr Johan Gülleustierna och Gen. Lieut. Fersen Kieflinge och den tracten, och funno broon i dhet tillståndh att han skulle stå

i hast att reparera om uppå huar sida om broon 2 pass att rida igenom vid högs och kiefliuge Quarnar icke långt ifrån broen, så att dhe förmennte passagen på dhen ohrten fogeligen skulle kunna gå för sig der wintren icke skulle Continuera dhetta gaf hans M:tt anledning sådant i persohn sjelf jempte feltmarschalcken och General Aschenberg att recognossera och som det höls för practicabelt så framt armeen fienden alarmerat kunde komma utur legret till Keflinge, hafwandess den Commoditeet, att kunna i 5 Colomner broon inräknandes gå tillijka öfuer passet, och formera sig för än fienden om nattetijd sig skulle kunna sammandraga, och komma i positur, då äfuen Buranoss Regemente ankom fienden och så blef förstärkt i dett Güllenleu ankom med 1300 Norska Kurestar och ammiral tromp med 1000 Battalliers häruppå hölds Krigsrådh och vardt beslutbit att exequera så snart följjande skulle inbrytta som och alla ordres dherom både i pennan woro fatta anwijst men som imedlertijd kiölden ju mehr och mehr tilltogh och ijsen af åthskilliga holtz för stark nogh att kunna passera, alt derförre befalte H. M:tt mig och Gen. Major Aschenberg dherom grundelig att recognossera, dhet och skiedde och jag åthskellige prof af Isens starkheet Hans M:tt inbrachte, det förändrade H. M:ttz förra tanckar och dessein alldeles, så att Hans M:tt nu ärnade uppå dhe af oss recognosserade ställen öfuergå blef alt så resolverat i Herrans Nampn följjande natten effter första adventS-

Söndag att fullföljas och vardt således anordnat att om afftonen kl. 10 brötte förtroupperne under Öfwersten Rolshusen och öfw. Ernst Loodh up emot Stora Harje följandes derpå samma wägh 8 Commenderade 6 pünnige och mindre stycken och således hela infanteriet högre flygeln tog efter midnatten marchen twenne Colonner på wänstra handen af Infanteriet och wänstra flygeln samma ledes 2 Colonner på wänstra handen, om högre flygeln dragandes sig alt tillsammans i 5 Colonner in till passet, så att fast alt utj god ordning emoot klockan 4 om Måndags morgonen d. 7 Xbr. war neder wedh passet, i beredskap att gå öfwer, då Hans K. M:tt i Herrans Jesu Nampn wedh uthdelt lossning Gudh hielp befalte alla tillijcka att på een gång bryta löst, huilcken genom den alswäldigas hielp en sådan god ordning och med sådan god lyka skiedde att heela Armeen med stycken och alt innom halfannan tima gudhi åhrat, befan sig fienden utan den ringaste allarm, med honom uppå ett fält ½ mijhl från hans läger, och hyttorne af dess wänstre flygell derpå drog högre flygeln sig uppå högra handen utj sin tilbörlig tågordning, följde och Infanteriet af den wänstra och ginge Stångeby förbij Continuerandes altså marchen åt hogdan emoot Lund som denna gången war bruden derom man dansa skalle, att förundra är det och alldeles Guds werck att hwarcken fiendens patroller wachat, eller den ringaste wår march observerade samt ett Canonskott war från lägret skiuu wäll utj wårt läger öfwer 20 hyttor i Eldh upginge, wårt swåra artollerie och Bag-

gagie som sig in mot stora Harje drog, itt sådant bulrande af wagnar hästar skrik och roop förordsakade, att dhet fast een mijhl kunde höras, men dagen begynte först opteckia wårt march och fiendens förwacht, af 8 troupper kommo till häst, lösen gafs med stycken i lägret Puckor Trummor och Trummetor jempte ett stoort gny lätt höra sig, och så såg man huar och een willia komma till häst och desse oförmodelige gäster deras wäg förhindra, H. M:tt war fuller intentionerat, att gå på dess läger för andhe finge allarm men som dett höltz avantagerare att winna högden af Lundh ty gik marchen och så stångby forby åth Walckier utj een god ordentlig tågordning och såsom då fienden drog sina troupper oss på wenstre handen i ordning Continuerades sin wäg alt bredø jempte oss så hade det fast dhet anseendet, att han för skulle winna Lundh än som Wij, men som wår högre flygell alt fort avancerade, och wår wänstre flygell ifrån den högre mycket war eloigverat och fienden syntes willia oss den attaquera och afskiähra ty befalte Hans M:tt mig i största hast bringa Gen. Lieutt. dhe ordre att han sig bredewidh infanteriet och på dess wänstre hand således skulle framdraga, att han både infanteriet kunde betäckia så och vara den högre flygelen om så mycket närmare huilcket emedan det skeddø avancerade wår högra flygell så att den begynte sig fram wedh Helgone Kyrckia sinkia till wänstras uppå högden bekommandes alt så Lundh fast haakom sig. Och som fienden alla reda

war så när avancerat att desse 2 Nordiske Konungar för denna gången utom hufudhaction ej kunde skillias, ty begyntes Combatten alldraförst om morgonen kl. 9 alldraförst emellan vår högra flygell (huarest Hans Maj:t fältMarschalcken General Aschenberg jempte dess ordinare Commendieur Gen. Lieut. Fersen och Gen. Major Wittenbergh vore tillstädes) och fiendens wänstra flygell Commenderat af Gen. Carl. Arensdorff der och Konungen af danmark sielf war present med een sådan hastigheet så att trol. i begynnelsen åthskilliga squadroner så af fiendens som Wåra, lede skada, men fienden blef i denna första chargen genast repouserat och grefue Wittenberg befalt och som fienden wäll wettandes wåre Hästar mycket matta, fächtade så wäll då, som mesta hela dagen med Caracoller satte den sig igen, men blef trol. andre och treddje gången af dhe wåra repouserat utj hwilcken action Öfw. Lieut. Sigerott sampt åthskillige förnähme Officerare Quetzte och Öfwersten Seestedt blesert hos oss fången inbracht, och som då imedlerthidh beggie armeerne alldeles hade giord begynnelsen på alla ohrter att träffa och H. M:tt befruchtade att wårt Infanteriet skulle lijda nödh efter några utaf fiendens Squadroner i träffningen drogo sig till höger in emoot Infanteriet dij blef H. Grefue Gustaf Carlson af Hans M:tt beordnat att föra een dhel af Baranoss Regemente som då redan dess öfuerste war blesseradt till wår infanteriets Succurs och emedan Öfuersten Gyntersbergs eena Squadron jempte Reenschiolds Squadron utj

trefningen hade förfölgdt fiendens troupper alt för mycket på wänstra handen, ty blefue dhe och uti trängslen och röken från Hans M:tts flygell separerade men Komme Wårt Infanterie till Succurs och kastade 2 Batallioner öfuer ända, Hans M:tt trängde altså wijdare på fienden med sitt drabanteGarde och lijfregemente, gambla adelsfahnan kom swärdh drifuandes dhem ifrån dhet ena rummet till dhet andra öfuer galgeberget huilcket sig huar gång swengde och igen satte bara att uthmatta dhe wåra, huarföre Hans M:tt gaf ordre novo att gå uppå och således hengia sig wedh och eij släppa för än dhe alldeles blefue obligerade att quittera fälltet, huilcket och så skedde och i det Hans K. M:tt dem förfölgde afsände han mig till infanteriet att kunna dess tillståndh berätta, som och så skedde hafuandes det alldeles ofuerendakastadt 10 af fiendens Batalioner så och dhe med Tromp ankompne 1000 botzmän, men wår wenstra flygel war af fiendens högre flygel som af åthskilliga fiendens Squadroner war reformerat i full action och som wår Infanteri stodh wedh sådan Conjunctier i flacha fältet, skyndade jag mig till Hans K. M:tt tillstandet att berätta, och fan att Hans M:tt hade drifuit fienden igenom dess läger och sedan i största confusion ofuer passet wedh flattmans wadh, Swenstorp och Kruute Quarn, uppå huilcka ställen några hundrade wore infallna. Isen igenom wårt förra läger een god half mijhl warandes een dhel wåhra Squadroner jempte Gen. Aschenb. och Gen. Lieut. Fersen dödelig blef blesserat men som Hans

M:tt igenom min raport förordsakades att tänkia på des Infanteries tillstånd, ty brött Hans M:tt op tillbaka finnandes wår wenstra flygell jempte Infanteriet en combattent med fienden i action hård när in widh Lundh Canonerandes huarandra med stycken, gick altså Hans M:tt med dhe fåå hoos sig hafvande och trötta Squadroner på dhen emoot kommande fienden trängde sig med största tapperheet igenom fienden conjungerade sig med wänstra flygelen och Infanteriet som wid Hans M:tt ankompst begynte att avancera H. M:tt emoot, och som Hans M:tt då de novo formerade sin bataille så drog sig fiendens Infanterie beståndes af 3 Squadroner ofuerblefwe Bataillonер utj Wallkier, fattade posto uppå Kyrckiogården men som Hans M:tt begynte avancera drog sig fiendens Cavallerie i största hast tillbaka om byn, drog infanteriet till sig och så myket möijeligit war emedan thet begynte blifua affton och mörckt quitterade fältet och drog sig hastigt emoot LandzKrohna lembnandes Hans M.tt effter een heel dags skarpt och blodigt fechtande fältet sampt Victorien jempte 46 stoora och små stycken största dheelen af Baggage war under Konungen i Danmark Silfuerwagn och Cammarwagn jempte all ammunition. 37 fahnor och Standarter sampt 170 officerare och inemoot 2000 fångar gemene, hafwandes fienden af 13 Bataillioner sampt 1000 matrosser icke behållit mehr än öfuansagde 3 Bataillioner bestående i alss af 6 fahnor, af dhe wåra ähr blefuen döhd H. GeneralGieut. Galle. Öfw. Aston Borock Luusen, Lars Mörner, Så ähr

och gref axel oxenstierna blefwen seott död, Öfwerste Pudberg förlohrat att man ey wet om han er död eller fången, Öfw. Siegrot Öfw. Ledh, Capit. Stormhatt, Capit. Wrangel döde, men Quetzte ähro fölliande Gen. Leut. Fersen som och fången, Gr. Wittenberg Öfwerst Christoph. Güllenstierna med 11 blessurer, Öfuerst Peer Hierta Öfw. Gryntersberg, Öfw. Lichton, Öfw. Rolshusen Öfwerst Baranoff, gr. Gustaf Oxenstierna Gabrielson öfwerst Börstell och öfwerst Kruuse och öfw. Öhrnekloo, Öfw. Mellin, öfw. Lieut. Nusschert öfwerst Leschert öfw. Hirsh. Capitein Rebener, Lieutt Palmquist och åthskilliga mehr wedh pass 2000 döde finnes på beggie sijder wedh wallstaden, af fienden ähro döde Gen. Lieutt. Arensdorff. Gref Holck, Öfw. Bibou, men Quetzte och fångne öfwerst Seestedt, Ördtz, och flere Standatarter och fabnor hafuer fienden af oss emot 20 st. drabningen på både sijdor hafuer warit så obstinat och åtdskillige gänger så desperat att victorien har ballancerat ja så att ett sådant fechtande icke nyligen ähr hördt, ty största dheelen af wåra Squadroner, hafua 8 endell 11 och somblige 15 in emot 17 gånger med stor vigeur träffat och effter alla Patroner warit förskuttne måst med bahra Wärjan och dhet Continuerligen in till afftonen och i samfälte 7 timmar hafuandes fienden hafft sielff Jesus till feldtgeshrey, och som wårt Cavallerie alt ifrån förra midnat hade suttit till häst och infanteriet utan dess fattigerat, och fienden i gemeen bättre bereden och Constituerat ty lätt Hans M:tt sig med denna stoora

guds nade förnöya och dess egne nationaltrouppar der ibland inga fremmande, och till en stor dhel siuke hafue af Gud hafft den lyckan att drifua een sådan stålt och högmodig fiende utur feltet, och taga Krantzen af hufudet, den alswäldige Guden ware ewinnerlig tack och ähra som i så många stora fahrligheter hafuer bewahrat Hans K. M:tt och hafuer man öfuer denne Konungens stoora tapperheet och oförlijkliga vaillance och Conduite icke nogsamt kunna förundra som icke allenast Squadronerne redresserat utan dem till Combatt sielf anfördt ja tuänne fiendens Squadroner till march och fächtande animerat Hans M:tt Häst blef ströft i hufudet och kulan slog Hans M:tt igenom hatte bredden fienden sätter sig nu öfuer till Seeland, men Hans M:tt står med armeen i fiendens läger huar wij hafua funnet een myken stoor förråd af allehanda vivres och ammunition.

Anm. Väl skref Dahlberg en vackrare handstil än alla svenska Generaler före och jemte honom; men kännedomen af svenska språket hade blifvit klen under hans längre vistande i Tyskland.

Denna uppsats finnes bland *Friesendorffska samlingarne.*

historia var länge poesiens skattkammare och philosophiens grufva. Den blef sedan ett slags *Corfix-Ulfelds-monument*, hvarpå bildningen pligtskyldigast måste vid förbigåendet spotta. Nu är den myth i hvilken ingen symbol ligger, ej blott en *osanning* utan, hvad Talleyrand plägade kalla värre, en *dumhet*; men denna dumhet är af ingen äfventyrlighet och strid erfordras nu mot helt handgripligare illusioner än hexor och spöken.

Materialier finnas visst för att genetiskt betrakta äfven denna evolution från hednisk cult till katholsk trolldom, så småningom bortdöende i protestantismens ljus. Vi vilja här meddela några bidrag till historien om den Protestantiska Vidskepelsen i i sin höjd — således under K. Carl XI:s regeringsperiod.

Samtidigt med Atheismens framträdande bland de lärda, visade sig samma Vidskepelsen bland folket, som sedan, då Deismen och Neologien angrepo de vise och dessa således vägrade tillfredsställa folkets djupare religiösa behof. Under K. Carl den Andres tid, då det vardt »fashionabelt» att, som Rundskallarne varit *religiöse*, framstå som en *irreligiös* Kavaljer, fläckade inquisitionen protestantiska länders tideböcker. Ty hvad var Blåkullafärdsransakningarne annat än en Inqvisition? Och när under Ludvig XV:s tid en »comme il faut» borde vara Philosoph

d. ä. Deist, gengångade återigen Inqvisitionens spöke i Lutherska länder. *) Les extremes se touchent.

Vid den tid de Engelske »upplyste» började affectera att vara Atheister, låtom oss se de Svenske oupplyste.

I Cod. Coll. 1: 9 finnes en »Relation» af Prosten P. Simming i Westeråker, afskrifven af Ziervogel i Upsala 1718, *Om the svåra anfächtningar* han led af Satan, då han var Sacellanus i Åhltuna socken från d. 24 Jan till d. 21 Febr. 1660.

En bondedotter hade nog begått blodskam med broder och mördat 2 barn. Presten föranledde laga undersökning. Intet kunde öfverbevisas. Denne bondslägt fick emellertid ett förfärligt hat till presten. De hade tillgifna bland prestens husfolk. Mordbrand skedde slutligen genom en af prestgårdens pigor, sedan flera försök skett, men der elden kunnat släckas. Och allt »anfäktande» af denna sammansvärjning framträdde för den Vördige Sacellanen såsom spökelse. En person gick utanför hans fenster, att fenstren dervid darrade, man gick ut, såg spåren, men ingen menniska. Det hade således varit en ond ande. En man hade synts på ett bodtak, en gryta kullkastats i i köket, stenar slungats ur ugnen på golfvet efter prestens hustru, en annan sten på presten, som strax upptog sitt manuale och läste Davids 91 psalm, sjungande derpå en pingst-psalm. Under sången var tyst. Sedan uppstod ett förfärligt buller. En röst

*) D. A. IX D. p. 168 följ.

bad om den hvita kon; bifölls detta, så lofvades tystnad. Öfversten Claes Flemming hade närvarit och stillhet för stenar ur ugnhvalfvet blott kunnat beredas af begges instämmande i bön. Att undersöka ugnhvalfvet föll ej ens den tappre Öfversten in. Mycket synes i den långa berättelsen oförklarligt ur andra grunder än den, att öfvertygelsen att det *hela* var sant (neml. satans personliga grasserande), ej utestängde dikten rörande åtskilliga *partier*, som skulle ge mera effect åt det hela, kanske ock beveka till mera medlidande öfver den af mordbranden ruinerade familjen.

Emellertid vann den genom barnmords- och blodskams ransakningen för immoralitet misstänkta bondfamiljen en grym hämd. Folk skydde prestfamiljen såsom af Gud åt satan öfverlemnad och förkastad, så att ingen ville emottaga de husvilla, för att ej behöfva »hysa den onde anden.» Hämden gick derhän, att spökelser infunno sig äfven i det hus, dit de först togo sin tillflygt. Ingen kom att straffas för mordbranden.

Berättelsen sammanstämmer i mycket med den välbekanta *om Flisby spöke*, (omkr. 1800) för hvilket Bisk. Wallqvist sjelf studsade tillbaka, *Pinetorpaspöket* m. fl. Om dessa historier vittna om en viss fyndighet bland okunnig allmoge, så förråda de deremot så hemska drag i charakteren, att dämoniska inflytelser på spöktillställarnes charakter väl behöfva antagas, synnerligen af dem, som ej i menniskonatu-

ren vilja finna à la regle samma höjd af elakhet som hos — *Lögnens Fader.*

Den tidens rabulister funno emellertid, att då Prostar och Öfverstar kunde i chorus sjunga bort satan utan att ens undersöka det stenrör, hvarifrån stenar kastades, etwas zu verdienen kunde också finnas genom att bemäktiga sig denna »allmänna opinion.» Ty om den allmännaste *opinionen* innebär ett bevis för sjelfva *menandets* sanning, får väl ingen tvifla på Blåkullaresorne o. d. helst säkerligen ingen ting någonsin haft en allmännare opinion för sig. I Frankrike lära Ministrar då sökt störta hvarandra genom att pådikta hvarandra trollfärder — så är uppgifvet någorstädes; men att stormen mot de gamla familjerne, som uppblåste med K. Carl XI:s anträde till regementet, ej skydde att anklaga t. ex. en person, som varit i fråga att bli Carl Gustafs gemål och var syster till Rikets Canzler och 2 RiksRåder. för anslag mot Konungens lif *på den grund att Satan lagt det genom en »cörperligen» besatt piga,* skönjes af följande:

»Wij Efterskreffne Kongl. May:st och Sveriges Rijkes Rådz nu förtiden härvarande. Göre härmed witterligit, alldenstund förmedelst ett allmänt och widlyftigt tahl, som skulle genom en af dhen onda anden Cörpeligen besatta pigan Helena Olofz dotter vid S. Clara Kyrkia på Nohr Malm här i Stockholm vid dess ahnfächtande Satan hafva åtskilligt uthgutet angående att några förnehma personer imputerade förehafvande emoth H. K. Mt vår allernådigste Konungs

höga peersson thesslikes en skriftelig berättelse, therom af några particuiller personer som slijkt skola hört hafva, är i Senaten inkommen; Och mån i anseende till det et slijkt tyckes röra aldrahögt bem:te H. K. M:ts peersson, icke väl underlåta kunnat, dess beskaffenhet uthi någon måtta att efterfråga likväl vid saaksens noga öfverläggiande man præsumerade sampt äfven befinner sådane otroliga tillmälen blott och allenast härröra af dhen onda Andans, heller ock afwuga menniskiors osanna angifvande och lijstiga afund till att oskyldiga mennisker förolämpa och allehanda ondt och farligit sedan stifta; Fördenskull Wij och hafva welat i kraft af detta allt hvad som om dhenna handel i acterne genom mundte- eller skrifftelight anbringande inkommit är i synnerhet dhen förbem:te skrifftelige berättelsen aldeles abolerat ifrån acterna afskaffat och för null och af slät inthet värde förklarat hafva, samt dhe oskyldige Wederbörande tiff deras exculpation dhenna Rikzens Rådh attest under H. Kongl. Maj:ts och Rikzens Sigill och våra händers underskrift medhdela welat som skedde i Stockholm d. Nov. 1676.

(L. S.)

Sten Biellke. Nicolaus Brahe. Bengt Horn.
Johan Gabriel Stenbock. Gustaf Sparre. Lars Flemingh.
Gustaf Oxenstierna. And. Lilliensiährna.

För Grefvinnan Fru Maria DelaGardien. Original.

Vid *domstolarne* sysselsattes men ofta med åtskilliga Satans snart sagdt Ulspeglerier.

1693 d. 10, 11, 12 Oct: hölls laga hösteting med menige allmogen i Battelberg.

Bisk. Dr. Carlberg hade begärt ransakning rörande ett samtal med ett spöke i Föstorps by, Skepplanda socken. En Hustru Marit Månsdotter hade följt ett spöke till Hålande Kyrkogård, der fått svar på frågor af sin mor, som dött 30 år förut. (H. var några och 30 år, nyss gift med Per Andersson 90 år gammal). Spöket, en för några år sedan död qvinna, hade ofta hållit samtal i flera personers åhöra med Marit och bedt om förlåtelse för det hon skyllat hennes mor för trolleri. Hon fick ingen ro i grafven; tillstyrkte sina barn, att ge Marit en hufva, smör, ost m. m. Då Marit följde henne till sin graf, gingo begge till Marits moders graf; äfven hon låg i grafven och höll vackra tal om försonlighet nb. *af hjertat.* Då spöket fått beggederas förlåtelse *nedkom* en Engel, ett skönt hvittstrålande barn, iklädde det grå spöket en hvit hamn, lät det lägga *sig i kistan* (grafven befans vid deras ankomst uppgräfd), nedkastade sjelf jorden och tillklappade grafven med sina små hvita händer, hvarefter spöket aldrig afhörts. Domstolens utslag är gan[illegible]ka *beskedligt.* Der medges emligt Luc. 24; att andar »fara omkring», men att det var förbudet fråga dem något; för hvilket väl Biblen hotar med andliga straff, men ej med *timliga.* Gamla Julatingslagen, Christendomsbalken C. 1 och Manhelges-Balken C. 2 säger swå fyri forda . . . som sal. prof. Verelius öfversätter; eandem poenam . . . men detta synes sagt om dem, som söka uppväcka döda.

Snarare synes här tillämpligt hvad Buchnerus ad Cap. 28: 1. yttrar, men som detta enfaldiga folket icke varit så underrättat om slika andars natur och egenskap, „*Alltså* kan Tingsrätten intet annat see och finna, än böra, likmätigt Kongl. Maj:tz nåd. stadga om eder och sabbatsbrott § 9, Marit Marit Måns Dotter, Börje Börjesson (spökets son) och Ryttaren Måns Andersson (spökets måg) för detta med djefvulen hålla samtalet stå exemplariter Kyrkoskrift, underställand dock först. — — Hofrättens censur och omdöme*).„

Här synes en buktalerska, som ville ha en hufva och ost och smör, bedragit både Biskop och Domare, liksom Börje Börjesson och Ryttaren Måns Andersson. Om en dylik förekom D. A. IX: p. 13.

Inom *Medicinens* område var en jemn Guerillas fejd mot Satan, hvilken väl aldrig djupare karrikerats från det sublimt förfärliga t. ex. hos Tasso och Milton, hvilka ur Biblen hämtat föreställningen om *en fallen engel*, än i Svenska folktron, som afspeglar sig dels i spökhistorierna, der han mera är pajazzo än hjelten i piècen, dels i ransakningarne inom juridikens och antidotanstalterne inom medicinens gebit.

Här förvaras åtskillige äldre läkareböcker, deri sällan undervisningar i nämnde krigskonst saknas.

*) De som vilja meddela *töster och syner ur det fördolda*, ha nu en rik skördetid. Under delirium tremens, som synes komma att bli *Svenskor* (liksom en sjukdom heter *fransoser*) brister intet dera slaget.

Läktebook 1667.

Beata Stenbock.

Denne book har min swermor gifvit mig.

E. A. Stiernskiöldh.

Lundeby 1672. Denna bok har jag giwet min kiärra sähn Axel Röichtcher Sparre.

S. L. Soop *)

---

*) Åtskilligt förnuftigt träffas. Först afhandlas om *mått* i olika länder. Sedan om Apothekarvigten. Derpå följer huru åtskillige drycker bereddes.

Mjöd bryggdes så: först tager man 2 ggr så mycket vatten, som honung och slår i kettelen och tager sig så en lång sticka oeh märker, huru mycket är i ketteln. Sedan slår man en kettel vatten dertill för hvar kettel hånung och låter så sjuda. Och när det är litet sudet, då tager man något humla och slår dertill och låter allt så sjuda tills ded är insuded till det märke, du märkte på stickan, så att de kettlarne du slog till sedan att de äro insudna, låter ded så bli kallt att en kan ge det som annan öll iest som färsk är och höij väl på och lät göra, till dess det humblan ger sig neder och så sila det genom en vallmars vesa och slå i omen när det blifver kallt. Det är *stark-mjödh*. Men svag tager man mera vatten till.

Boken, en god foliant, är författad af åtskillige personer, synnerligen fruntimmer.

Husläkare träffas i början af 1600talet. En Bernhard Hirsch Medicus gaf Gr. Jac. DelaGardie 1624 i Riga en revers på trohet, tystlåtenhet m. m. Doct. Erichstadius gaf Öfverste B. v. Gerten ett väl skrifvet latinskt recept med dietiska reglor för gonorrhea.

T. ex. ur R. R. Claes Rålambs och dess sons anteckningar:

När Boskap förgjord är, skall Abyssus, Johannisgräs perforatum och Molij i huset upphängd bevara både menniskor och boskap från trulldom. Att förhindra, det mjölken ej skall kunna om året borttrållas, tvättas korna Valborgsafton i mattram, kokad i kogödsel. Likaledes gör en krans af hedra terræ och häng öfver dem. Lägg trollsmöret på glöd, det plågar trållkånan igen. Rökas fähuset hvar 8:de dag med Johannisgräs, medelbarken af ek m. m. kan tomtormen ej skada *).

*) Slikt möter bland recepter på den tidens förnämare dryeker: t. ex. Min Sal. Fader Hr Clas Rålamb förde med sig från Turkiet en beskrifning huru Turkarnes dryck *Sorbett* skulle beredas, författad af en så lärd man, att allt orientens guld och ädla stenar ej uppväger hans lärdom. Det gjordes af socker ock citron. *Vespetrot* eller franskt bränvin åstadkoms, om bränvin kryddades med Citroner, Angelica m. m. *Christophet* uppkom af franskt bränvin och vin med canel, neglikor m. fl. kryddor, *Crusemyntevatten* kokas ock på bränvin efter Sal. Hofmästarinnan Berndts recept, *Anhalz vatten* beredes af bränvin och bäfvergäll och kamfert och mästerrot m. m. *Mastike vatten* ungefär lika. *Lillienconvalliebränvin* — *Myrebränvin* — (hela stacken slås i distillerpannan) *Canelvatten* — *Tallstrunte bränvin*, tjenligt för skörbjugg, modren, hjertklappning m. m. — *Tallstruntextract* (af 2 skepper råg och 1 skeppa malt och tullstrunt) Se vidare D. Arch X D. p. 210.

K. Carl XI:s Syn

terde i sammanhang härmed Läsaren erinra sig och fråga, om ej Archivet derom innehåller några uppgifter. Denna politiska pamflett, ofta tryckt i nästföregående århundrade, äfven omtryckt i det nuvarande, finnes här så väl i manuscript, som i särskilta trykta editioner. Den utkom först 1740 och hade sin grund i de intriguer, som spelades emot dåvarande Coadjutorn af Lübeck, sedermera K. Adolph Fredrik för att förmå afskräcka honom vid fråga om thronföljarevalet. — Ehuru för densamma ingen slags grund ens i traditionen, än mindre i skrift, kunnat uppspanas, tog dock allmänheten tro vid sagan; ej mindre än 6 upplagor hafva sedan utkommit, och ibland dem 2:ne under förmyndareregeringen åren 1793—94. — År 1829 utkom härom en artikel i en Fransysk allmänt läst tidskrift, *Revue de Paris*, som föranledde Svenske Ministern derstädes, Gref Gustaf Löwenhjelm att

dus H. E. Gref-J. dela Gardie begära upplysning, hvilken också gafs och hvaraf conceptet förvaras i H. Ex:s enskilta archiv. Utg. får meddela det i Bilagan Litt. A. vid slutet af detta häfte, och hvilket tydligen bevisar såväl osannfärdigheten af sjelfva berättelsen, som okunnigheten hos dess förf., alldenstund på den tid händelsen skulle hafva egt rum, hvarken RiksDrots eller RiksRåd funnos, ej eller någon af de i skriften anförda personer med de förnamn, som der uppgifvas. (I Archivet förvaras äfven en berättelse om spökeriet på Carlberg, då Drottning Ulrika Eleonora den äldre der stod lik. men i densamma förekommer ej något som liknar hvad som uppdukats i Carl XI:s syn). — I Gustaf III:s tid fanns ännu ett slags vidskeplig fruktan för dessa förutsägelser och Konungen sjelf, kanske ej alldeles fri derifrån, berättade ofta denna dikt i en ton, som om han trott på dess sanning.

I h. v. manuscr. samling träffas 2:ne olika berättelser om denna syn. Den ena:

Konung Carl XI:s syn på Rikssalen i Stockholm år 1697 kårrt före dess död: förlägger scenen till den nb. 5:te Regenten efter K. Carl XI, men vet intet om en förmyndare, som på de sista åren af sin regering fört thronen på fall och förföljt den unga Konungen m. m. känner intet Drotz, inga *Riksens* Råd, har inga underskrifter o. d. men denna redaction har mindre behagat allmänheten. Deremot har godt förråd tillkommit på afstånd af:

K. Carl XI:s syn i Riks-Salen i Stockholm 1676 natten mellan d. 16 och 17 Dec., ehuru i aftrycken titlen merändels är:

K. Carl XI:s syn på Riks-Salen i Stockholm kort före dess död. Blodbadet skulle ske i den unga Konungs tid, som var nb. 6:te Regenten efter Carl XI. Här spelar en förmyndare en slät rôle.

Det har ej varit Utg. möjligt att utforska, om den första redactionen tillkommit vid thronföljarevalet 1743 och den sednare tillkommit under förmyndareregeringen. — *).

---

*) Apropos nämnde pamflett, drista vi tillstyrka, att Vederbörande läto någon gång på ett ställe, der man kunde emotse Jurymän, hvilka ej nitälska för *vantro*, tilltala Boktryckare, som utgifvit denna skrift till *allmänhetens förvillande*. Ingen kan beräkna allt *moraliskt* ondt, som härflyter af vidskepliga folkbegrepp. Vi vilja blott nämna, att, ej just så länge sedan, föräldrar, som trodde att ett deras barn, som var förderfvadt af rachitis, tillhörde skogsnufvan, hvilken tillbytt sig deras barn i stället, läto det arma barnet bo i en "kalfkjette", vanvårdadt öfver all beskrifning, slaget förfärligt af "religieust nit", och det i en församling, der en pastor, som blifvit mycket berömd, i långa år väl ej kunde undgå höra tal om "bortbytingen." Om någonsin Tryckfrihetslagens restrictioner böra användas, synes det vara till förekommande af näring åt vidskepelsen, hvilkens hysare merändels tro på allt "som är tryckt" och i K. Carl XI:s syn, med trädsnitt och text ha en stor, ofta åberopad auctoritet. Andra fel af denna press kunna studsa tillbaka från läsarnes *förnuft*. Här

Tillägg till p. 11.

Rörande Gr. *A. J. Dela Gardie* erinras att i *Loenboms Handll. till K. Carl XI:s Historia VIII* p. 222 förekommer ett bref af Konungen till Grefven med förebråelseer, för det han 1691 låtit Landshöfd. Tiesenhausen *skrifva sitt namn i samma rad och linia* som Kungl. Rådet sjelft; hvarjemte Konungen *midt med stördeles misshag förnimma*, det Grefven, när han blifvit buden till bröllop och sig der infunnit, låtit taga öfverstället från sig af den som var Brudgummens fader eller företrädde dennes ställe; »hvilket allt är tvert emot vår Kongl. respect och höghet, samt den vård- och myndighet, som vi Kongl. Rådsembetet i nåder tillagt och fördenskull ingalunda kunne tåla at den samme genom Eder flathet, den j redan i så många måtte hafven låtit påskina, må blifva förminskad eller förringad och eftergifven.» Som Grefven var så »oförståndig,» måste K. Mjt »vid sin högsta onåde» befalla honom skrifva sitt namn på en särskild rad och ej i samqväm låta någon, som ej är äldre i Rådet, njuta sätet för Grefven. — Att Konungen ej förebrådde honom *flathet* i fält mot fienden, är förut upplyst.

Talarkonst.

Lagman Gyllencreutz tal angående Souveraniteten, hållet vid Riksdagen Anno 1680.

Aldenstund vi nu hafva för händer en mycken

behöfs att lagen träder skyddande fram för dem, som synas sakna denna goda gåfva.

angelägen materia, som oss är proponerad, hvilken och sannerligen är af så mycken större vigt och värde, som hon synes vilja röra och förändra sjelfva grundfästet af den härtil i Sverge förda styrelse och Regementsform, i synnerhet angående Konungens höghet, Riksens Råds myndighet och undersåtarnes eller Ständernas frihet, rätt och privilegier, och jag har hört af de åtskilliga discourser, som redan här öfver äre förde, huru samma materia blifvit af en och annan considererad; och ehuruväl det är något svårt vid i denna tiden, at säga ut sin mening; så beder jag likväl tiensteligen Herr Landtmarskalken och samtel. de högtede Gode Herrarna behagade välbevåget förmärkja, hvad jag efter min enfaldighet kan hafva härvid att påminna, hvilket jag ock skriftteligen har uppsatt och beder at jag får inläggia, til at dermed lisa Herr Sekreterarens omak vid Protocollet.

Jag hörer här talas om en ny regesingsform och at Sverjes Konungar skola härefter blifva Souveraine eller envåldskonungar, som man nu kallar, som intet skola behöfva i Riksens styrelse hvarken at rådföra sig med Riksens råd vidare än dem sjelf behagar, eij heller att communicera med Riksens Ständer hvarken om krig eller fred, utskylder, tunga eller pålagor. Så hvad det första anbelangar, så kan jag efter mitt ringa förstånd och eftertänkjande intet begripa, hvad Sverges Konungar skal härtils hafva kunnat fela til en rätt Konunglig makt och myndighet efter Guds ord och Sverges beskrefne lag,

eller hvad de igenom en sådan Souverains eller Envälds Titul skola kunna blifva i någon måtto förbättrade til deras förra auctorité samt Kongl. Höghet och välde. Ty när man anser Sverges Lag, och i synnerhet det 4 och 5 Cap. i Konunga B. L. L. så beskrifves der med så märkvärdiga ord den myndighet, som Sverjes Konungar uti deras Rikes rättmätiga styrelse, så väl som undersåtarnes förbindelse och skyldiga plikt emot Konungen uti alla thy som dem svarligit är, både för Gudi och mannom, Konungen at biuda och undersåtarne at lyda, med mera, hvilket allt är å bägge sidor vordet med Ed och försäkringar i kraftigaste måtton correborerat och stadfäst, hvarigenom en sådan ynnest och nådig benägenhet på Konungens sida, och deremot en underdånig devotion, och kiärlek å undersåtarnes är vorden styrkt och vidmagthållen, så at öfverheten städse dragit en nådig och faderlig försorg och omvårdnad, för undersåtarnes beskydd och välgång, och undersåtarne åter al deras förmögenhet, ja sielfva lifvet för öfverheten gerna ospart och upofrat hafva; hvarföre ock den oförliknelige Konung Gustaf Adolph har vid et tilfälle sagt, det han så högt var försäkrad om sina undersåtares kiärlek och trohet emot honom, at han tryggeligen kunde lägga sit hufvud neder och hvila på hvar och en sin undersåtares knä, der så skulle behöfvas, det ingen annan Potentat lätteligen skulle fördrista sig at giöra, och hvad glädje och kiärlek förorsakar icke det uti undersåtarnes hierta, at de tid efter annan, när Konungen finner nödigt, och

riksens nödtorftigheter så fordra, blifva sammankallade til almänna riksdagar, hvarest de få se sin öfverhet, fägna sig öfver däs välgång, blifva underrättade om riksens innerliga och utrikes tilstånd, och med hvad nådig försorg Konungen styrer riksens höga ärender både uti krig och fredstider, och at undersåtarne äfven då få tillfälle att anföra deras underdåniga besvär och trångmål, hvad dem, hvart stånd i synnerhet eller alla i gemen trycker och åligger, hvarutinnan de och af Konungens nåd och rättvisa blifva lisade och hulpne, medelst hvilken önskeliga harmoni och välgrundade styrelse och regeringsform, Sverjes rike nu uti många lyckeliga år tilbakas har florerat, och jämbväl genom Guds milda nåd blifvit välsignat, utvidgat och formerat, med åtskilliga härliga provincer och starka befästningar, som ännu äro riksens trygga värn och förmurar emot deras fiender och misgynnare på alla sidor och vårt Svea rike således försatt uti et önskeligt och florissant tillstånd, så att de Svenske som ifrån våra förfäders de gamle Giötarnes tider icke varit så särdeles bekjände i verlden, hafva likväl i detta senare Seculo giort sig genom goda råd och manliga bedrifter så anseenliga, att mäst alla våra grannar och omgränsande Potentater, hafva vid förefallande fredshandlingar och andra högt angelägne ärender sökt Sverjes vänskap, och gerna lemnat sina rikens och staters viktigaste interessen under Sverjes mediation och bearbetande. I synnerhet hafva dessa stora förmåner för Sverje sig tilldragit, sedan detta riket genom Ko-

nung Gustaf den förstes höga förstånd och tapperhet blef förvandlat ifrån et val- til et arf-rike, hvarvid det ock än är conserverat. Och hvad det andra angår, at Sverjes Konungar intet skola hädanefter vara förbundne at regera deras rike med riksens Rådsråde, vidare än Konungarne sjelfva behaga eij ellet communicera med riksens Ständer hvarken om krig eller fred, utskylder eller pålagor eller något sådant; så lämnar iag gerna til hvar förnuftig mans omdöme, som lätteligen kan eftersinna, hvad för stor svårhet en regementsbörda med sig förer, och hvad svåra consequencer deraf skulle följa, der en Konung, isynnerhet en ung Konung, som först träder till regementet, icke skulle hafva gamla, kloka och välförfarne rådgifvare vid handen, som redan vore vane vid landsens styrelse, och kiände dess tarfvor och angelägenheter, och således kunde lysa och understödja honom med goda råd derutinnan; ty ingen är så klok och fullkomlig, att han icke kan behöfva råd, besynnerligen uti sådana viktiga ärender, som angå ett helt rikes försvar och välgång, och huru skulle väl lyckas för en sådan Konung? Ty vij vete af Guds ord, att der många kloka rådgifvare äro, der går ock väl till uti et land och regemente och när Gud åter vill straffa ett land och rike, så tager han sådana goda rådgifvare bort; och huru snart skulle eljest en sådan ung Konung, der han icke hade at ålita Stol-faste Rådsherrar kunna blifva förledd ifrån sit och sit rikes rätta interesse? efter som de hvilka omkring honom äro finna honom inclinerad

och benägen til. Ty hos en ung Konung ställa sig många unga rådgifvare in som sökja at intaga en så ung herres sinne, och giöra sin lycka ofta med det gemena bästas skada och afsaknad, och den som då har den lyckan af dem, at blifva en sådan Konungs favorit, han får då till sin egen förtel och under Konungens namn debitera och utdela des nåd och beneficier til undersåtarne som han sjelf behagar och då lärer mången välförtjent man få stå tillbakars, som intet vil eller kan præstera præstanda. Och ehuruväl Konungar äro af Gud satte till högsta dignité här i verlden, så äro de likväl menniskior, och menniskliga passioner och felaktighetee underkastade, och ehuruväl vij nu fuller hafva (Gudi lof) att hugna oss af en mild och rättvis Konung, som låter sig på allt sätt vårda om riksens bästa, men så kunde vij intet alldeles giöra oss försäkrade derom, att icke framdeles torde komma en Konung och regent til Cronan, som torde vara annorledes sinnad, och icke vara så mycket öm om rikets och undersåtarnes välgång, följandes mera sin egen inclination och sinne och mer älska krig än fred, hvarigenom land och folk kunna snarl. enerveras och sättas i äfventyr, såsom ock til at onödigt depensera bortskiänkja och använda rikets medel til lust och yppighet med uptog och balletter, som det skiedde ibland i dråning Christinä tid, ehuruväl hon var derutinnan lyckelig at hon under sin regements tid hade sådana kloka och försiktiga rådsherrar, som icke allenast i hennes omyndiga år berömligen utförde det svåra och långvariga

Tyska kriget, utan och förvärfvade Sverje en reputatlig fred, medelst hvilken många härliga provincier underlades detta rike, som rättan sades. Så har ock högst salig Konung Gustaf Adolph med sit märkvärdiga exempel nogsamt vist, huru högt han estimerade gode och förfarne rådspersoner, som ses af et hans handbref, som han skrifvit Ao 1630 något efter slaget vid Dirschau til den då varande vidtberömde riks Cancelairen Hr Axell Oxenstierna, deruti den store Konungen kallat honom et Instrument sig af Gudi gifvit, många svåra saker at igenomgå, medelst des hälsosamma råd, och den trohet, flit och sorgfällighet han, riks Cancelairen, drog för fädernesländets bästa: *) Och som vij vete utaf Historierne, at förändringar uti regementssaker hafva gemenligen dragit med sig skadeliga händelser, jämväl ofta ibland förstöringar öfver både land och folk; derföre lät oss väl betänkja oss, innan vij innovera och förändra något af det, som våra redelige förfäder, och hela vårt kiära fädernesland nu så länge funnit sig väl och lyckligt vid. — Hvarföre synes mig efter mit ringa tycke vara vid detta tillfället för oss samteligen rådeligast, att vij träda til hans Kongl. Majst med en underdånig skrift deruttinnan vij kunde i all submission repräsentera hans Majst, de äfventyrliga consequencer som af dessa nu förestälta förändringar framdeles kunna, ja Gud gifve the icke lära hända och följa. Hans Kongl. Maijst, som är en försigtig och högt uplyst, och af naturen til nåd

*) Se DelaG. Arch. XI: p. 62.

och rättvisa benägen Herre, lärer förmodeligen sådant aldrig med onåder finna och uptaga, i synnerhet när hans Maijst deraf lärer förmärkja vår underdånigste Zele och välmening för des arfrikes alla des höga Kongl. efterkommandes samt undersåtarnes säsäkerhet och välgong, hvilket alt jag dock tiensteligen hemställer Herr Landtmarsckalkens och samtel. de högtärade Herrarnes mognare omprôfvande, bedjandes än en gong tiensteligast, at mina enfaldiga och välmenta tankar om detta viktiga ärendet måge välbevågit blifva uptagne och uttydde.

Ministerialia.

1. *Ett K. Ludvig XIV:s bref till RiksCanzleren Gr. M. G. DelaGardie.*

Mon Cousin. Vous jugerez d'autant plus du gré extreme, que je vous scay de la constante affection, que vous avez fait paroitre pour maintenir les liaisons, qui ont establi depuis tant d'années l'amitié entre la France et la Suede que vous voyez, que je donne plus de creance a vos sentiments et a vos conseils. L'opinion, que vous avez paroitre au S. Rousseau, mon Resident a Stockholm d'une meilleure conjoncture pour raffermir solidement une Alliance, qui n'avait jamais dû etè esbranlé, autant que la creance, ou vous etiez, que le S. Arnauld de Pomponne y seroit plus propre que tout autre, tant pour la connoissance, qu'il s'est etablie dans les esprits, m'ont porté a le rappeller de l'Ambassade d'Hollande, et le faire passer une seconde fois en qualité

de mon Ambassadeur Extraordinaire en Suede. Vous y avez une autre fois charge de ma confiance sur ce sujet, et vous avez été tesmoin de mes sinceres intentions pour restraindre davantage une amitié reciproque et pour donner au Roy votre Maitre des preuves de l'affection, que j'avois toujours pour ses interets. Je l'envoye dans cette mesme disposition et je me promets, que vous travaillés d'autant plus a les faire reussir, que vous avez toujours connu davantage la mutuelle utilité, qui revenoit de notre estroite intelligence. Mais quoique je regarde les soins, que vous y avez donné, comme un effet de la fidelité, que vous devez au Roi votre Maitre, je le recois toujours avec bien du plaisir, comme un tesmoignage de votre affection pour moi. Croyez que j'en cons...(?) une gratitude particuliere, et que je serais toujours très aise de vous en pouvoir donner des marques. Cependant je prie Dieu, qu'il vous ait Mon Cousin en sa s. et digne garde.

écrit a Tournay l. 8 Jour de Juin 1671.

Louis.

De Lionne.

(Original.)

2. *Ett poem ur Gr. F. Wredes samlingar, skenbarligen af en genom upphäfvandet af Nantesiska Ediktet exilerande Skald, ett bevis på poetisk inspiration per indignationem* *).

*) Äfven som språkmonument märkvärdigt. Förmodligen insändt af N. Lillieroth från Haag. (Se DelaG. Arch. X:

Le Triomphe de la Verité,

ou

Portrait naif et sincere de Louis 14: dedié a Messieurs Boileau & Racine, Historiographes de France.

Fleau de Dieu, Tiran des Ames,
Cruel Bourreau des gens de bien,
Prince puant, ame de chien,
Source des voluptés infames,
Race de Nabucodonosor,
Quoy? Tu vis et regne encore,
Voleur, qui nous mest en chemises,
Dragon, qui devores les Eglises,
Cousin germain de Pharaon
Sang d'Herode, Archi Neron,
Dis moy (sans t'irriter,) Mahometan superbe,
N'as tu jamais oüi parler d'un brouteur d'herbe,
D'un Nabuchodonosor, d'un grand & puissant Roy,
bien moins effeminé, bien moins schelme que toy:
Son terrible destin, son effrayante Histoire,
Devoit faire trembler Ton orgueil & ta gloire,
Il se vit comme Toy des sceptres a la main
presque seul au dessus de tout le genre humain
Le coeur bouffy d'orgueil, l'esprit vain, l'ame fiere
et bouillant comme toy dans son humeur altiere,

---

12) En oläslig anteckning som synes vara af Hr L. träffas på sista sidan. Om man finner för stark vrede, bör man erinra sig att en Reformert, som ej inom 14 dagar lemnat landet, var förfallen till Galererne. Här är höstsådden, hvars sommarskörd inföll 100 år derefter.

Sa fierté toute fois, sa gloire, son orgueil
Se virent éclipser presque dans un clin d'oeil,
Chassé de ses états, privé de ses Conquêtes,
Il courut par les champs, fut mis au rang des bêtes,
& pendant les sept ans de son terme fatal
Il broutta dans les prés & vecut en cheval;
Tremble donc, ô Tyran, oui tremble & crains encore,
Crains d'être pis un jour que Nabucodonosor,
Crains, faiseur d'apostats, grand abatteur des Temples,
Qu'il ne faille encore quelques grands exemples
Toy, qui ravages tout, en faisant le Cesar,
Vien voir en fremissant la fin de Belsazar!
Au milieu de sa cour plongé dans les delices,
& noié comme Toy, dans les plus sales vices,
Une effroiable main gravant sur la parois,
Luy dessoint les genoux, le fait trembler d'effroi
Luy prononce l'Arrêt, qui doit borner sa vie
& qui va terminer les fureurs d'un Impie,
Car dans la même nuit par les siens egorgé
Le sacrilege meurt, & le Ciel est vangé:
Mais, sans chercher si loin les Exemples terribles,
Voy sur tes devanciers les jugemens horribles,
François, Henry second, Charles IX, Henry trois
Indignes d'être veus dans le nombre des Rois,
Persecuteurs outrés, dont les humeurs bouillantes
Succomberent enfin par des mains violentes
Ces lâches, massacreurs, ces germes de l'enfer,
massacrés a leur tour periront par le fer,
Par des coups impreveus cette race damnée,

Sans reserve d'un seul fut toute exterminée,
Le regne des Valois passant comme un éclair,
ne laisa que des noms & que de noms en l'air.
Toy, qui veus que le Tien dure autant que le bronze
Tu vis au grand galop (les traces) le train de Louis onze
Perfide, ambitieux, mechant et redouté.
Bien plus mechant qu'eux. Vous, scelerat d'origine
Tu sentiras comme eux la Vengeance divine
Et tous les rechapés de Ta barbare main,
Chanteront Te Deum au gré du souverain;
Penses Tu que le Ciel, touché de nos prieres
N'arrête pas enfin le cours de nos miseres,
Dt que le Fils de Dieu si fort persecuté,
Ne tranche pas le fil de ta prosperité?
Scache, q'l est vengeur, qu'il tient en main la foudre
Qu'il a des carreaux prêts pour te reduire en poudre,
Et que malgré Ton or, tes Soldats & ta cour
Il faut, chien enragé, que tu périsse un jour,
& nous verrons bientôt Ta charogne pourrie.
engraisser les Corbeaux, paissans a la Voyrie
Et Ton cadavre *infect* devoré par les vers
pousser en s'exhalant la peste dans les airs:
que cent flatteurs gagés travaillent a Ta gloire,
que Racine & Boileau, empoisonnant l'histoire
Cachent soigneusement les endroits odieux,
qu'ils te placent enfin jusqu'au plus haut des Cieux,
Que cet insensé duc avec sa tête folle
T'éleve un monument, qu'il T'erige idole,
qu'une bronze inanimée soit aux yeux des passants
gravement harangüée d'un prevost des marchands,

que pour eterniser le Roial putanisme
Ton culte fasse honte a l'ancien paganisme,
Et que tous les flateurs, qui t'ont mis hors de sens,
Viennent cent fois par jour Te donner de l'encens,
Scaches pourtant Louis, le plus traitre des hommes,
Scaches, cruel auteur, des tourments ou nous
sommes,
Que ton nom execrable a Ta posterité
Sera mandit sans fin & sans fin detesté.

C'est ce qu'a chanté a la louange de Louis 14 un inconnu bon amy du Roy, mais plus amy de la verité.

Vive le prince d'Orange
ce grand Heros de renom,
Il est comme un bon Ange
pour detruire tout de bon
Le papisme en Angleterre
avec tous ses partisans,
que le monde le revère,
La terre, & ses habitans.

C'est Dieu qui le fortifie
en tous ses justes desseins,
Le guide puisqu'il s'y fie
& qui prend sa cause en main
Il le conduira en france
pour delivrer ses enfans
Louons cette delivrance.

Pour Madame la Princesse
Prions Dieu incessament,
que d'une heureuse grossesse
en provienne quelque enfant,
qui soit l'appuy de l'Eglise
& la terreur des méchants
que tout le monde le prise.
Messieurs les Etats d'Hollande,
on loue avec fondement
Votre politique grande
qui cause grand tremblement
au grand Tiran de la Terre
& resjouit les protestans,
Dieu veuille que dans la guerre
Soiés tousjours triomphans.
A ce grand Dieu rendons graces
Aveque devotion
pour la grande delivrance
qu'il fait voir a lá Sion,
en relevant ses murailles
& rassamblaut ses enfans,
Louez le Dieu des batailles
La Terre & ses habitans.

Ett bref från Svenska RiksCanzlern Gr. M. G. DelaGardie till TatarChan 1669. (Se DelaG. Arch. VI: p. 220).

Serenissimi ac Potentissimi Principis N. N. Tartarorum Chani Visirio Illustri et Magnifico Mustafa Alij N. N. Salutem et prosperos rerum Successus. Quam gratum Sacræ Regiæ Majestati Domi-

no meo clementissimo fuerit ex literis Seren:mi Chani D:ni V:ri intelligere non minus ipsi, quam prædecessoribus suis firmum institutum esse ad inemdam ad magis magisque stabiliendam mutuam amicitiam inter gentem Vram et Regnum Sueciæ, id ex literis Responsorijs Regiæ Majestatis D:ni mei clementissimi ex voto vobis constare potest. Placuit insuper Regiæ Majestati mihi in mandatis dare ut loco responsi ad literas Dominationis V:ræ ad me scriptas ei significarem legatum Chani V:ri Arslan Aga N. N. prudenter et fideliter officio suo hic fuisse functum et cum iam ad Vos redire plenarie informatum in omnibus illis negotiis quæ desiderare potuistis.

Nec defuturam Regiæ Majestati voluntatem quamprimum ad Vos quoque mittendi legatum cumprimis innotuerit hunc legatum V:rum prospero itinere ad vos rediisse et ea rite et cum applausu V:ro retulisse quæ ipsi iam comperta sunt in negotijs illis quibus ad nos scripsistis. Quod ut feliciter eveniat animitus opto et Deum precor ut vos incolumes servare dignetur.

Illustris et Magnificæ Dominationis V:ræ amicus ad officia paratissimus

Seren:i ac Potentissimi Principis ac D:ni N.N. Tartarorum Chani Visirio Illustri et Magnifico N. N. Domino Mustafa Alij. amice vel amico honorando.

A tergo är annoteradt:

1669. Stockholm d. Maji Till Tartariske Chan M. G. Del.G.

Desse privilegier och beneficier synas dhe Engelske och Holländske sampt andre trafiquerande Sverjes vänner kunna förunnas i Revel, Narwen och Nyen (så och om Hans Kongl. May:tt icke skulle misshaga i Riga och Pernou medh) till att låcka handelen ifrån Archangel in i Östersiön. (Concept af R.Canzl. M. G. DelaGardie.)

1:o Skall en moderat och civil Tull i förbem:te Städer och hampnar stabilieras nembl. à 2 proC:ts så på inkommande som uthgående wahror. NB. på det hvar och en må sig så mycke mera försekra kunna att dervid ingen förändring är at befara nu eller framdeles, sådant utfesta sub fide publica åt alla trafiquerande stater.

2:o Att alle trafiquerande sig derpå försäkra kunna, att samma tull skall blifva stadigh och af hwariehanda infallande orsaak icke förhögdh warda, wille K. M. en viss Tull-lista deröfwer af trycket uthgå låta till dhe trafiquerandes större underrättelse och försäkring.

3:o I lika måtto försekras alla trafiquerande deth ingen tull eller gravation på dheras personer eller godz skall anstellas till landz eller wattn emellan ofwanbenämde städer och Muscovitiske gräntzen.

4:o Att de fremmande trafiquerande skall vara tillåtit och fritt stå att handla medh Ryssarne sielf-

va immediate i ofvanberörde städer och icke till insuttne borgare allena förbundne warda, sedhan tullen richtigt efter Tull-listan är aflagd.

5:o Dhem fremmandom trafiquerandom skall vara efterlåtit att hafva deras egen Court och handelshuus under des lås och nyckel i ofvanbem:te städer, dher dhe icke allenast sin handel och negotie drifva kunna, uthan ock dheras gudztienst, dock uthan förargelse, exercera måga; såsom och samma ort alla de immuniteter och privilegier vidare skall åtniuta . . . . som kunna annorstädes af någon potentat gifne eller octroyerade vara — så och samma ort utmerckias med de nationers wapn som des courts upbyggia och besittia.

6:o Att till negotiens desto mehra befrämiande skola i ber:de orter inrättade blifva godhe och bequäme fahrtygh både till watn och landz såsom och krogar och härberge under wägen till dhe resandes befordring för en billigh betalning: och om the fremmande villa hålla sina egne fahrekoster skall sådant dhem blifva efterlåtit.

7:o Att dhe fremmande som i bem:de Städer sigh willia nedersättia, bequäma platzer måga förunnas, dher de sina huus byggia och i handel och wandel särdeles frijheter åthniuta.

8:o Att dhe som sine säthen upryckia och ifrån Stadhen till en annan ohrt begifva willia sådant under wisse wilkohr må fritt och obehindrat ståndа.

9:o Att den fremmande trafiquerandes godz som i bem:te städer kunde döö utan arfwinge må innan natt och åhr infordras, doch Cronans och Stadsens rätt oförkränckt.

5. *Utdrag ur Minister-relationer, Postförvaltare-relationer och dylikt, mest fragmenter ur R.Canzl. Gr. M. G. DelaGardies, General-Gouvern. Gr. A. J. DelaGardies och R.Rådet Gr. F. Wredes samlingar.*

Dat. Hamburg d. 17 *Febr.* 1662. Ambassad. Sparre hade emottagits af Gr. Königsmark med Canoners, Trumpeters, Härpukors och Skalmejors klang helt ståtligen. Gref Tronsfelt hade ock varit der på resan till Gottorpiska hofvet. Man hade præparerat oleum balsami för att vid hans återkomst smörja honom om magen, att hans guldhunger måtte botas. Duc de Lorraine ville visst lemna sitt hertigdöme till K. i Frankrike. (Till Forbus i Borgå från Postförvaltaren i Åbo.)

Dat. Stockholm d. 7 *Martii* 1662. Riksdag hålles i Pohlen. Czarnecki håller vakten i Warschau medan Riksdagen påstår. Portarne skola låsas kl. 7 om morgonen och kl. 5 om aftonen. (Till F. fr. densamme).

Dat. Helsingör d. 12 *Febr.* HofR. Coyet har mycket avancerat i sina affairer. Man skall räkna upp till honom 17000 Rdr. Skattkammaren har ej stort förråd. Hr Sehestedt lär snart resa till Flandern igen. En Vitus Bering är af H. K. M:t imponerad att beskrifva detta sista kriget. (Till F. fr. dens.)

Dat. Hamburg d. 25 Jan. 1662 en utförlig relation om dagens nyheter i Påhlen, Ryssland, Portugal, Frankrike &c. till Postmästaren i Norrköping Albr. Thilman, hvilken synes bestått sig en correspondent i Hamburg. Fick brefvet i Norrköp. d. 13 Febr. 1662, och utskref sedan till kringboende adel utdrag härur — säkerligen allt för betalning. Tidningsbrodden!

Dat. Åbo d. 7 Junii 1667. Drottn. Christina var varnad, så gick ryktet bland folket, för K. Eriks öde. Fick ej religionsfrihet i Sverige (Till Cavalleri-Öfversten J. Galle fr. Postförvaltaren.)

Stockholm d. 31 *Maij A:o* 1667. Den Höga Kongl. Regeringen lärer fuller uthi ingående vecka sig åther infinna. Men Hr RijksCanzlerns Exc. hafver tenckt blifva 14 dagar ännu härifrån om tijderna så tåhla. Ifrån Engl. hade wij medh sidsta Posten skrifteligen, att våre H:rr Legater då dhe toge afskedh af Konungen, att reesa till Traktaten åth Breda, ähre med skiäncker härlige blifue begåfvade, och sedan der ofvan opå medh några 100 pundh Engl. Teen förähradе. Tvenne Hr Coijetts Söner, een hans Eegen och den andre hans stjufson, äre inför Faderen Hr Coijets ögen, för Een stoor nådh, slagene till Rijddare, och är hans Eegen Son, Guilhelm Coijet begåfvadt medh Een stoor Gullkädia, uthi hvilken ett beläte hängt hafver &c.

Paris d. 12 Febr. 1670. En Minister meddelar R. Canzl. att Milord Barclay blifvit Vice Roy d'Irlands en la Place de Milord Robert, att Talon, Inten-

dant de Canada satt på en sandbank under återseglatsen 9. d. rörande de fleste riken.

1673 sändes epigrammer öfver Englands förluster i kriget; en slutar:

Scilicet unde aliquid sperent successibus istis
Belga & Gallus habent, Anglia sola nihil.

1674 *Varsavia d.* 16 *Nov.* 1674 meddelas på italienska åtskilliga upplysningar om den politiska ställningen i det jemt adligt oroliga Pohlen.

Stralsundt d. 20 *Oct.* 1675. En Lieuten. Taube var skjuten af en Trumpetare. Gener.Maj. Planting var med 900 man förlagd i Greifswald, gjorde rikt byte, hade öfverrumplat ett fiendtligt parthey von 1000 Pferden, tagande 300 till fångar m. m. Der Rühmeswürdige Blecch. Wachtmeister var dödligen sårad. Riks-Fältherren var opasslig. Fältmarsk. Mardefelt låg på Rügen. Fältmsk.Lieuten. Königsmarck hade största anseendet. Folket ville ej veta af någon annan ÖfverCommendeur. *Novgrod d.* 18 *Aug.* 1675. En relation kom om krigstillrustningar i Ryssland jemte Extract ur Herm. Herbers bref af Plescow *d.* 25 Aug. 1675. Zaren hade befallt att en armé af 50000 man skulle uppsättas, helst han ville tractera H. M:t i fria vapen. *Plescau d.* 28 *Sept.* 1675. Strelitzerne voro ock uppbudade. *Dito d.* 2 *Oct.* Bref hade kommit från Gowanski, sonen, att han slagit Tartarerne, hvaröfver Te Deum sjungits. 5 Tyske Öfverstar omgåfvo Zaren. Huruvida 5 eller 50 artilleriwagnar skulle ankomma, finge man vid ankommandet se. *Novogrod d.* 7 *Nov.* Zaren hade

sändt ett bref till K. af Sverige. Postmästaren i Moscau Schamer, Bojaren Artemon Sergeowitz m. fl. hade emellertid fått något att beställa. Brefvet skulle lemnas till A. J. DelaGardie mot qvitto. *Warschau d.* $\frac{4}{14}$ *Dec.* 1675. Residenten Dörffler meddelade hvad Primas Regni Mons. Akakia honom försäkrat att Ryssen bestämdt bryter med Swerige. *Moskau d.* 1 *Febr.* 1676. D. 29 Jan. kl. 7 om aftonen dog Zaren *Alexis Michailowitz* efter 8 dagars sjukdom 2 timmar derefter, blef Hans äldste Son *Feder Alexeiwitz* satt på den Zariska Stolen, dervid en Crona sattes på hans hufvud och en Scepter räcktes i hans hand. Följ. dagen kl. 10 f. m. begrofs den afl. Konungen i Slottskyrkan Michaila Archangel. Först utdelades bland folket en mängd vaxljus. Kommo så presterne med helgonbilder, Patriarchen och flere Sångare i procession till Zarernas palats, der några Okolnitzer och RiksRåder slöto sig till tåget, der Liket nu drogs af Stolnicker i en stor med rödt sammet öfverdragen och med tungt guldtyg öfverhöljd släda. Rundtomkring liket gingo RiksRåder i svarta kläder med hvita kläden i hand, hvarmed de oupphörligt gnuggade sina ögon. Näst efter liket bars Zaren Fedor sittande på en ländstol, (han var illamående) derpå Enke-Zarinnan i en öppen släda. Så några 100 gråterskor, hvilka tjöto förfärligt. Redan dagen förut efter Zar Alexis död aflade alla utländska och Ryska Officerare, Strelitzer, Soldater och Borgare så många sig nu här befunno, sin Ed. De Doctorer som här funnos, upp-

vacktade visst Zar Alexis; men han ville ej bruka läkemedel. Deremot lät han smörja sig och tog H. H. Nattvard. Fedor var 16 år. Den döende Alexis hade i sitt yttersta efterskänkt 300 tusen rubel skulder, befriat 5000 menniskor ur band och kedjor. Då han begrofs utdelades 50 tusen rubel bland de fattige. Han efterlemnade utom sin Efterträdare, 2 prinsar, 7 princessor och 3 systrar. Till Nowgorod kom d. 8 Febr. en Stolnick från Moscau vid namn Knes Andre Iwanowitz Gallezin med notificationen. Nowgor. d. 4 Mart. 1676. Nu låter allt fredligt; man ville deremot med all makt sätta sig mot Crimske Tartaserne. Förra Konungens Favorit Bojaren Artimon Sergeowitz hade numer intet att säga. (Hos Alexis betydde också Knes Michaila Juriewitz Dulgorukoff mycket. Begge desse ministrarne synas understödt Holländske Ambassadeuren.) Snart skulle Zaren en Söndag krönas offentligen. Nu måste „Artemon »des Dolgoriska gnade leben», *Plescow d.* 18 *Julii*. Nu var stilla i Ukraine; men der taltes om Ingermanlands och Karelens återtagande från Sverige.' Factotum Artemon Sergewitz hade som en höflig onåd sändts som en simpel adelsman som Wojwod i en liten stad vid Siberiska gränsen. Om Knes Dolgoruck taltes nu ej mycket godt. Förra Zarens Swärfader ist auch aus der Pricas: in summa: man wird in Kurtz . . . eine Rebellion in Moscau, den die grossen sehr uneinig sein wieder einander. De Tyske officerarne voro illa equiperade, hade hvarken häst eller sadel. Die Milositagiaz bli

nu mer de störste i Moscau. *Warschau d.* $\frac{4}{14}$ *Sept.* 1676. *Speijer, London, Haag* &c. (en »navisa» på ett helt ark, fin stil.) Plescow d. 14 Dec. 167(?) Vid sista mönstringen hade 2000 af Nowgorodska och Torropinska adlen infunnit sig. *Moscau d.* 19 *Jun.* 1677. Nowgrodska och Pleskofska armeen marcherat öfver Smolensko till Bränetz. Knes Wollodinier Demitrewitz Dolgorukoj skulle commendera armeen. Den engelska och Danska Envojen voro tillsagde att resa. Nu synes man å svenska sidan kunna vara lugn.

Traitté de Paix fait, conclu & arreste Nimwegue le 10 *Aoust* 1678. *Entre les Ambassad. Plenipot:rés de sa Majté très Crétienne d'une part, et les Ambass.drs P:res des Seigneurs Etates Gx des provinces vnies du Pays bas de l'autre.* — i hvilken enligt XVIII § seront compris de la part du Seign. Roy T. Chr. Le Roy de Svede, le Duc de Holstein &c.

Af K. Rådet Gr. Carl Bondes relation (till K. Mjt) vid sin hemkomst från sin Envoyébeställning i Frankrike 1678 finnes här en 1828 tagen afskrift af originalet (som ej är *afslutadt*), vidimerad af Gr. G. Trolle Bonde, upptagande pag. 157 in folio. Utg. emotser den tid snart, då alla, som ega slika anf, lemna dem till Allmänheten, då således i det *Bondeska Archivet* denna berättelse kommer att utgöra en prydnad, som ej skall lemnas utan samma uppmärksamhet af Frankrikes häfdatecknare, som vi lemnat de utländske ministrars rapporter härifrån. Utg. anser emellertid

ej *här* vara ställdt, att meddela utdrag eller vidare underrättelser om skriften.

Promemoria (e. t.) daterad Riga d. 2 Febr. 1678, af obekant förf. innehåller ett betänkande i många särskilta punkter rörande krigsoperationerna för året, underställdt Gen. Gouv. öfver Estland och Liffland Gref Ax. Jul. DelaGardie och Consilium Bellicum. Fästar mycket afseende på förhållanderna med Pohlen och hvad man från detta hållet möjligen kunde hafva att vänta. Hela uppsatsen tyckes förråda mycken grundlighet. Den är på Tyska språket och dess yttre för den tiden i så måtto ovanligt, att den är skrifven med Latinska särdeles tydliga och ren acarakterer.

Fragment uf ett bref från en ung Adelsman, hvilken Profess. Scheffer obligerat läsa historien då han hellre ville läsa politices.

——— Vår tillkommande Drottning har varit så väl ajousterad, då Gref Nijl hade sitt audiens, att det varit grufligt. Den kjortel som hon då hade var för broderingen skull så styf, att hon intet kunnat niga och hade kostat 1000 Rdr och några hundrade. Vid bordet, sedan Gref Nils (Brahe) fått godt svar, har Kungen i Danmark sagt: Vi lära väl nu få igen Skåne, Halland och Blekinge efter H. M:t i Sverige blir vår käre Svåger; hvartill Princessan strax svarade, sådant väl kunna vara möjligt, om E. M:t kan med sådan väldig hand och rätt taga dem tillbaka, som H. M:t min tillkommande Herre har dem sig underkufvat och inkräktat, hvartill Konungen med

raillerie har svarat och sådant tal afslagit och annat begynt.

Den nästföljande relationen meddelas såsom skrifven af A. B. Horn, som sedan blef så stor minister, nu volontär vid Gardet, aspirerande att bli fenrik, till prof på hans bildning vid 20 års ålder *).

Stockholm d. 30 *Septbr A:o* 1684. Ifrån Jetzeho äro icke alle utan allenast Konnugens af Danmark abgesente Öfverster protesterandes emot dess (dass?) slut de andre Nedersachsiske Potentaters ministre der sammastädes gjordt, att neml. Dannemarks landet Ferein hvilket Konungen sistliden Sommars genom ett krigspuss sig bemägtigat, sin rätte ägare Fursten af Ahnhaltigen tillställa skall, hvartill Konungen fuller vill bejaka, medan med dess (dass) förbehåll att H:s Mj:t får behålla besättningen på Slottet, uti Hollsteinska saker lärer så mycket mindre något Sluth i Jetzehoo kunna göras, medan Konungen af Danmark det ingalunda annars restituera vill utan icke Fursten af Hollstein tager landet af H:s Kongl. Maj:t hvartill Fursten sig alldeles icke förstå vill. I Holland tager missförståndet emellan staden Amsterdam och Hans höghet Prinsen af Oranien dageligen till, så att det ett farligt utseende hafver ty Amsterdammen proponerar, och yrka på allt det de veta ländа till Prinsens authoritets förklening och afbräck. Prinsen deremot sträfvar, att å hvarjehanda sätt betaga Amsterdammernes Florerande välde, som och H:s höghet derpå arbeta låter dyka Temsen ifrån Ytredt till

*) Till morbrodren Knubbert på Lesniemi. Se D. A. IX: p.

Söder Sjön, och sålunda draga handelen till betälte Stad Ytredt, hvarmed det sker, efter som det görligt är, Amsterdammen stor afbräck och mehn i handlen göras kan så väl ifrån Bryslau som andra Ungariske orter berättas helt unga Dates, att Ofen d. 9 Septbr An. Nov. af de Kejserl. med stormande hand eröfrat blifvit.

Men såsom Wien el. andre Kejserl. Städer derom intet förmält altså antager man detta icke än för någon visshet, änsköut de omständigheter derhos förmäles att stormlöpningen varat 6 timmar, och Juderne den förste motvärde gjordt, det säges för visst, att alle våra Öfverstar nch Officerare anbefallt, att ställa sig hos sina Regimenter innan 14 dagar, till hvad ända är okunnigt, H:s Kongl. M:t är ännu på Kongsöhr men väntas som i morgon här igen, I går voro alla Kongl. Råden hela middagen till kl. 6 ½ eppe i Rådet på Slottet och lärer det väl vara något vigtigt, men omöjligan kan det någon få veta, Gud gifve det vore godt, det går här hos de förnäme ett secret tal, som ville Juten söka sig i vinterquarter uti Bremen och Pommern dock vore det elak begynnelse om så sker, eljest säges helt visst att alle Öfverstarne här varit i Hofvet, hafva bekommit starka Ordres att strax förfoga sig till deras Regementen och hafva på dem ett noga uppseende, med sista Tyska Posten är tidningar inkomne som skulle ofven vara öfvergången till Kejsaren med storm som jag i dag helt visst af Grefve Bengdts *) Secret:re förnam,

*) Oxenstjerna.

och eljest ifrån åtskilliga orter skrifves deck vill det ännu hos någon hållas för otroligt, ty der gifves med den första posten, Spanmålet är här temli. dyrt, Saltet begynner och litet igen stegras, de vilja nu begära 12 dr Tunnan.

Stockholm d. 25 Januarij 1687. Som uthur Copenhagen skrifves så Exiperas det Danska Häfvet alt stadigt emot Lüneburgiska Mediationen uti Hollsteinska saken med föreväudning det H:s. Mj:t ej något godt förtroende till högbem:te Furstl. hus hafva kan, medan det en tid bortåt sådana mesures först som Dannemarks Interesse mycket emotsträfvs, der till sied ville Konungen ej höra af någon Commission, utan hvad af andre Potentater sker skall kallas en Intercession för Fursten af Hollstein, ej heller att om Furstendömet Schleswig något talas skall, hvilket Konungen ingalunda tänker återställa, men väntar på GeheimeRådet Rümohrs återkomst ifråu Churssaxiska Häfvet, dit han afsändes att förnimma samma Churfurstes mening och resolution angående Hollsteinska saker, att då man det inhemtat, skulle det från Churfursten af Brandenburg om samma sak Konungens inhendigade skrifvelse besvaras, det både och eljest Gen.Lieutn. Giesse jemte Öfversten Friesenpee upsagt sine tjenster hos Konungen af Dannemark, och den förste som förmenas stiga i Kongl. tjenst, men den andre bekommit GeneralQuartermästareChargen hos Kejsaren. Ehuruväl man förment det skulle den Franshöske Marschalken de Schomberg komma till Dannemark och commendera Arme-

en som Generalissimus. Likväl vill berättas, det Fursten af Hollstein Plön samma Commando sig hoode påtaga. Det gamla starka slottet Svartsjö är i denna dagar genom vådeld merendels afbrändt, dock Mobilierne till en del bergade, och är detta skett äfven då Hennes Mjt Enke-Drottningen var på resan ditåt, och kom jämväl dit, medan det ännu brann.

Stockholm d. 18 *September A:o* 1688. Uti den Hollsteinska Tractaten vore i Altona en sammankomst hållen, då å Förstens af Holsteins vägnar en lång skrift ingifven vorden hvari korteligen upprepat hvad hittintill så å Konungens som Förstens sida skriftligen föreslupit, och att hans Förstl. H. sig än denna gången för alla gånger förklarade, att vilja hafva hela dess förstendömets fullkomliga restitution, och icke veta af Schleswiga utbytande, hvarken ad totum eller ad partem, utan yrkandes ännu på *det* kraftigaste, uppå sina förr öfvergifne Postulata, är alltså intet att afse, huru denna Tractat i *godo* kan afgjord blifva. Efter handen begynner allt mer och mer Hollands Dessein med dess starka utrustande låta utbryta i det att det ofelbart lärer gälla Engeland, dock icke under namnet af General-Staterna, utan allenast af H. Kongl. Höghet Prinsen af Oranien, hvilken af en stor del Engelske Herrar, Biskoppar, och den gemene man, för någon tid sedan skall vara äskat till Protector af den Engelska Kyrkan, och deras lags och Statuters försvarare, som och berättas vill, att bemälte Prints tillika med dess Gemål skola vele låta utgå ett manifest, medulst hvilket de

wälle bewisa den unge Engelske Printsen af Wallis icke kunna göras delaktig af Successionen till Cronan, varandes utan Engeland store PenningeSummor än som man säga vill öfver 7 millionen Rdr, till Holland öfvergjorde så att alltså dess utrustning mera sker med Englands än sina egna penningar, och såsom Frankrike sig igenom sin Ambassadeur hos Holland förbinda låtit, att så snart den ringaste fiendtlighet föröfvas emot Engeland, freden med Frankrike och vore bruten, och H:s Mj:t i kraft af den med England hafvande alliance pligtig, att bispringa det både till vatten och lands, i thy skulle af Holländska krigsfolket ej flera än 10 à 12,000 man till England öfvergå, görandes sig försäkrat, att den märkl. af sjelfva Inbyggarne lärer förstärkte blifva.

Stockholm d. 11 *Septbr A:o* 1688. Det tyckes som hafva de ovanlige Holländske Armatürer gjordt i Fransöske och Engelske Desseiner en stor Diversion, i thy de siste Engelske bref förmäla, det Kungen förklarat uti sitt Råd, att hos sina undersåtare icke mer yrka på Testens afskaffande, utan H:s Mj:t lefde i det hopp, att efter handen ögonen på dem torde öpnas och de se och skjönna den store derpå följande nytta och således sjelfkrafde och godvilligen i dess afskaffande jaka och consentera. Parlamentet skulle detta år icke sammankallas, utan till Februari månad prolongeras. Fransöske bref tala deremot upppenbarligen om ett ofelbart krig, så väl

emot Romerska Riket som Holland efter som och redan alle fransöske ministrer vid åtskilliga Hof förklarat det deras Kung hölle alla dem för sina fiender som sig emot Cardinalen af Förstenborg opponera, och honom i hans förstendöme oro göra, medan H:s M:jt är sinnat att maintenera honom vid sitt lagliga val och Kungen sjelf genom ett bref till det ChurCöllniska Capitlet dess stora nöje att de uti sitt val fallit på Förstenborgs Person, nogsamt tillkännagifvet och försäkrat det H:s M:jt ville gifva dem all den hjelp och undsättning som de till sine Privilegiers och frihets maintenerande kunna äska och af nöden hafva. Romerska riket med dess allierade är icke mindre i beredskap och Churbrandenburgsens med det Lüneburgska husets Manskap i fullan marsch; Holland gifver sina timmermän och andre som arbeta på flottan, dubbel dagspenning, på det de sig med sitt *arbete* så mycket mera skynda skulle, och efter Holland vill, att ungefär denna tiden alla dess *krigsskepp* som de förmena blifva till 70 st. skulle samtl. vara i sjön, dessutan och vid samma flåtta 60 Fregatter till Krigs utrustade, innehafvande ammunition, kärror, spadar, spanske Ryttare, Sadlar, Carbiner, pistoler och dylikt; d. 3 hujus var H:s Kongl. M:jt med dess höga svite kommen till Callmar, och efter noga besigtigande af slottet, Stadsmuren och det nya arbetet, desslikes åskådat ett nytt skepp som lupit å Stapeln och kallat Småland, har H:s M:jt begifvit sig öfver till Öland, der i några dagar att jaga och sedan fortsätta resan till Carlskrona. Spannemålen

förnäljen här med sitt förra pris, men för Salt Tunnan begäres 15 à 16 Daler.

Extractum relationis von Hr Rath Mencken an den Lüneburgischen Hoffe sub dato Zell d. 29 Aug. 1692. Der von Bernsterff sagte mir, das Schweden eben so grosse Uhrsache als Dennemarck sich dem Electorat zu wiedersetzen, hätte, so weit aber von dem wäre, das des Schwedische Minister zu Regensburg vielmehr von Einer Versamblung, da man, der opposition halben etwas schliessen wollen aufgestanden wäre, undt sich absentiret hätte.

Haag d. 29 *Aug.* 1696. Prof af Lillieroths bref till F. Wrede. — — Summan är korteligen, att Frankrike förklarat sig för Westphaliska och Nimvegiska fredernes upprättande utan förminskning till grundval af en ordentlig fridshandling, enkannerligen att det ville igengifva Luxemburg, Strassburg och Reunionerne, men har funnit rådligast på den sidan att blifva uti Gen. termer på det man på tractatsorten måtte hafva så mycket friare händer, att dervid betinga sig de villkor, som anständigast kunde vara. Och som de allierade således hafva erhållit den så högt åstundade grundvalen, altså vore Konungen i Engeland och denna Staten sinnade med de allierades samtycke att träda uti handling med Frankrike om friden med det allraförsta genom K. Mts medling.

De Kejserlige hafva tyckt det bort gå vidare inuti saken och sig försäkra om det ena och andra till

bem:te friders säkerhet, samt hafva emot sig hafva i befallning att påstå Lothringens återgifvande till en grundval; men dessa hafva svarat, att det hafver en annan beskaffenhet med Lothringen och att Kejsaren hade fria händer på tractatsorten att göra sitt bästa, då alla de allierade vore skyldige i kraft af det stora förbundet att bifalla honom derutinnan.

Den Spanska har mycket talt emot den Nimvegiska freden och tyckt den ej göra tillfyllest till en grundval för Spanien, men man har ej haft stort anseende på hans insago, görande sig försäkrad att Spanien lär rätta sig efter Kejsaren .... Emellertid äro de Danska uti verket begripne att sluta med England och denne Staten ett förbund förmedelst hvilket Danmark dem uppdrager något folk i fall friden ej kunde träffas inom nästkommande år. Jag vet ej annat än de redan äro eniga om villkoren, så att denna traktaten i dessa dagar kan komma till underskrift. Man skulle dertill haft betänkande om Sveriges medling ej hade blifvit antagen; nu förmenar man, att det ej skall vara deremot, särdeles emedan intet inflyter derutinnan mot Sveriges intresse, (det Lilieroth skrifvit med egen hand är svårläsligt.)

1697 skref *Henr. G. de Müllern*, Frih. (ej introd.) och Ombudsråd, som 1698 blef Envoyé och 1708 Gouv. på Stegeborg, (fångad som Stats-Secret. och HofCanzler vid Calabaliken i Bender, hvarefter han tjente K. Carl XII som kock under den tid

Kungen låg *), till F. Wrede („Monseigneur!“) en ansökning att anställas i Fädernesländets tjenst, sedan han nu genom resor sökt göra sig derföre ännu skickligare — „en consideration du zele, que j'ay marqué avoir pur service du feu Roi, par le refus, que j'ay fait des avantages considerables q'on m'avoit offerts alleieurs.

Fragmenter af bref till Gr. Wrede utan namn och datum äro ej så få, och många af intresse. Concepter af en Ministers bref denna tid förvaras här ock; äro svårläslige.

Dialog öfver sakernas ställning vid utbrottet af kriget med Brandenburg, mellan tvenne vänner Friedman och Vrieland, som träffas i Haag, (af Edv. Ehrensten,) röjer strax en säker insigt i de dåvarande politiska ställningar och förhållanden. Den ene af vännerne Friedman som säger sig nyss ha återkommit från en resa i Sverige, tager Sveriges parti i frågan om den större eller mindre rättmätigheten af Sveriges krig mot Brandenburg, då deremot den andre Vrieland, påstår, att Sverige företagit sig att bekriga Brand. endast derföre att dess Churfurste är vän och allierad med GeneralStaterne. Vrieland tyckes i sina raisonnementer visa böjelse för kriget, då deremot Friedl. synes mera inclinera till en fredlig sammanjemkning af affärerne. — — Friedmans meningar tyckas slutligen segra; åtminstone låter

*) Man erinrar sig, att K. Carl uppbrände hans skor, för att slippa se annat än beströdt folk.

förf. honom tala det mesta och bästa under hela dialogen och äfven behålla sista ordet till hvilket Vrieland i afskedscomplimenten synes gifva sitt bifall. Friedmans slutliga mening är, att Gen.Staterna skulle aldrig kunna taga ett bättre och christligare steg, än om de bidraga till återställandet af den goda freden; hvarföre de borde åter upptaga negotiationen, som i Cöln blifvit afbruten; och dymedelst »visa sin tacksamhet mot Sverige för den böjelse för fred, det alltid låtit påskina.»

Skriften, upptagande 32 tätt skrifna foliosidor och författad på Fransyska bör ej vara oläsen af *den* som skrifver den tidens historia. Den har en ledig behaglig stil, pictur och orthographie ovanligt god och redig och, om Utg. ej missminner sig, med tillägg af Ehrenstens egen hand.

1681 supplicerar Pierre Baix å några Skeppsredares i Dunkerque vägnar hos K. Maj:t i Sverige angående en fordran för några priser, gjorde af några utaf dem utrustade kaparefregatter och bestående af 4 handelsfartyg, af hvilka ett för motvind måst inlöpa i Marstrand och sedan förts till Götheborg, der en del af lasten våldsamt af auctoriteterne blifvit borttagen och ett annat i Calmar af Gen.Amiralen G. Wachtmeister blifvit arresteradt, för hvilken förlust en ersättning äskas, den Konungen flera gånger lofvat utbetala, som redan till betalning vore förfallen för 11 år sedan, uten hvaraf P. Baix ej, oaktadt flera enkom gjorde budsändningar och »oaktadt så många löften af K. M. och så många återupprepade befallningar, »ej kun-

nat utbekomma mera än 3000 dal. S. M. år 1683 i 2 terminer.» Den lilla fordran bestiger sig till 17447 Riksdalers capital. Supplicanten, åberopande sig Konungens redan under sin vistelse i Skåne gifna betalningslöfte och stödjande sig på en mängd bifogade diplomatiska akter och vexlade bref förnyar sitt kraf, försäkrande sig skola dö af hunger, om han ej utbekommer sin fordran. — Handlingarne och suppliken, författade på Franska, äro ganska nitid skrifna i jemförelse med hvad som den tiden skrefs i Sverige.

Promemoria (s. a.) rörande Sveriges handel med Frankrike, sökande att visa, huru nödigt det vore att lemna denna så stor frihet som möjligt, på det Sverige måtte få så mycket större afsättning på sina bergsproducter, och ådagaläggande, att Sverige hade största fördelen af en sådan frihet i handel. Bland annat föreslås, att tullen på Franska viner skulle nedsättas, hvilken nu var 3 gånger så dryg som sjelfva vinets pris »derute», synnerligen som det »Franska vinet kunde fås för 10-dubbelt lindrigare pris än från Rehnströmmen». Skrifvet äfven för våra dagar!

Ett document med titel: »Den nyligst emellan Engeland och Hålland oprättade Tractat, hvarutinnan är slutat och fastställt at opbringa och confiscera alla sådana skepp och wahror, ehwem dee och må tillhörige wara, som på och till Franckrijke eller någon deel deraf sin cours taga eller förde warda, synes för Swerige wara både skadelig och för consequencen skull höger eftertänkelig. 12 sidor in fol.

En uppsats på Fransyska med titel: *Memoire et Specification des Denrées de France qui entrent dans la Suede, et de celles qui sortent de Suede et qui regardent la France.*

Pommern.

Dit infördes årligen, enl. Tullspecialerna, till Stralsund och Stettin c:a 350 pipor Franskt vin och 3200 T:or Franskt salt.

Derifrån utfördes årl. c:a 4200 T:or Hvete och 13500 T:or Råg.

Liefland.

Till *Riga* infördes årl. 7300 Läster = 14600 T:or Fr. Salt, hvaraf en del fördes på Dünafloden till Ryssland o. a. ställen. Vidare: 500 pipor Fr. Vin (och c:a 50 pipor Rhenskt). Utfördes: 900,000 st. Timmerstockar, som till skeppning behöfde *100* fartyg. (Förf. anmärker, att för öfrigt exporten af trädvaror från Östersjön är af så föga betydenhet att den knappt förtjenar nämnas); 70,000 T:or Linfrö; 92,000 Skepp. Hampa (hvarje Skeppund (Schipons) = 400 Livres); häcklad Hampa 20,300 Skepp.; 60,000 T:or Råg.

Pernau införde 300 T:or Fr. Salt och 30 Pipor Fr. Vin, och utförde 800 T:or Linfrö, &c.

Revel consumerade årl. 400 T:or Salt och 200 pip. Vin; och utskeppade 1400 Skepp. häcklad Hampa, 460 T:or Linfrö; 34060 T:or Råg; 526 Skepp. Hampa; 4000 Decker Ryska Hudar.

Narva inf. 1600 T:or Salt och 250 pipor Vin;

m. 7500 Skepp. häcklad Hampa; 22800 Skepp. Hampa, 25600 Decker Ryska Hudar; 13000 Furubjelkar.

In summa utfördes fr. Frankrike till Svenska transbaltiske Provincerna 1380 pipor Vin; 20100 T:or Salt, och utfördes derifrån till Frankrike 1400 T:or Hvete; 117,100 T:or Råg; 42,100 Decker Ryska Hudar; 71,260 T:or Linfrö; 180,000 T:or Hampfrö; 121,406 Skepp. Hampa; 30350 Skepp. häcklad Hampa; 16600 Skock Timmer; 39000 Furubjelkar &c.

Vidare var att märka handeln på Persien som idkades af Armenier, som erlade en afgift till Czaren för att få passera Ryssland. Från Narva gick hufvudsakligen deras handel, hvarifrån de förde silke, ädelstenar m. m. till Lübeck, Hamburg, Amsterdam m. fl. ställen.

Lettre de Mr Robinson Agent d'Angleterre à Stockholm au Secretaire du Roy Son Maitre Mr Blathwait, ou l'on trouve les raisons qui empêchent les Marchands Anglois de le faire recevoir bourgeois de Stockholm & sujets de la Suede (traduite de l'Anglois) är skrifvet af Engelsk hand; franssyskan med god orthographi; Upptager bland andra följande, såsom det synes, verkl. gültiga och talande skäl mot möjligheten af Engelska medborgares inflyttande till Sverige och upptagande till Svenska undersåter: — — »2:o de äro helt och hållet utsatte för Svenskarnes godtyckе i frågan om åtnjutande af fri religionsöfning, och det är omöjligt att

domsa frihet varder dem beräfvad; 3:o om de gifta sig, måste de skriftligen lofva att uppföda deras barn i Lutherska läran. 4:o de blifva betungade med öfverdrifna contributioner. 5:o de måste rabattera hälften af alla sina fordringar hos Svenska Kronan, i likhet med Konungens undersåtare. 6:o i händelse de vilja flytta från den stad, der de äro borgare, böra de afstå en tredjedel af hela sin förmögenhet till förmån för staden. 7:o om de dö böra också deras arfvingar betala en tredjedel af *arfvet* till staden» &c. — (Man måste medgifva, i fall alla inkasten annars äro grundade, att utsigterna för Engelsmän som kunde vilja nedsätta sig i Sverige, ej vore voro synnerligen inbjudande.) Ytterligare säger Robinson: »men huru mycket skäl Engelsmän kunna hafva att anförtro sina egodelar i Svenskarnes händer och att af dem bero i afseende på handel och rörelse, kan skönjas af följande:

1:o. Äro Sveriges handlande, till *större delen*, mycket oredliga och ganska skickliga i frågan om att bedraga dem, som anförtro sig åt dem, alltid sökande undflykter och förevändningar, när det gäller att betala sina skulder.

2:o rättvisan i Sverige skipas särdeles partiskt till förmån för undersåtarne mot utländningen, så att det sällan inträffar, att en fremling får rätt och *detta* sednare nästan aldrig utan många hemliga omkostnader». — —

Skriften utgör ett ej ovigtigt bidrag till historien om privaträttens ståndpunkt den tiden, för hvilkt

den kunde komma i collision med statens interessen; och lemna i sin sednare dels 1:a punkt en vederläggning af den tanken, att den otedlighet hos de Svenske Köpmännen, som af utländningar så allmänneligen i våra dagar öfverklagas, beklagligen ej är något *nytt*.

Ett ark med öfverskrift:

In Amsterdam ist folgende Medalie zu sehen. Auf der einen seite stehet der König von Schweden den blossen Degen in der Hand haltend, nebst ihm Doct. Luther auf einer Pfeifen spielende. Hinter dem die Schwedische Armée, vor welchen K. Augustus zu Pferde præsentirt wird. Vor dem König von Schweden eine grosse Menge Mönche und Pfaffen, die einen Tantz anfangen sollen, hier umb stehen folgende Carmina.

Ihr must nach dieser Pfeifen tantzen,
Sonst sol Augustus Euch curantzen.
Ihr faulen München uud Pfaffen Schar,
Die Clöster wollen wir Euch zerstören,
Und eure gesprichte Beutels leeren.
Ihr nützet die Welt nicht ein Haar.

Auf der anderen Seite der König von Schweden hinter einen Tisch sitzend, in der rechten Hand stat des Degens eine grosse Rudhe haltend, nebenst ihm liegend etliche Rechen-Bücher, bey solchen lieget ein ausgeloffenes Sanduhr, worauff der König die linke Hand leget, nebenst ihm lieget auff der Erden Musquetten, Pistolen mits Degen, vor ihm des

Pabst, Cardinäle und ganzer Römische Hoff, unter Ihm folgende Verse.

Thue Rechnung Pabst von deinem Haushalten,
Ihr Pfaffen was habt Ihr zu verwalten,
Ihr fresset, säuffet, huret und bulet nur.
Dort nehmet Musquetten auff euren Rücken,
Und lehret Euch unter die Ruthe schicken,
Ewr Zeit ist aus, aus ist die Uhr.

Rörande *Subsidier* i K. Carl XI:s tid upplyses man i *Fiskal-action uthi Kongl. Kammar-Collegio betreffend caution för Commiss. Adlercrona.* 1. Fiscalens supplik och svar derpå. 2. Origin. citat. 3. Except. fori och Kongl. Cam. Coll. resol. ther på. 4. Fiskal libell. Except. replic och duplic. 5. Suppl. till Kongl. Maj:t. 6. Kongl. Maj:ts bref. 7. Observationer uti Fransöske subsidieräkningarne med Commissar. J. Adlercrona, 1674. Bör jemföras med hvad som anförts. DelaG. Arch. VI. 1. följ.

Rättegångshandlingar mellan Danska residenten Jens Juel jemte Guldsmed Wahrenberg och Grefvin. M. S. Dela Gardie angående en Silfverkorg af 764 lods wigt.

Af dessa handlingar upplyses, att Grnn M. S. DelaGardie hos Wahrenberg pantsatt 14 silfverpiecer om 4996 lod, wärderade till 10,917 d. k. m.

Processen gälde decountering af ränta å panten och lockets skada. Juel vann.

Let procez de la parte dudefunt l'Ambassadeur D'Auangour. — Här träffas utslag af Trols Kohre

(den vidtberöste stiftaren af stip. Håhrennum). O. Thegner m. fl.

Hyreshandlingar med utländska Ministrar. Engelska Envoyén Phil. Warwyk arrenderade 1680 Maria v. d. Noths (Hägerstjernas) hus vid S. Marie kyrka för 600 d. s. m. courant med hus, trädgård och stall, som det för ögonen stod. Uthyrdes sedan för samma pris till Duncombe, Engelsk Envoyé 1689. Liksom Franska Konungen var »den störste handelsman i sitt rike» (han hade, enl. ett bref till F. Wrede, insatt 500,000 livres på stadshuset till att dermed upphandla 10 millioner), så synes ock hans Ministrar varit handlande. Franska Ministern Comte D'Avaux var wälgörande. En uppsats träffas på gåfvor af omkring 1000 daler till en fattig bonde, fattig fru, »studenten med näsan», &c. &c.

Conference Protocoll med titel: *Actum im Saltzburgischen Quartier, Sabbathi d.* $\frac{15}{25}$ *8.bris* 1692, innehåller åtskilliga öfverläggningar rörande den af Hannover äskade Chur-digniteten jemte andra tvistepunkter mellan Swerige och Brehmen å ena och Holstein-Gluckstadt å andra. 10 Sidd. in fol.

Instruction für diejenige Kauffleute und Andere, welche Commission oder Patente von Represalien, als Armateurs, wieder des Königs von Frankreich Unterthanen, oder die, so unter dessen Gebiete wohnen, haben und gebrauchen sollen, vermöge Königl. Commission, unter dem grossen Siegel von Engelland, sub dato 26 Junii 1693 gegeben auff unser

tagie kallad *Paradiset*. Nedanför *Christinehilen* och *Drufveudden* träffas *Uppland* och *Finland*. På andra sidan floden, *Elfsborg* eller *Assomeheking*. Man läser 63 namn på ena sidan dela Vare och 42 på den andra. De fleste namnen äro »barbariska». Svenskarne ha dock bland *Sincessingh*, *Chingihamensi*, *Wichqua Coing*, *Mehanhichan*, *Apoquenema*, *Sipacssingteachotessing* o. d. skön ljudande ortnamn, sin *Mördarekil*, *Bökekil*, *Wargekil*, *Hägerudd*, *Plommonudd*, *Örnebokil*, *Lindekil* o. d. En *Nicu*. *Clausland* visar att de ej vore ensamme Colonister.

Det bör anmärkas, att förrän ännu de öfrige Europeiske nationerne, så vidt vi haft tillfälle derom få kunskap, börjat öfversätta Guds Ord på barbariska språk, framstodo Svenskarne, Protestantismens korstågs riddare, verksamma att återeröfra det förlofvade landet öfverallt, genom att öfverallt plantera korsets baner. Då Campanius predikade för sina svenskar, komme infödingarne flitigt och hörde på, utan att begripa ett ord. Detta föranlät honom att lära sig deras språk och så vidt dettas armod medgaf öfversätta Luthers lillkateches, som han begagnade till sina åhörares undervisning, på America-Virginiska språket. Han anmälde detta sitt arbete för K. Carl X Gustaf 1656, hvilken befalte dess utgifning. Då mynt dertill ej anslogs, lär J. C. eller Th. Campanius gjort Censor Libror. Peringer Liljeblad, en man ur DelaGardieska scholan, till egare deraf. 1696 begärte emellertid P. L. på egen bekostnad få trycka Nya Sveriges Kateches. Detta medgafs af K. Carl XI,

hvilken dock dertill först anslog 900 d. kppm. men, då det ej förslog både till tryckning och inbindning, resolverades d. 16 Julii 1696 (se Registraturet i R. Arch. fol. 229 P. 5.) att då derutöfver ändå åtgått en summa af 1422 d. kppm. densamme af StatsContoret skulle refunderas Hr Censorn. Det exemplar, hvarmed Utg. uppvaktat K. Carl XI, och som 1766 tillhört Sigfr. Gahm, förvaras i Löberöd Bibliothek. Främst är ett vackert i koppar stucket blad med Svenska Vapnet och som sköldhållare ser man Svea och Virginius (Skrälling) (en Vilde från Virginien). Titelbladet: *Lutheri Catechismus öfversatt på Amerikan-Virginiska språket Stockh. Burchardi tr.* 1696. I denna Kateches träffas ock böner, hustafla och ett *Vocabularium Barbaro-Virginiorum additis passim locutionibus & observationibus historicis brevioribus ad linguæ pleniorem notitiam*; likså *Vocabula Mahakuassica*; helst »Mahakuasserne» bodde blott 12 mil från dela Vare revieren och köpslagade med Svenska kolonien. Katechesen är i typographiskt hänseende kronan bland alla i Sverige tryckta Katecheser.

Campanii exempel synes hifvat andra. 1664 utkom *P. Raymundi Bretons Catechismus Insularum American. Caribicus, Auxerræ*, 1666 utgaf *Guil. Seaman Catechismus Turcicus* i *Oxford*. En *Virginisk Bibel* utkom i Cantabrig. Nov. Angl. 1663. o. s. v.

Vi böra ej glömma *någon* Svensk ära!

Af *Jahan Printz* förvaras ett bref till Fru Karin

Bagge, och af hans efterträdare *Johan Rising*, som var AssistensRåd hos Prins förrän han blef Gouverneur, finnes ett löfte att contentera Hr de Languedoc, egenhändigt. Han är äfven känd som författare *). Var Bisk. Bothwidi Brorson. Det sista här förvarade document rörande Nya Sverige eller der anställde personer, må, ehuru hörande till nästa sekel, här för sammanhangets skull något vidröras. Det är en supplik af *Sam. Hesselius* (som Hammarsköld orätt ger Sonens namn *Anders*. Se *Sw. Witterh.* 2:dra Uppl. p. 219), till RiksR. Gr. M. Jul. DelaGardie. År 1717 hade han förordnats till *Kyrkoherde uti Pennsylvanien* i Magr. Anders Sandells ställe, som blifvit befordrad till Pastor i Hedemora (lefde ännu då suppliken skrefs och var Prost). År 1730 blef Hesselius hemkallad och försäkrad att, likmätigt de Americaniske presternas privilegier blifva vid hemkomsten försedd med ett godt pastorat, hvarpå han 1732 anlände till Sverige. (Således felar Hammarsköld, som anför 1724 såsom det år då Hesselius hemkom). År 1733 förordnades han till Pastor ad interim i Nordberg, med Kongl. Maj:ts bref till Ven. Cons. i Westerås, att H. K. M. gerna skulle se, att H. till den Kyrkoherdelägenheten blefve förhulpen. Men då Westanfors som Consistorielt ej blef söndradt från Norberg, slogs H. såsom främling ur brä-

*) Utom den i Ups. Bibl. Catalog nämda skrift om commercierne anföres här om en dess *Handelstractat* (monne LandBooken?)

det af röstpluraliteten. Han måste nu med hustru och 4 omyndige barn afflytta utan att veta hvart och utan att få ersättning för reparationer. Sådant hade förut ej händt de Amerikaniske presterne. Han hade i 14 år tjent 1800 mil från fädernesländet ibland hedningar, der haft riklig utkomst, men hemkallats och lemnats åt skuldsättning och nöd. Antecessorerne hade dels vid deras ankomst till London, dels vid deras första inträffande i Sverige fått fullmakter, H. skulle fara kring landet och profpredika. Syntes nog med den profpredikan, han strax vid hemkomsten höll på K. Hofvet. 1734 sökte han Södertelge eller S. Catharina i Stockholm. — Blef sedan befordrad till Gagnäf i Dalarne. Sonen *Anders Hesselius Americanus* tillhör jemte Dalin och O. Celsius vår Witterhets historia. Till de skrifter af honom Hammarsköld anfört, lägg de Warmholtz nämner i Bibl. SvioG. under n. 6141 och 6675.

Inrikes ärender.

Hvad som utskrifvits under denna titel för K. Carl XIs tid infördes till någon afvexling i ämnena, i DelaG. Arch. X D. p. 195—203. Blott något ringa må nu tilläggas, helst Utg. vid allt sådant, hvari ingentiag *pikant* möjligtvis kan träffas, alltid måste frukta otålighet å de få läsarnes sida.

Förbindelse af Johan Pehrsson på borgen af K. Revis.Secr. Jacob Snackenberg, *att väl förvalta Sala Silfververk* under den tid dess drifvande är honom

uppdraget, hvari han lofvar att »der Gudh grufvan nådeligen täcktes vällsigna» skaffa K. M. och Kronan åtminstone ett »qvantum aff 24000 Dlr S. M. courant eller mera» årligen.

Datum Stockholm d. Dec. 1674.

Om *bank och myntväsendet* träffas åtskilligt af vigt: *Friesendorffska samlingarne* och *Samll. i Sv. Lagverket* Cod. 11: 10. (Se DelaG. Arch. IV: p. 244—246.)

Project till en jagtordning 1674 *med anmärkningar af Gr. M. G. DelaGardies hand.*

Att högdjuren ej måtte utrotas borde de för vissa år fridlysas och från Åland dylika införas i Finland, der inga voro. Detta, ansåg Grefven mindre kunde vinnas genom ett allmänt påbud, än genom att inbyggarne sins emellan sammansatte sig att ej slå sådane högdjur — den frivillige föreningsidéen —, vid ett vite till närmaste hospital, som de sjelfve för godt funno att stadga. Dervid ligger en *Specification uppå efterföljande till jägeristaten hörande skrifter*, dervid 166 stycken anföras: t. ex. En inbunden bok i svart karduan med allehanda Kongl. Resoll. Designationer på K. M:ts gårdar, parker, gehäger, falkeläger och Jägare m. m. i riket. Kongl. M:ts Bref om ett jägeriregimentes upprättande och 2 Kron(skyttars?) antagande i hvar socken 1675. K. M:ts bref om Cronoskyttarnes fördelande i vissa Esqvadroner, dat. Wennersborg d. 22 Jan, 1676. K. M:ts Ordres om 1000 Kronoskyttars nederförande till Snapphanars utrotande i Skåne, dat. hufvudqvarteret

Nås d. 17 Maji 1677. R.Råds skrifvelse i anledn. deraf d. 13 Junii 1677, samt Ordres att RiksJägmästaren skulle räckas handen. K. Cam.Collegii assignation å 1842 dal. 2 öre S. m. af Subsidiernas andra termin för samme skytter. dat. d. 20 Jun. 1677. K. Mts bref af fältlägret i Rönneberga, förordnande en Drabant till hejderidare i Blekinge. R.Cansl.s placat, hvarigenom Kronoskytterne i Skara och Elfsborgs län uppbudas till Norrska gränsen d. 6 Jul. 1677. Ordres till Upplandsskytterne att följa Fältmarsk. Horn till Jemtland. K. Mts ordres till Samtl. Landshöfdd. om 2:ne Kronskyttars antagande i hvar socken i Sverige, dat. Höör d. 13 Oct 1678. — Derjemte:

Angående Skogshygge, ved och bräder, åtskillige inländske Förordningar jemte jagt och djurfånget samt angående bergverken. 21 st. *Utländska förordningar i samma ämnen. Inrikes förordnn. ang. tjenstefolk* (14 st.) *Utländska d:o. Inrikes förordnn. angående Tiggerier, fattige och hospitaler* (13 st.) deribland: Om löst parti i staden 1627; Placat angående Tartarers och Zigeners inkomst och vistande i Sverige d. 14 Maji 1662. Om tiggarestufvors inrättande på visse orter och tiggares uppehälle d. 30 Apr. 1697. Ang. allmosehjon Placat d. 28 Febr. 1642. *Utländske d:o. Inrikes Förordningar om handeln.* (38 st.) Än flera utrikes. *Inländske Förordn. om Tull, Accis och Licenter* o. s. v. upptagne på flera ark. *)

*) Bland K. Br. som ej på sitt ställe anförts, må här tilläggas: 1683 d. 10 Sept. K. Br. fol. 29, att K. R. och

Af Kongl. Regeringen bestådde poster emot GeneralResolutionerne.

Hr Loenboms handling af denna titel (Se Samll. XI p. 61.) upptager blott 434,690 d. Slfm. helst Hr L. i nämnde document allenast extraherat hvad *Ledamöterne af Regeringen och Rådet* sjelfve tillgodonjutit. Sjelfva räkningen, ehuru här ej ordentligt afslutad eller summerad (*alla hos Loenbom upptagne* finnas här likväl), upptager i columnen *fruktbart capital* 199,266 dal. 14⅙ öre och i col. *intresse och ofruktbara fordringar* 1,016,071 d. 26½ ö. eller summa S:rum 1,215,338 d. 8⅔ öre s. m.

Bland dem, utom regering och råd, som äro uppförde för högsta summorna, märkas Hert. Adolph Johan i ofruktb. 37951 d. 28... Hert. Adolph Wilhelm af Saxen ofr. 10,000. R. Historiogr. Ph. v. Chemnitz ofr. 2000. Grefvinn. Christina Munck ofr. 10,650. 13. Resid. Habæus Lichtenstern fr. 6317: 16. ofr. 6455: 10. HofCanzl. Edv. Ehrensten ofr. 4831. Bar. Hugo Hamilton ofr. 2833: 11. 1700: 12. Resid. Harald Apelbom fr. 59832: 16. ofr. 41271: 6. R. R. Sal. Gr. J. C. DelaGardie ofr. 19500. Gener. Jon.

Fältmsk. Baner borde i brist af godvillig betalning genom exsecutions tvång tillhållas att betala det, som han af kyrkor och hospitaler sig tillegnat. Förordn. angående Scholor och Gymnasier i Riket af d. 31 Jan. 1693; 1695, d. 20 Mart. K. Br. fol. 53, att Insp. Hårlemnn borde hafva inseende öfver den botaniska och medicinska trädgård som under K. Lifm. Urb. Hiærnes disposition på Kungsholmen kommer att anläggas.

Duvalt ofr, 17923. Lovis de Geers d. ä. s. arfvingar fr. 13,552: 16. ofr. 15577. 15. Gen. Paul Wurtz ofr. 21981. Fältmsk. Helmfelt ofr. 14666: 21½. Gen.Maj. Gref J. af Waldeck ofr. 31,958. Öfverst. H. J. Taube ofr. 12725. Gen.Maj. C. v. Arensdorff fr. 18,829. 18¾ ofr. 6844. 19. Hertig Carl af Mecklenb. 12,500. Gen.Maj. Ad. Wäcker (?) fr. 2643. ofr. 25300. Hofmsk. Litzous fru ofr. 15000. Hr Muscheron, ofr. 12230. 29. &c. &c. &c.

RiksRåden, som finnas här, men ej influtit i det extract Loenb. anfört, och som således synas blifvit befriade från all räfst, äro R.R. Per Sparre för 3491: 16. och R. R. Jör. Fleming för 8076, att förbigå de 2 här upptagne oss som R.R. obekante Gref C. D. af Dohna ofr. 54617. 24, och Dan. Wadew, i alla hänseenden obekant, ofr. 7598. 12. Hade documentet varit afslutadt, skulle det helt meddelas. Torde nu vara ett fragment.

Vitterhet.

Hänvisas till *Sveriges sköna Litt.* III D. p. 490—500. Här må tilläggas, att en *Olof Schulteen* Præceptor »hos Kurckens», skref en ärekrans 1679 vid ett bröllopp som träffas i *Copieboken n.* 8 — samtal mellan Corydon och Phillis i samma manér som Böck & C:o med hexametrar.

Ibid. fins Transumpt af Protocollet som höllS på Riksdagen på Bärget Parnasso d. 13 Jan. 1677. (oländigt.)

Öfver R.R. *Greef Steenbergs* Kammardörr fann man skrifvet:

Wer sein Creutz heimblich helt, hatt keinen Schimpf zu sorgen,
drum zorrig ich gentzlich still und halt mein leid verborgen.

i ett annat rum:

— tournement necessaire
Rein que souffrir & taire,

1678 då Ol. Thegner låg i pesten skref han:

Ite procul febres, Palatia linquite regum,
Quos commune bonum & publica cura fovent,
Ite cito febres, Augustam linquite nostram
In cujus posita est nostra salute salus.
Et nisi vos medici febrim hanc sanare potestis,
Imprecor ut rapiat vos male sana lues.

I Holland flög om den Svenska nation *detta* Pasquill 1675.

Orbis ab extremo venistis podice Sveci,
Ex quibus ivistis, rursus inite nates.

Svarades:

Turpis et agrestis tua per dicteria vates
Ex quibus ivisti tu modo lambe nates
Ut solus vidisti, sic solus lambeas nates
ex quibus ivisti quosque finxisti vates.

Man skulle häpna för den bildningsgrad, alla förråder, om man ej nyss läst jemngodt om *guldbyxor* och den *vördnadsfulla foten.*

Fru E. Frölich utgaf en skrift mot Svenska Damernas lättsinnighet. Derpå utkom: *Svar på den namnkunniga och för sina dygder fast vida bekanta Fru E. Frölichs oförnufftiga smädeskrift öfver de Svenske Damers lek och nobel skådespel.*

— — — — — — — —

Der Gudarne sin fest och gästabud anställa
Försummar Eris ej sitt tvedrägts äpple fälla.

Fru Frölich liknas vid Babyloniska skökan, bör stängas i stall och bås, är vettlös, en sugga &c. Erinrar om Journalismens hederskrans o. d. i våra dagar. När skall humanismen hinna förtränga barbariet i sjelfva den humanistiska literaturen?

Prof på Allmogens bildning i K. Carl XI:s tid.
En Bondes Supplique till Hans M:t K. Carl XI:

Allsmäktig och Vördig Kongl. Maj:t, min Högtärade käre Juncker — Salutem!

Thet är till Eders Allsmäktighet vår nådiga vilja, att vi intet kunna lida Fogdens fortretlighet, som vi lede i fjol, då han lät kasta oss i järn och häktelse, och utgjöt oskyldt vatten på menskolekamen. Dertill med ligger vi dageligen i gästning både för Gud och menskor, fast vi sitta allenest på Augements-Hemman, och jag tagit en Väderlös Enka med 4 väderlösa barn, så vill ändå den skamlöse Fogden göra mig till privet och hafva intill den endaste nappen min hustru sitter på.

Vi förblifve Eder Allsmäktighets

Högvördige tjenare

Pehr Olsson.

Detta, till sammansättning och innehåll löjeliga bref fanns ibland afl. Prosten och Kyrkoherdens i Qverrestad, Herr Magister C. F. Nymans efterlemnade Handlingar, med svårläst gammal Svensk stil, tecknadt å ett litet papper som innehöll en kort beskrifning öfver Leckö Slott, dat. 1766 d. 18 Julii. Ordagrant afskrifvet

Lund d. 1 Sept. 1837 — af — J. O. v. Hauswolff.

Tillägg till p. 24 der ett ncharakteristiskt Kungabref till en Landshöfding meddelats. Här lemnas ett dylikt till ett Consistorium.

Carl &c. Wår ynnest och nådiga benägenhet med Gud Alsmägtig Tro undersåtare Superintendentens och samtel. Consistoriales. Såsom det, för någon tid sedan blef oss berättat, huruledes en oduglig person benemd Petrus Asverus var uti Skara, genom särdeles maner befordrad och vigd till Präst; Så hafve vi ock igenom ett Consistorium Extraordinarium, häruti Stockholm låtit deröfver ransaka och sedan gifvit Consistorio tillstånd alldeles deruti att döma hvaruppå ock är följdt, att denne Asverus af Consistorio under den anstälta Examen, är befunnen alldeles odugelig och ovärdig till det heliga Predike-Embetet, efter såsom han uti sin Christendom så okunnig är, att han på Svenska intet hafver kunnat svara på åtskilliga barnefrågor, ej eller förstått våra TrosArticlar, varandes icke allenast olärd uti mycket, som en enfaldig Christen bör veta, utan fast mera uti det, som en Präst bör lära andra uti; derföre han ock genom Consistorii dom, är ifrån Präste-Embetet

priverad. Och såsom Probsten Magister Petrus Laurentius, som till detta förseendet mycket vållande är, till sin exculpation hafver sagt, att denne Asverus vore så god som många andra där å orten på åtskilliga tider ordinerade. Ty fordrar den omsorg och nitälskande, som Gud oss genom vårt Kongl. Embete hafver satt uti att vi på alle görlige sätt förhindre det Guds ord och PredikoEmbetet således vanvärdat blifver, och våra Undersåtares salighet uti fara sättes, som ofelbart af sådane odugelige Präster sker, om det intet förhindrat blifver. Och ehuruväl vi intet förmoda, att uti Eder Superintendentia sådane odugelige Präster skola finnas, så är likväl vår nådiga vilja, att J Eder noga om alla Prästers lärdom, skickelighet och lefverne väl underrätten: Och i fall I ibland dem finnen någon, som intet vore till det Heliga Prediko-Embetet dugelig, att I då en sådan afskaffen, och en dugelig i stället sätten. Och enkannerl:n blifver det Eder härigenom på det alfvarligaste anbefallat, det I ingen till Prest ordineren, som icke tillförne förmedelst en tillbörlig och rätt examen är funnen dugelig. Sker det annorledes, skall det komma på Edert så mycket svårare ansvar, som sådant Edert förseende sker till Guds vanheder och Åhörarnes själavåda. Dat. d. 15 Iunii 1685.

Carolus. *)

*) Se vidare härom DelaG. Arch VII p. 197.

K. Carl X Gustaf.

(Forts. från XI Delen p. 169.)

Utg. afbröt i XI Delen meddelanden rörande denna Konungs regeringstid, först för att afvexla innehållet, och sedan för att hos Archivets egare inhemta noggrannare upplysningar rörande det såsom ifrågsatt antydde partiet mellan Carl II Stuart och Enkedrottn. Hedvig Eleonora. — Hvad som återstod bland excerpterna för nämnde regeringsperiod månu här meddelas:

Ministerialia.

Friesendorffska Samlingarne är ett folioband bland codices, innehållande concepter, originaler och copier af i allmänhet ej ringa värde, hvartill läsaren af de ofta förekommande hänvisningar redan torde slutat.

Sedan *Joh. Friedr. Friesendorff* 1656 närvarit, jemte Björnclow samt grefvarne Duglas och Dohna, då ransakningen hölls med Radziejowsky, beslöt, Konungen i Sverige 1657, att sända Fr. till Cromwell, som enligt Puffendorffs Carl Gustavs Thaten »visade sig så vankelmodig och sökte draga allt på långbänken». I de hemliga ordrerne hade Fr. uppdrag att föreställa Cr. huru C. G. skulle bjuda Österrike hvad han nu böd Cr. om Cr. ej ville begagna tillfället att förvärfva, genom biträde åt Svenska Konungen, fri genomfart genom Sundet åt alla Europas nationer. Efter Oliviers död 1658 uppdrog K. Carl Gustaf åt Friesendorff att bjuda Richard Cr. Bremen och Verden, om han ville förena sig med Sverige att betvinga Danmark, hvarefter en Engelsk flotta afsändes. Philipp Meadowe var nu Engelsk Gesandt hos

Danska Konungen och framstälde Svenska pretentionernes obillighet, skildrad af Puffendorff som en i Statssaken oerfaren man och såsom den der sökte gegen Schweden sonder Ordres zu protestieren L. c. p. 275, 415, 418, 455. C. X G. hotade klaga öfver honom hos Protectorn och höll till honom ett strängt tal. Rådde derefter Mead. K. Fredrik till fred. Då Konung Carl II återkommit, rapellerades Meadowe såsom förra regeringen förmycket tillgifven och återkom så till London, der han var trogen de tänkesätt K. C. X G. väckt hos honom.

Rörande förslag till förmälning mellan K. Carl II och Enkedr. Hedvig Eleonora.

(Fr. Samll. p. 600).

(Både i concept och af samma hand renskrifvet, men ej af v. Fr:ffs hand.)

Apud Omnes in confesso est, Regi ducendam esse Uxorem, quia in eo est Votum Regni, in eo spes Regiæ familiæ et nunc magis quam alias, mortuo tertio Fratre, ubi tota Regni salus ad duos rediit, quorum Alter ne quidem de matrimonio cogitare potest antequam Regi provisum sit, propter multas et pregnantissimas rationes, quæ cuivis prudenti occurrunt, Regis autem matrimonium quietos et securos reddit animos subditorum, metum et amorem creabit inter amicos atque inimicos foris. Ergo quam citissime faciendum erit. Sed ubi et quam deligere debeat uxorem, hoc forte magis in quæstione et controversum fuerit, de quo videamus. Eligenda erit vel domi vel foris. Non Domi, 1:o quia hodie non

est usu, 2:o quia hoc semper Angliæ fatale fuit et noxium, 3:o quia hodie minus quam umquam de Illo convenerit inter tot animorum intestinis his bellis nutritas dissensiones, quæ subito in factiones eruptu-ræ essent, 4:o quia nihil est, quod fortunam Regis explere possit. Ergo foris.

Si foris, non sit in Domo, aut nimis vicina et æmula, ubi conjugia plerumque contrarium effectum sortiuntur et quæ in Amicitiarum vincula destinata erant, in irritamenta dissidiorum evadunt. Ergo non in Gallia, nec Hollandia, aut nimis remota eique vel nimis potenti, unde nihil umquam boni, aliquid aliquando mali expectandum habeat id est quæ amicitias non præstare, Inimicitiis tamen fovendis ansam præbere possit, præsertim si rationes status contrariæ sint vestris. Ergo neque in Austria nec Hispania, nec nimis debili unde plus oneris quam utilitatis ad nos redundaturum sit, et quæ certa bella incerta consilia et fortunam habeat, quamvis multum præsentis pecuniæ adferre possit, quia nimis carum est, quod libertate emitur. Ergo neque in PortuGallia, neque in quacunque alia Germaniæ Domo præter Austriacam præsertim, si jam ante adfinitatem cum illis Domibus habeat Anglia, et nihil utilitatis inde reportaverit, præterea etiam pejor jam sit illarum conditio quam olim. Ergo nec cum Dania nec cum Domo Auriaca.

Qvod si vero uno matrimonio simul et Sveciam et Holsatiam sibi obligare possit, 1) quibus cum nullum adhuc proximæ necessitudinis vinculum habet Anglia, 2) situ tam pro Angliæ usibus, quam contra

communes hostes opportunissimas, 3) ad transportationem, commercia, Amicitiæ intercursum, officiaque hinc inde præstanda percommodas, 4) nulli obnoxias, 5) Viribus et consiliis integras, 6) naves Baltici Dominas, 7) et propterea Angliæ et sui ipsius et Hollandiæ causa pernecessarias, 8) post Deum præcipuas Euangelicorum columnas in istis partibus, 9) omni respectu tam Civili quam Ecclesiastico cum Angliæ rationibus convenientes et ne unico quidem ab Illis discrepantes, indeque 10) nullo unquam oneri magno semper usui Angliæ futuras, quibus nullum umquam bellum cum Anglia fuit nec bona ratione esse poterit, quod etiam rarum ac singulare est, quis non dixerit optimum atque optabilissimum totius Europæ foedus ac matrimonium hoc fore, cui nullum aliud simile invenirl melius autem vix nobis concipi poterit, quia 1) non offendet Galliam; 2) immo unicum est quod Amicam illam et obligatam Angliæ reddere poterit; 3) securam reddet adfinitatem cum Portugallia; 4) in officio continebit Hollandiam; 5) adtrahet Damiam (præsertim si Altera duarum adhuc innuptarum Virginum Holsatiæ Principi Daniæ in matrimonium detur) simulque omnes præcipuas ac potentissimas familias Germaniæ; 6) et sic Domus Austriacæet Hispaniæ omnes artes et potentiam elidet atque eludet; 7) postremo Angliam domi securam foris potentissimam ac formidabilem reddet; 8) Ipsamque et totam Europam in perpetua pace conservabit, et quis perinde matrimonium hoc non svaserit, nisi qui sit et hostis Angliæ et hostis Euangelii?

Est præterea Regina Sveciæ *) non solum pulcherima foeminarum suæ conditionis quæ hodie vivunt extra omnem controversiam, sapientissima, modestissima, omnibusque adeo sexus sui virtutibus insignis nullo sane vitio cognita, quod vel ex eo patet quod Regentiam in Svecia meruit inusitatissimo exemplo, et capitis mei periculo hæc omnia spoderem, nisi toti orbi cognitissima essent sed et summa ac præcipua quæ usquam inveniri poterit hodie, quia 1) Regina est, 2) Coronata et præterea 3) Regens, 4) Magni Regis mater 5) ditior etiam propterea quam ulla alia. 6) prolis jam secura, quod faciet, 7) ut *duo* potentissima per totam Europam atque omni ratione conjunctissima Euangelicorum regna Reges habituri sint, qui etiam Fratres sint ex eodem utero profecti **) quod nullo alio exemplo hodie evenire poterit et alias rarissime eveniet, qui authoritate sua totum Christianum orbem in quiete, Amicos in amore ac sui reverentia, Inimicos in perpetuo metu continere poterunt, et quia amici nostri hoc norunt quanti nimirum momenti atque efficaciæ futurum sit hoc foedus ac matrimonium, propterea tam stupendis ac portentosis legationibus hoc quotidie confluunt, nullis pecuniis, promissis, artibus atque ingenio parcunt ad impedienda ac disturbanda hæc saluberrima et toti orbi imprimis

*) Rättas härmed hvad som anförts i DelaG. Arch. IV: p. 244 r. 4, då det, sedan dechifreringen lyckats, var tydligt, att Drottn. Hedv. Eleonora åsyftats.

**) Neml. Carl XI, Hedvi Eleonoras son af K. Carl X G. och N. N. hennes blifvande son af K. Carl II Stuart.

Euangelicæ Parti profutura consilia, quod ut videat atque animadvertat Optimus Rex et sapientissimi Regni hujus Proceres, sibique ab imposteris fucatorum Amicorum caveant, Deus ex animo rogandus atque implorandus erit et omnis Populus dicat Amen.

A Tergo:

De matrimonio Regis Angliæ.

Johan Fredrik von Friesendorff Hof- och CommerceRåd var Konung Carl Gustafs sändebud hos Cromvell och vistades ännu flere år efter Kon. Carl Gustafs död i London, dels för att vid åtskilliga affärer vara till tjenst »der H. K. M:t för hans person hade affection och confidence», dels för att »continuera sin uppdragna commission». Han hade neml. 1662 d. 18 Junii fått Kongl. privilegium att till commerciens uppkomst i vårt rike inrätta ett generalfactoriecomptoir och dertill hörandes visse Handelscomptoires utomlands. Han ingaf derunder en vidlyftig (en tröttande utförlighet hörde till alla ministeriella uppsatser i dessa tider) *Relation till K. M:t om dess negotiation vid Engelska Hofvet*, der han sväfvar ut om Kon. Carl II:s stora personliga egenskaper. Han hade Carl I:s Religionskärlek och nykterhet och ostraffighet i lefvernet, Jacobs douceur och fridfärdighet, Elisabeths finess och förmåga att vinna folks kärlek, Henrik VIII:s auctoritet och reverens att göra sig fruktad, Henrik VIIs goda mesnage och admirable conduite i suprimerande af alla malignantiska factioner m. m. Seola tribulationis hade varit

honom magistra sapientiæ. Det synes som denna officiella skrift till Sveriges Konung under Gref M. G. DelaGardies Cancellariat sannolikt 1660 åtföljts af nyss anförde skrift *de matrimonio* confidentielt meddelad. Samma anda går genom begge skrifterne.

Med samma hand som skrifvit *de matrimonio Regis Angliæ* finnes ännu ett concept på hvars rygg en annan hand tecknat: *Scriptum D:ni Legati super restitutionem Regis Angliæ*, hvaraf man finner att den nämnde uppsatsen *de matrimonio* också är ett *Scriptum D:ni Legati* troligen samma tid, då man behöfde arbeta *super restitutionem regis.* Äfven i skriften super Restitutionem anslås frågan de matrimonio. Det synes af alla desse merendels högst svårläslige concepter som om partiet mellan Kon. Carl Stuart och Drottning Hedvig Eleonora ej blott varit en önskan af Friesendorff och t. ex. Hr Meadowe med tydlig syftning att derigenom i Carl Gustafs och Cromvells fotspår, närmare förbinda Engelska och Svenska Folken, utan att frågan kommit å bane der den kunde motarbetas.

Anm. vid det ofvan anförda af Archivets Egare:

Förslaget till förmälning emellan K. Carl II i England och EnkeDrottn. Hedvig Eleonora i Sverige har sannolikt aldrig varit mera, än ett högst enskildt projekt af Meadow, hvilken efter Oliv. Cromvells död förlorade, äfven innan Carl II återvann Thronen, sitt inflytande i England, hvilket hans egen relation inför Parlamentet i December 1659 utvisar.

Carl II beslöt, snart efter restaurationen, sitt

giftermål med Portugisiska Prinsessan Catharina och kungjorde beslutet för Parlamentet, när detta öpnades 1661. Enligt Rapin The Thoyras (T. X p. 194) hade förslaget härom blifvit af Portugisiska Ministern de Mello framställdt till G.l Monck, när denne förehade revolutionen till Carl II:s fördel, samt af Monck gilladt och hos Konungen understödt. Konungen i Portugal ville, efter Pyreneiska freden, försäkra sig, genom det i frågasatta giftermålet, om Englands bistånd mot Spanien, och erböd, för att genomdrifva det, 300,000 p. Sterling samt Tanger på Afrikanska kusten och Bomburg i Ostindien — Denna berättelse bekräftas hufvudsakl. af Burnet, hvilken tillägger att Carl II ej ville förmäla sig med någon protestantisk Prinsessa samt att »il témoignoit ne pas faire grand cas de l'Allemagne ni *des royaumes du Nord*». — Enligt Hume sökte Spanska Hofvet att hindra giftermålet med den Portugisiska *Prinsessan*, samt lofvade äfven om Carl II förmälde sig med någon annan än en Spansk, vare sig en Prinsessa af Parma, eller af Danmark, Sachsen, Oranien (Svenska Enkedrottn. nämnes ej) samma hemgift som Kon. i Portugal erbudit. Men Carl II ville ej lyssna till de Spanska löftena.

Det är möjligt att under dessa underhandlingar, Meadowe yttrat sin mening, men säkert synes vara att något afseende ej blifvit gjordt derpå, ännu mindre någon Engelska Ministerens proposition i anled-

ning deraf framställd till Enkedrottning Hedvig Eleonora eller till Svenska regeringen. «J. D.

Den Engelske Gesandten i Danmark Hr Philip Meadowes gjorde relation inför Parlamentet de Statu rerum emellan begge Cronorne Sverige och Danmark wed sin ankomst till England in Dec. 1659.

(Concept af Sv. Envojen v. Friesendorffs öfversättning i Cod. Coll. 2 p. 498 — 514.)

Sedan freden under Englands och Frankrikes mediation in febr. 1657 uti Roskild var sluten emellan the tvenne Cronorne Sverige och Danmark, så att begge Konungarne dermed syntes förnöjde, den ena genom att få ett nytt landskap, den andra att ej förlora sitt rike, blef jag förmedelst expresse ordre ifrån England kallad från Danska hofvet till att residera hos H. M. K. af Sverige uti den mening att begynna en ny mediation emellan H. K. M. och Konungen af Pohlen samt Churfursten af Brandenburg, undfangendes till sådan ända erforderlig instruction, Creditif och fullmakt. Imedlertid tilldrog sig att nya missförstånd uppvexte mellan Sverige och Danmark, hvilka ändtligen utbrusto uti en öffentelig ruptur af den så nyligen upprättade freden. Wid Aug. månads begynnelse 1658 hölt H. M. af Sv. en rendezvous uti Kiel uti Hollstein med en del af sin armé, embarquerandes dersammastädes, dock under en hel secret och hemlig dessein och förehafvande och som H. M. begärte af mig att vara sig följaktlig, afslog jag sådant, befruktandes att H. M:s. anslag måtte anten på Danmark eller Preussen vara ansedde, då mig på intet

dem fallat ville anstå att vara i H. M:s sällskap. Icke åt Danmark, emedan jag der allaredo hade varit mediator och fördenskull mig ej tjente att utan ordre anse en fiend bruten som så nyligen genom mitt bearbetande slutits; — — Icke åt Pryssen, alldenstund jag var dit destinerad som mediator och således ej borde göra mig sjelf till part genom att gifva mig i sällskap med dess fiender *). Derföre begaf jag mig till Tyskland, skref hem, förväntande ordre. Emedlertid föll den gamle prosectarn i sjukdom, blifvande incapabel draga reflexion på affairerne å dessa orter, snart ändande sine dagar. Fick likväl nya ordre, embargnerade vid Travemynde, förfogande mig till K. af Sv. Sist i Oct. 1658 gick Amiral Opdam genom Sundet med den Holländska flottan, bestående af 38 örlogsskepp och 70 små köpmansskepp hvarpå voro 3990 landsoldater, hvilken efter en skarp combat med Sv. fl. kom till Köpenhamn, varande Sv. då på en gång i krig med Kejsaren, Polacken, Moscoviten, Danmark och Holland. England såg väl gerna Köpenh. undsatt och restitueradt, men ännu mera måste vi se till, att K. af Sv. ej ruinerades. Vi kunde väl begripa att Holland ej utan ersättning af Danm. rustade sin flotta till dess tjenst och ehuru vi hade med Holland gemensamt intresse, att se till, att K. af Sv. ej blef Danmarks Herre, så måste vi waka öfver att ej Sverige blef i freden underkastadt

*) Härefter sammandrager Utg. här och der det ordrika documentet.

Danmarks discretion. Sverige som landtmakt måste och uppehållas såsom en ballance mot hus Österrike, hvilket intresse Engl. hade gemensamt med Frankrike, och som Sjömakt hållas uppe som contrepoid mot Hollands och Danmarks puissance till sjös, hvilket var Englands particularintresse. Likaså att derföre hjelpa K. i Sv. att han kunde bli mäktig löna England för sina depenser vid att befordra ett för Engl. och Sv. gemensamt intresse. Till den ändan var en Skeppsflotta af 20 fregatter fr. England utfärdad under v. Amiral Goodsons Commando i Nov. 1658. Men vid höjden af »Skagen» såg den sig för isens mycken het skull ej kunna komma in i Kattegat utan måste gå åter; men blotta åsynen af denna Englands Krigsparade tillbakahöll de från Holland under de Ruyters befäl åt Östersjön distinerade 4000 man och 12 örlogsskepp, hvilka allaredan voro på resan. Emedlertid hade jag proponerat mediation åt Kongarne, som godvilligen accepterades, men kunde ej inducera K. af D. till någon separat tractat med K. af Sv. allena; ty han insisterade beständigt derpå, att alla hans allierade måtte blifva admiterade och inneslutne i samma tractat, hvilket sträfvade directe mot bokstafven af min instruction. In Ian. 1658 upprättades en tractat emellan Frankrike och England till att restabliera fred mellan de Nordiske Konungarne på skälige villkor, i hvilken tractat blef enkannerligen præcaveradt och afskedadt, att så framt genom tillfälle af den succurs som gjordes till Sveriges assistens från England till befordrande af en sådan fred, ett krig

skulle uppvexa med någon annan utländsk prins eller stat, då skulle Frankr. tillochmed England declarera denne prins eller stat för deras allmänne fiende.

Uti begynnelsen af April 1659 ankom vår flotta under General Montagne uti Sundet, och var min instruction till att proponera en particular tractat mellan begge kronorne, efter som en generaltractat och fred skulle vid den tiden hafva fallit för långsam och ogörlig och både Fr. o. Engl. höllo för sig honorabelt, att maintenera den i Roskild under deras mediation gjorda fred. Utgången af min negotiation var denna: Konugen af D. afslog alldeles att tractera separatim med Sw.; K. af Sw. förklarade sig vara beredvillig att tractera men icke att acceptera den Roskildska tractaten såsom fredens conditioner, föregifvandes detta vore att belägga hans senaste entrepris på Drak med blasme af injustice, ity om de Danske hade gifvit orsak till kriget förmedelst deras nya menees och förknippelser med hans fiender, efter den förra freden såsom han bejakade vara skedt (ehuruväl begge konungarne som ske plägar i dylika fall med höga protestationer ville bevisa sin saks och vapens rättmätighet), då måste jag, sade han, hafva större säkerhet in futurum, att de Danske icke af medfödt hat och hämdgirighet styrkte af andre stater, uppbryta till att förhindra mine »desayner» och göra mig skada, vid hvarjebanda tillfälle och då de se mig invecklad i ett oundvikligt krig, såsom för detta i Pohlen skedt är, förmedelst naboskapet. Pretenderade dessutom K. af Sw. i satisfaction för Thorns förlust en an-

sedig del af Preussen, som var förorsakat genom de Danskes anfall, såväl som ock för honom ur händerne gångne occasioner att betjena sig af interregno uti Tyska riket, vid hvilket tillfälle han hade kunnat förmedelst sin armés närvarelse å bemälte orter samt Frankrikes och andra allierades assistens antingen diverterat succesionen från hus Österrike sin arffiende eller capitulera för sig sjelf med den nyutväljande kejsaren mycket adventagieuse conditioner, eller åtminstone förekommit förbundet och conjunctionen emellan en regerande Kejsare ob Churfursten af Brandenburg. Sådane och andre svårigheter stodo uti wägen att icke den Roskildska tractaten kunde admitteras, ibland hvilka icke var den ringaste, att K. af Sv. hade allareda confererat och anordnat dhe Skåntske och Blekingske landtgodsen (hvilka genom den Roskildska Tractaten dess respektive proprietares neml. den Danske Noblessen reserverades) till sine hof och krigsofficerare. Dock förmåddes K. att antaga Rosk. tract. då honom förespeglades, att England kunde behöfva hemkalla sin flotta, ifall fred afslöts mellan Frankr. och Spanien. I ett af hans commissarier underskrifvet instrument af d. 21 April till svar på mitt memorial, adjungerades dock en provisionel clausula, att K. ville bli försedd med bättre försäkring än tillförne genom blotta Roschildska tractaten. Jag var dermed ej nöjd, helst clausulen kunde uttydas till elusion af hvad redan accepterats; hvarpå H. M. förklarade sig pro futuro acquiescera vid Englands och Frankrikes

speciela guaranti, hvilken jag å Englands side hade fall makt att offerera. Sedan i följe af de med flottan under Amiral Montaigne medhafde instructioner, så ock till att facilitera fredsverket så mycket, mera förmedelst GeneralStaternas engagerande till att agreera d'un commun concert med England och Frankrike, vardt en tractat uti Haag d. 11 Maji 1659, emellan de 3 staterne upprättad, till den ända, att en fred skulle emellan begge Nordiske Konungarne uppå den R:ska tractatens grund restabilieras. 3 veckora tid voro föreskrefne till att tractera uppå af publika ministrarne der å orten, efter hvilken tids expirerande hvarken England eller Gen.Staterne skulle någon af Kungarne, som refuserade friden, under varande refus assistera. K. af Sv. ehurnväl okunnig att G.Staterne således slutit hade, hade allaredan samtyckt, att tractera uppå Rosk. tractatens fundament, salvos conductus låtit förfärdiga och Commissarier denominerat. Jag som Mediator föreslog Fredriksborg till tractatsort, hvilket ock K. accepterade. Deputerade fr. Gen.St. liksom jag förut gjorde sin flit att draga K. i D. till R:ska tr. men han persisterade att ej separatim tractera, föreslåendes Lübeck till en generaltractat, der alla hans allierades Ministrar kunde närvara. Jag urgerade på 4:de punkten i Haagska Tractaten, att ingen assistence skulle gifvas den Kungen, som refuserade billige conditioner (R:ska tract. enligt 1:sta artiklens förklaring). Gen.-Sts Deputerade måste det erkänna och skrefvo till Amiral Opdam, Holl. Flottans ÖfverCommendant i

Bult, att ej längre secundera Danskarne. Han torde väl sedan ej offentligen bistå Danskarne, men gjorde det hemligen, så mycket han dristade både för ordrorne fr. Deputerade och för Engelska flottans närvarelse. Denna Holländska flottans återhåll, jemte den Engelskas neutralitet bragte Sverige considerable förmåner, bragte Carne Moen, Falster och Lealand, tillika med Capitalstaden Naskow under sin lydnad. Holländarne harmades, att ha bundit sig händerne genom tractaten.

Sådan var status rerum å de Nordiske orterne vid den tiden, som Gouvernementets förändring sig häruti England tilldrog och parlamentet blef restituerad till sin förra myndighet, varandes detta den rätta saisonen till att mogna alla saker till en conclusion, så att om negotiationen hade continuerat uti samma lopp och method, som begynt var, d. ä. om Parlamentet antingen strax hade försett mig med ny fullmakt till att agera uti följe af min förra instruction neml. efter den Roskildska Tractatens anledning eller ock immediate affärdat någon annan till att drifva saken, så hade en fred visserligen derpå följt. Ty alldenstund England, Frankrike och Sverige ja Holland med voro d'accord och ense om medlet till freden, så var icke möjligt, att Danmark längre skulle kunna hafva stått deremot och densamma förhindrat. Men efter som ingen från England ankom, jag icke hellre af parlamentet var authoriserad, så begynte de Holländske deputerade att söka allehanda undflykter, och när jag påstod att Holland ie-

ke borde assistera den Kungen, som recenserade friden, svarade de allenast, att i kraft af Haagiska tractatens 1:ste art. borde alla Ministrarne in loco bruka sin högsta flit hos begge Konungarne, hvilket, sade de, jag allena gjort hos K. af Sv. hvilket blott var en deras finesse, i det de sågo mig i mangel af creditif icke kunna förfoga mig till Köpenhamn, hvarföre de icke längre ansågo sig bundne af den Haagiske Tr. utan De Ruyter med en ny flotta af 40 örlogsskepp går in i Bält, conjungerar sig med Amiral Opdam och ställer sin cours åt Köpenhamn, hvilket allt var directe mot bokstafven i tractaten.

Sant är, att jag midt i Junii 1650 bekom till mig dirigeradt ett bref från Consilio Status uti England, authoriserandes mig till att continuera min negotiation med begge Konungarne, såsom tillförne, tills vidare ordre från Parlamentet eller Consilio Status, men undfick derhos hvarken creditif, fullmakt eller någon ting eljest till att exhibera någon af Konungarne, hvarigenom jag kunde legitimeras som en publik minister ifrån denna republik.

Vår flotta gick emellertid till ankars i Sundet, och fredshandlen afstannade, undantagandes att K. af Sv. i anseende att K. af Danm. så hårdt stod på en generaltractat, öfvergaf mig en skriftlig declaration, hvilken jag d. 28 Junii till Consilium Status öfversände. Detta gjorde K. af Sv. af egen benägenhet utan något mitt anhållande; ty alla mine instructioner och ordres bundo mig till att söka allenast en particularfred mellan de 2 Kronorna, och berättade

H. M. mig i det öfriga att der Engl. o. Frankr. ville förskaffa honom en generalfred, han å sin sida ej ville urgera mera än att sakerna mellan honom och Kejsaren och Churfursten af Brandenburg måtte restitueras uti dess förra tillstånd utan några pretensioner vidare å någondera sidan, sökandes han allena af Poheln, det honom något skäligt i recompense gifva skulle för de afstådde platserne i Preussen: Så ville H. M. icke allenast admittera R. af D. till Roskildska Tractaten, utan ock i följe af en generalfred något considerabelt uti hette tractat eftergifva; men ifall att en separat tractat med Danmark skulle för sig gå, då ville han intet i Roskildska tractaten remittera.

D. 20 Julii 1659 ankommo de Engelske fullmäktigade Commissarierne uti Sundet, hvilket var 3 månader efter Regementsförändringen i England. Jag blef utesluten ur denna Mediations-Commissionen, undfångandes Creditif allenast såsom en Resident. Något för detta neml. d. 4:de i samma månad vardt en tractat uti Haag upprättad, i kraft hvaraf K. i Sv. skulle restituera icke allenast hvad han hade vunnit från Danmark uti detta sista kriget, utan ock ön Bornholm med Dronthems län i Norwegen, och alle dess pertinentier, ett land snart 200 Engelska mil i vidd, hvilket var honom cederadt förmedelst den Roskildska traktaten och genom ett authentiskt slut och Instrument Staterne emellan till den svenska kronan incorporeradt; förutan cessionen af de 400,000 R:dr. prætension, som de Danske tillförene

lofvat betala till satisfaction för det skadestånd som dem Svenskom var tillfogat uti Guinea. K. i Sv. skulle ock dessutom admittera Gen. Staterne till den Elbingske tractaten och dess uti Thorn gjorda elucidationen; Så ock begge Staterne Engl. o. Holland inbördes förbinda sig sjelfve icke allenast till att draga sin assistence från den freden utslogo, utan ock till att compellera och tvinga den samma med sammanfogade vapen till att emottaga förb:te conditioner och således var sakernas tillstånd helt förändrat och nya obstacler för fred; aldenstund

1:o) Begge Konungarne hafva varit mycket illa förnögde. Deras Konglige höghet träddes förnär, då Engl. o. Gen:St. gjorde sig sjelfve offentligen till Mediatorer och ville påtruga Konungarne sin vilja. Jag hade deremot brukat min makt som en privat och hemlig instruction. K. i Sv. kunde ej annat än disgoustera, att Engl. utan communication med honom tracterade med hans öppne fiende (Gen. Staterne).

2:do) K. af Sv. fann ej längre ord och afsked hos Engl. Han hade accepterat förra anbudet och sedan vunnit stora fördelar. Kunna de nu komma med ett nedsatt anbud, hvad hindrar — sade han — dem, att snart komma med ett tredje?

3:tio) K. af Sv. kan med skäl klaga öfver det dröjsmål Engl. vållat och alla deraf uppkomna svårigheter för honom att nu nöjas med de villkor som förut. Han hade om fred slutits i tid, kunnat gå med sin armé till Pomern och hindra kejsaren der slå läger. Dit kan han nu ej föra sin armé, ty kejser-

liga armeen är större. I garnisonen kan den ej förläggas, ty han har ¾ Cavalleri, som i fästningarne ej finno fourage. Hem för han ej armeen att betunga sina egna, då han har qvarter för dem i Danmark. Således äro sakerna drägna ovillkorligen på långbänken. Med detta begynnande af ett fredsverk ånyo har England motarbetat sitt eget intresse, ur följande raisoner:

1) Ha vi aldeles degouterat Sverige, Englands Contrepoid mot Danmark och Holland. Lika säkert H. är, att D. alltid blir på dess sida mot England (vi säge det 1653 då våra köpmannaskepp arresterades i Sundet). lika försäkrade borde vi skaffa oss att vara på Sv.s assistens, ej genom att låta Sverige underkufva Danmark, men genom att skaffa det en billig fred.

2). Ha vi förlorat vår reputation. Att gå ifrån Rosk. tractaten, sedan den under vår mediation slutits och att ha i 6 månader hållit 40 våra bästa örlogsskepp i Sundet, utan att dermed något uträtta, är nesligt.

3). Alla utgifter på ambassaden m. m. äro emellertid kastade i sjön. Annars kunde derföre af K. i Sv. betingats handelsfördelar, att t. ex. till visst pris få vissa Sveriges exportartiklar, som Engl. behöfver, hvarigenom Sv. kunnat bli en stapel för alla sådane varor. Nu kan Engl. ej påräkna större förmåner än Nederländerne.

4). Således ha vi oss sjelfve bundit till att tvinga K. af Sv. att accordera Gen. Staterne den Elbing-

ska tractaten, oaktadt att genom samma tractat de öfrige tractater mellan Drotta. Christina och General-Staterne en i Sthm 1640, den andre i Suderåkra 1645 äro tydligen confirmerade, i kraft af hvilka K. i Sverige ifall England härefter kom i krig med Holland, obligeras till att assistera Holland emot oss med 4000 man på sin egen bekostnad.

5). Har England förlorat sin ståndspunkt som Arbiter. 1658 kunde det som den förnämste bestämma fredsvillkoren. Holland var i krig med Portugal och Sverige, skulle på samma tid, då det hade Frankrike på ryggen, bryta med England. Hollands bäste vän Dmrk var det nu blott till besvär och en börda, bragt till sådan extremitet. Men nu är England den ringaste i detta väsendet och allt hvad vi kunna pretendera varandes till att bli innesluten i General-Staternes Elbingska tractat, der de äro principaler och vi accessorii.

6). Vi spela vår rival Holland fördelar i händerne oaktadt Holland är den endaste stat, som ligger i vägen för Englands grandeur och tillvext. Ty förutan den Elbingska tractaten, hvilken vi på oss taga till att söka obtinera för Holland, så obligeras det oss ändå till att förskaffa Kungen i Dmrk igen. Dronthem, sökandes således derunder sin egen nytta ty Skåne är det, som K. i Drmk åstundar blifva sig restitueradt, men Holland tager mer profit och nytta för sig af Dronthem när det under Dmrk är, än K. i D. sjelf såväl i handlen, som värfvande af folk och båtsmän. Efter som det ock uti sista kriget mot

England mästadels icke ringare än 2 á 3000 norske bålsmän uti tjenst på sin flotta brukat halfver. Största delen af Dronthems revenuer äro ock för skuld förpantad till Köpmännerne i Amsterdam, och i sanning hela Danmarks rike så förbundit till Holland förmedelst stor skuld att det nästan står under Hollands disposition. Således ha Gen. St. häri följt sitt intresse och dervid skyddat en bundsförvandt. Vi ha deremot tvertemot vårt intresse debiliterat den nära vänskap och förtrolighet, som härintill mellan Engl. och Sv. varit cultiverad. Efter alla depenser ha vi begge Konungarnes fiendskap i lön: Danmark, för det vår flotta understödt Sveriges intresse; Sveriges, för det vi detsamma deserterat. Holländarne ha erhållit den Elbingske tractaten, hvilken de med rätta eljest icke haft att pretendera, efter de densamma förr ha refuseradt i rättan tid att ratificera, samt förmerat sin reputation i det de bragt sina desseiner till ett desidereradt mål; men vi tvertemot hafva förlorat vår vän, gjort låfånga omkostnader och förlorat vår reputation. Hvaraf jag colligerar och slutar, att vi i England genom detta verkets handterande hafve gått ifrån och förlåtit vårt eget intresse.

Då man här hör en af Cromwells Ministrar, i fosterländsk kraft och klar öfversigt af Englands och Sveriges gemensamma intresse jemnförlig med den mera bland oss kände Whitelocke, allvarligt arbeta för Sveriges bästa vid det tillfälle, der det gällde om Danmark skulle ega eller icke ega den bör-

bördigaste delen af Svenska Continenten, och då man derjemte erinrar sig all den uselhet, som med Stuarterne återkom till England, så kan man icke annat än få högaktning för Cromvells menniskokännedom, om man ock ej har den för hans charakter. En styrelse, som använder Milton, Whitelocke, Meadowe och deras likar bör ej bedömas blott efter det »Cavallieriska» partiets berättelser, hvilket ärfde Cromvells verk, ej för att fortsätta det, utan för att utsuga musten af »Rundskallarnes» plantering.

Bruzelius i sin Sv. Hist. p. 462 förnöjes af den *Romerska* stoltheten, som kunde hindra framstegen af de Konungslige segrarne å Sveriges sida. Att *friheten* och *tyrannerit* här kämpade, är dock en verklig *nyhet*. Det är *gammalt* att anföra, men må dock som *sant* erinras, att Carl Gustafs *liberalism* ungefärligen kan jemnföras med de makters, som stodo honom emot.

Härvid bör ock observeras det hos Fries. p. 145 införda original-document:

The Interest of the English in the Sound
as affaires nows stand.
Written at London May An. 1660;

i hvilket förf. (samme Ph. Meadow) finner i eftergifvandet för Holland åtskilliga olägenheter, thereby hinder to reduce *the Toll in the Sound*, to what it was anciently, but a Rosenoble per mast, there beine no Reason that men should bee made to pay meer-

ly for passing trough a streight, where they come into no Haven, nor breake bulke, for by the same reason England might make all Shipps pay that passe between Calis and Dover, which yet was never atteimpted.

Likaledes det p. 758—760 införda:

The Case stated
Between Sweden et Danmark
in Reference to England

The Question

Whet her it bee the interest of England as the case now stands with Sweden?

The Arguments for the procurement of an *Universall* peace are these:

1. Both kings are friends & confederates to England.
2. Both are Protestant Princes & should unite in one Cause.
3. England should keep a Ballance between them.
4. It is better the Soundt should be in two hands then in one.

The Arguments to assist Sveden speedily before a Treatie for Peace be set a fort are these:

1. If Sweden bee not speedily assisted, he will be ruined in humane apparence . . . .
2. England should consider in this exigence of affaires: whether the present preservation of Svedea or the future restitution of Denmark be of greatest concernement.

5 . . . if the Dane . . hat treinght the Svede upon to hinder the Svedish progress against Austria, shall

England assist him in favour Austria & be acessorie to his treacherie.

7. As England westward, so Sweden is East ward under God the only Piller of the protestant cause. Wher of Austria is the only Chief enemie.

Englands fiender skulle fördubblas, om det så behandlade sin Svenske bundsförvandt. Sverige har aldrig gjort England någon otjenst; tvertom, då hela Europa öfvergaf Engl. stod Sverige ensamt qvar. Englands och Sveriges intressen äro häri så förenade; inga inbördes jalusier kunna alstras af deras lägen. There is no nation in Europe, whit whem England can bee so fitly & firmly united as with Sweden in all respects. Ruineras Sverige, blir Österrike mästare i Östersjön. *)

Intressantast är den utförliga uppsatsen af d. 15 Maji 1660 på latin som förekommer p. 649—666, med Meadowes som vi förmoda egen hand i 5 §§. Den börjar:

Facio quod jubes, Amice, et in gratiam ac commodum, ut spero, maximi Regis, cui uterque tantopere cupimus, quasi in tabella expono animi sensa,

*) Är det ej möjligt att detta verkat, att verkan deraf försports och påskyndat Han. Schestedt att påskynda fredsslutet på det möjligtvis ej Sv. närmare slutet till England, skulle mindre låta pruta med sig? Freden slöts d. 27 Maji, 11 dagar efter det datum som står i en af Meadowes Majskrift. Beckers Weltgesch. VIII. p. 466. (Berlin 1826.)

quæ nuperrime inter familiares sermones indigitabam circa Maj:tis suæ restitutionem . . . och slutar — — hinc cum Svecia, hinc cum Portugallia opertum bellum; cum Gallia & Hispania antiqua & partim hæreditaria odia; ubique simultates, nullibi certam amicitiam, nec meruit, nec habet. Tantum; hvarpå följer ett sedan med samma hand gjordt tillägg att England måste bygga sin uppkomst på en politik, som främst bevakar landets handelsintresse, och anmärkes att Ol. Cromvells största brott var, att han ej nog hade afseende på detta intresse i behandlingen af utländska makter. (Synes vara skrifven för att läggas under Konungens ögon och rör hela den d. v. politiska ställningen in- och utrikes *).)

---

*) Det heter förträffligt: Vellem Regem regie agere . . . qua generositate magis obligatos sibi reddet subditorum animos, quam mille vinculis & reversalibus . . Nihil igitur meo judicio inhonestum aut impossibile judicet, quod cum gloria Dei, salute Populi (in qua est securitas regni) et communi Justitia conveniat; nihil etiam facile et expediens, nisi quod cum Illis. — — Nemo sapiens toti populo irascitur, inquit Tacitus; nemo etiam indignatur altitudini montis aut maris rabiem virgis castigat, nisi Persæ illius stultitiam imitetur, qui ruenti domui humeros submittere velit et in mediam hostium aciem se conjicere ut vincat, prodigus vitæ suæ & magis pro stolido quam forti habebitur. . . . Inprimis mihi non placet nimia Principum obstinatio circa tuendam authoritatem suam. Non est illa auctoritas, quam vulgus putat, quæ vi impetratur & retinetur, sed quæ sponte nascitur in animis ac cordibus subditorum: hæc præcipua sunt regni munimenta, hoc ve-

Meadowe kämpade emellertid med ärligt allvar att bibehålla Carl Gustafs och Sveriges sak lika gynnad af restaurationen i England, som den varit af revolutionen derstädes. »Inhumane apparence» befinner sig Meadowe ej bland de ytterste af dem, vi ha att tacka för vår skönaste fredsvinning. Ty utom hans trofasthet och ihärdighet torde det nu blifvit Sverige lika svårt som 1645 i Brömsebro att få Skåne och Blekinge, ja Carl Gustafs segrar torde, utan trogne allierade, gått oss lika lätt ur handen, som de Tyska landtvinningarne merändels ginge. Emellertid är det ett bevis, hvilken tillfällighet namnets odödlighet och efterverldens tacksamhet äro. Huru många Svenskar känna väl Philip Meadowes namn! *) Och Puffendorff ger ej materialier till ett *godt* minne.

---

rum Principis satellitium, in cujus sinum caput tuto committere possit. De cætero frustra labores. Tum reparabilis est jactura auctoritatis. Sapiens dominabitur astris. — — Colligere, quantum fieri potest, studeat omnium partium studia atque animos nec solum omnes in Pace atque Unione, sed & omnes æque amicos sibi habere.

*) Att han enthusiastiskt älskade Protectorn, denne Carl Gustafs och Miltons vän, kan man sluta af en p. 616—623 infästad hyperbolisk grafskrift öfver denne grundläggare till Englands "grandeur," troligen författad af den, med hvars hand †) den är skrifven.

D. O. M.

et pils Manibus sacrum!

†) Väl finnes ej Meadows namn under någon af dessa originalconcepter; men v. Fr:s uppgifter ge all anledning sluta att det är Meadowes handstil.

Discursus cujusdam Politici de Hollandorum impotentia de Anno 1657.

(v. Fries. Samll. p. 626.)

Förf. förespeglar Holland, som med så hög tull beskattar vän och fiende, huru det gick K. af Dan-

---

En Tibi
qui rerum humarum cura tangeris,
quod reliquum Nobis Natura fecit
ex
Magno
OLIVARIO
Angliæ, Scotiæ, Hyberniæ Protectore,
nisi maximo, certe Optumo
Patriæ Patre,
— —
— —
Se ipso major
illud ex summo despexit
quod summi maxime suspiciunt.
Ex tam vasta dignitate
præter Pietatis & Modestiæ exemplum
nihil sibi vendicans
quod
quo alienius est a principum moribus
& solemni insania,
hoc magis supra Principem est.
— —
— —
Numquam ex acie
nisi victor rediens,
Numquam ex consilio

mark, när han som en girig tullsnok retat Drottn. af Sverige; och spår, att Hollands makt snart skall falla, hänvisande till huru England tillvexte genom Hollands öfverdåd.

Nisi victoriæ certus

— —

— —

Reges adflixit
Reges adjuvit
Rempublicam oppressam erexit,
Rempublicam luxurientem repressit.

— —

— —

Qui
Ex aula sua Ecclesiam,
ex regno familiam,
ex castro Academiam fecerat.

— —

Plane admiraculum·
nullo orbis exemplo.

I sjelfva förmågan, att så hänföra utmärkt dugliga män, ligger ett bevis om storhet inför en tänkande efterverld.

I Stuarternes återkomst likasom i dess förjagande såg Meadowe en försynens skickelse, och ansåg, att Konungen som en åskslagen fiskare nu borde kringgärda sin själ med de visaste råd och varningar. — — Men — Eo ipso errat, quod per tantam rerum experientiam errare se non posse credat. Annibalis exemplum post exantlatas Alpium nives & frigora Campanii deliciis fracti in vulgus notum est. Vitrea est fortuna, quum maxime splendet frangigur, nec umquam magis suspecta esse debet illius fides, quam dum maxime adulatur & obsequiosa est.

(I den ofvannämnde uppsatsen af d. 15 Maji 1660, som synes ämnad att bringa för Konungens ögon.)

Om GeneralStaternas d. v. stora rikdom får man underrättelse i en uppsats, säkerligen af Holländsk författare:

De Communibus Unitarum Provinciarum ærarii potissimun bellici financiis atque impensis. (L. c. p. 169—191.)

1622 inflöto i skattkammaren:

500:de penningsskatten, der likväl blott hvar tusende penningen gifves af ens förmögenhet, inbringar årligen 14 T:or guld i Holland. Dessutom betalas den skatt af *immobilibus*, som ante libertatem partam gafs Burgundiska huset, ehuru nedsatt, jemte åtskillige utgifter till Sjöstaten m. m.

Generalissimus hade 10,0000 gulden i månaden, Lieutenant General 2000, Fältmarskalken 1000, General der Cavallerie 2083 &c.

Rörande fredsverket med Pohlen.

Med hänseende till detta, så vida det hunnit före K. Carl Gustafs död, bör man läsa:

Conditiones sine quibus non,
quæ in lucem venerunt inter tractatus Oliviensis A:o 1660 *a quopiam ex legatione Svetica, ut fertur conceptæ,*
hvilket document träffas i Friesendorffs Saml. p. 218—235,

dervid in margine någon antecknat:

Hoc scriptum inter tractatus pacis Dantisci vulgatum est in febr. 1660. Putatur quidam ex legatione Suetica auter fuisse. Brandenburgius aliud typis impressum satis amarulentum.

Conditionerne äro:

1. Renuntiatio prætensionis in Sveciæ regnum.

2. Cessio perpetua Livoniæ.

3. Redintegratio Status pristini in Prussia, quoad religionem & privilegia.

4. Deletio æternæ memoriæ omnium actionum ab omnibus S. R. M:ts Svec. partes in hoc bello sequentibus perpretarum.

Föröfrigt:

1 Radicitus evellantur omnia quæ et posteritati nostræ ullum prætextum aut ullam speciem belli suppeditare poterunt.

2. Foedus æternum contra communes, vicinos et hæreditarios hostes.

3. Ser. R. Sv. conventum Haagiensem approbans pacem Danicam in promptu habet; quam vero ante polonicam acceptare evitat, quia contra tot hostium concursum ex tuto pugnare & regni limites tueri tutissimum sibi esse judicat.

4. Rex Daniæ sui juris non est sed ab Hollandorum arbitrio dependet, nec de se nec per se aliquid promittere potest.

5. Gallia pacis Germanicæ Guarantiam Svecis certo præstabit.

6. Anglia dissensionibus suis jam domi compositis Sveciæ conservationem non minus cordi tenens, quam Austriacorum conatus obliquis oculis limans, satis mature rebus invigilabit.

Efter 12 *skäl* för Pohlen att *snabbt* sluta fred med

und allen Nachkommenden Schwedischen Königen Untertähnig zu seyn; Solches bezeugen wir mit dieser schrifft und bekennen solches, welches wir zum theils wegen des Natur Gesetzes, auch die Wohlfahrt unsers Vaterlands so gäntzlich unterdrücket, hinter ansetsen, und zweyen Feinden, so wieder einander hefftig zu Felde liegen nicht untertähnig seyn können, solche Göttliche destination durch eine unvermuthliche Noth, erkennen wir mit dankbaren Gemüthe, und der Königl. Maj:t zu Schweden alle wege untertähnig zu seyn verblieben; Wir erkennen auch mit grosser Ehrerbietung die sonderbahre Gnadh und Gunst, so uns unser allergnädigste König geleistet in dem er uns aus gegenwertiger Elend und verderben errettet und entfreyet; und mit aller unserer nachkömmen und wie sie mögen nahmen haben, wissen und willen beweget, und wohlbedacht haben erstlich das wir dem durchleutigsten König in Polen *Johanni Casimiro* hinführo gäntzlich nicht mehr wollen unterthänig seyn, und uns den Gesetzen des Gross Fürstenthums Lithawen ergeben solches bekennen und bezeugen wir mit gegenwertigen; wie auch mit aller Trew und Ehr auch mit unsern guten Gewissen, vor Gott den Herrn, an Stadt des Eydes verheysen, löben und bekennen: Wie unsere nachkommen erkennen Ihr Königl. Maj:t für unser allergnädigsten König nebst dessen, allen nachkommenden Schwedischen Könige für Rechtmessige Könige, auch das Littausche GrossFurstenthum hertzogen und noch hinfüro allezeit erkennen werden, in gebührender und

unterthänigen Gehorsam, unverbruchlichen allezeit leisten wollen und sollen, allen fürfallenden Schaden und unglück so Ihro Königl. Maj:t zu Schweden und dessen Untersassen können wiederfahren mit Leib und lebens Gefahr abzuwenden: Wollen auch keine verbündniss Gemeinschafft und Freundschafft mit keinen Monarchen König oder Fürsten auf keinerley Arth und Weise eingehn und billigen welche, ob sie von diesen wohl seyn gemacht, gantzlichen vorwerffen, und nicht halten wöllen, sondern alle die jenigen so der Cron Schweden geschwören und die Könige so ins künfftige auch (fragment.) — — —

Rörande Generalen och R. R. Hr. Grefve Jacob Casimir DelaGardies gouvernement öfver Fyen.

1657 — 58.

En Handling med påskrift: *Rechnung* 1657, *Fredrichsorth.* NB. diese ausgaben seyndt von den Iudtländischen gelder, welche Ihro Hochgräffl. Excell. auss dehro Quarthieren empfang; innehåller räkningar öfver inkomster och utgifter under J. Cas. Dela Gardies gouvernement öfver Fyen. På baksidan af Titelbladet finnes anmärkt: 48 Schillingen auf ein Rdr gerechnet; 16 Schilling auf ein Güld. od. Fl. gerechnet. NB. diesses rühret daher, das Sie die gelder zur Brandschatz gegeben.

Inkomster: Från d. 18 Oct. 1657 till d. 4 Marti 1658 mot Gouvern. genom sin Secreterare Danckwarth från de åt H. Exc. assignerade quarteren på Fyen inalles 2227 Rdr 19 sk.

1657 — 58 utgafs hela summan, hvaraf må

specificeras: för ett par strumpor och skor till H. Exc. 2 R:dr; en half åhm Spanskt Vin 22 R:dr; Dricks pengar åt Constaplarne, som inkastade handgranater när Fredriksort intogs, 10 R:dr; åt en fattig hustru hvars man blef dödskjuten 10 sk.; åt skräddaren till kläder åt H. Exc. 8 R;dr 42 sk.; Pagen Wilhelm till spelpengar (för H. Exc. räkning) 10 R:dr. (Denna post förekommer flera gånger på hvarje sida och upptager sammanlagdt betydliga summor); Bröllopsskänk åt Fältmarskalk Wrangels silfvertjenare 5 R:dr; för en Åm Rhenskt Vin 48 R:dr; ½ d:o Spanskt d:o 22 R:dr; 6 stop Brännvin 5 R:dr; 1 d:o 1 R:dr;*) Äpplen, Walnötter, Castanier 6 R:dr; 50 pomeranser och 50 Citroner 6: 12; Skjortor åt H. Exc. 37: 16; Halsdukar åt dens. 24 R:dr; 42 aln. kammarduk åt dens. 25: 18; 29 ½ aln. Damastdrell 17: 12; 66 aln. Silfvergaloner till H. Exc:s kläder 33; 44; d:o d:o 30 R:dr; d. 28 Dec. upptogos 2:ne poster spelpenningar à 20 Rdr som bortspelades hos Fältmarskalk Wrangel, 40 Rdr; ½ Stop destillerat Anisbränvin för H. Exc. 1 Rdr; 3 skålp. Socker 2: 16: en Åm Rhenskt Vin 44 Rdr; Skräddaren Matthias på sin lön 50 Rdr; 2 Åmar Rh. Vin och 1 Åm Spanskt 114 Rdr: 18 st. Glas, som sönderslogos på banquetten i Odensee 2: 12. &c. Debet går jemt upp mot Credit. Lönen till Silfvertjenare, Pager, Stallknektar m. fl., samt utgifter till Vin, Sydfrukter, Kläder, Spel m. m. utgöra de drygaste posterna.

*) Således dyrare än vinet.

Inkomsten i Odensee år 1658: 343 Rdr 24 sk. och utgifterne en lika summa, quitterad af P. Spaar (Sparre) *).

Summa Debet 2570 Rdr 43 sk., Credit 2570 Rdr 43 sk.

Bevis af Allertz Siltman, Kongl. Svensk Öfverkrigs-Commissarias, att godset Eschebirge på Fyen, tillhörigt Axel Brahes arfvingar, blifvit assigneradt åt Gr. J. C. DelaGardie. Dater. Odensee d. 16 Febr. 1658.

D:o af D:o om godset Dallunds assignation åt J. C. DlG., dock med förbehåll, att den brandskatt, som derifrån uttogs skulle afdragas till K. M:tts bästa. Dat. Odensee d. 25 Febr. 1658.

Räkning öfver Inkomsterna af ofvannämnde gods Eschebirge, hvilka gå till 2180 Rdr 41 sk. (utgifterne enl. Specification till 1780 Rdr) quitterad i Helsingör d. 14 Dec. 1657 af P. Spaar å Gr. J. C. DlG:s och dess Grefvinnas Ebba Sparres vägnar.

Räkning öfver Inkomsterna af de åt J. C. DlG. på Seeland assignerade godsen Ganglöse m. fl., uppgående till 1091 Rdr. Efter utdrag af utgifterne blef behållningen 83 Rdr. Bland dessa må upptagas: 16

*) Af planchen till 6:te D. ses att systern Ebba Gr. J. C. DelaGardies maka, P. Sparres syster, äfven skref Spaar. Som fransoserne *så* lära uttalat namnet, synes Gallomanien den tiden t. o. m. kunnat bestämma Svenska ädlingar att ändra sina af förfäderna ärfda namn. Ebba Brahe skref alltid Braa (d. ä. Bra) såsom fransoser säkert uttalat *Brahe*.

Rdr för en kopparlikkista åt afl. J. C. Dl.G. samt betydliga poster i Dickspengar åt hans många tjenare. Räkningen är quitterad af P. Sparre, Helsingör d. 14 Dec. 1658.

Bland andra Räkningar finnes en Apotheksräkning af Joh. Lada i Helsingör på Medicamenter för J. C. DelaG:s enkegrefvinna, som afled kort efter mannens heroiska död. Räkn. uppgår till 12 R:dr 16 sk.

En köpmansräkning på 290 Rdr 10 sk. för varor, som J. C. DlG. requirerat i Odensee.

Anm. Öfver J. C. DlG., som blef dödskjuten vid belägringen af Köpenhamn, der han förde befälet öfver infanteriet, hölls åminnelsetal på Grekiska af S. Aurivillius i Upsala 1663, och på latin af E. Benzelius 1662.

Ur Militära rapporter.

Gefle d. 11 *Ian.* 1658. Danske Generalen har nu dragit sig från Jemtland till Norrige och stuckit eld på Frösjö skans, jemterne fly ur landet, blott ryktet kom om Gen. Duglas ankomst. 2 Compagnier Östbottniske knektar äro komna till Korböls skans, som hafva aflöst dervarande bönder.

Warberg d. 11 *Ian.* Fienden har varit ur Norige in i Walla härad med ett parti, men bönderna ha slagit honom derut, och lemnat blott döde. Öfv. Yxkulle har varit med 200 hästar in åt Christianstad. Fienden ernar ej sätta öfver i Skåne förrän gräs är på marken.

Kort Relation på det som Anno 1660 uti Riksdagen i Göteborg så förr, som efter hans Kongl. Maj:ts död slutet, och förafskedet blef. (Cod. Coll. T. XXXI n. 36.)

Januari

d. 1. För Predikan hos Hans Kongl. Maj:t, den Biskopen i Linköping förrättade, Resolverade Hans Kongl. Maj:t att Riksdagen skulle begynnas till nästkommande Tisdag och öfverlefverade LandtMarskalks Stafven till Gustaf Posse.

d. 2. Låt Hans Kongl. Maj:ts uppläsa propositionen för Rådet, som bestod in generalibus terminis, och begärtes folk, penningar och Proviant.

d. 3. Hans Kongl Maj:ts communicerade speciality Rådet, hvad i förstone Hans Kongl. Maj:ts af Ständerne begära ville såsom 3 års utskrifning; hvar 5:te Skatte och hvar 10:de frälse, och Råå och Röör 2 första åren, sedan hvar 20:de frälse efter vanligheten 6 markhjelpen och Råghjelpen, samt Dragoner af Presterskapet, Båtsmän fördubblade af Städerne och underhåll för hvarjehanda Krigsfolk uti hvar Provins.

d. 4. Begyntes Riksdagen efter vanligit mahner; dock var detta till observera att den unga Printzen och arffursten beledsagades förut på RiksSahlen med Hoffolket, och satt på högra sidan om Hans Kongl. Maj:t på en stol, hvilken talte sjelf och gjorde en vidlyftig relation, det tillförene RiksCantzleren plägade göra, eller en af Rådet i Hans ställe, sedan lästes propositioneu up af RiksJägmästaren, som tillförene

alltid en af RiksRåden eller Cancelliet plägade gjöra; War och till observera att ingen af de andre Ständerne fordrade mehr på Printzens hyllande än Prästerskapet. Elfva af Rådet voro tillstädes; Printzen satt uti Hans Kongl. Maj:ts vagn när de for af Riksahlen; Borgmästaren ifrån Stockholm Hans Hansson felade uti 2:ne saker, först att han stadnade i sitt tahl; för det andra att han ville gå för Biskopen i Linköping (som talade) att hälsa Hans Kongl. Maj:t.

d. 5. Förmiddagen lät Hans Kongl. M:t uppläsa Aviserbrefven för Rådet. Förordnade och dem som skulle uppläsa besvären, såsom H:r Turu Sparre och H:r Per Ribbing; H:r Herman Flemming böndernas, och H:r Sewed Bååt, H:r Gustaf Bonde och H:r Johan Gyllenstjerna Städernes, och H:r Lars Mörner och Mag Prästernes.

d. 6. Eftermiddagen när åter brefven skulle upläsas förtörnades Hans Kongl. Maj:t hårdt uppå H:r Lars Mörner i det han begjärte att Hans Kongl. Maj:t ville gjöra frid och eftergifva Åkershuus lähn; Hans Kongl. Maj:t sade med stor ifver; gjör i frid better än jag, dee som äro stora i orden sittja hemma och grijsa, och gjöra icke hvad dem bör till Fäderneslandets tjenst, sade sig och några åhr hafva begjärat Rådet vilja Redressera Staten; är dock icke dertill kommit. &c.

d. 7. Var jag i Predikan hos Hans Kongl. Maj:t, den Stigzelius gjorde, och tedan och i Rådet hoos RiksMarskalken.

d. 8. Förmiddagen lästes Postbrefven upp, hos

Hans Kongl. Maj:t, sedan var Rådet åhop hoos Riks-Marskalken.

d. 9 Var jag i Predikan och till Måltid Hoos Hans Kongl. Maj:t, som berättade mig, huru Konungen i Dannemark hade kjöpt några till att uppassa och gjöra af med Hans Kongl. Maj:st.

d. 10. Hans Kongl. Maj:st reste till Bohuus, och kom samma afton tillbaka igen; En Assessor i Jönköpings Hofrätt Johan Öhle skjöt sig sjelf död med en Pistol af förtviflan och blef hans kropp straxt om aftonen af hans betjente förder utur staden.

d. 11. Begrofs Sahlig Christer Bondes lijk med vanlig process uti begge deras Majestäters närvarelse och alla Ständernas, löstes 4 stycken 2 gånger, Doctor Klingius gjorde LikPredikan, och gjordes ett stort panquet derefter.

d. 12. Var Rådet tillhopa och besökte oss ett utskott af Ridderskapet att consulera om bevillningarne.

d. 13. Vore vi åter Hos Hans Kongl. Maj:st ifrån morgonen till klockan 2 upplästes Postbrefven, och Projectet öfver Danske friden, och Legaternes Instruction. Ankom den Fransyska Legatens Secreterare Wirman utur Kiöpenhafn.

d. 15. Efter Predikan, var Rådet hos Hans Kongl. Maj:st och upplästes det Secreteraren Wirman medbragte, såsom Cardinalens och Ambassadeurens bref till Konungen, Copier af Konungens i Frankrike; Cardinalens bref till Tyska Ständerne och Bran-

burgen samt Protocollet, som är hållet hos Mediatorerne i Kiöpenhamn.

d. 16. Kommo Riksråden tillhopa hos Riksdrottsen att Consulera öfver det som var till svara på Cardinalens bref.

d. 17. Befann Hans Kongl. Maj:st sig något opasslig.

d. 18. Wore wi åter hoos RiksDrottzen att upläsa Postbrefven.

d. 19. Skulle utskåttet hafva kommit upp, men af Hans Kongl. Maj:st opasslighet blef förhindrat: På Cardinalens bref svarades att Hans Maj:st finner sig ingen säkerhet att på Cardinalens blotta ord utan föregången tractat eller realförsäkring tillåta någon förändring uti Oxnebryggiske frijden utan Kungens i Frankrike interesse vore att adsistera Hans Kongl. Maj:st så väl utom som inom Romerska Riket, till dess en Generalfrid derpå följa kunde.

d. 20. Continuerade Hans Kongl. Maj:sts sjukdom ty värr.

d. 21. Förordnade Hans Kongl. Maj:st H:r Carl Mörner, H:r Axel Sparre och mig att communicera Ständernas utskott uti Hans Kongl. Maj:ts matsahl huru vida det var avanceradt med fridstractaten uti Danmark och vore då böndernas utskott inne med.

d. 23. Församlades Rådet hos Drotsen, hvarest resolverades om assfursten att med några ord skulle förmählas om honom uti detta beslutet; refererandes uppå arfföreningen, och när Ständerne togo afsked

af Hans Kongl. Maj:st, skulle de också taga Prinsen i hand; behagade Kans Kongl. Maj:st bruka andra ceremonier, hemställes uti Hans Kongl. Maj:st skjön.

d. 25. skulle Ständerne hafva kommit up med deras besvär men blef uppskjutit till Lördagen.

d. 26. Öfversågs Presterskapets och Borgerskapets besvär.

d. 27. Item Böndernas och deras besvär om Dagsverken.

d. 28. blef jag och Herr Seved Bååt förordnade att gjöra Hans Kongl. Maj:ts Relatjon, hvad Riksråden hos RiksDrotsen consuleradt hafva.

d. 29 war utskott af Bönderna hos Riksråden och blefve der tillfredsställte om dagsverken.

d. 30 War åter Rådet tillhopa hos Riksdrotzen mäst om Böndernas sak.

Februarius.

d. 1 War Ständernas utskott uppe, och eftersom Hans Kongl. Maj:ts var opasslig, befalte han Herr Lars Mörner, H:r Axel Sparre och mig att referera dem tillståndet.

d. 2. I lika måtto var Axel Sparre och jag med Ständernas utskott uppe.

d. 3 blef Eric Stenbocks lik begrafvit med stor prackt, men gjordes ingen aftonmåltid.

d. 4. Förmidagen var jag allena med Ständernes utskått, då jag efter Hans Kongl. Maj:ts befallning förmälte dem att hålla mycket Secret, hvad som dem communicerades.

d. 5. Eftermidagen vore somlige af Rådet hos Hans Kongl. Maj:ts, och resolverades en del Almogens besvär.

d. 6. Förleden natt kom en häftig Feber uppå Hans Kongl Maj:ts, och var hela dagen sedan matt och svag; wi continuerade förmidagen att conferera med utskottet.

d. 7. Continuerades med Hans Kongl. Maj:ts sjukdom, och blef emedlertid intet gjort.

d. 8. Eftermiddagen syntes såsom Hans Kongl. Maj:ts sjukdom något ville lindras, men sedan strax begynte Hans Kongl. Maj:ts hårdt ängslas och svettas, och, sattes alt hårdare ann; klockan in emot 1 om natten skref Hans Kongl. Maj:ts under sitt Testamente, angående reglemente, och lät först upläsat för Rådet så många som tillstädes voro, såsom Riksmarskalken Carl Mörner, Bjelkenstjerna, Axel Sparre och jag; och frågade oss om vi hade deremot något att säga, det ingen dristade att gjöra uti Hans stora svaghet; derefter lade Hans Kongl. Maj:ts sig i sängen ned och begynte kämpas med döden, emellan klåckan 1 och 2 om natten Saligen afsomnade allom och mig besynnerligen till all som största bedröfvelse. Jag halp och till att lyfta det saliga lik-et utur sängen i en annan kammare, Der var en stor gråt och jämmer hos oss alla.

d. 9 klåckan 6 om morgonen församlades råden hos RiksDrotset att consulera hvad som stod till att gjöra. Blef först förordnat H:r Gustaf Bonde och Riksmarskalken att condolera Drottningen och Hertig

Adolph, Tauben och Axel Sparre att condolera Prinsen och numera vår unga Konung; och Flemmingen och jag att condolera Furstinnan; Dock begärtes Drottningen ville låta Rådet och Ständerna se Testamentet; Hennes Majts svarade sig vilja det insinnera genom Hertig Adolph. Hertigen levererade det och sin Fältherres Fullmagt till de utskickade af Rådet; Blef alltså begge uppläsne och ens deruti att Hennes Maj:ts Drottningen skulle præsidera uti Regeringen och hafver 2:ne vota, dernäst Hertig Adolph, som var gjord till Riksmarsk och skulle hafva ett votum, sedan de andre 4 Embeten, tillika med samtl. Riks-Råden: Fullmakten var så ställt att deruti gifves Hertigen en stor mackt; Altså discurerades uti Rådet, hvad som skulle stå till göra efter Testamentet icke var Formerat efter Sveriges lag, ej heller med RiksRåde, RiksDrotsen hade sig mycket emot samma Testamente. Dock blef resolverat, att det skulle communiceras med ett utskott af Ständerne, som och skjedde efter middagen, Då RiksDrottsen widlyftel. remonstrerade hvad discrepans som finnes uti Testamentet, emot förre RegeringsFormen, och hvad fara det vore att betro Hertigen hela Militien uti händer, i Konungens omyndige åhr, och huru det vore emot Sveriges Fundamentallag att Drotsen skulle stiga undan för Marsken; Ständerne togo det ad deliberandum och lofvade till andra dagen svar.

d. 10 klockan 8 kommo vi åter tillsammans hos RiksDrotsen och discourerades om samma materia, och voro somliga i den menningen att man skulle i

alt beställa i Rådets namn med bref och ordres utgifvande, intill Ständerne kunde förena sig om RegeringsFormen, och att Rådet och Adelen kunde förbinda sig fast om de andre Ständerna kommo med deras svar; Ett stort utskott af Ridderskapet och Adelen 60 Personer kommo eftermiddagen, Först Landtmarskalken Possen, sedan Rålamb, hvilka remonstrerade med wicktig skjäl, hurulunda de icke kunde blifva vid Testamentet, utan hade med Eed förbundit sig, att blifva vid förra vahnliga Regerings Formen, begärandes Rådet ville dem dervid maintinera. Hvartill Drotzen och Grefve Carl Leyonhufvud ropade straxt att vilja i lif och i död blifva faste i samma mening. Men några af oss andre tyckte tryggast vara att förnimma först dee andre ständernas mening, och beflita oss, om, icke alle, dock i besynnerhet hafva Bondeståudet med oss, och wäxlades hårda ord emellan Drotzen och oss, dock blef dervid.

d. 11 Var Rådet ifrån 7 om morgonen till 8 om aftonen stadigt tillhopa, och väntade på Ständernes svar, hvilka voro och åtskilliga gånger hoos oss; Dock kunde icke äntå förena sig om en viss RegeringsForm. Ridderskapet stodo faste vid deras fattade Resolution, Prästerna och Borgarena hazilerade och ville intet rätt ut, Besynnerligen efter Biskopen i Linköping, och Borgmästaren Prytz, som förde ordet för begge Ståuden voro Hertigen tillgifvne; Bönderne vore ostadige; Hos Ridderskapet sade de sig vilja blifva vid förra RegementsFormen, Men hos Rådet ville de vid Konungens testamente.

d. 12. Emedlertid håller de än Portarne igen, och slapp ingen ut el. in i staden; Härtigen præcipiterade sig hotande StadsMajoren, befalte honom gifva sig rulla på garnizonen förböd leverèra Postbrefven till RiksRåden &c. Drottningen sände Grefve Nils till oss, och begärte att Sahlig KonungensTestamente icke måtte disputeras; Dock åstundade att veta hvarutinnan Hennes och Hennes Sohns säkerhet periclitera efter Testamentet, med mehra och viste punctualiter hvad som passerat var. Vi låta svara att somlige af Rådet ville komma upp till Hennes Maj:ts, så snart vi kunde få fullkomlig resolution af Ständerne, och försäkrade Hennes Maj:ts och vår unga Konung om ett gått slut i detta målet.

Man torde bemärka, att K. Carl X Gustaf d. 9 Jan. sade sig veta att Danska Konungen ville rädda sitt rike och krona med att förgifva Carl Gustaf; att han d. 17 Jan. började må illa. D. 5 Febr. var ännu H. M. i verksamhet. D. 6 insjuknar han häftigt. Äfven bör observeras skälet att insätta Slägtingar i Regeringen, då *blott Presterne* ville hylla Konungasonen såsom Thronarfvinge.

Topographica.

Hade omkring 200 Svenske män, som köpa böcker, känt sig kunna utge 1: 16 sk. hvargång en Svensk man, ägare till en större samling manuscripter i Svenska historien, utgifvit 200 Rdr B:co för förläggande af en del med dylika handlingar, så hade Utg. ansett sig skyldig sin samtid och den folkschola, som deraf vunnit något, att, enligt sin första tanke, jemte *Statshistoriska* och *Biographiska* handlingar, också meddela *topographiska* i en utförlig scála, hvarvid det skulle ådagalaggts, huru mycket hvarje af en mängd större Svenska egendomar tilltagit i odling från det ena seklet till det andra. Nu aftryckas några af excerpterne allena utan vidare bearbetande. Den som i *Sveriges historia* äfven betraktar Svenska folkets och Svenska jordens ömsesidiga förhållande till hvarandra, torde helst sjelf bearbeta lemnade materialier. Mången torde finna alltför ovigtiga saker excerperade; men en hvar är ej competent att afgöra hvad som är ovigtigt eller icke, der man vill introducera en häfdaforskare midt i den tid, han skall fatta, för att sedan kunna fullt hemmastadd afskildra densamma.

LandsBook öfwer Riehs-Cantz. Hög Greft. Excell:s Swenske och inrikes Goods. N. A. Pro An. 1668. *En foliant af* 866 *pagg. i läderband. Förgylld. Med upplysningar ur D:o D:o* 1669.: *En foliant af* 1160 *pagg. i läderband: förgylld.*

	1668.	1669.
Afkortning: (jemna dalrar äro i dessa utdrag blott upptagna: ej ören)		
	Daler silfmynt. *)	
Förläningar i lifstid	1021.	1216.
Behagl. tids friheter	254.	474.
Kyrkors och prestebols underlagde hemman och bystombner.	135.	135.
Förskonte hemman.	34.	34.
Förbrände hemman.	—	— 7.
Oförmögnes tillgifter.	57.	101.
Hospital underlagde hemman och räntor	269.	256.
Postbönders friheter	64.	77.
Läns- och fjerdingsmäns friheter	141.	185.
Nämndemäns och rättares friheter	207.	236.
Anordningen och lefreringen:		
Enkedrottn:s Hofförtäring på Jacobsdahl	1077.	
Hofförtäringen (Grefvens egna)	2370.	2606.
Hofstatens aflöning	731.	1169.
Slotts och gårds samt Landa och Stallstatsaflöning	5107.	4632.
Folkets utspisning och månadskost vid gårdarne	4660.	3454.
Justitiestatens aflöning	449.	449.
Löningar utom staten.	121.	76.
E. O. personers förtäring	726.	91.
Gratialer	873.	381.

Efter ett då gällande K. placat höll en daler silfm. 32 öre och en spec. Rdr 52 öre s. m.

Kyrkor, Stipendier och skolor med dess betjenters friheter och underhåll	1210.	1239.
Hospitalspersoners beneficier och underhåll	490.	689.
Byggnings folks afbetalning	4577.	?
Utfodring vid Hofstallarne	2133.	2070.
— — djur- och trädgårdar för verkhästar	156.	
Reparationer och byggningsmaterialier	11065.	12178.
Dalkarlars lön och underhåll	65.	276.
Papper och bläck	79.	103.
Wed och ljusbränning	328.	119.
Jäge- och skjuteristatens aflöning	78.	147.
Skeppsbyggeris betjenters aflöning och bekostnad	37.	413.
Åker och ängs inbergning	957.	930.
Djurs och foglars bespisning	138.	218.
Fångars förtäring	46.	35.
Utfodringen vid Ladugårdsnna och Warnhems Kloster: m. fl. m. fl. *)		
Intraderne uppgingo till	111,266.	121,696.
Hans Exc. fick i behållning deraf	41,897.	49,210.

*) T. ex. 1669 Medicamenters inköp 46. Begrafningsbekostnader 24. Rättegångars och syners bekostnad 17. Intressens afbetalning 13. Commissioners bekostnad 17: — siffror, hvilkas ringhet också torde säga något.

Desse 111,266 hade 1668 influtit ur följ. källor:

Ordinära uppbörden:

Balance fr. 1667. 26373. fr. 1668:		41,897.
Bland hufvudräntor:		
Årliga räntan (behållningen 1668. 3587; 1669: 3483)	17863.	20425.
Kyrkotionden (b. — 3147 — 3235)	4424.	4403.
Landtogsgärden (b. — 2004 — 2020)	7388.	6810.
Hjelpegärden (b. — 1050 — 1068)	1754.	6766.
Byggningshjelpen (b. — 538 — 542)	1556.	1509.
Saltpetterhjelpen (b. — 267 — 269)	789.	794.
Årshjelpen (b. — 64 — 65)	1289.	1198.
Presternas gärd och taxa (b. — 305 — 289)	350.	350.
Långresehjelpen (b. — 527 — 533)	1556.	1562.
Soldathjelpen (b. — 185 — 186)	245.	247.
Boskapspengar (b. — 201 — 203)	654.	649.
Skjutsfärdspggr (b. — 343 — 343)	983.	947.
Dagsverkspggr (b. — 596 — 604)	2183.	2170.
½ Knekte- och rotepeugar	86.	22.
Lagmans och Häradshöfdingeräntan (b. — 804 — 814)	821.	814.
— af Westgötland och Dal.	3054.	3019.
Sakören (b. — 167 — 154)	167.	248.
Axewalls Ladug. ränta	175.	
	71,730.	
Extr. Ord. Uppbörder:		
Årsvexten vid gårdarne och ödesbruken sedan utsädet afdragits	4449.	2911.
Fiskeriernas ränta	607.	420.

Ångarnes ränta	3976.	3426.
Afvelen och dess tillökning vid ladu- och djurgårdar.	1066.	868.
Trä- och humlegårds ränta	3019.	1067.
Mjöl och sågqvarns ränta	266.	238.
Öfvermålet å rågarne . . .	77.	56.
Tegelbrukstillverkningen	1187.	1789.
Kalk- och Kolbränneriet	784.	1591.
Storsjötullen i Götheborg	990.	290.
Köpte gods och räntor från skatte till frelse:	31.	77.
Kronans E. O. räntor på H. E:ces beställning	3011.	3110.
m. m.	111,266.	121,696.

Läckö Grefskaps afkortningsspecial:

Läckö Grefskap efter Jordeboken.

				Deraf		
			Åsch.	Kinne.	Kål. landsö.	Kållands här.
Skattehemman	189½.	192½.	59.	35.	1.	93.
Kronohemman	172.	172.	26.	71.	18.	55.
Tillbytte hemman	6.	6½.		3.	1.	2.
Ärftligt frelse	1.	1.				1.
Adlens frelsehem.	362.	362.	107.	97.	6.	168.
	730½.	733½.				

Tomter 24. Qvarnar 5. Åkrar 15. Engar 4. Utjord 1. Såg 1. Nybyggen 14. Notdrägter 3. Torp 4.

Årl. räntan deraf bestod 1668 af Vedpgr, Skat-

tepgr, Fordringspgr, Ängepgr, Städjepgr (193), fodernötspgr (134) 383.
1500 ⅘ skålp. smör à 1 ⅘ 2438.
229 T. ½ sk. spnm. á 4 d. 918.
78 T. Tullmjöl á 3 d. 234.
o. s. v. (hafra, malt, torrfisk, humle, får, lamb, gäss, höns, ägg, notgarn, lingarn; stockar, järn, städjelärft.)
Dagsverken 1294 á 6 sk.: 242.
Årl. hästar 1982 557.
d:o 315 94.
Kongshästar 1806 á 7 sk.: 395.
Salt ½ T:r d. 2.
5363. 1669: 5391.

Kyrktionden.
Ärter, Hvete, Råg, Korn, Blandkorn, Hafre. 4164. — 4236.
Landtogsgärden &c. &c. 3165. — 3192.

år 1668: 22,128. 669: 21935.

Afkortningen vid Läckö 1668 specialiserad: *Adlens sätesgårdar* 43 frelsehemman, 30 rå och rörh. Adlens tjenare innehafva 42 frälseh. m. m. gör: 65.

Förläningar:
Wälb. Knut Soop bekommit frihet af Dr. Christina å 5 Cronoh. gör: 253.
Wälb. Gabr. Gyllengrip; Fru Reuter, Bertill Hufvudskott och Secr. Thore Anundsson inneh. Norrköp. beslutsgods gör: 551.

Köpte af K. M:t mot 4 ½ p:c.
Öfversten Chrphr Ekeblad ½ hemman krono 17.

General Stake. 3 h. 126.
Öfst. Wilh. v. Tollsberg: (Tallsborg?) ½. 9.
Landshfd. Carl Sygess. Rosendufva. ½ 25.

Förbytte hemman af Kronan.

Hans Åkesson Soop. 2 Kronohemman. 88.

Förpantade hemman.

Till General Har. Stake 1 ½ skatteh. 51.

Till Infanteriet öfverlåtne.

Till Fendr. Gudm, Eriksson ½, Sergeant Harald ½, Corporal Anders ½. 4 Soldater ½ h, än 4 soldater ½. . . . gör afkortning 94.

Kyrktiondens sedvanl. afkortning.

Gamla Grefskapet.	*Härenes och Säfvaregällen.*
134 T. Wederlaget.	12 T.
54 T. Windhåldet.	11 T.
11 T. Domkyrkotunnan.	2 T.
11 T. Prostetunnan.	2 T.
11 T. Målspannan	2 T.
221 T. Spannmål.	29 T. spnm. á 4 d. 1000.

Presternas Bistomner.

Njöto fritt, liksom Klockare, 114.

Årftl. bortgifne 2 h. och en tomt.

Af H. E. 1654 till Ollonberg och Kyrkoherde Olof i Thun, till evärderliga tider. 78.

Öfst. Börje Schechte fått 1669 1 krh. 47.

På lifstid bortgifne.

(Merendels till Enkor och barn).

Till Börgesbarn 1654 1 Kronoh. — räntan. 46.

— Jöns Nilssons Enka 1654, 2 skatteh. 75.
— Slottslofves Anders Rasses Enka 1661, 1 skh. 38.
— Befman. Sigge Larss. e. hustru 1654 1 skh. 38.
— Thomas Maurits Enka 1654 ½ Krh. 22.
— Prest Hansen Enka 1654 ⅓ skh. 13.
— Jon i Skälby. 1 skh. 7.
— Kyrkoh. Eriks Enka 1654, ¼ krh. 9.
— Bengt Jonass. Slottslofven 1662 1 krh. 49.
— Jörgen Trompetare 1654, 1½ krh. 67.
— Trompet. Reijer 1666, 1 krh. 44.
— Proviantskrifv. Gunnar 1654, ½ krh. 18.
— Ambjörn Finnolfsson 1663 ⅛ skh. 7.
— Ryttar. Finnolf Nilss. 1654 ½ krh. 22.
— Eriks Enka 1661. ¼. 9.
— Rättarns Enka 1662. ½ krh. 24.
— Jons Enka 1652, ½ krh. 25.
— H. Margreta 1667, ½ skh. 18.
— En gammal Kalkbränneare ⅛ skh. 4.
— Jon Larss. 1654. Nybygge ½ h. 26.
— Gamle Håkan 1667. $\frac{1}{15}$ skh. 2.
— Hustru Elin. Krutbruket 1667. 12.
— Timmerkarlen Lars på lön ½ skh. 18.
— HofRytt. Bengts barn ½ krh. 22.
— Lars Ravalss. 1668. ½ krh. 26.
— Borgmäst. Adrian Band 1669 ¼ skh. 12.

år 1668 . . . 629.

Rekogl. tidifriheter

Till Assess. Nic. Spårrman 1667 1 krh. 44.
— Kasp. Kock 1654. ½ skh. 12.
— Trädgmst. Al på Ruhna ½ skh. 12.
— Skytten Anders hos Grun Ebba Brahe ½ krh. och ett tomt. 12.
— Kyrkoh. Ingel i Nåda 1668. ½ skh. 12.
— Kyrkoh. Anders i Synnersberg. ½ skh. 12.
— Lifknekten Roske 1667 ½ krh. 10.
133.

Cavallerietz hemman under Adelsfanan.

Ryttarne innehafva i Grefskapet hvardera en gård på sin tjenst, hvaremot de skola hålla sina munderingar vid makt, löper skattehemman 5⅙, Kronoh. 6⅙.
477.

2:ne ryttare dessutom 2 frie hemman 82.
559.

Länsmännen i 3 härader, hvardera 1 h. hvarigenom ränteafdrag: 141.
36 Nämdemän hade hvardera af ½ h. dagsverke och längresepgrne. 123.
13 rättare tillsamman: 207.

Anordning.

Lön och beställningshemman.

Hauptman Thore Ollonberg 1 krh. 1661. 45.
Lagläsaren Daniel Anderss. på sin tjenst 2 hafva hemman 42.
Häradshöfd. And. Ollonberg. 1 krh 44.

Slottspredik. Lars på lön 1 krh. 30.
Häradsskrifvarn Björn Olss. 1661 ½ skh. 27.
Lagmansfogden Per Olss. 1 krh. 44.
Hofslagarn Ambjörn. 1 skh. 42.
Befallm. Olof Rolandss. 1 krh. 32.
1 Trädgmst. 4 Snickare, 1 Waktmst. 3 murmst. 1 klensmed, 1 rättare, 4 soldater, 1 Resekarl m. m. 10 hemman.

Summa afhörsvitt: (1668)
Skattehemman 40. Skatterättshemman ½. Kronohem. 96. Nybygge 1 st. Tomter 5. Notdrägter 2. Frälsehemman 144. Åker 1. räntande 1865 i pengar med afdragen kyrktionde. Landtogsgård m. m. Summa 7754.

Behållen summa (1668)
Skattehemman 151. Skatterättsh. ½. Kronoh. 83. Frälsehemman 217. Tomter 19. Kronoqvarnar 5. Såg 1, Åkrar 14, Ängar 4, Utjord 1, Nybygge 14, Notdrägter 3, Torp 4.
Årliga räntan 49. 12. Skattepengar 1. Dagsverkspgr 1. Vedpgr 1. Fodringspgr och städjelärfts 1. Städjepengar 102. Fodernötspgr 76. 234.
1009 skålp: smör à 1 ⅝ 1639.
124. Tr. spannmål à 4 d. 497.
76. Tr. Tullmjöl à 3 d. 228.
15. T. hafre à 2 30.
2 får, 15 lamm, 19 gäss, 20 höns, 333 ägg, 5 mk. ost &c.
813 Dagsverken à 6 sk. 152.
1678 Årl. hästar à 9. 474.

1261 Kungl. hästar à 7. 875.
$\frac{1}{5}$ städjeoxar 2.

Summ. 3587.

Kyrktionde 3147.

	1668.	1669.
Se vid inkomst &c.		
Summa *behållet.*	14373:	14218.

hvilken, jemte afkortadt af Läckö

Grefskap gör summan: 1668: 22128. 1669. 22024.

Kållands härad.

Redovisn. af Befm. Per Månsson) för behållningen*

år 1668 — 9818. år 1669: 10702.

30 T:or salt utdelade i Källands härad till den fattige allmogen à 10 d. 300.

52 T:or spannmål, utdelade bland den fattige allmogen i samma härad. 119.

Afbetalte skulder till Præsid Abr. v. Eich. 1100.

Capten Schar. 1360. &c.

Uppsände 80 oxar à 10 daler: 800.

83 får à $1\frac{2}{3}$. 138. 10. 16.

40 lamb. $26\frac{2}{3}$ sk. 33. 10. 16.

971.

13 kor. 54.

Hofförtäringen i Stockholm:

Till 3 T:or ostrons, och 2 T:or hummers insaltande $4\frac{1}{2}$ Lisp. smör: 6 T:r Ostron, d:o $4\frac{1}{2}$ T:r ostron à 9 d. $1\frac{1}{2}$ T:a

*) $70\frac{1}{2}$ Rdr spec. à $6\frac{1}{2}$ mark var då lika med 114 daler 18 öre s. m.

mussler, à 1½ d., 5 st. färska hälgeflundror à 1½ d. 7: 16.

Bekostningar för *byggnad* af Hedevigsholm, Orrevalla, Synnerby hospitalsbyggning, Jönslunda, Warnhems Klosterkyrkobyggning af Sven Carlsson (1668: 344; 1669: 786), Synnerbergs hospitalsbyggnad: 174 dagsverken à 5 sk. 27 d. Synnerbergs nya bros byggning, Läckö Slottsbyggning (11,000 spånspik, 4000 läktespik: 542 d. Reparation på Rustkammaren i Stora Djungårdsbyggnad &c. Byggningsbetjentens lön vid Läckö 188 d. årl.) Magnusbergsbyggning. Nås tegelbruk, alla sakören i häradet anslagne till Mälby och Råda Kyrkors reparationer (1668. 117 d. 1669: 83 d.)

Skänker: Hr. Kyrkoh. Ingel i Råda till sina söners underhåll i Upsala 1668. 50 d. 1669: ½ hemman räntande 19 d. Allmogen i Kållands h. 23 T:or salt. Assess. N. Sparrman till sin gårds upprättelse 10 d. Oförmögnes tillgifter 11 d. Synnerby hospitalsräkn. med Hr Bengt Andreæ 114 d. Till schölmästaren vid hospitalet 30 d. silfm. årl. lön. H. Anna i Led 4 T:or spannm. 16 d. Håkans Enka 20 d. Fateburs inventarii uppköp 1668: 96 d. 1669: 161. Läckö Slotts Inventarium: Ett urverk 270 d. kpmt. = 90 d. En klocka till Höjentorp &c. S:a 9818.

Åse Härad:

Befm. af Olof Persson 1668 och 1669 af Per Olss. Luthman.

Behållningen 1668: 5378. 1669: 4952. Utgifter: Lönen till Hofpredikk. Magister J. Fult 66 d. och

M. Tegner 90 d. Målaren Mester Wilhelm 133 och Bildhugg. Mest. Pahlaye. 197 d. Basalaqua 160 m. m.

Magnusbergs byggningsbekostnad 79 d. Trädgs. bekostn. 23. Mälby Kyrkas reparation 49 (häradets sakören) Ollenberg i lön 200. Lagläsaren Daniel Andss. 30. Archlimäst. And. Carlssen 16. Anders Pastor i Sårstad innehar enl. Riksmarskens bref ett skattehemman för 10 Riksd. säl. afkortas här 22 d. Synnersbergs hospitals räkn. 36 d. Tullaccis och fraktters afbetalning för kalksten och malt 13 d.

Kållands ö.

Befalln. Olof Rolandsson.

Behålln. 1668; 462. 1669: 449. Utg. & Lefverering. Win och oblaters inköp till Läckö slottskyrka enl. Mag. Laur. Laneri Attest 1 kanna franskt vin 1 d. 1668: men 1669 till Otterstа kyrka 12 kan. franskt vin enl. Hr Abr. attest: — 1 k:a till slottsk. En oxe i qvicktionde af Läckö ladugård till Hr Abrah. 7 d. Synnersbergs hospitalsbyggnad 1668 13. 1669: 39 d. — Till Brynnel Gustafsson i Ekebro för det han kurerat sjuka vid slottet: 4 Rdr = 5½ d. kpm. 6 d. 21. 8 sm. Resepengar åt den Tyske studenten, som for fr. Götheb. till Sthm utlemnadt af D. Otter. 16 daler.

Kinnehärad.

Befalln. M. Jöns Arfvedss.

Behålln. 1668 3408: 1669 3892.

Afkortas för Kyrkoh. i Mällby, enl. Riksmar-

skans bref 24 d. Till Borgsbon Swen för försträckte varor i Sthm 166 d. Commiss. P. L. S. för en caret 166 d. Afbetalt till Creditor 267. Till emhetsmän vid Mariedal 125 d. — Användt 3 ½ skålp. socker 10 d. Byggningsbekostnad till grundens gräfvande och stenkörande 230. Till Hofpred. Mst Måns på lön 333. Till Läckö byggn. räkn. en lina för 28 d. att hala timret i sjön. — 1669: 115 d. — Warnhems Kloster-Kyrkas byggn. 72 d. Trädg:s betj. 38 d. Till Magnusbergs byggn. 37. Till Humlegårdsmst. vid Läckö 26, Trädgmst, 33. Sunträlge byggnad 115 d. Jakters reparation 79. En häst till en strandridare. Till vattenqvarnar 11.

Kinnehärad.

Länsman Töres Månsson.

Behåll. 1668: 1993. Utg. Warnhems Klost. Kyrk. 340 d. Mälby kyrka sakören 12. Synnerby hospital 18 d.

Lagmansräntan af Westergöthland och Dal, genom Per Olofsson Luthman.

Behålln. 1668: 2452, 1669: 3145. Till Justitiestatens aflöning: Till Under-Lagman Jacob Littman lön och deputat 449. Insatts i Läckö ränteri 477. Betalt till Eustachium Ertmüller 2000. 1669 Orgelbyggarn Hans Horn 195. Bildh. Passalaqua 259 d. 1669: *E. O. Ränteräkn. med Länsm. And. Thorbjörnsson.*

Debet:

K. M:ts och Kronans E. O. ränta, å beställnings-

afräkning, som H. E. innehar: utgöras af mantalspengar 461 d. Boskapspgr 208. Skjutsfärdspgr 291 = 962:

Kinnehär. Ord. ränta. 27.

988.

Credit: Afräkning krögares och Tavernariers friheter, 2 mantals skjutsfärdspengar 3 d. — Warnhems kyrkas byggn. räkning 402.

Förklaringsräkn. med Länsm. Olof Perss. på dess förra balance:

Debet 3193.

Warnhems kl. Kyrk. byggn. 236. 3 pund salt på hvar gård i grefskapet. För dem som ej fingo salt afkortades pgr 1½ kpm.

Räkn. för Läckö slotts ränteri med ränteskrifvaren Olof Eriksson.

Deb.		Cred. (Lefrering)	
Kållandsh. räkn. 1668.	1119.	Lefreradt till Gouv. Per Sparre Larsson	3500.
Kinneh.	1362.	Läckö slottsbyggn.	220.
Åse.	47.	Skänker, skeppsbygger. E. O. expd.	
Lagmansräntan	477.		
Stora Sjötullen vid Göthb.	990.		4415.
Mariedahls landboräkn.	242.		
Öfversändn. och boskapsförsäljningsräkning	31.		
m. m.			
	4415.		

Martedahls Landtboräkning med Befallm. Jöns Arfvedss. —

Deb. 1668. 904. 1669. 1022. *Cred.* till 8 par socknedjeknar fr. Skara efter gammal sedvana 1 d. kpmt om reppen (¼ år). Till Husebys Kyrkas predikstol 25 Rdr = 37 d. Till G. A. DelaG:s häst och klippare.

Storegårds landboräkn. med Befm. Per Månss.

Deb. 1141. — 1669. 1004 — Behållen summa 840.

Tranebergs landtboräkn. med Olof Rolandsson.

Deb. 897. 1669: 943. Ärftl. bortgifvit till fru Karin Stake 30.

Hospitalet vid Synnersberg underlagde hemman och räntor 48.

Kyrkoherden i Otterstad njuter ¼ hem. oafkortadt.

Afkortningen 184. — Klockaren innehade både St. och lilla Helvete. Synnersbergs hosp. 41. Till Kyrkors och Scholors frihet och underhåll 23.

Läckö provianträkn. med proviantskrifv. Gunnar Ifversson.

Debet 1668: 4161. 1669: 4685.

utgörande 2 kannor bränvin, 229 T:or spanm. 106 T:or Herreöl, 46 T:or junkeröl, 22 T:or svagöl, 60 pund fläsk, 27 oxar, 122 pund smör, 213 pund färsk fisk, 211 skeppor rågmjöl &c. &c.

Läckö Slotts ladug. räkn. — Johan Andersson.

Debet: 1669. (1669: 2815) Credit. Då prosten invigde Synnerb. kyrka och schola 1668, åt presterskapet: 19 marker smör, 4 skepp. mjöl, 1 får, 2 lam &r.

Läckö slotts byggningsräkn. med Lars Kart, Debet 3720. — Anv. till Målarne Wallerius & Wilhelm; Bildhugg. Basalaqua. — Otterstads Kyrkas reparation. Ebbelunds byggningsbekostnad. Hedvigsholms. Mariedals. Bergsprängeriets bekostnad (96) Warmhems kl. Synnerby Hospitalsbyggn. Ludvigshofs och Arrewallabygguing. Näs Tegelbruk m. m.

Mariedahls gårds räkning Jöns Arfvedsson. Deb. 2286. (1669: 2695).
1668: Årsvexten. 38 T:or råg, 4 T. hvete, 14 T. korn, 18 T. blandkorn, 18 T:or hafre, 2 T. ärter, 546 kärfvar långhalm 24 st. halm (efter tertialens afräkning) 183 stackar hö. (1669: 252 st.)

Utg: utsädet om hösten 1668: 6 T:or 1½ k. råg, ½ T. hvete. Om våren 1669. 6 T. korn 8 T:r hafre, 5 T. 4 sk. blandkorn, 30 kannor ärter. 1½ skeppa linfrö.

Gaf 1669: — 263½ skeppor råg; 17½ sk. hvete, 88 skepper korn, 92 skepp. hafre; 91 skeppor blandk., 28 skeppor; 1 skeppa linfrö: 1¼ Lisp. lin. — 620 kr långhalm, 30 stackar halm.

Cathrinebergs byggning 27000 murtegel à 135 d. skeppsbygg. vid Götheb.

Tranebergs gårds räkning; Olof Rolandsson. Debet 1140. 1669: 2899. Årsvexten 1668: 261. 1669: 252 d.

Jönslunda ladugård. Bengt Persson. Debet: 1403. 1669: 1496. Årsvexten: Åkren 606: 381. Äng. 237. 213.

Utaf mjölkekor 10 st. mjölkefår 38 st. [illegible] 15¼ Lisp. smör, 4 1/10 Lisp. ost, 10½ Lisp. plockost, 352 kannor sät mjölk (1669: 384): 22 d. 11 kalfvar, 23 lamm, 3¾ Lisp. ull, 1 Lisp. lödja [illegible]

af 2 svin, 4 st. gäss [illegible] 19 st. grisar [illegible] 108 d.

Synnersbergs hospitals intrader. Hr Bengt.
Debet 401 (1669. 802) fr. Storegården, Läckö &c. Utgift: de fattigas underhåll 18 T:or malt: 93 pund bröd. 1 T:a helgflundror 6 d. 21 Pund ost. 1½ T:a sill. 4 T:or ärter m. m.

Höjentorps gårds byggning. Sven Carlsson.
Debet 772. (1639: 1305.)

Cathrinebergs byggn. räkn. Nils Gudmunss.
Debet 267. (1669: 511.)

Warnhems Klosters Kyrkas byggn. Sven Carlss.
Debet 4217. 1669: 5719.

Ekholms Friherrskaps landboräkn. Lars Olss.
Debet 7071. (1669: 7997). Hospitalet underlagde hemman och räntor: Tomta frelsehemman 146 d. Kyrkor och Prestbol. underlagde hemman: i Suudby ½ h. 21: *Ekholms gårdsräkn.* Deb. 11043. (1669: 9423) Årsvext Ekholm 374 T:or råg (19¼) 20 T. hvete (6¼) 65 T. korn, (17½) 11 T. hafre, 4 ½ T:a rofvor. Till Mester Mich. Bostadi förbyggning. Drällopshjelp åt en Carduansmakare.

Vid Huseby: 123 Tr. råg, 68 T. korn. Ekh. Ängarne 1203 lass. (1669: 866).

Vid Huse 190 (1660: 165).

Hospitals-beneficier vid Ekholm. 8 st. oxar, 16 st. får, 1 st. ko, 5 st. får &c. 24 Tror spanm. 196. Prof. Olof Rudbeck fått i skänk 2 st. oxar: — H. E. af de 14 Westgötaoxarne bortförärat: 2 st. till Mgr Joh. Fult, 2 till Clas Fult. 2 till Mgr. Rasmus, 1 till præceptoren, 1 till Per Lithovius, 2 till Öf. Insp. &c.

Räkn. med Dejan vid Ekholm Debet 832.

Ekholmsbyggn. räkn. Debet: 528 åtgått.

Ekholms trädg. räkn. 394.

Jacobsdals landtboräkn. Israel Nilss.

Debet 1424. Barberaren Mäster Cara Salinus innehar ¼ h. Läägloth.

Jacobsdahls gårdsräkning.

Debet 3440. Årsvext 73 T. råg, 2 T. hvete. 35 T. korn, 9 T. hafra 700 kärfv. halm.

Vid Råstad 34 T. råg. 2¼ T. hvete. 29 T. korn: 11 T. hafre. 20 T. ärter. Ängarne 302 lass hö. vid Råstad 75 lass hö. 61 pund färsk fisk 32 st. idher.

Jacobsdahls byggnadsräkning.

Debet. 3652. (2584) Jacobsdahls byggn.

Jacobsdals trädg. räkn. Erasmus Dietz.

Debet 1657. Lemnat Morötter för 304 d. Persiljerötter för 431. Jordäpplen för 15. Ärtskocker för 160. Saffersallat: 171. Blomkål 371. Ziebel 56. Mertig 278. Fältkroppsallat 55. Mejran, timjan och Salvia 127. Hvitbeta 16 öre. Lachduc sallat 183. Spansk Saramb 8. Sockerrötter 152. Palsternacker

513. Johannisbär 1. Asperis och Meloner 318. Rediser 46. m. m. 1657 d

Deraf lefreradt till Hofförtäringen 433.

till Enkedrottningen 1077.

Det öfriga Trädgårdsunderhåll

1657.

Wennegarns landboräkning. Per Anderss.

Debet.

2526 (1669: 2661) deraf afkortning 883 för förläningen till andra m. m.

Gårdsräkn.

Debet Wännegarn

5501. (1669: 4507)	1668: 290½ T. råg	653 d.	1669: 119 T.	268 d.
	79⅝ T. korn:	179 d.	669: 37 T.	83 d.
	22⅛ T. hvete	66.	12. 4 T.	14 d.
	29 T. hafre	33.	17 T.	19 d.
	4¼ T. ärter	12.		
	7 T. rofvor	10.	1.	1.
	1½ T. kål	2.		
	4026 k. halm.	125.	2048.	64.
			4 lass h.	2.
		1088.		

Af Ängarne 476.

690 lass hö. 690 d. — 582 — 582 d.

Trä- och humlegårds intraderne 211 d. — 1669. 4 d.

Fiskeriet 89 d. 90.

Utsädet vid gården hösten 1668 och våren 1669.

63¾ T:or råg.

4¼ T. hvete.

15[illegible] T. [illegible]
8½ T. hafre.
4 [illegible] ärter.
4 [illegible] roffrö.

Källareräkningen genom Samuel Magnet.

Herreöl, Junkeröl, Svagöl 239 daler.

Hospitalsbeneficier.

Till Sigtuna Hospital 2 Tr råg. Organisten Maximilians penningar af Grefvens schatull 6 d.
Stipendiater i Upsala 44: 12.
Kyrkoh. i Sigtuna ½ Ta surkål.

Wännegarns gårdsbyggn. räkn.

Debet 1511.

Ålbrunna landtboräkn.

Deb. 125.

Ladugårdslandsträdg.

Deb. 418.
Summor:
Begrafn. bekostnad för året 138 d.
Hospitalsparn. 490. 1669. 689.
Gratialer, Ekholm 166. Vennegarn 50 &c. 873.
Papper och bläck 79.
Ryggnadsreparationer 11,065. 1669. 12,178.
Höjenterp 1659. 252. 1669. Medicamenters bekostn. 46 d.
Läckö 2089. 518. Stipendiers benef. 160.
Jacobsdal 757. Hedviksholm 112.
Ekholm 391. 351. Magnusb. 123. 23. 179.
Väng. 742. Synnersb. hosp. 266.
Mariedal 431. St. huset. 889.

Ludv. hof el. Årrevalla	190.	Varnh. Closter 2663.	1010.
Catrineberg.		Mälby & Råda kyrkor	179.
Skåttarp.		Bergsprängn. 168.	
Utfodring vid hofstallet i Sth.			2138.
— på ställen vid Ladugl.			2415.
— vid djur- och trädg. till verkhästar			156.
— till djur o. foglar.			186.
Balance till 1669 *års bok.*		Wännegarn gård	1069.
Trenebeg	1233.	&c. &c.	
		S:a	47,435.
Åseh. räkn.	2827.	H. E. derpå skyldig	5538.
Höjent. landb.	1779.	H. E. har att fordra	41,897.
— gårds r.	1717.	Summan år 1669 var:	121,996.
Ekh. landbo r.	1177.	Balance till 1670 års bok.	
— gårds r.	2411.	H. E. har att fordra	49,210.

För att rätt begripa *Förläningsväsendet*, synes dessa landtbo-räkningar nog vara så vigtiga att studera, som våra historieskrifvares, än mer våra brohusförfattare skrifter. Mindre afund väcker nu anslaget af 12,000 Rdr Rco till Ministern för utrikes ärenderna, än de stora donationerna till en Riks-Canzler i sednare hälften af 17:de seklet. Men när, efter ofrivilliga afdrag, de stora förläningarne lemnat 122,000 dal. silfm., och frikostigheten och egendomars cultu, hvilka tillhörde Staten, deraf gifvit i öfverskott omkr. 50,000, synes K. Canzl. ej fullt tjenat för hvad nu utan afdrag lemnas Stats-Ministern.

Gr. M. G. DelaGardie torde, näst K. Gustaf II Adolph, vara den, krönt och okrönt i Sverige som

gifvit de största gåfvorne till förtjensten såväl som behofvet. *Ett års* gåfvor, som uträknats, förvandlade allesammans råg efter det årets pris, utgjorde 436 T:or. Om man antager blott 440 T:or på året. Öfverhufvud, och snart förvissar sig, att föga skillnad förekommer i slika anordningar ifrån 1648 till 1678, uppgår denna post till 12,000 T:or således efter våra priser till omkr. 120,000 R:dr B:co. Och detta blott i slika gåfvor, som upptogos i de svenske landtboräkningarne! — Säkerligen stego öfrige utgifter för litteretur och konst, för Fäderneslandets försvar och ära vida öfver samma summa. T. ex. 1678 d. 31 Aug. anslogs frivilligt utan någon ansökan gods för 55,000 dal. s. m. gifvande 8 pl. till Lifländska arméans marsche. Se Cronholms Biografi p. 87.

I Grefvens *privaträkningar* utgöra *Förärningarne* en betydlig post, således ytterligare afdrag på "hvad Grefven hade i Landtboräkningarne att fordra." T. ex. 1660.

Sept. En man ur Preussen		44.
Oct. Till Cornett Tischhirner som hos de Kejserl, varit fången	45.	
Till en kyrkas uppbygg. i Christinehamn	48.	
Till en hustru, som lidit af vådeld	24.	
Gossar som sönge	32.	
m. m.		161.
Dec.		
En djekne att fortsätta sina studier	27.	
Till de i Narfvaluppbrända Kyrkors reparat.	200.	
m. m.		387.

En pocal till v. Gellerens hustru, der H. E. herbergerade, 226 lod à 12 mk. 169.

1666.

Jan. 11,370 daler kpm. åtgångit.

Febr. 5838.

dertill Nyköpings kyrkas reparat. 25 duc.

Mart. åtgått 5154.

April. d:o 8800. deraf föräringar 425; till Biblioth. 78. till Medicin 24.

1664: *Förärîngar.*

Nyårsgåfvor till 83 personer, deribland 70 domestiker, gör 2485 d. kpm. till sitt hoffolk, hvaribland en pocal om 45 lod till Doct. Specht, en af 45 lod till Hr Gertner, en om 46 lod till Hr Förstenhauser; presterne vid Ekholmen: Kyrkoherden 10 duc. = 100 d. kpm. Kaplanerne hvardera 3 duc., skolmst. 2. klock. 1. Kongl. Musicanterne 15 duc. K. Trumpetarne 12 duc. Apothekaren 5 duc. Trädgmst. Rasmus 4 duc. Tyske Magistern Carstens 8 duc. Svenske predikanten Sven 8 duc. Kammartjen. Nils 5 duc. Kökmästaren, Mesterkocken, Ridderkocken, Köksdrängen, Källarsven, taffeltäckare, 8 pager 2 duc. hvar, 8 laqueier 1 duc. hvar, Kammarhusar, Kammarlakej, Hofmästarens piga, Bagare, Badare, Djurvacktare, Salknektar, Liknektar, Kammarlakèj, Trumpetare, Hofslagare, Musicus, Trumslagare (48 olika titlar).

I Febr. till 3 lappar. 15 d. kpm. En Capten Lieuten. som varit fången hos Turkarne 40. Till 2

hustrur som vid stora huset uppsatte majstänger. — — — hela summan 2631.

Jun. Jul. En fattig Tysk &c. 250. I Aug. — Nov. Till Nyenskans kyrkas reparation 200. Häradshfd. Burman 1000 d. m. m. S:a 1982. Dec. Scholmst. i Sigtuna 36. m. m. S:a 1297.

Pref på den enskilda Cassaräkningen:

1660.

	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
Hofförtäring: d. kpm.	643.	490.	1613.	491.
Hoffolks lön	504.	490.	652.	176.
Byggn. Drottn.holm	439.	815.	19 09.	892.
Arbetsf. ibid.	189.		486.	1149.
— Jacobsdal.	364.	1021.	2087.	791.
St. husets repar.	30.	327.	230.	50.
E. o.	170.	378.		
Unge Grefven i Upsala m. m.	123.			
Balance i kassan	4007. Bal.	13398. Bal.	8666. Bal.	11908.
S:a	6377.	21257.	18238.	17588.

Johan van Horn. *)

*) *I Jacob DelaGardies* Cassaräkningar förekommer en rubrik:

I-Guds-namns-penningar.

T. ex. hospitalet. De fattige; första halfåret 1642. En fattig fördrefven borgare, en fattig man från Björneborg, 2 tyske hustrur, en fördrefven man, en fattig Tysk borgare, som presenterade sin stambok &c. — 133 dal. s. m. *Särskildt* upptages dock:

Af de utländska godsen voro inkomsterne ej ringa. 1654 var Gref M. G. D:s inkomst af Grefskapet Arensburg 11700 dal. s. m. af ett Pagogods Tjurala 331, af ett Biskopsdorpt 450, af ett Halunda 500. Afrikaniska Compagniet gaf då 12,000, och lönen af K. M:t o. Kronan var 86761 daler kpmt. Grefven egde då på Lifl. räkningen 94,583 dal. skuld att förränta.

1662 var från Holstfors och Aydenhoff i Liffland.

Behållning.		*Blef qvar på ställena:*
Pengar.	567 Rdr.	91.
Råg.	3283 T. Liffl.	42.
Korn.	2969.	154.
Hafre.	2379.	6.
Hvete.	92.	4.
Erter.	109.	3.
Kornmalt.	148.	
Hafremalt.	96.	
Fläsk	1821 Lispund.	18.
Wax.	39 Lisp.	
Får	102.	42.

Till Scholmästare Halvardi till scholans underhåll: 27 d. Till en stipendiat 25. Socknedjeknarne 5. Scholmst. Olof till Scholans underhåll i Åsbo 37. Scholastici som sjöngo discant. 15. Påskpggr 1641 i April till Pastor i StorKyrkan 35. i Solna 2. Presterne i St. Kyrkan 12. Tyska Kyrkans 8. Klara Kyrkas: 4, S. Malm och Klosterkyrkans prester: 9. &c.

Fårkött.	44 sidor.	
Kalfvar.	21.	
Mjölkkor.	28.	28.
Oxar.	20.	15.
Bockar.	12.	13.
Getter.	35.	35.
Svin.	59.	59.

Dryckeshistorien torde förtjena den uppmärksamhet af Läkare och Sedelärare, att bidrag till den samma ej äro opåkallade.

Enligt *Jacobsdahls Källardagsedlar* 1663 åtgick till en panquett hos R.Canzl. midd. och qväll: Rhenskt vin: stop 98 deraf till H. Ns taffel 72, H. F. Ns 4. Kammartj. 7. Music. 3.

Muskateler	16.		Mus. 6.
Mumma	31.	H.N. 12. H.F.N. 8.	K. 2.
Herreöl	12.	H.N. 4. H.F.N. 3.	
Junkeröl	27.		
Svagöl	34.		Mus. 18.
Liflandsöl:	103.		
Frontigniac	2.	H.N. 2.	
Spanskt vin	¼.	H.N. ¼.	
Rödt Hollandsvin	4.		K. 2.

Borden voro 1) H. E:ces; 2) H. Furstl. N.s, 3) Musikanternes, 4) Canzlibordet. 5) Hofjunkarnes, 6) Fruntimrets, 7) Kammartjenares, 8) Sölfverkammarens, 9) Pagers och Laquejers, 10) Stallfolkets, 11) Kockarnes, 12) Skaffarnes, Slaktarnes och Skyttarnas, 13) Ryttarnes, 14) Salsknecktarnes, 15) Hofmä-

starinnans och Jungfrurnas, 15) Skräddarnes och Badarnes. 16) HofJunkarnes Drängars.

Juledagen dracks 40 stop Rh. vin, 4 muskatel. 23 Mumma, 9 Herreöl, 15 Junkeröl, 158 Svagöl. 9 Lifl. öl, 4 Frontin. 2 smultron vin.

AnnedagJul dracks 41 rh. 1½ m. 32 mum. 22 h:öl 66 j:öl 98 sv.öl 17 stop Hallonvin, 1 st. Front.

Nattdricka åtgick till H. E. ¼ stop rödt vin, 1 stop öl.
H. F. N. 1 stop öl.
UngeGrefvarne 2 stop öl.
Fröknarne 1 stop öl.
Doctor Wendelin ½ stop r. v., 1 stop öl.
Hofmästarinnan 1 stop öl.

Frukostdricka: Simon Apotheker till medicin 2 stop rödt vin.
Doct. Wendelin: Frontin. ½ stop, 1 stop r. v. 3 stop öl, samt till Doctorns dräng 1 stop svagöl.
— till Fröknarnes frukostbord ½ stop rhenskt vin, ½ stop mumma.

Till middagsmaten: Till vinsoppa för Doctorn och Fröknarne 1 stop rödt vin.
H. E. till puts-vin. ¼ stop rödt vin.

I Källaren funnos dessutom Kirsbärsvin, Alekant, Hallonvin, Smultronvin och Claret.

Huru Grefven nitälskade för Svenska bärviners införande i bruk, se vidare DelaG. Arch. X: p. 74.

Om än mindre på sitt ställe må här ur en Cassaräkning meddelas:

H:s Kongl. Maij:tt och Cronan
Debet
H:s Excell. RijksSkattmesterens Bestelnings Rechning pro Ao 1655.

RijcksRåds och Skattmästare Bestellning	Rdr	5000.
GeneralGouvernements löhn		2080.
Lieutenant Generalsbestellning efter Mil. Staten 1:a året		6000.
Utminuteringspenningar		4000.
	Rdr	17080. D:r 25620.

Donation. Credit.

Kongl. Maj:ts allernådigst bevilliade medel till värfningar och andra nödtorftige utgifter.	Rdr	20000. D:r 30000.

Nyeste uppbörderne Debent.

H:s Kongl. Maj:tt och Cronan, för undfångne Poster	Rdr	12792. D:r 19188. 32.
Utur FältCassan till H. Excell. Cassa		4401.
Af Litthouske Renta med CommissBrott		500.
Litthouske Renta med Insp. Rosendahl.		1000.
		5901.
Balancen på beställningar	Rdr	17080.
Item på de bevilliande		1276: 32.
		18356. 32.

Balance och Inventarii Rechning efter förra årens Debet i kopp. mynt.	Rdr 15255. 29 —	6102. 11.	14⅔.
Interesse Conto	Rdr 4200.	6300.	
Silfver till Ryska ambassaden	2400.		
Efterskrefne Debent Richs Rentemästarn, Balance och Inventarii Rechning	3058. 30.		
Interesse efter arfvode	2380.		
Silfver Cammaren	Rdr 1719. 22.		
Assignationer	18800.		
Interesse Conto för försträckte 16000 Rdr.	Rdr 2800.		
H. Excell. försträckte Rechning			
Underdånigest uppföres den Condition som Kongl. Maj:t Drottning Christina d. 14 December 1650 mig är bebrefvat medh och af Kongl. Nåd utfäst till	Rdr 30000. —	45000.	
Interesse för 1½ åhr à 8 procent		5100.	
Öfverste Lieutnanten M. Stanislaus Stahevesky bekommit på sin fodring d. 13 Feb. 1654 hos Kongl. Cammaren 500 Rdr in specie		1600.	
Item Donation af Dr. Christina		60000.	

Item för Meliorationerna		9964.
Renta à 10 Procent för Capitalet 42000. Arensborgiska GrefskapsRefusionen Införes årl. och löper i Silfvermynt		6300.
1654 års Ränta af Grefskapet Arensburg		11700.
Meliorationer och annan bevislig gjord omkostnad vid Grefskapet Arensborg — Item försträckning til[1] Bönderna 1653 med utsäde och lijfmedel efter Specification		27996.
Åtskillige Staabspersoner bekommit med åtskilliga expenser till Regementstarfvor och nödiga utgifter		8706.
Liquid för Dragoner och fotfolk		8250.
Artillerie Capitenen till Ammunition	Rdr 100.	150.
Räntemästaren Börie Olsson Croneborg		600.
Cammerern Lars Månsson på Kronans väg:r	Rdr 100.	150.
Ryttare värfda till Grefve Pont. DelaGardies Regemente	1000. —	1500.
Öfverste Berndt Tauben bekommit	Rdr 400. —	600.
1655 års Ränta N. Refusionen för Arensborg		18000.

Donation af d. 18 Junii 1655 Rdr 20000. — 30000.
Öfverste Lieutn. Taube till
Knecktevärfning Rdr 1797.
Lieutn. af Lijf Compass. Hindrich
Kürtze till värfning Rdr 1000.

2797. — 4195. 18.

230955. 18.

H. Grefl. Excell:s Augments och H. F. N:s Pensions Conto.

Credit.

H. F. N:s Pension		6000.
Högborne barnens pension		3000.
		9000.

Tullgarn.

1617.		1649.
Mantalet		
Hela	42.	34.
Halfva	19.	31.
Qvarnar	3.	2.
Rentan		
Penningar	57 D:r 11 st.	53 Rdr 7 sk.
Spannemål	435⅛ T:r	239 T:r 6 Kpr.
Smör	13 Lisp.	45 Lisp.
Fläsk	14 Lisp.	50 Lisp.
Oxar	$\frac{1}{1\frac{1}{2}}$ st.	$4\frac{3}{1\frac{1}{2}}$
Fåår	⅔.	56⅔.
Höns	124.	132.
Ägg	600.	780.

Åhl	6 lisp.	1 lisp.
Gäss	31⅙.	53⅔.
Wedh	344 Lass	270 Lass
Höö	2 d:o	4 d:o

Gudhem.

1659.

Årsvexten vidh Sätesgården efter Uthsäde:

— 8½ T:r Rogh.
— 23½ T:r Korn.
— 3⅔ T:r Blandkorn.
— 2½ Skp. Ärtor.
Lijnfrö.
Hampefrö.

— 24 T:r Rogh	54 daler.		
— 115 T:r 1½ k:pa korn	259.	10.	
— 3 T:r Blandkorn	6.	24.	
— 5 T:r Slöökorn	11.	8.	
— 4 Kpr Ärtor	2.		
— 2 Kpr Lijnfrö	2.		
— 2 Kpr Hampefrö	2.		
— 4 mk. Lijn		8.	
— 1 Lisp. Hampa	1.	28.	
— 1 D:o Blår		28.	19⅕.
	340.	10.	19⅕.

Läckö.

År 1620. Skattehemman 163. År 1656. 172.
halfva hemm. 15.

Cronohemman	117.		135.
½ h.	48.		
Skatteh. Torpare	9.		
Tomter	6.		13.
Kronob, Torp.	16.		
¾ bo.	1.		
Tomter.	15.		
Åkrar	15.		14.
Ängar	4.		3.
Qvarnar	4.		3.
Utjord	1.		1.
Nybyggen	1.		11.
Såg	1.		1.
Notdrätter	3.		3.
			—307.
			338.
			—645.

Frelseh.

Räntande: P:gar	6 mk.	6¾ öre.	
Spanmål	169 T.	3¾ sk.	165.
Hafre	19 T.		18.
Smör	1295 Lisp.	8 mk.	1245.
Årlige (hästar)	1992.		1968.
Konungs (h.)	994.	½	1597.
Lagmans	46 daler	4 öre.	240.
Dagsverken	1118.		1091.
Städseln	157 d.		116.
Fodernöt	108 d.		101.
Får	3.		2.
Höns	23.		21.
Gäss	21.		

Notegarn	1 Lisp. 2 mk.	1 Lisp. 1 m.
Jern	1½ Lisp.	1½.
Egg	409.	395.
Lamm	19.	18.
Torrfisk	7 Lisp 18 mk.	7½ Lisp.

Sakörelängden.

Ett 47 pers. dömde att plikta 83 daler. Vanligen 10, à 20 mark, En pliktat 2 oxar.

Ekholmen.

1594.	1644.	1661.
På gårdens ägor sås årligen 158 T:r.	Utsått om hösten 1643 och om våren 1644 tillsammans 106 T:r.	Utsått inalles 143 T:r.
Har Ängarne lämnat 852 sommarlass.	Hafva Ängarne räntat 356 lass.	Ängarne räntat 443 lass.
Efter årsväxten har blifvit 607 T:r.	Efter årsväxten har blifvit 268 T:or.	Årsväxten om hösten 1661 361 T:r.
Lefvande Boskap:	Boskap:	Boskap:
Oxar 2.	Stalloxar 1.	Får 125.
Tjurar 4.	Oxar 20.	Lam 3.
Tjurkalfvar 2.	Tjurar 2.	Suggor 4.
Stutar 12.	Kor 55.	Galtar af 2 år 3.
Stutkalfvar 13.	Stutar 6.	Snöpte galtar 6.
Kor 43.	Kalfvar från och	Far d:o 1.
Qviger 16.	med 1 till och	Dragoxar 9.
Qvigkalfvar 16.	med 3½ år 30.	oxar 9.
Får och Lam 163.	Spädkalfvar 26.	Kor 22.

Svin	43.	Får	118.	Tjurar	3.
Grisar	22.	Lam	56.	Qvigor	4.
Gäss.	11.	Bockar o. Getter	42.	Stutar af 3 år	2.
Höns	10.	Killingar	20.	d:o af 4 år	4.
Stohästar och Frifålar tillsammans	5.	Svin	30.	d:o af 2 år	2.
		Grisar	19.	Qvigkalf	1.
Fri Ston	10.	Gäss	15.	Stutkalfvar	4.
Verk Hästar	13.	Påfogel hanor	2.		
Verk Ston	11.	d:o hönor	2.		
		Kalkonhöns	14.		
		Tyska höns	32.		
		Ston	10.		
		Unga Ston	3.		
		Klippare	3.		
		Föl	18.		
S:a	396.	S:a	524.	S:a	202.

Runsö gård.

1631 fr. d. 21 Maj till 1632 d. 24 Jun. 1649.

Lefvandes boskap: *Inventarium till* 1650.

Tyska	Oxar	10.	Oxar	7.	
	Tjurar	3.	Kor	18.	
	Kor	7.	Qvigor	4.	
	Tre års qvigor	1.	Kalfvar 1 års	19.	
	Två års qvigor	1.	Spädkalfvar	4.	
	Kalfvar	4.	Får	31.	
Svenska	Dragoxar	6.	Lam	5.	
	Tjurar	1.	Gammalt Svin	1.	
	Kor	39.	Grisar	10.	
	Qvigor	4.	Gamla Getter	8.	
	Kalfvar 1 års	7.	Unga Getter	30.	
	Spädkalfvar	3.	Höns	19.	
Tyska	Får	28.	Kycklingar	13.	
	Lam	3.			169 st.
	Fargalt	1.			
	Snöpt galt	1.			
	Soor	2.			
	Galtar 1 års	3.			
	Soor 1 års	2.			

Svenska	Fargaltar	4.	
	Soor	4.	
	Soor 1 års	3.	
	Galtar 1 års	3.	
	Grisar	9.	
	Gäss	3.	
	Bock	1.	
	Getter	3.	
	Kycklingar	5.	
	Påfågelhanor	2.	
	Påfågelhöna	1.	*Störtningen* 1649.
	Tyska hanor	5.	2 st. Oxe.
	Tyska hönor	13.	1 - Ko.
	Kalkonska hanor	2.	8 - Får.
	d:o hönor	3.	6 - Kalfvar.
	d:o ungar	24.	2 - Getter.
	Värkhästar	6.	4 - Lam.
	Värksto	1.	4 - Killingar.
Till fodrings hos Bönderne:			1 - Svin.
	Hästar	3.	14 - Gäss.
	Ston	3.	10 - Kycklingar.
	Stoföl	1.	
	Kor	4.	
	Kalfvar 1 års	2.	
	Tjurar	1.	
	Oxar	1.	
	Tjur 2 års	3.	
	Qviga 2 års	1.	
	Stut	1.	
	S:a	236 st.	

Årsväxten:		*Årsväxten:*	
Hvete	2.	Till uppbörd:	
Råg	13.	Råg	166 T:r 6 skpr.
Korn	2.	Hvete	24 - 2 -
Hafre	8.	Slöd Hvete	5 - 6 -

rter	4.
ofvor	16.
Derefter till uppbörds:	
Ivete	14.
åg	97.
orn	18.
afre	2.
rter	8.
ofvor	9.
ngarne hafva räntat	777.
iskeriet som är taget med gårdsens not Rysjor och Katskor.	
ärska gäddor	134.
ärsk Braksen	278.
ärsk fisk	3½.
Humblegården räntat	5: 4.

Korn	37 - 1
Hafra	4 - 1½ -
Ärter	- - 3 -
Tursk Hafre	- - 4 -
4350 kärfvar Långhalm af alla sorter	
Af ödeshemman	
Råg	5 T:r 6 skpr.
Korn	2 - 6 -
Korn	4 - - -
	246 t. 4¾.
Deraf Råg	172 T:r 4¾.
Korn	43 - 7½ sk.
Ängarne räntat	623 - 2 -
Uppbörd från Rofgården	3 T:r
— ifrån Trädgården salt Kåål	3 T:r.

Stäke.

1686.		1746.
Boskap.		
Dragoxar	9.	6.
Landtoxar	47.	2.
Tjur.	2.	5.
Kor, svenska	21.	13.
Qvigor	1.	9.
Får unga och gamla	91.	62.
Hästar	2.	8.
Gäss	6.	6.
Kalkoner	12.	11.
Höns	14.	15.

1710.

Årsvext. *Af Höö och Halm.*

40 lass Höö à 3 D:r	D:r 120.	
36 Tiog Råghalm à 3 D:r 16 st.	126.	
12 Tiog Kornhalm à 3 D:r 24 st.	45.	
Utsädet med åkerbruket.		
8 Tun:r Råg utsådde à 14 D:r	112.	
2 T:r Hvete D:o à 16 D:r	4.	
Åkerbruket 15 Tunneland à 4 D:r	60.	
D:o 8 Tunneland med harfvande och sädens nederbrukande à 1 D:r 16 st.	12 72.	
		777: 28.

Balancen af
1710 års slutne Landboräkning.
Gammal Rest till och med 1704.

Penningar 2849. 30. 13⅓.

1281 T:r 3 k:r Spannemåhl à 10 D:r	12813. 24.	
		15663. 22. 13⅓.

Dito Resterar ifrån 1704 till 1710.

Penningar 3208. 27. 13⅓.

1933 T:r 5 19/40 k:r spannemåhl à 10 D:r	19336. 12.	
6 T:r Hafre à 5 D:r	30.	
56 st. Får à 6 D:r	336.	
132 st. Höns à 16 sk.	66.	
1510 st. Ägg 20 à 16 sk.	37. 24.	

1 st. Gåås	1.
2½ lass Höö à 3 Dr	7. 16.
25 kierfvar Hallm à 8 sk.	6. 8.
39 lass Weed à 12 sk.	14. 20.
8 st. Sågstäckar à 24 sk.	6.
	23050. 11. 13½.

Resterar för Anno 1710.

Penningar 429. 9. 6.

145 T:r 4 kpr Spannem. à 10 Dr 1445.

1 T:a Hafre Dr 5.

1889. 9. 6.

Landtbönderna annan skuld och giälld efter Extractet och Specification 1201. 24.

Wijd Siöö, Nysättra och Skiörby

Behålldne PanttningsCreatur hos Bönderna

1 st. Koo	Dr 20.
2 st. d:o à 18 Dr	Dr 36.
1 st. Häst	Dr 36.
2 st. d:o à 20 Dr	Dr 40.
1 st. d:o	Dr 24.
1 st. Låhla	Dr 12.
3 st. Stoohr à 15 Dr	Dr 45.
2 st. d:o à 20 Dr	Dr 40.
	253.

Dessa rester bära ett bedröfligt vittnesbörd om folkets och landets ställning i dessa tider.

Bilagan Litt. A. (Se pag. 67.)

Löberöd d. 20 Nov. 1829.

Min käre Bror!

Mycken tack, min gamle vän! för ditt bref af den 9 Oct. som jag med sista post hade äran emottaga och nu skyndar besvara.

Jag trodde aldrig, att Carl XI:s så kallade dröm skulle göra mig så mycket nöje som nu, då den tillskyndat mig din bogkomst och ett vänskapsfullt bref af din hand. Hjerteligen tack derföre, min gamle Enköpings kamrat. Du begär höra mina tankar om denna dröm och jag går att med nöje lemna dig de upplysningar, jag derom har så väl af hvad jag hört i Gustaf III:s hof som äfven sedan, samt hvad såväl mine härvarande samlingar innehålla, som Riddarhusets archif.

Första gången jag hörde denna dröm nämnas var dels i mine Föräldrars hus, dels i Gustaf III:s Hof, hvarest jag mer än en gång hörde Konungen sjelf berätta denna händelse. På 1740-talet, vid då varande Thronföljareval, utkom den första tryckta berättelsen. Sedan är den ej mindre än 6 gånger å särskilte officiner omtryckt; under förmyndarregeringen både 1793 och 1794. Vissa personer ansågo för sina dåvarande afsigter nyttigt ej endast att den kringsprida utan äf-

ven att tillägga, det originalet fanns i Rådkammarens protocoller förvaradt, som likväl ej är sannt. Den sista uplagan utkom 1828 i Calmar med ett bifogadt träsnitt föreställande sjelfva drömmen, och då alla desse tryckta berättelser äro fullkomligen enstämmige, anser jag öfverflödigt sända dig mer än denna sista, på en gång berättelse och präktig gravure; derjemte följer en afskrift af den skrifna berättelsen, som under Förmyndareregeringen 1793 utkom och som jag utur min manuscriptsamling utskrifvit. Att den romantiska berättelsen uti Revue de Paris är tagen ifrån någon af dessa särskilta traditioner är tydeligt. Den är likväl med den vanliga fransyska legeretén omarbetad och finnas der äfven namn som saknas i hvad vi hitintills här hört om denna sak. — Vid sjelfva redaktionen af berättelsen synes tydeligen att den är gjord af en i våra häfder ganska okunnig man, ty utom många andre fel är äfven hvad du sjelf, min Vän, ganska rigtigt anmärkt, det, att Hofvet ej flyttade in i det då varande Wrangelska palais, sedermera gamla kungshuset kalladt, förrän efter Carl XI:s död; ty nuvarande Slottet brann ej förrän då Carl XI stod lik och till och med är den anecdoten gifven, att liket, sedan det 2:ne gånger inom slottet blifvit undanflyttadt för elden, sluteligen måste nedhissas genom ett fönster åt Lejonbacken och ställdes då på bordet i Reductions commissionens sessionsrum, hvilken då satt uti det numera nedrifna så kallade Grefve Pehr Brahes hus bredevid stallet der Muncken och Essen bodde. Märkligt är äfven, att med

undantag af Carl XI sjelf, existerade ingen af de nämnde personer vid den omnämnde tiden.

a) Ingen RiksDrotz fanns i Sverige 1696 eller 1697; Efter Grefve Peder Brahe som dog 1680 blef visserligen Gr. Magnus Gabriel Dela Gardie i dess ställe utnämnd till RiksDrotz, men han dog 1685. Carl XI indrog Embetet jemte de 5 andre RiksEmboten; det återupplifvades ej förrän H. E. Gr. Carl Axel Wachtmeister dertill af Gustaf III utnämndes 1787.

b) Ingen Carl Bjelke har ens suttit i Rådet ifrån Rådkammarens inrättande till dess afskaffande 1789. RiksDrotzet Nils Bjelke, som för öfrigt aldrig funnits sedan K. Håkans och Albrechts tid, kunde ej gerna vara ibland åskådarne; om han var ibland Acteurerne i Andetragedien är mig obekant, men hvad jag bestämdt vet, är att han dog 1364.

c) En M. Bjelke har aldrig enligt slägtens genealogier funnits, ibland Sveriges Råd. 1697 var ingen annan Gr. Bjelke än Gr. Nils, den samme som nu vistande i Tyskland af Svea HofRätt dömdes ifrån lifvet kort efter Carl XI:s död och som af Carl XI förvägrats att emottaga den Fältherrestaf, som Republiquen Venedig honom erböd efter Gr. Otto Wilhelm Königsmarks död, emedan denna beställning var, enligt K. M:ts ord i Dess bref, under en Svensk Rådherres värdighet. Han var Farfar åt det RiksRåd Nils Bjelke du känt. En Bjelke med det namnet O. W. har aldrig funnits.

d) Angående E. Brahe, som i manuscriptet kallas RiksRåd, må erinras, att efter RiksDrotzet Gr.

Peder Brahes död 1680 ingen Brahe suttit i Rådkammaren, och i Braheska Genealogien som jag har ganska complett, finnes ingen E. Brahe ifrån Grefve Eric Brahes död 1614 till den för sin trohet till Konungen och sitt olyckliga slut kände Grefve Eric Brahe, född 1722 och som var Far till H. E. Gr. Brahe hvilken du känt.

e) A. Oxenstierna, anförd i berättelsen som Carl XI:s Rådsherre fanns då ej. Sedan K. Rådet Gr. Gustaf Oxenstjerna dött 1694, satt, utom den så allmänt kände Gr. Bengt Oxenstjerna, ingen Oxenstjerna i Rådet förrän Riks Marskalken Grefve Johan Gabriel Oxenstjerna dit inträdde 1786.

f) Läkaren Baumgardten som nämnes i Hr Morimus berättelse men hvilken ej omtalas hvarken i den tryckta eller i den skrifna här i Sverige, har troligen aldrig funnits; den förste här kände B. var Sergeant vid Holländska blå Gardiet 1697, blef Drabant hos Carl XII 1698 och blef sedan namnkunnig såsom den hvilken efter Carl XII:s död arresterade B:n Görtz. Han var son af en handelsman i Calmar och hvarken Far eller Son voro någonsin läkare.

g) Om en Waktmästare Gransten gifvits eller ej, dit sträcka sig ej mina kunskaper, men hvad jag tror mig med visshet kunna försäkra är, att i förra fallet ej en Waktmästare blifvit anmodad bevittna eller contrasignera en af Konungen och 4 Kongl. Råd (eller som de i handskriften ganska okunnigt benämnas RiksRåd, ty sådane funnos ej ifrån 1682 till 1719) underteeknad skrift.

Af allt detta synes mig ganska bestämdt, att hela berättelsen är en dikt, och att den vid Franska berättelsen ur Shakespeares Hamlet lånte Epigraphe:

There are somethings in Heav'n and Earth
That not are dreamt in your Philosophy

kunde med skäl användas vid H:r Merimus berättelse, som är helt och hållet en af nämnde författare uppfunnen illusion och att allt snarare kan kallas Vision de Merimus än Vision de Charles XI, ty den fransyska osanningen, ehuru artigare och grannare skrifven än den Svenska, är ej en gång med den öfverensstämmande utan med flere tillägg ökad som t. ex. Baumgardtens namn och scenens flyttning till Riddarholmen.

Jag önskar du måtte finna dina frågor i denna sak besvarade och att du måtte förlåta den vidlyftighet, hvilken jag dervid nödgats använda. Jag har sjelf länge trott denna dikt. Så väl benägenheten man har, att tro dylika berättelser, som att jag hörde Gustaf III försäkra sannfärdigheten deraf, och äfven det att jag under Förmyndareregeringen ofta hörde att den fanns förvarad uti Rådsprotocollerna från den uppgifna tiden gör det hos mig förlåteligt, men sedan jag vid noggrann undersökning blifvit förvissad att det ingalunda finnes i Rådsprotocollerne för 1696 och 1697, och då jag nogare granskat personernes namn och blifvit öfvertygad att ingen af desse utom Carl XI sjelf vid den tiden existerade, kan jag tryggt bestämma att alltsammans är en osanning, och att du, i fall du derom tillfrå-

gas, kan försäkra det. De 5 regeringarne, huru man vill beräkna dem, antingen med eller utom Drottning Ulrica Eleonoras korta regeringstid, äro äfven förflutne, utan att förutsägelsen besannats, ty den allusion Merimus deraf drager å Gustaf III:s mord kan ju aldrig hitföras.

Om emedlertid du i anledning af hvad jag nämnt anser dig böra anmoda någon göra en refutation af den i Revue de Paris anförde artikel och deråsedan skulle följa något svar, anser jag som en stor vänskap af dig att mig det meddela, för att lägga till mine samlingar, hvarest redan Hr Merimus artikel är inlagd. — — — — —

J. D.

Anm. En refutation infördes äfven i följd deraf och enligt mitt bref; men saken förföll sedan i glömska i Paris med samma hastighet som dikten blifvit uppfunnen och kringspridd.
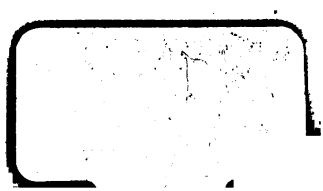
JUN 29 1936